

**Tiberij Bacilerij Bononiensis Lectura in Quatuor
 Libros Aristotelis & Averrois de celo &
 mundo quam quidem illo publico auditorio
 profitente preclarissimi Ticinenses
 phylosophye cultores hac verborum serie
 disposuerunt anno**
MDCCCCV.

Sum gratia & privilegio.

Roberti Marie Aemilij Buxiani Tetrast.

Undiq; conueniat qui sydera olympica curat
 Et qui multiuagi lympida tecta poli.
 Haec tantu Tiberij clauis referauit olympu
 Abdita clarificat qui loca Aristotelis.

**Bartholomei vallarij Tridinate ad lectores
 Tetrasticon**

Uni Tiberio faueas modo lector oportet:
 Unus Aristotele nouit & hesperium.
 Unus ad haec phyfices referat: tepora dicus:
 Incipiat cultor dicier inde Poli.

C. Tiberius Bacilerius Bononiensis Magnifico atq; Excellentissimo. D. D. Jafredo Carolo Senatus Mediolani presidi Sapiientissimo: perpetuam foelicitatem.

Si multa & clarissima philosophorum ingenia Excellentissime p̄ses in Aristotelis libros multa ediderint: quibus recōdite eius viri sententia illustrarent: & vel periclitādi vires: vel vt verius dicā significāde industrie eiusdē Aristotelis & Auerrois: quodcūq; opus in manū venerit (Dijis bene iuuantibus) omni studio & vigilātia exponere mēte aīoq; proposui: quo reddant iūdem meo labore & studio clariores: nihil eaz rerū prius omittēdo: que ipsoz declaratiōi sint future accomodate: nam huiuscemodi laborib; vis mentis intendit atq; perficit: que certe amittit: si remittat: q; si nōnullos futuros sciam qui huic tam honesto: tamq; vtili labori meo nomen audate imponant. Quuabit tamē & me ipsuz vel nostre iuuentuti: vel meis saltem auditorib; qd̄ ita magna ex parte feci pro virili parte cōsuluisse: vt nō soluz audiendo: sed etiam nostra legendo adeptos se aliqd̄ in Dialectica: Naturali: Diuinaq; p̄ h̄a arbitrent. Et te duce adepturos se in posterū magis cōfidant. Eius enī auspitijs rem gerimus qui nostra studia foues: cui littere placent: q; vt cōmode p̄ h̄ari possim solus effecisti: fructus quide; igit siquis est: ipsoz est: sed mancipiū tuū. Hoc igit opus qd̄ noua setura nup̄ prodit in lucē: magnū quidē vt celoz mundūq; cōtimeat. Tuū est: cui meos in Dialecticaz & de naturali auscultatione Cōmentarios cōsecraui: nihil. n. maius a Tiberio tuo tibi offerri pōt: q; exclusa p̄ h̄a nihil possidet suū. Sentiant ali; quicqd̄ velint. Virum doctissimū & ornatū virtutibus necesse ē doctos diligere ac bonos: ad te tamq; ad anchoraz litterati decurrūt: & quia vt est in veteri prouerbio. Docti doctos amant. Tu eruditus eruditos foues: & de litteratis litteratus optime mereris (nō tamen mihi tantū arrego: vt profitear me doctrina & virtute p̄ditū esse: id dicam dedisse me operaz quoad facultas tulit: vt nō in postremos esse; cōnumerandus). Mihi igit permagne ascribo laudi qd̄ ab oibus intelligat amari abste optio & sapiētissimo p̄side: que & Ludouicus francoz Rex xp̄ianissim; Dux Alti & p̄m. Georgi; ambaha gallie legat; necnō & p̄m. Stephan; p̄cheri; eps Parisiē. ob circūspectissimas tuas virtutes nō solū diligūt: verū et amat ardēt. Argumēto sunt suis in reb; maximis & grauissimis ad mūdi reges & p̄cipes tot clarissime legatōes qbus qdē pro xp̄ianissima maiestate pulcherrime: integerrime atq; incredibili sapientia functus es. Te etiā vnum ex oibus potissimum delegerūt qui insubitiū statui p̄fesse: que & sulcēdo titubantia: & recreando afflicta: tumultuosa sedando ad magnam redigere tranquillitatē. Sciebat. n. xp̄ianissim; Rex beatus futurū insubitiū statum si a te regere: q; & sapio & sapientie studeo. Bono autē & sapiente p̄side simulq; eloquenti nihil p̄fectius: nihil magnificētius: nihil ciuibus: vniuersiq; reipublice neq; felicius neq; beatus existimari pōt. Itaq; te gubernante clarissimaz artū studia: laudatissimeq; virtutes istaurant: illustrant. Mihi se reuiscit. Eloquētia & voce simul recuperat & mente: ingenia excitant: oēs ad honestas actiones maiore q̄ antea vnq; cupiditate incendunt. Quare cuz tanti me fieri abste videā: vt honoratissimo stipendio mun; legendi p̄fitear: nouerimq; certissimū in te vno semp paratū esse p̄fidium. Cur nō debeaz nō iure optimo tibi elucubrationes meas cōsecrare? Declarareq; posteris siquid emolumenti sint mei labores eis allaturi: id totū cā tua se cōsequutos: q; si vita otūq; supererit: dabo operaz vt maiora: p̄stantioraq; in dies tuo nomni dicata ex me in lucem prodeant: p̄sertim si meum studium in eo genere gratum tibi esse cognouero. Cui omnia mea hucusq; gratissima esse perspexi. Vale.

Summa prima p̄rimi de celo.

C. Tiberij Bacilerij Bononiensis Lectura in primū de celo & mundo.

Arima cognitio.

Mundus peripatetice loquēdo ante retroq; cū sempiternus existat. Sintq; celestia & subcelestia simplicia corpa prime ei; ptes. Expedita rerū nātū vltissima p̄deratōe in p̄ia totū nātū p̄ h̄e pte. Cōsentaneū est vt iter varias rez nātū p̄dera tōes p̄ticulares: illa p̄ia p̄stituat: qua d̄ primis corporib; abudatissime differit. Posteaq; itaq; dilectissimi opinatissimiq; discipuli annis duob; sup̄iorib; octo libros auscultatorios: & tres libros de aia vobis oi cura: studioq; exposuerim. Explicāda sup̄est p̄ti anno ea p̄ h̄e pars que de celo & mūdo inscribitur: vt trib; deo fauētē his lecturis ordinarijs totū quāsi negotiū nātū absolutissimū iueniat. Et nō recedēdo a solita mea p̄suetudine primo dicā sniam Aristotelis & Auerrois & que ad explanationē eozū p̄tinere videbunt. Hōc introducā digressiōes qd̄ sublatiōes p̄positiōes certissimis resoluēt fundamētis. Nos autē vt semp fecistis libētē audite: atq; animū aduertere: vobis. n. ea libētissime cōcabim; q; nos lōgo tpe: lōgōs vigilijs & laborib; didicimus.

In primis igit ab Auer. primis de celo in decē summas magnas. i. viles p̄t. C. P̄ia ē de substantia istū artis. i. de mā circa quā hec ars versat: & hec summa habetur in textu cōmenti p̄imi: in quo Aristo. intētiōe inducit totius nātū p̄ h̄e referuādo p̄p̄tia huius libri de celo intētiōe ad tertū celū: qd̄ quidē id fortassis fecit: ne ambas totū. l. p̄ h̄e & libroz de celo intētiōes inuolueret: cōfunderetq;. C. Secda est de diffinitōe corpis nātū: eo q; ipm solū inter oia alia corpora est cōpletū: & hec summa absoluit textu cōmenti scd̄: vñ substantia trine actuali diffinitōi subiecta corp; existit p̄fectū: trina dimēsiō incōpletū. Neq; pono ego corpus metaphysicū a predictis duob; re seūctū: sed arbitror corpus metaphysicū eē corpus sub ratio: neq; cōsideratum. Et si corpus tunc dimēsiōi subiectū materia in potētia d̄signet cū forma corporeitatis vel gradu illi cōrespōdente erit corpus genus predicamenti substantie generalissimū: s̄m Cōmentatorem tertia Porphyrij cōmentatōe: at si dicat materiam aia informatā organizatam: in genere substantie locabilis p̄cipiatue: pōt itaq; li corp; trib; accipi modis: & p̄ trina dimēsiōe: & p̄ genere substantie vniuoco vel analogo: quaten; n. erit istitur; ad significādū corpa subcelestia trī: termin; existet vni uocus: vt vero designat & celestia & sublunaria corpa sic analogus non vniuocus inuenit: li corpus hac secunda acceptiōe: & li naturatū pari filo p̄cedunt: cū conuertant: sintq; equalis ambitus & cōmunitatis. Heterū sumū corpus pro altera parte animati: cōstituantur nāq; animata omnia ex anima & corpore: inanimata autem ex materia prima & forma. Propterea dicebā anno superiori. 2. de anima. 6. omnis forma est aut anima aut nō anima: forma que ē anima est actus corporeus: forma que est nō aia act; est materie p̄te: vñ aiaia oia diuidūt in ptem per se mouente & pte p se motā: cōponūtq; ex aia & corpore: & in eis resistētia intrinseca repit: at inaiata nō

sic partunt: nō cōponūtq; ex forma & corpore: & in eis resistētia intrinseca nō reperit: que tamen sit cā: quare materia vt fiat sub forma aialio nūcupetur corpus: quatenus vero informatur formis que sunt nō aie nō mereat nomē corporeus: difficile est assignare. Dico tñ q; aia est actus corporeus: q; p̄ficit mām organizatā: materia autē vt organizata nomē h̄z corporeus: & talis organizatio que in diffinitōe aie includitur nō dicit accidens: neq; noiat partes quātū tatis: sed noiat partes materie: mā ergo existens in aia h̄z organizatiōe: quā qdēz nō h̄z vt in corporeibus inaiatis inuenit. Vel dico q; corpus p̄t accipi pro substantia subiecta trine dimēsiōi: pro trina dimēsiōe: & pro aggregato ex substantia & dimēsiōe. Tertia summa ostendit mūdū esse perfectū: que habet Textu Cōmenti. 3. & 4. Quarta cōstitit in demōstratōe ei; qd̄ eē corp; eē simplex: rotūdū: p̄ h̄is nature cuiuslib; corpore simpliciu; motoz motu recto: dicit celū h̄e cōsimilez naturā cuz natura elemētōz: quantū ad simplicitatē motus: & celum vocatur simplex: spirituale: abstractus: quia caret materia in potētia: nō est. n. materia in potētia pars celi essentialis: neq; deferens intelligenā celestē: elementa nominantur simplicia: quia non sunt mixta: & hec summa est a Textu Cōmēt. 5. vsq; ad. 17. Quinta declarat celū nō esse graue: nec leue a. 17. ad. 20. Sexta a. 20. ad. 33. demonstrat numerūz corpore simpliciu; & celum motu locali dūtaxat moueri: cum enim a celo materia in potētia remoueat: nō potest celū generari: corumpi: alterari: augeri: diminui. Unde oib; subiect; intelligenē in potētia ē ad vbi: nō ad formas substantiales denuo capescendas: veluti est mā que est pars corpore sublunariū: nec ad intellectiones: sicut est intellectus humanus qui non h̄z aliaz naturā nisi q; est possibilis vocatus & capax oium intellectionū. Septima cōiunct mundum esse finitū a. 33. ad. 76. Octaua cōcludit vnitatēz mūdi numeralem a. 76. ad. 97. Nonā p̄bat a. 97. ad. 101. extra mundū nec plēnū esse: nec vacuū: est enī vacuū apud Aristoteles spatū in quo nō ē corpus naturale: sed mathematicū tantū: si autē Deus annihilaret aerem hic existēte penitus: apud theoz logos esset vacuū. i. spatium in quo nō esset corpus naturale: nec mathematicū: pōt tñ esse. Decia cōfirmat mūdū nō generabilez esse: neq; corruptibilem: & non posse generabile esse incorruptibile & ingenerabile corruptibile: a. 101. vsq; ad. 140. Contra: decima summa videt cū sexta coincidere: ergo. Solutio est: Vel plus accipit in decima q̄ in sexta: Vel aliud est eē corruptibile: aliud corrupti: in sexta declarat celū nō recipere corruptionē: ex quo non colligit ipsuz nō esse corruptibile: sunt. n. qui tenēt celum esse corruptibile: ipsuz tñ perpetuari a Deo. Decima ergo summa cōiunct celum nō esse corruptibile: expeditis his decē summis fin; erit p̄imi libri de celo.

Digressio.

Antequam tamen expositionem Textus Aristotelis & Auer. aggrediar operepretius est prius nōnulla premittere documēta: quibus & subiectū libri de celo: & ordo eiusdem ad alias partes naturalis philosophie stabilitur. Primū documentū sit tale: cum scientia naturalis sit d̄ corporeibus & magnitudinibus naturalibus: ta Tibe. de celo & mūdo. A 2

lia considerari possunt quantum ad sua principia & accidencia vniuersalia & ita habetur prima pars phylosophie: ipsa vero principia & corpora naturalia vel sunt simplicia: vel mixta: simplicia considerata quantum sunt principales partes mundi: & vt habent in se principium motus localis simplicis constituit secundam partem physe: que quidem quattuor libros de celo complectitur. Tertia pars est de elementis: in quantum ipis mediantibus fuit generatio in mixta: & est liber de generatione & corruptione. De mixtis imperfectis: hoc est impressionibus meteorologicis est quarta pars. De mixtis perfectis inanimatis est liber de mineralibus: & ordo istarum quinque partium ab omnibus approbatur. Si alie partes ordine cognitionis distincte ordinentur. Sexta pars erit liber de anima. Septima tractatus de plantis. Octaua & de historiis & partibus & generatione animalium: at in ordine cognitionis consistunt volumina de plantis & animalibus antecedunt librum de anima. Tercium cum animalia sint quo ad nos notiora plantis & nomina plantarum a nobis sumantur animalium erit sexta pars liber de historiis: partibus & generatione animalium. Septima liber de plantis. Octaua liber de anima: & hec est causa quod Aristoteles dicebat primo metheorum. pertranscutes autem de his speculabimur si quid possumus secundum inductum modum assignare de animalibus & plantis: & in fine quarti autem: & tandem ex his constituta velut homines: & plantae & alia talia: Themistius phemio primi physice inquit: & quoniam in tria genera fere animas natura veductur animalia: fructices: & ea que quia ex utroque naturam habent zoophyta appellantur: seu inter animalia atque plantas ambigua & in amboz generum collinitio constituta de animalibus veluti per quedam historie modum executus est in his libris quos de animalibus historiis inscripsit: rationes vero atque causas in his libris aperuit quos de generatione animalium: partibus: somno similibusque composuit: eodem pacto de stirpibus atque plantis duplici via & ratione differuit: ergo his constitutis libris de animalibus anteposuit libris de plantis. Quare de corporibus celestibus in primo & secundo celi: de elementis in tertio & quarto pertractabitur.

Secundum documentum est tale. Naturatum ea ratione qua subicitur motui locali simpliciter subiectum est libri de celo: ratio est illud primum in aliqua facultate subiectum stabilis: quod est subiectum respectu principalissime passionis in illa facultate considerate. Sed principalissima passio hic considerata est mobile motu locali simpliciter: respectu cuius non est aliud opportunum subiectum quod naturatum vt hinc in se primum motus localis simpliciter: ergo. Item nullus complexus potest esse subiectum in oppositum scilicet: hec namque homo sensibilis est sensibilis non est in secundo modo: ergo nec corpus mobile ad vbi: nec ens mobile ad vbi poterit scientifice subici passio in hoc libro intente. In naturatum vt hinc in se principium motus & getis subiectum est libri physice: & totius nature physe: vt subicitur motui locali simpliciter subiectum est libri de celo: ea vero ratione qua subicitur generatio & corruptioni & alijs naturalibus ad formam id est circa quod versat Aristoteles in libro de generatione. Et quemadmodum hac demonstrat. Quicquid habet in se principium motus & quietis est mobile: omne naturatum habet in se principium motus & quietis: ergo omne naturatum est mobile: roborantur omnia que in libris physice differuntur: ita hac. Quicquid hinc in se principium motus localis simpliciter est

mobile localiter simpliciter: omne naturatum quatenus hinc in se principium motus localis simpliciter est mobile localiter simpliciter: ergo omne naturatum taliter explicatum ratione est mobile localiter simpliciter: tenet quicquid in hoc libro tractabitur. Stante hac de terminatione infero colorarie primo: celum non esse subiectum: cum non sit equalis ambitus cum passione principalissima hic considerata: licet enim omne celum sit mobile localiter simpliciter: non tamen e contra: omne mobile localiter simpliciter est celum: quare elementa sunt vere partes subiective subiecti libri de celo: & non est verum quod considerent hic dicitur vt faciunt ad cognitionem celi capescenda: & p accidens & scdaria intentione. Infero secundo vniuersum non esse subiectum: tum quia hic non agit de omnibus partibus vniuersi: tum quia iste terminus vniuersus non est subiectum scibile: cum significet aggregatum p accidens. Infero tertio corpus simplex non esse subiectum: cum non oia que pertinent ad corpus simplicia in hoc libro tradantur: & in libris de generatione multa de elementis discutuntur: & in corpore simplicia sunt partes integrales vniuersi & partes subiective corporis simplicis in communi: non tamen vniuersum est subiectum: & corpus simplex sic vltimum consideratum: absurdum est esse vniuersum esse subiectum primum primitate principalitatis: & corpus simplex primum primitate coitatis. Contra: hec scia de celo libro physice subalterna: cum hoc subiectum addat supra subiectum libri physice: quod quidem est naturatum ratione nature. i. naturatum vt hinc in se principium motus & getis. Solutio est: ad subalternationem veram dicitur subiectum scietie subalterna addere supra subiectum subalternans dicitur accidens: stat autem subiectum libri de celo potest esse subiectum subiecti libri de physica auscultat. Tenet et subalternans exponere causam corpus que in scietia subalternata tractat: primo posteriorum capite. 13. Item in hoc libro natura non definitur: opus autem quodlibet artificis est primum describere genus: & quo considerat: primo celi. 2. Solutio est: fuit iste terminus natura diffinitus. 2. physice corpus. 4. & satis est quod hic diffinitus li corpus: quod quidem est terminus equat cum isto termino natura: non pono tamen corpus subiectum pp eum equocationem: potest namque accipi corpus p trina dimensionem: p genere predicamenti substantie: p altera parte animati: & p aggregato ex substantia & trina dimensionem. Item: hoc subiectum eadem de celo & elementis differuntur plusque generis: quorum non poterit esse vna scietia. Solutio est: dico analogiam sufficere ad subiectum scietie: non enim oportet tantam esse unitatem obiecti: quanta est scietie: eadem namque scietia est corruptibilis & incorruptibilis. 2. physice. 71. quibus tamen nihil est commune vniuersum. 10. methaphysice vltimo. Rursus naturatum est compositum & hoc aliquid quod vniuersale fieri non potest: cum sola forma sit vltimum: primo celi. 92. solum autem vltimum subiectum est in propositione scibile. Solutio est: dico naturatum potest fieri vniuersale ratione forme explicite nomine concreto supponente pro indiuiduis: hinc est quod primo de anima. 8. concilio Commentator modo dicente: diffinitionem esse singularium: modo vniuersalia solu afferit de finibus: intentiones enim rerum naturaliter significantes explicantur nominibus concretis p rebus supponentibus. Amplius si sic: omnium conclusionum demonstratarum in hoc libro esset vnus habitus ab unitate huius subiecti: & ita ex habitibus specie differerentibus vnus habitus originaretur. Solutio est: dico scietiam istam vnquam esse unitatem potentialis: & lateor respectu habituum specie distinctorum vnus habitus

habitu ponendum esse potentiali unitate: non formalis: nec virtualis: habitus enim formalis notitia est propria vnus determinate conclusionis: habitus virtualis est notitia subiecti inclinans intellectum ad considerationem passionum cuius tali subiecto. conuertibilium: habitus potentialis est notitia subiecti inclinans intellectum ad speculationem eorum que potentialiter in tali subiecto includunt. Quare licet hoc subiectum ab auctoribus non fuerit positum explicite: eum tamen intellexerunt: locus etiam ab auctoritate negatiue non tenet: & est subiecti facultatis notissimum via attributio: non via cognitio: potestque pariter aliquid esse subiectum: quia de ipso precegnoscatur quid & quia.

Tertium documentum sit tale: in scriptis fuit liber de celo & mundo: quia sub celo corpora celestia comprehenduntur: quibus hoc nomen celus est analogum analogia vnus conceptus sub quo ordinata comprehenduntur: & quia li celum erat analogum ad celestia & sub celestia corpora analogia tantum ordine in pluribus conceptibus seruante multum propinqua equiuocatio: non idonea fuisset de celo inscriptio: his tribus documentis & subiectum libri de celo: & ordo eiusdem ad alias partes naturalis physe. necnon & inscriptio libri patefacta est. Sequenti lectione exponem aggrediar text. Ari. & Averrois.

Contentia textus comenti stat in hoc. Quicquid sunt natura constantia ad scietiam de natura spectant. Corpora magnitudines: passiones: motus: principia corporum sunt natura constantia: ergo de his est scietia naturalis.

Averrois dicit primo: iste est primus liber in quo loquitur de rebus sensibilibus naturalibus in particulari. & quia liber physice: primus est in quo agitur de rebus sensibilibus in vltimo: quia iste liber est primus respectu librorum posteriorum in consideratione rerum: propterea: licet narrat hic intentionem totius philosophice.

Item ait: artifex in hac facultate considerat et in rebus extra istas: sicut de vacuo infinito & loco. Dicitur locus esse extra corpora & magnitudines: licet sit superficies: quia locus non est magnitudo motui subiecta: nec est subiective in loco quod mouet: hinc est quod locus & superficies ponuntur distincte species quantitates continue in predicamentis: quoniam superficies mensurat intrinsece: locus extrinsece: cum sit in loco. Vel per locum intelligit vbi actiuum: quod est formaliter respectus: vel virtutem obseruatiua locati: que est qualitas de prima aut tertia specie qualitatis.

Rursus ait: & per natura: naturalia. Sensus est: per natura intelligimus naturalia: quod iste liber non est de natura: sed nature: interdum per nam intelligit scietiam nature: primo de anima. 2. doctore tamen loquendo scietia naturalis est que habet lumina nature: scietia de natura que est de rebus naturalibus terminis.

Amplius inquit: videt nobis quod nomen cognitionis & scietie. Sensus est: non vult scia demonstratiua sermone methaphysico nisi in his que non intelligunt nisi per comparationem: primo physice. 81. 3. de anima. 7. & 14. non vult et nobis sinonimus nisi quoniam ad expositionem. 4. physice. 45. iccirco per cognitionem vel intelligit imaginatorem. 1. prima operatio intellectus: & per scietiam fidei. & scdam & tertia: & hec est causa quod Aver. dicebat primo physice. 5. quoniam sit paratio iter speciem & causas secundum fidei: quoniam secundum imaginationem vel per

cognitionem intelligit notitiam premissarum: per scietiam notitiam conclusionum: quare dixit: scia demonstratiua ipsa: & non scia et ad denotandum quod loquebat de scia complexa.

Iterum ait: mathematicus considerat in eis secundum quod sunt abstracta a materia: naturalis autem secundum quod sunt vltima materie. Sensus est: scietia naturalis & mathematica non differunt in rebus consideratis: sed in modo diffinitionis & considerandi. 2. physice. 13. 19. quantitates. n. considerate a mathematico habent tantum esse in rebus naturalibus: quare mathematicus considerat abstractiue: & non secundum esse abstractum: quia passiones quas mathematicus demonstrat consentiunt quantitatibus secundum esse quod habent in re extra: & hoc verissimo fundamento saluatur quod mathematica est scietia realis: non obstante quod ipsa sit de abstractis secundum rationem tantum: & est distincta a naturali physice: quia considerat quantitatem abstractando ipsam ab omni ordine essentiali & attributione ad materiam sensibilem. Est autem materia sensibilis materia informata qualitibus sensibilibus: materia intelligibilis est substantia considerata sine quantitate sensibilis: que quidem vt sic solo intellectu cognoscibilis est: vel sunt partes quantitatis: distinctio habet. 7. methaphysice. 35. & 8. eiusdem. 16. Contra: scietie secantur quemadmodum res. 3. de anima. 38. ergo idem realiter non est consideratum in diuersis scietijs. Solutio est: per res intelliguntur obiecta formalia: non materialia: nec intellectus false intelligit: intelligendo rem aliter quam est: sed bene false intelligeret: intelligendo res esse aliter quam est.

Preterea ait: oia enim entia aut sunt substantie: aut accidentia: aut vie ad esse istorum. Contra: ergo dabitur medium inter substantiam & accidens. Solutio est: credunt moderni non esse medium inter substantiam & accidens: capiendum accidens pro accidente perfecto & imperfecto sumendo vero accidens perfectum: sic datur medium: & est ipsum accidens & substantia in fieri. Contra: relatio: quando: situs & habitus nec sunt substantie: nec accidentia perfecta: nec vie ad esse istorum: ergo illa diuisio non euacuat totum ambitum entis. Item licet accidens vt significat noue predicamenta comprehendit vias: ergo vie sunt accidentia formaliter & primo modo dicendi per se: quod sunt passiones & actus de genere passionis & actus. Quare existimo omnia entia aut esse substantias: aut accidentia acquisita per motum aut vias ad esse istorum. licet. n. generatio via ad substantiam non sit substantia: tamen est formaliter passio: & idem dicatur de alteratione: & augmentatione & motu locali: vnde actio & passio sunt ea quibus medijs tribus cetera acquiruntur.

Alterius inquit: Themistius intedebat per motus: motus locales: quibus non mutatur substantia rei: & per passiones mutationes quibus mutat substantia rei & complementum istarum transmutationum sunt qualitates sensibiles: & quomodo: cunctis sit: isti sermones propinqui sunt. Sensus est: complementum seu finis istarum transmutationum sunt qualitates sensibiles. 1. forme substantiales & accidentales absolute: sunt autem isti sermones propinqui in exponendo licet passiones: quod si mutat substantia rei variat & qualitates essentialis. 1. propter per viam sequele.

Item ait: corpora simplicia & precipue habentia animas. i. corpora celestia que constant esse animata anima intellectiva. 12. methaphysice. 36. primo capitulo de substantia orbis: vnde est aduertentem Libe. de celo & mundo. 3

dum corpora celestia componi vera compositioe ex materia & forma. 2. celi. 3. 3. capite de substantia orbis. Quia etiam celum: cuius forma substantialis sit anima: intelligentie eius abstracte attribuitur corporibus celestibus secundum quod anima attribuit corpori. 8. metaphysice ultimo. Est quoque celum verum animal. 2. capitulo de substantia orbis. Est et animal intellectuum: et rationale sine discursu: non liberum: cum libertas nascatur ex discursu: et cum intelligentia det esse celo: veri dicimus celum intelligere et amare quod intelligit et intelligere et amare. Postremo autem naturalis considerat in duobus modis corporum naturalium id est simplicium et compositorum. i. mixtorum: dat causas eorum et causas accidentium eorum: ille enim cause que sunt corporum sunt et accidentium et non semper denotas diversitate: sed quoad diversum modum: possunt namque cause corporum considerari: ut sunt cause corporum absolute: et ut sunt cause accidentium: et est observandum: corpora simplicia sunt celum et elementa: composita perfecta et imperfecta: perfecta aiaata et maiata: aiaata: plante: bruti: homo: et de his omnibus differunt philosophi naturalis: hec de prima summa.

Secunda Summa Primi de celo.

Continuum. Hac summa intendit Aristoteles definire corpus naturale: eo quod ipsum solum inter omnia alia corpora sit perfectum: paulo altius exordiendo has inducit propositiones. Prima est: continuum est quod in semper divisibile divisibile est: et cum entia naturalia sint terminata maximo et minimo affirmatiue: continuum quatenus est consideratum a naturali vel non est divisibile in semper divisibilia: vel est divisibile secundum designationem: non secundum actuales separationes veluti de celo dicitur quod quod est divisibile secundum designationem: non secundum actuales separationes. Secunda propositio est: corpus est divisibile omni ex parte. i. secundum longitudinem: latitudinem et profunditatem: magnitudinis. n. que ad unum divisibile est linea est: quod ad duo superficies quod ad tria est corpus. Tertia propositio est: in sunt tres dimensiones: per partem quod ipsa tria omnia sunt: et ter ipsa omni ex parte. Item veteres dicebant totum et omne tribus esse determinata: scilicet in medio atque principio habent numerum quod provenit toti et omni: et perfectio rei stat in tribus: scilicet virtute et operatione: in super solem: ut numero ternario in deorum sacrificijs celebratis. Rursus assignantur et appellatōes modorum: duo n. ambo dicimus et duos ambos: atque utroque non omnes: at de tribus hac appellatōes dicimus primo: hec autem ita dicimus: quod sequitur uti diximus ipsas sic proficiscere nām. Rursus dicitur intendebat describere magnitudinem quod est corpus: quod est velle subiectum istius artis: quoniam operum quolibet artificis primum describere genus. i. subiectum in quo considerat: in definitio autem corpus accipit continuum: cum sit quasi genus ipsum: quoniam continetur in se corpore: locum et tempus: et superficies et linea: et motus. Sensus est: tenet artifex definire subiectum: quia definitio subiecti dicitur in scia primum tanquam principium scie: cum sit definitio subiecti medium in potissima dimensio: et per definitioes corporum mathematici dant intelligi diffinitionem corporis naturalis trine dimensionis subiecti: et continuum quasi genus corporis: quod continuum ordine quodammodo est cōe: primo. n. petit corpori: linee: superficie: se-

cundario consentit tempore: motu et loco: hinc per errorem credentium Averrois enumerare corpus de predicamento substantie non quantitatis: quod explicatio quantitatis continua: absurdissimum esse relinquere corpus de genere quantitatis. Et cum hec: divisio: potentia sint motui per pinquas: potest hec diffinitio continui: divisibile in semper divisibilia vocari naturalis: verum est quod divisibilitas in semper divisibilia vel est quantum ad actualē separationem: vel quantum ad designationem: verum existimo quod istud principium sit per se notum. scilicet magnitudo est divisibilis in infinitum: et 6. physicorum Aristoteles probat quod super infinita modica magnitudine potest esse motus: et quod motus potest velocitari in infinitum: et quod quacumque magnitudine data dabilis est minor: immo per tale principium convenit magnitudinem non componi ex indivisibilibus: et hoc est quod Albertus scribit. 3. physicorum. 31. licet notum sit et manifestum magnitudinem in infinita dividi: non tamen notum est omnibus ipsam componi ex magnitudinibus etc.

Rursus autem corpus dividitur in tres partes in latitudine: latitudine et spissitudine. scilicet quod corpus est illud quod possibile est ponere in eo tres diametros secantes se. Sensus est: dicitur corpus dividi in tres partes: longitudinem: latitudinem: profunditatem. i. in tres dimensiones: vel in corpora que sunt partes secundum longitudinem et alias dimensiones: et cum non contingat nisi tribus modis lineas perpendiculariter sese itersecare in eodem puncto ad angulos rectos: erunt tamen tres dimensiones: per duas et positiones potest convinci numerum ternarius dimensionum: inter sursum et deorsum est longitudo: profundum iter ante et retro: iter dextrum et sinistrum latitudo: et colligitur ex hoc loco dari puncta: lineas: superficies a corpore seculia. Contra dimensio interminata fundat primum in prima materia superficies: linea: punctum in composito completo ergo corpus primum erat natura superficies et lineas. Item cum omne conceptum in materia recipiat mediate quatenus interminata: et omne tale sit divisibile: non dabit punctum quod sit penitus indivisibile. Contra solutio est: corpus mathematicum: perfectum est: cum mathematici ex fluxu puncti imaginario cari lineas: lineas superficies: superficies corpus imaginetur. Ad aliud volo unum quod conceptum in materia mediate quatenus interminata esse divisibile: si sibi non repugnet divisibilitas: modo puncto repugnat divisibilitas. etc.

Amplius inquit: ista ratio non est accepta nisi pro loco a divisione quod videtur ad declarandum ea que sunt latetiora primis cognitioibus. i. primis principijs: et aptiora primis quodibus. i. propter secundum motum: et sunt iductioe non utitur Aristoteles nisi ad declarandum talia occulta. i. primas: verum videtur divisione et inductione ad confirmandum ea que indigent modicula inductione. 2. physicorum. 3. et sunt latetiora primis principijs et aptiora primis questionibus. et 2. physicorum. 30. dicebat: habet inductionem introitum in demonstratione: cuius dicit assignat causam Averrois primo physicorum. 5. inductione concludimus primas demonstrationis: et istarum duarum viarum via divisiva est certior. 5. physicorum. 7. et maxime quando pars destructa probatur bene esse destructa: et licet tres dimensiones esse sit notum quantum ad quia est: et ut sic non possit demonstrari: tamen quantum ad propter quid: ignotum est tantum tres esse dimensiones: et hoc modo Ptholomeus et Albertus declaraverunt numerum ternarium magnitudinum esse sufficientem.

Item

Iterum inquit: dedit rationem famosam secundum suam consuetudinem in dando rationes famosas post rationes certificatas: unde aliquid quando preinducit Aristoteles sermones probabiles ante demonstrationes ad exercitandum et dubitandum: aliquando post ut faciat convenire sermones probabiles demonstratiuis: primo celi. 35. 3. de anima. 7. in re gravi et difficili prius inducit rationes famosas: in re admodum facili prius adducit certias post persuasivas rationes: et nunquam inveniuntur Aristoteles vltus fuerit rationibus pythagoricorum: et forte se cit hoc hac in parte propter affinitatem numerorum cum magnitudinibus: et ista ratio Aristotelis est probabilis tantum: quod ex hoc quod numerus ternarius est numerus totius: non magis colligitur quod sint tres dimensiones quod sint tres hoies: tres manus: tres mundi. Contra: auctoritate et rationibus famosis causatur assensus cum formidine ad oppositum: demonstratio e surgit assensus absque formidine: ad oppositum non potest Aristoteles eandem conclusionem demonstrare et auctoritate declarare. Contra solutio est: non inducitur Aristoteles auctoritates ut illis causaret assensum: sed ut ostenderet convenientiam sue doctrine cum doctrinis aliorum: vel sicut auctoritas non pro assensu: sed pro habitu quod nonit explicare finis et auctores aliorum.

Item autem secundum istum numerum tenemur magnificare creatorem remotus a modis creaturarum in orationibus et sacrificijs: nam omnia ista non sunt nisi ad magnificandum creatorem. Et licet teneamur magnificare creatorem et sacrificare et collere unum deum hec tamen non inferunt deus cognoscere hec inferiora: sacrificare. n. nale est: et ad bene moraliter quod videndum: educandi sunt adolescentes et regedi sunt homines in timore dei. Antium enim sapientie est timor: domini: certissimum est ergo apud Averrois omnem intellectioes qua materialia percipiuntur collectam esse ab intellectu agente ex fantasmatibus: et intellectioes esse rez intellectus: quibus fundamētis solitum sum deducere has consequentias: deus intelligit lapides quod lapis intelligit: intellectus humanus intelligit se per essentias propria res males intelligit. 3. de anima. 13.

Preterea inquit: non legimus suum opus. scilicet quod in rebus voluntariis inveniuntur tripartitas: quoniam natura ita fecit in rebus naturalibus. Sensus est: et leges imperat ut deus adoratur triplici adoratione: et similiter grammatici greci vtuntur numero ternario quando loquuntur in plurali: apud quos numerus pluralis non vtatur nisi sint adminus tres res: et habent forte greci singulare duale et plurale: verum tamen cum hec propositio vera sit: omnis sol lucet: potest ly omnis addi termino habenti tamen unum suppositum: existimat tamen latinum quod hoc signum omni in numero plurali non addatur pronomini demonstratiui nisi illud pronomine demonstrant adminus tria individua: ad constituendum namque vniuersitatem et populum perigunt adminus tres hoies. Contra dubitatur. 15. particula problematis: problema. 3. facit Aristoteles numerum denarium perfectum: que Boetius asserit perfectum. Similiter dicitur hic numerus ternarius perfectus que alij impetque volunt. Dico numerus ternarius esse perfectissimum: cum eque suis partibus aliquoties. Denarius ea ratione perfectus nominatur: quod perficit et terminat omnes alios numeros. Ternarius ideo dicitur perfectus: quoniam est primus numerus impar: semper autem impar numerus perfectior est pari: cum vtineat parem et imparem.

Digressio.

Contra propositiones hic approbatas grauisime insurgunt difficultates. In primis varijs casibus potest commode continuum esse diuisum secundum omnem partem secundum quod est possibile vt vidi. radius enim solaris transiens per medium vniuersi formiter difforme diuiditur secundum omnes partes possibiles diuidi. Item filum equalis resistentie per totum in oppositas partes a duobus trahentibus agitatum in partes omnes secabitur possibiles. Item vas plenum aqua carissima expositum loco frigidissimo clauso orificio: ne detur vacuum: quia illa aqua congelabitur: frangetur vas in omnes partes possibiles frangi. Amplius: sit ignis paruus spericus cuius centrum sit centrum mundi: sublato omni impedimento: aut mouebitur sursum per vnam semidiameterum: aut per plures: et cum non sit maior ratio quod ascendat per vnam quam per aliam: ascendet per omnes: ergo in infinitas partes diuidetur ille ignis. Contra solutio horum casuum talis existat. Ad primum dicitur nullum radium secari in infinitum: cum quo stat tamen quod in infinitum diuidatur radius transiens per medium vniuersi: miter difforme. Ad secundum: in infinitum diuidetur filum et in infinitum diuisum: nisi quod tamen erit ita quod filum sit diuisum in infinitum. Contra partes et radij et filum in continens conuerterentur. Ad tertium: aqua congelata occupabit minorem locum: partes aque subtiliores maiorem. Ad quartum: stante equali celi influentia: ignis quiescet in medio mundi. Contra daretur corpus naturale extra locum suum: quod omni impedimento sublato non tenderet ad locum suum: quare dicit potest vel quod in infinitum diuidetur: vel quod partes illius mutabuntur in continens.

Secundo principaliter arguitur: diuisio continua potest euacuari esse cognitio ergo et in esse reali: eaz. n. forma qua habet artifex in mente potest ponere in effectu: assumptus deducit: tenedo quod deus benedictus omnia intelligat extra se formaliter et in vniuersali et in particulari: huius. n. continui aut deus intelligit omnes partes proportionales et omnes partes in quas hoc continuum est diuisibile: et non: non secundum: si primum: sit ita quod deus diuidat actu continuum in omnes partes in quas cognoscit hoc continuum esse diuisibile. et tunc si cessata est diuisio: huius interitum non: ergo non partit deus continuum in omnes partes in quas cognoscit esse diuisibile. Contra solutio dicitur: deus intelligit diuisionem continuum eo modo quo possibile est ipsam fieri aut esse: at continuum sic est possibile diuidi quod vna diuisione existente in actu: necessario stat potentia ad aliam: et cum reductione potentie tantum ad factum esse: sed et ad fieri: stat alia potentia non reducta ad actum: neque secundum fieri: neque secundum factum esse: deus igitur comprehendens tales potentias ad diuisionem: sic comprehendit quod intellecta vna diuisione in actu noscit potentiam ad alteram: intelligit. n. partes in infinitum diuisibiles in finitum namque ex natura rei habet hoc quod semper sit in accipiendo unum post aliud: factus et enim est comprehendere rez secundum quod apta nata est intelligi. Contra: ergo deus proficeret in cognitioe: nec ab eterno cognouisset quod hodie cognoscit: et successine intelligit parte post parte que omnia deo nefas est precedere. Contra solutio secunda est: ratio adducta tate est apud multos efficacie: vt dicat: quantitate continua ex partibus quantitatis diuisibilibus finitis

constitui: que responsio qz peripateticis no satisfacit: dimittatur. C Solutio logicalis & vera est: infinitas partes continui intelligit Deus: & non comprehendit Deus infinitas partes continui: veluti concedi solet: infinitu numeru primus motor intelligit: & no pcpit prim motor numeru infinitu. Et qz peripateticis sentiunt deuz nihil intelligere extra se: no hec difficultas relinquatur.

Fuit item alia propositio declarata: tantum scilicet sunt tres dimensiones: que a mathematicis solet hoc modo deduci: tot sunt dimensiones quot modis linee recte perpendiculariter possunt se intersecare in eodem puncto: istud dicitur est tribus modis: & ne dimensiones concludantur infinite: non sumuntur dimensiones penes lineas se ad angulos non rectos intersecantes. C Contra: iste tres dimensiones sunt species quantitatis continue: ergo in eodem subiecto simul esse non possunt. C Solutio est: id quod primo trine dimensionis subijcitur: secundario subternitur superficies: linee: & puncto: non habet enim quodlibet accidens subiectum sibi ad equatum ut palam est de termino accidentis: unde linea & superficies in se considerata rationem habent quantitatis: cum linea sit dimensio: pariter & superficies: punctus autem absolute si capiatur totam habet in se rationem quantitatis: quare possunt linea & superficies esse in predicamento quantitatis per se: ut si absolute considerentur: & reductive quatenus sunt termini: at punctus non nisi in genere reductiue locabitur.

Summa Tertia Primi de celo.

Iscimus etiam.

De sententia Aristoteles ostendit mundum esse perfectu. Quia corpus. Quia a nullo continetur. Tum quia vnus tantum: corpora que sunt partes vniuersi perfecta existunt: quatenus sunt corpora imperfecta ut continentur & ut multiplicentur: neque est verum quod mundus pro aggregato ex omnibus rebus corporeis & incorporeis perfectior existat deo: quemadmodum enim forma prestantior est composito ob eius independentiam: ita & Deus perfectior iudicandus erit mundo: & ex omnibus rebus congregato. Est enim id Deus a quo celum & natura dependet. 12. metaphysice. 38. C Series aut verborum Aristotelis talis est. De re ternario determinata dicimus quod sit tota: perfecta & omnis: at corpus est magnitudo tribus determinata: longitudine scilicet latitudine & profunditate: igitur magnitudinum perfectissima corpus est. Corpus itidem secundum omnes dimensiones est diuisibile: superficies autem solum duobus determinatur: & linea vno: & sicut magnitudines numerum subeunt: forunturque dimensionum: sic & diuisionis: continuationisue particeps sunt: nam linea solum subit longitudinem secundum quam solum diuiditur & continuatur: superficies autem longitudinem & latitudinem secundum que continuatur & diuiditur: corpus autem est continuum secundum omnem modum. Que igitur magnitudinum sunt diuisibiles: & continue quoque sunt: si enim magnitudo non esset continua: non haberet rationem magnitudinis. At

si omnes quoque continue diuisibiles sint: non dicitur ex his que hic diximus patet: sed hoc quidem est manifestum: inquit sanctus Thomas ex his que probata sunt in sexto physicoz: verum illud emerit & ex dictis patefactum corpus esse magnitudinem cui nulla deficit magnitudo: cum habeat tres dimensiones preter quas non sunt alie plures: neque corpus in aliam magnitudinem ut terminus transit: nulla enim superest magnitudo quam corpus terminare possit: linea transit in superficiem cuius est extremum. Superficies in corpus superficie terminatum: transit autem magnitudinis vnus in aliam ob defectum esse: nam termino deest id secundum quod suum terminatum est partibile: ergo sola magnitudinum perfecta corpus est. Vniuersum itaque totumque mundus perfectus est: cui constat ex corporibus & celestibus & subcelestibus: quod palam est esse perfecta: cum omnes habeant dimensiones: & totius perfectio resultat ex perfectione partium: veruntamen particularia corpora quantum sunt perfecta ut habeat rationem corporis: tamen in quantum vniquodque ad proximum habet tactum & contiguitatem: vniquodque corpus multa est. i. perfectum & imperfectum: vel est multa secundum contactum ad diuersa corpora: vel multa: quia sunt plura vniuersi species pro imperfectione: dicitur autem totus mundus vniuersus: quia omnia: rerumque species omnes in eo versentur & consistant.

Auerrois primo dicit: vult dicere quod magis generalia nomina pluralium id est eorum que ad minus tria exposcunt: vel perfectiorum que sunt res. i. totum & omne & perfectius significat idem & non diuersantur secundum formam. i. in significatione communi: vel perfectione vel secundum numerum: quia conueniunt in forma ternarii: sed secundum materiam. i. secundum illud in quo fundatur numerus ternarius. Sensus est: dicitur omne secundum partem discretam de tribus habentibus tres vnitates separatas: & est hoc signum omne distributum pro partibus subiectiuis. dicit sanctus Thomas: vtimur hoc quod dicitur omne in discretis: sicut dicimus omnem hominem: vtimur etiam eo in continuis que sunt propinqua diuisioni: sicut dicimus omnes aquas: & omnes aere: dicitur totus in quantitate continua ut habet tres dimensiones & est ly totum distributum pro partibus integrantibus: at sanctus Thomas inquit: totum dicitur & in his & in continuis: dicimus enim totus populus & totum lignum: vocatur aliquid perfectus quatenus ternarius applicatur cuiuslibet tribus determinato principio scilicet medio & fine. Vel perfectus dicimus & in his & in formis: dicimus enim perfectam albedinem & perfectam virtutem.

Item ait: potest hoc intelligi quod illud quod ex eis habet vnam mensuram dicitur esse vnum secundum vnam partem & discretum secundum aliam. i. diuisibile. Sensus est: linea est continua secundum vnam partem. i. secundum vnum modum essendi quatenus est partes copulans ad terminum communiem: & discreta secundum aliam. i. diuisibilis secundum alium modum essendi: cum sit linea diuisibilis in plures partes secundum longitudinem: & ita dicatur de superficie & corpore: quare erunt magnitudines omnes continue & discrete merito partium quantitatarum.

Iterum inquit: potest intelligi per discretio nem predictam discretio vnus in diuersas mensuras: & hoc erit linea continua tamen non diuisa: cum non diuidatur in aliam magnitudinem. Sensus est linea

linea est continua tantum: superficies discreta tantum corpus dicitur continuum & discretum: in quantum continet in se lineam: dicitur continuum non discretum: secundum quod in linea dicitur continuum: & in quantum continet in se superficiem dicitur discretus secundum quod de ipsa superficie dicitur discretus: & quia corpus mathematice loquendo producitur a superficie & linea directa in profundum: ideo dicitur hic Auerrois spissitudo autem est linea: & huic secunde expositioni Lamentator consentit. C Contra: si corpus dicitur continuum: quod continet lineas continuas: pari superficies poterit dici continua: cum comprehendat in se lineam continuum. Item quo nam modo superficies est discreta cum partes eius copulentur ad terminum commune. C Solutio est: dicitur corpus continuum: quia includit lineas continuas: supra superficies discretas: & hoc non conspicitur in superficie. Ad aliud dico quod superficies est continua: capiuntur ad terminum pro eo cuius partes copulantur ad terminum commune: non autem capiuntur ad terminum pro non resoluibili in aliam quantitate quinimo superficies isto modo est discreta: quia est primus quod resoluitur de continuis quantitatibus: his patet discordia inter expositionem Auerrois & latinorum.

Auerrois id est exponamus etiam & cum dicitur manifestum est per se quod omnis magnitudo recipiens diuisiones vel quantum ad actualem separationem vel quantum ad designationem est continua: si si omne continuum recipiat discretiones in partes scilicet diuisibiles non est adhuc manifestus scilicet conuersiue: quapropter non vere diffinitur corpus hac diffinitione quod sit diuisibile secundum omnes dimensiones. i. illa diffinitio non palam ostendit conuertibilitatem donec declaratur quod nullus corpus sit diuisibile: quapropter visus est quod quantum geometra ponat hanc diffinitionem: tamen naturalis experitur probare: quoniam aut nulla pars est indiuisibilis declaratum est in sexto de auditu naturali. C Est contentio inter expostores. Placuit sancto doctori: hanc propositionem: omnis magnitudo diuisibilis est continua: esse notissimam: & hanc: omne continuum est diuisibile non esse manifestam ex dictis in primo celi sed ex dictis & ratio nobis sexti physicoz eam asserit esse manifestam: Albertus magnus dicit presenti lectione: vtrum autem omne continuum tam mathematicum quam physicum sit diuisibile non est sufficienter notum ex his que hic dicta sunt & in sexto physicoz: sed erit manifestum in primo libro perigenos & in prima physica: vbi ostendetur quod nulla sint corpora indiuisibilia: & propterea aduertendum est Aristoteles sexto physicoz probasse lineam non ex punctis: superficies non ex lineis: & corpus non ex superficiebus omnino coponi: at linea ex lineis: superficies ex superficiebus: & corpus ex corporibus integratur. Vtrum vero omnis linea esset diuisibilis: similiter & superficies & vniquodque corpus nequaquam ex dictis in sexto physicoz explicatur competebatur: & hec est causa quod Lamentator dicit hac diffinitione non vere diffinitur corpus id est hac diffinitione non ostenditur conuertibilitas diffinitionis & diffinitio: donec declaratur quod nullum corpus sit indiuisibile: vnde in sexto physicoz demonstrat continuum esse diuisibile in semper recipientia diuisione & nullas partes componentem esse indiuisibiles quo tamen non obstante poterant inueniri corpora indiuisi-

bilia per se existentia & subsistentia: quare assentiens huic propositioni: continuum est diuisibile in semper diuisibilia: cogitur assentire huic: continuum est diuisibile in infinitum: potest tamen ista affirmari: continuum est diuisibile in infinitum: hac negata: continuum est diuisibile in semper diuisibilia: & cum ab antiquis ponerentur magnitudines indiuisibiles: non erat ista propositio ab omnibus concessa: continuum est diuisibile in infinitum. C Rursus dubitari solet: si hanc propositionem continuum est diuisibile in semper diuisibilia geometer supponat: qua quidem naturalis probet: subalternabitur Geometria naturali physice: non tantum secundum quid: sed simpliciter: cum tali principio fere dependeat tota geometria: ergo naturali philosophia erit geometria icertior. C Solutio est: vel naturalis non probat: sed experitur probare: ut Auerrois hic dicit. Vel illa media que sexto physicoz assumunt potius sunt mathematica quam naturalia. Vel solitus sum dicere geometriam supponere sua principia simpliciter & absolute & non tamquam probata in scientia naturali: etiam si illa principia fuissent probata: hoc est enim officium scientie subalternate accipere principia eius ut probata ab artifice superiorum.

Item ait: & voluit demonstrare per hoc quod solus corpus est perfectus: perfectus enim est quod non recipit additionem: nec fertur in aliud esse. i. illa magnitudo est perfecta cui nulla magnitudo deficit: & que in nullam aliam cuius sit terminus transit: & cuius linea transeat in superficie: & superficies in corpus cuius est extremum: & corpus in nullam aliam seraf magnitudinem transitus aut vnus magnitudinis in aliam ob defectum & insufficientiam sit: sola magnitudinum perfecta corpus erit.

Rursus inquit: vniquodque autem aliorum corporum que sunt: sicut pars in suis formis. i. vniuersalibus perfectum est: tunc iste partes que sunt partes totius habent vltima superficies tangentis superficies corporum continentium: & ratio est: quod concuum continentis ratio est quantum conuertitur contenti: & est intelligere quod secundum hunc modum sic sunt diminuta & possunt recipere diminutionem. Sensus est: corpora que sunt partes vniuersi non sunt simpliciter perfecta: quia habent corporibus non possit fieri additio in ratione mensure: tunc eis potest fieri additio in ratione corporis: cum vnum corpus possit alteri supponi.

Preterea ait: corpora que sunt partes totius non sunt multa nisi quod partes sunt continetis & quod inuenit ex eis plures quam vnus est diminutus quod si esset perfectus: sufficeret esse vnus: sicut est in mundo & hec est causa esse multorum indiuiduorum vnus speciei. i. quod propter diminutionem non fuit natura contenta esse vnus. Sensus est: corpora que sunt partes vniuersi. Et est attentione dignum: cum sint multe species que non faciunt ad ornamentum vniuersi. Si enim omnes species facerent ad esse & decorum vniuersi ut recentiores putant: oporteret omnium specierum indiuidua quasi equaliter multiplicari: quod cum melius sit hinc vnus indiuiduus perfectus quam multa imperfecta: mundus erit perfectus & tantum vnus. Unde licet forma sit quo indiuiduum sit hoc:

materia tamen variis in portiones partita median-
tibus dimensionibus causa est multitudinis indivi-
duorum sub eadem specie: non esset enim nisi vnus
homo: si tota materia quiesceret sub anima humana
que apta nata est stare sub illa: primo celi. 93. Non
est etiam verum maiorem vel minorem copiam in-
diuiduorum inferre maiorem vel minorem perfectio-
nem specierum: quinimo perfectio rei essentialis non
habet etiam attendi penes approximationem ad
summum: sed penes distantiam a non gradu perfectio-
nis: et ratio est: semper distantia a non gradu tanta
est quantum est id quod distat: approxinatio ad
summum non: sed forte per minus: forte per maius
sepe per equale est accessus ad summum: quare cum
intrinsicce mensuratur distantia a non gradu: sed ex-
trinsicce approxinatio summo: concludendum est
perfectionem rei attendi penes distantiam a non gra-
du perfectionis.

Postremo ait. Est etiam perfectus: quo-
nam nihil continet ipsum: et
uod est plures vno individo: siue illud totum ponat
finitum: siue infinitum. Contra. 3. phisicorum. 64.
infinitum habet rationem partium: et imperfectum et con-
tenti: hic Auerrois asserit mundum habere rationem
totius: et perfectum et continens etiam si ponatur infi-
nitum. Solutio est: veteres fecerunt mundum infi-
nitum et perfectum: Aristoteles sentit mundum fini-
tum et perfectum: et ita sententia est Auerrois in hoc
loco quod siue fuerit mundus positus finitus siue infi-
nitus: fuit iudicatus perfectus: si tamen rei veri-
tatem: hec pugnantia sunt ad se invicem: mundus est
infinitus et perfectus: et ratio est: cum enim infinitus
sit ratione materie: et materia habeat rationem par-
tis: imperfectum et contentum ergo et infinitum potius
habebit rationem partis et contenti quam totius et con-
tinentis.

Digressio.

Contra perfectionem et unitatem mundi pe-
culiarem: que est unitas aggregatio-
nis et ordinis: inducantur ad excitandum ingenia
vestis nonnullae rationes. In primis: mundo multa
deficiunt quibus ornari potest: inueniri possunt alij
mundi: et futura et preterita si presentia existerent: mun-
dus perfectior esset quam sit. Mature iteque portenta et ne-
fanda hominum scelera mundum imperficere videntur.
Solutio est. 5. metaphisice. 21. mundus dicitur
perfectus: quia omnino nihil extra ipsum est: et
nihil deficit mundo: quod pertineat ad perfectionem
mundi essentialiter. Non possunt iteque peripatetice plu-
res esse mundi. Futura et preterita si modo essent:
mundum non redderent perfectiorem essentialiter.
Insuper portenta nature et monstra et hominum vitia
mundum potius exornant quam imperficiant: maxima
namque mundo adest pulchritudo ob tantarum rerum di-
uersitatem: mundus ergo perfectus erit. Tum quod
corpus. Tum quia vnus. Tum quia nihil extra ipsum
omnino reperitur.

Rursus. Terra et aqua continuant: ergo ele-
menta ergo celum elementis conti-
nuabit: superficies. n. conuexa terre et concava aque sunt
vna superficies: cui equaliter distent a centro mundi ex
eadem parte centri. Similiter super concava lune et conuexa
ignis: concava ignis et conuexa aeris: et sic de alijs: quod
si enim superes concava lune et conuexa ignis essent

due: multe superficies inueniretur immediate: et duo
puncta in eadem linea immediari cernerentur. Solu-
tio est: duo indivisibilia in eodem subiecto immediari
impossibile est: in diuersis tamen subiectis id non in-
conuenit: et ita linea protracta a centro transiens per
superficiem conuexam locati et concavam locantis non
est vna sed plures. Amplius equalitas loci et loca-
ti attendenda est penes equalitatem dyametro-
rum protrahibilium a centris locantis et locati ad conca-
uum locantis et locati: et ratio est: corpus locans et cor-
pus locatum sunt concentrica: cum sint figurata con-
similibus superficiebus et ad eosdem terminos ter-
minentur particule locati et locantis: ut Aristoteles
asserat in predicamento quantitatis: et cum conca-
uum locantis sit immediatum locato: erunt omnes
linee ducte a centris locati et locantis ad concauum
locantis et conuexam locati equales: daretur namque
vacuum si concauum locantis a locato distaret: quare
erunt locus et locatum equalia secundum continentiam et
secundum superficies secundum quas se contingunt. Et infero
corolario primo locatum maiori posse loco dimi-
nuto: posito quod tota aqua in aerem conuertatur et con-
cauum ignis aliquantulum minus reddatur: erit aer lo-
cus maior quam prius: concauum ignis et conuexam ter-
re erunt locus aeris minor quam prius erat locus eius:
concauum scilicet ignis et conuexam aque. In se-
cundo vnus locati non esse nisi vnum locum pro-
prium: si locus sit superficies et non corpus locans:
et si quis opinione nominalium afficeretur putantium
locum esse corpus: opus est ut fateatur vnus locati
in finita loca propria quorum tamen vnus sit pars al-
terius: patet diuisio locante in partes proportiona-
les minoribus terminatis versus locatum: erit itaque
mundus vnus unitate aggregationis et ordinis: cum
ad Deum cetera que in vniuerso existant: ordinentur.
Hec de perfectione et unitate mundi dicta sufficiant.

Summa Quarta Primi de celo.

Primo autem volo.

Presenti summa que est a Tertio
Commenti. 5. vsque ad. 17. interit
Aristoteles conuincere aliquod esse
corpus simplex preter quattuor
elementa: cui motus circularis sim-
plex natura conceditur. Sententia
autem Tertii Commenti. 5. consistit in duabus
propositiombus: prima est: omnia physica corpora
naturaliter atque a principio mouendi intrinseco ad lo-
cum moueri nata sunt: unde naturalia corpora sic di-
cta per principium intrinsecum existens in eis quod
dicitur natura sunt quidem per se mobilia: magnitu-
dines autem non nisi per accidens. Contra: primo
de generatione. 29. linea et superficies non sunt in lo-
co: neque secundum se: neque secundum accidens. Solutio est: ter-
mini corporum non sunt in loco et non mouentur per
accidens: itaque quandoque possint esse in loco et mo-
ueri per se: sed sunt in loco et mouentur per accidens:
quia nunquam per se. Vel dico quod puncta: linee: super-
ficies sunt in loco per accidens et mouentur per ac-
cidens: quatenus sunt termini corporum naturalium:
ut vero mathematica considerant ratione non sunt
in loco et non mouentur per se: neque per accidens: et hec

Digressio Auerrois.

Sed in hoc. Digressio hec Auerrois ten-
dit ad hoc: ut declaret motum
celi esse ab intelligentia non obitante quod intelligentia non
sit consistens per naturam et non sit educta de potentia ce-
li: et quod potest esse diuersitas motuum et mobilitas a forma
non educta et non causata a corpore: unde motus celi non
solum naturalis est a principio materiali: sed et a forma
li. 3. phisicorum. 27. est motus celi naturalis et per an-
tam et per corpus: et 8. metaphisice. 7. intelligen-
tia naturaliter mouet: verum est quod principia intrinse-
ca celi et sublunarium corporum sunt dicta secundum prius et
posterius et equiuoce equiuocatione tamen analogiam
compatiente. 2. metaphisice. 16. et primo eiusdem. 22.
dicebat Commentator: celum habet naturam sibi pro-
prium aliam ab ea que est generabilium. Semper er-
go negabatur celum componi ex materia in potentia
et forma educta: siue motus celi esset naturalis a prin-
cipio materiali tantum: siue a materiali et formali. Et
quodammodo formis eductis habentibus formas
oppositas constituuntur corpora graua et leuia: mo-
tum rectum sibi determinantia: ita intelligentis ce-
lestibus constituunt corpora celestia: nec graua nec
leuia: motum circulem sibi determinantia: compo-
sita ex materia in actu et intelligentia. Contra: cum
oporteat celum habere virtutem cognoscituum mo-
tus particularis quo mouetur: et illa non sit intelligen-
tia que particularia non comprehendit: habebit ce-
lum animam sensituum a celo causatam. Solutio
est: intelligentia mouens propter finem satis est quod co-
gnoscat finem principalem propter quem mouet: si-
nis autem secundarius: motus scilicet celi: generatio
et interitus horum inferiorum corporum naturaliter
et necessario sequuntur cognitionem finis primarij.
Rursus non videntur intelligentie differre: cum
figurent celos eadem figura. Et moueant eodem mo-
tu. Et locentur corpora celestia eodem loco: quia cen-
tro. Solutio est: figura celorum diuersificatur: si na-
turaliter sumatur: mathematice sumpta eiusdem est
rationis in omnibus. Item motus valde similes in-
ueniuntur in animalibus diuersarum naturarum. Item
rum ad diuersitatem substantialem celorum sufficit
quod celi recedant a centro: vnum tamen ad maiorem di-
stantiam altero. Amplius: cum intelligentia non
sit intrinseca celo: sed extra. 2. celi primo: et primo ca-
pitulo de substantia orbis: motus celi non erit natu-
ralis ab intelligentia: et cum celum sit in loco per ac-
cidens. 4. phisicorum. 45. erit et mobile per accidens
tantum. Solutio est: intelligentia est intrinseca ce-
lo et erit verissimus actus: quia causat ipsum in ge-
nere cause formalis dicitur tamen sepe numero ex-
trinseca: quia non est educta et causata a celo: non pu-
gnant enim iste propositiones ad invicem. Intelligen-
tia est separata a celo. Non est actus celi. Est extra ce-
lum. Est coniuncta celo. Est actus celi. Est in celo.
Preterea stant ista simul: celum est in loco per ac-
cidens et mouetur per se. Mundus autem mouetur
per partem et non per accidens. 4. phisicorum. 43.
44. unde que indigent motu propter perfectionem
acquirendam sunt in loco per se: que indigent mo-
tu propter perfectionem conseruandam: et si moueantur
per se: sunt tamen in loco per accidens.

Series autem verborum Auerrois talis
existit. Sed in hoc est quod

et hec est causa quod Themistius dicebat. 4. phisicorum.
5. res mathematice ostendunt manifeste non esse eun-
dem locum qui est nostra multitudo: et qui natura pre-
scribitur: quemadmodum enim res mathematicas co-
gitatione abfoluimus a motu et qualitibus sensibilibus:
ita et locum quem illius natura non dedit: solum
imaginando tribuimus: corpora enim mathematica
non sunt graua et leuia et neura: primo metaphisice.
21. ideo illis ut mathematica non conceditur locus
naturalis: cuius officium est conseruare et conseruare.
Et non potest esse aliquis motus naturalis nisi ope
nature qua subicitur naturarum motui. Contra: ho-
stia consecrata in sphaera aeris relicta sue nature natu-
raliter tendit deorsum: cuius tamen descensus mate-
ria non est principium passiuum intrinsecum. Solutio
est: alij volunt grauitate absque fauore materie et for-
me substantialis satisfacere ad descensum naturalem: et
secundum ipsos si esset vnum compositum ex materia et gra-
uitate tantum: illud deorsum naturaliter moueret: hec
responsio non satisfaciunt: quod grauitas aut est forma sub-
stantialis grauis: aut qualitas necessario insequens
formam substantialem: quare dicendum est accidentia
non posse inueniri naturaliter loquendo sine subiecto:
supernaturaliter autem si accidentia sint absque substantia: se-
parans accidentia a substantia eas facit operationes:
quas substantia fecisset sublato miraculo.

Secunda propositio est. omnis motus secundum lo-
cum aut est rectus aut circularis
aut mixtus: rectus et circularis sunt simplices: eo quod
sunt secundum simplicia et vniuersa spatia: rectus. et circu-
laris: quorum vtrumque vnum est et continuu: circularis tri-
magis: quare et motus circularis recto simplicior est
mixtus motus sumit secundum spatium partium rectus: et par-
tim obliquu. Motus rectus est qui est a medio aut ad
medium: circularis circa medium: motus rectus sursum
est a medio: rectus deorsum ad medium.

Auerrois primo dicit: incepti loqui de suis
simplicibus. 1. de corporibus simpli-
cibus et accidentibus eorum: neque est verum corpora sim-
plicitate facere ad esse mundi: aialia: plantas ad bene
esse terram: ut sentit sanctus Thomas. Tum quod elementa
ordinantur in mixta. Tum quod elementa a nullo intelligen-
rentur: cum non esset homo a quo solum intelligunt. Tum quod
rueret ordo intelligentiarum sublato intellectu huma-
no. Quare existimo non simplicia solum: verum et mixta
facere ad esse vniuersi.

Item aut esse. n. corporis celestis sensibile est
per se. 1. manifestu est per se: non deus. n. proba-
ri celus esse: cum sit per se subiectiu subiecti: et artifex non
habet partem per bandi sui subiectu esse. 2. de anima. 27. sicut
logismo categorico nec a priori nec a posteriori quod
sylogismo hypotetico a posteriori non inconuenit
artificem probare et subiectum esse et partes subie-
ctiuas esse: unde manifestu est per se quod omnia cor-
pora naturalia mouentur secundum locum per principium exi-
stens in eis quod dicitur natura et ista corpora dicuntur na-
turalia per ipsum principium: et hoc fundatum est sup-
hoc scilicet quod natura esse in rebus naturalibus est ma-
nifestu per se: motus. n. solum est naturalis: alij quod et inest
per principium intrinsecum existens in eis: et hoc est causa quod
Auerrois scribit. 3. celi. 20. motus circularis ignis
non est violentus: nec est naturalis ignis: quod ignis non
mouetur illo motu a principio existente in eo: ergo di-
stinctio de motu naturali a naturali et a naturali non
sufficit Commentatori.

non parua: quo nā pacto. s. moueat celuz per princi-
pium intrinsecū existens in ipso: natura. n. est prin-
cipium in aliquo per qd mouet & quietat res ipsa ex
se. 2. phisicoz. 3. & dicitur primo de forma: secundo
de materia. 2. phisicoz. 14. Est autem forma ma-
gis natura q̄ materia: nō q̄ natura suscipiat magis
& minus: sed q̄ actus principandi & naturandi ma-
gis cōuenit formę q̄ materie: p̄fectissimū. n. est cau-
sare in genere cause formalis: vtilissimū in gene-
re cause materialis: si ergo natura esse in omnibus
naturalibus notuz est per se: & q̄ mouens in istis cor-
poribus aliud est a moto: non potest enim idem esse
mouens & motuz. 7. phisicoz. 2. & primo capitulo
de substantia orbis. i. ratio principandi motū actiue
& ratio principandi motuz passiue re ipsa distinguū-
tur. Cum declarauit q̄ omne motū per se habet mo-
uens in se: tunc corpus celeste cum mouetur per se
aut peruenit ad motuz per se. i. est motuz per se: non
per aliud: aut non: si per se: necesse est vt sit in eo p̄-
cipium quo mouetur p se & q̄ illud sit aliud a moto:
ergo corpus celeste erit composituz ex materia & for-
ma: ergo generabile & corruptibile. C. Est aduer-
tendum q̄ corpora celestia & subcelestia ex materia com-
ponuntur & forma: illorū tamen compositio inuēta
est motu locali: cum moueantur ex se per se: & nihil
idē possit hēre rationem mouentis & moti: horuz
vero compositio comperta est generatione & corru-
ptione: vnde moueri ex se potest concedi elementis
quatenus mouentur aliquo modo ab intrinseco: at-
tribuitur animalibus sublunariibus: quoniam diui-
duntur in partes per se mouentes & partem p se mo-
tam actiue: ratione tamen partis: q̄ musculus esse p̄-
mūz mouens & primuz motuz corporum: residuz
corporis est motuz per accidens: cōgregatuz ex mu-
sculo & residuo corporis vocatur motum per partes
sepe dici solet celuz moueri dūtaxat ex se: quia pars
per se mouens celum est in actu: cū non sit cōstituta
in esse p celum: & pars mota est s̄m se totam non s̄m
partem: mouetur igitur corpora celestia ex se p se: &
cōponunt ex motore & moto: & apud me elementa &
mixta inanimata: cum careant intrinseca resistētia nō
moueantur q̄ ex se p se: non dicuntur componi ex mo-
tore & moto: s̄ cōponant ex mā & forma.

Iterum ait: si posuerimus hanc formaz in
eo non cōsistentem p naturam. i. non
causatam a materia: scilicet formaz qua declaratur in
sine. 3. phisicoz. 78. & 79. nō esse p naturam. i. non
eductam de potētia materie: quo modo igitur cōtin-
get ex diuersitate motus vt diuersetur natura moti:
natura enim moti nō diuersat nisi propter diuersita-
tez sue forme: & hoc nō inuenitur nisi in forma existi-
te per naturam: verbi gratia quia ignis non differt a
terra in motu: nisi propter diuersitatem suaruz forma-
rum scilicet q̄ terra est grauis & ignis leuis: non est
ergo intelligendū hoc quod dicitur q̄ natura in cor-
pore celesti est causa motus esse formam: forma enī
abstracta non significat naturaz corporis: neq̄ in cor-
pore celesti est forma materialis que sit causa motus
ipsius in quo Aristoteles dixit neq̄ esse graue neq̄
leue: quereat igitur aliquis q̄ si ita esset necessario cor-
rumpetur corpus celeste: aut in eo esset potentia
corruptionis. Sensus est: quo nam mō potest inue-
niri diuersitas morū specifica & mobiliū ex motorib⁹
celestibus: cū oēs ipsi sint substantie separate: nō cau-
santes aliquā diuersitatē in corporibus que mouent

ab eis: neq̄ in motibus qui sunt ab eis: forme. n. di-
uersitatē faciētes in motibus & mobilibus sunt que
constituuntur in esse per subiecta: cū forme quas na-
turaliter cōsequitur motus localis sint forme date a
generāte: vnde materie inueniunt diuerse p eas dū-
taxat formas supra quas habent causalitatē: nō ē er-
go intelligendū hoc qd dicitur q̄ natura in corpore
celesti est causa motus esse formam: forma. n. abstracta
nō significat naturā corporis: ergo intelligentie cele-
stes non erunt forme corporū celestiu: neq̄ nature
eorūdem: cū. n. materia sit causa forme: & forma ma-
terie. 2. phisicoz. 30. & orbis celestes nō sint cāe in-
tellectuum celestiu: nō erunt materie eorūdem: ergo
intelligentia celestis nō erit natura celi: ergo motus
circularis non erit naturalis ab intelligentia. Neq̄ in-
quit Auerrois in corpore celesti est forma materialis
que sit causa motus ipsius: qd quidez corpus celeste
Aristo. dixit neq̄ esse graue: neq̄ leue: ergo celū nō
cōstituitur in esse per formam materialem: quacūq̄
n. forma materiali componit corpus graue aut leue:
& si ita esset q̄ in celo esset forma materialis necessa-
rio corrumpere corpus celeste: aut in eo esset poten-
tia corruptionis. i. esset corruptibile: constat aut apd
Aristotelē celuz neq̄ corrumpi: neq̄ esse corruptibi-
le. C. Est obseruandū. Aut. vltra intelligentiā posuit
in celo animam sensitiuam cuius officiu erat noscere
circulātes particulares quas intelligentia agno-
scere nō poterat: & q̄ voluit materiā celi & sublunari-
um esse eiusdem rationis fecit celū corruptibile posi-
tiue perpetuari ab intelligentia: creditū ē methaphy-
sicū via methaphysicali habere potētiates pbandi
intelligentias esse. Auerrois autē non ponit in celo
sensum: sufficit. n. q̄ mouens propter finē cognoscat
finem principale propter quē mouet: q̄uis nō co-
gnoscat finem secundariū necessario & naturaliter se-
quentes cognitionē finis primarij: fecit etiā Auerro-
is materiā celi & sublunariū alterius rationis: & ar-
bitratur sola via naturali posse probari substantias ab-
stractas esse: & hec est causa q̄. 3. capitulo de substan-
tia orbis declarant iste propositiones: corpori vt cor-
pus cōceditur virtus finiti vigoris: at corpori vt cō-
stitutum est ex materia in potentia & forma: cōceditur
finitas temporis & vigoris: corpori celesti vt celeste
datur finitas vigoris & infinitas durationis: & nascit
tanta diuersitas ob hoc: q̄ materia corporū subcele-
stium transmutabilis ē de vna forma in aliaz formā:
materia autē celi cum supra nullam formā causalitatē
habeat nō est variabilis d vna forma in aliam formā
ex orbe ergo & intelligentia constituit celū: & quo ce-
lum mouet ē intelligentia: quo mouet est orbis subie-
ctus intelligentie.

Amplius ait: S̄ forte intelligendū est i hoc
loco d natura que est causa morū:
subiectum simplex. i. orbis celestis subiectus forme
abstracte corporis celestis: & hoc ipsuz corpus nō ha-
bet in se formam corporalem. i. materiale & causatam
a celo: & iste locus esset fortior: loco facientiu errare
opinantes q̄ corpus celeste componit ex materia &
forma qua dicit nō esse graue: neq̄ leue: sicut ex for-
ma ignis dicit ignis leuis: & terra ex sua forma gra-
uis. i. quēadmodum forma ignis causata a mā ignis
constituitur ignis leuis: & forma terre: terra grauis:
ita forma celi constituta in esse per celū constituit celū
neq̄ graue: neq̄ leue: s̄m hoc igitur possumus intel-
ligere hoc nomen natura que dicit de corpore celesti
& de alijs

& de alijs corporibus simplicibus & erit hoc equiuo-
ce idē elementa mouebuntur naturaliter ratione
formę: celum vero ratione orbis subiecti intelligen-
te: & s̄m hanc responsonem intelligentia non erit
natura celi.

Preterea igitur aut dicem⁹ q̄ forme abstracte
s̄ q̄ s̄m forme abstracte inate s̄m
vt q̄ illd qd ab eis mouet sit corp⁹ neq̄ graue: neq̄
leue: sic inate sunt vt motū ab eis sit rotūdū: & sic in-
nata est forma ignis vt habeat materiā p̄p̄riam
dicitur igitur hoc nomen natura s̄m hoc de forma:
sicut dicitur de formis aliorum corporum simpliciu
& post perscrutabimur plus de hoc: & quocunq̄ mo-
do sit: non debemus intelligere de natura que non
est grauis neq̄ leuis nisi naturam corporis simpli-
cis: non naturam compositi ex materia & forma: vnde
de colligit hec sequela: hec natura est natura corpo-
ris non grauis & leuis: ergo est natura corporis sim-
plicis: sed cū sit aliqua natura corporis grauis aut
leuis simplicis & mixti: non tenet hec consequentia
hec est natura corporis grauis aut leuis: ergo ē na-
tura corporis simplicis: & iste explanationes inquit
Auerrois sunt p̄p̄inque. & ratio ē: quia ambo po-
nunt celum non componi ex materia & forma: con-
suetudo enim est Auerrois appellare celum corpus
simplex: quia caret materia in potentia: non quin sit
constitutum ex actu & potentia: & orbe & intelligen-
tia: potest ergo esse diuersitas motuum & mobilium:
a formis non causatis: veluti & a formis eductis de
potentia materie: forme nāq̄ celestes diuersifican-
tur ex diuersitate ordinis s̄m distare plus vel min⁹
a causa prima: cui diuersitati respondet diuersitas
celorum: & diuersitas motus in speris. ipsis: ordine
enim magnitudinis celorum & ordine velocitatum
in motibus manifestatur euidentissime ordo substā-
tiarum separatarum: motores separati non indiget
corpore: neq̄ mouentur per accidens: cum sint intel-
lectus actiui mouentes. & inducit Albertus magn⁹
dissimilitudinem inter id quod mouetur ab anima
animalium subcelestium perfectorum & illud quod
mouetur a motoribus separatis: quia corpus anima-
lum de se non est susceptibile motus progressiui:
quo quidem mouet anima animalis perfecti: & ideo
natura fecit ei fila & cordas per que trahit membra
ad motum: & fecit ei musculos in quibus sedent vir-
tutes affixe in membris que mouent ad imperium
intellectus mouentis: corpus autem celi de se su-
sceptibile est motus insurxi ei p suū motore separa-
tum: quap̄pter non egent corpora celestia filis &
cordis: nec virtutibus organicis affixis istis parti-
bus moti: & quia talibus non indiget celum: ideo
nullam habet virtutem que sit corporis virtus &
actus eius: sed totus est separatus: ita q̄ nihil acci-
pit a corpore: nec esse habet a corpore: neq̄ diffini-
tionem. & hec est causa q̄ Commentator dicit. 2. ce-
li. 71. quoniam causa laboris in animalibus est vt ad-
dat potentia moti super potentiam motoris: quo-
niam potentia moti necessario est opposita poten-
tie motoris: hoc igitur intendit per laborem: & eti-
am si potentia moti in celo adderet super potentiam
motoris: tunc motus eius esset violentus. C. Sen-
sus est: potentia moti dicitur addere supra poten-
tiam motoris: quando motum inclinatur ad motum
oppositum illi quem dat mouens: & si potentia mo-
ti celestis addat supra potentiam motoris: ille mo-

tus esset violentus: q̄ ille motus esset tantum s̄m
naturaz mouētis: & contra inclinationem mobilis:
motus progressiu⁹ aialis est ab anima & corpore. i.
nō ab anima tantū: vbi motus celi est purus aialis:
nō sunt ergo in celo ligamenta corporalia: quia po-
tentia moti celestis non addit aliquid supra potētiā
motoris: partes autē aialis mortalis vinculis corpo-
reus vniunt: quoniam potentia moti in aialibus sub-
celestibus addit aliquid supra potētiā mouentis:
motus ergo celi censendus erit nālia ab intelligentia
non causata a celo: pot̄ quoq̄ esse diuersitas motuū
& mobiliuz a formis non causatis a corpore: hec de
digressionē Auerrois.

Post exponit Textuz Aristotelis: & primo in-
quit: causa diuersitatis motuū s̄m gen⁹
aut speciē est diuersitas naturaruz agētium & impos-
sibile est vnam & eandē naturā habere diuersos mo-
tus s̄m speciē. i. non adest motus naturalis alicui
corporei nisi per principium existens in illo: motus
violentus ab extrinseco tantum procedit. Et solitū
sum assignare differētiā inter motuz grauis natu-
ralem & violentum: proiecta mouent mediuz per se:
vt solum ab alio mota: cū motus ille cōtinue tardet
atq̄ diminuat: graue autē in motu naturali: & vt
ab alio motuz & per formas substantiales mouet p se
& effectiue mediū: mouēt. n. aīata ex se per se: cum
diuidant in partes per se mouentē & partem p se mo-
tam. Elementa vero mouent a seipsis per accidens:
cum careant intrinseca resistētia indigeantq̄ per
se & necessario medio. Et licet elementū nō moueat
naturaliter simpliciter & per principiu intrinsecū ad
partes cōtrarias: ad prohibenduz tamē vacuū nihil
vetat ipsum moueri versus omnes differentias po-
sitiōis: quemadmoduz & ferrum nō mouetur natura-
liter simpliciter ad partes cōtrarias: sed quaten⁹ est
alteratuz a magnete nihil prohibet ipsuz moueri sur-
sum: deorsum: ante: retro: dextrosū: & sinistrozuz:
vnde ferrum versus magnetē: & vapores ascendē-
tes: & palea mota versus lapidē p̄tiosuz: & humor
agitatus versus medianā dicuntur moueri ex se: q̄
habent qualitates impressas quibus mediantibus
mouentur versus attrahētia mouentia motu locali
cōiuncto alterationi in motibus localibus violentis
& preter naturalibus mouens potest mouere sine al-
teratione rei mote: in quibus quidem motib⁹ violē-
tis virtus imprimif medio: & illud est quādo mouēs
mouet nō alterādo: in motibus superius dictis im-
primitur virtus mobilis: qua mediāte potest dici mo-
bile moueri ex se.

Rursus ait: non est existimandum q̄ propter
diuisiones magnitudinis super quā
est motus: diuidatur motus in ista duo: in motum
scilicet rectum & circulare: sed propter diuisionē ma-
gnitudinis mote s̄m ista duo: scilicet q̄ omne motuz
necessario aut est corpus rectorum dimensionuz: aut
rotūdū: cum nulla dimensio sit tertia. Sensus est:
quemadmoduz spatius circulare nō est causa motus
circularis: ita nec rectum recti: & cūz corpora simpli-
cia aliqua sint circularia: aliqua recta: mot⁹ simplex:
alius erit circularis: alius rectus: & dicitur motus
simplex quando principio actiue intrinseco mot⁹ nō
resistit aliquod intrinsecuz trahens ad oppositum.
Et motus est mixtus quando principio actiue resistit
aliquod intrinsecuz inclinans ad oppositū. Et mo-
tus vniiformis & difformis quo ad partes subiecti &
libe. de celo & mūdo. B

tempus. Et regularis et irregularis: unde sunt due linee regulares spacioz mensuratiue: vna recta: qua quidem ascensus et descensus mensurans: alia circularis: qua mensuratur motus sphericus: pendet namque regularitas in motu ex magnitudine regulari: dicitur aut magnitudo regularis vel vniiformis cuius quehbet pars potest supponi alteri parti: vt patet in linea circulari et in linea recta: magnitudo aut irregularis est cuius non quelibet pars sequitur ad aliam partem vniiformiter: vt patet in duabus lineis angulum causantibus quarum vna applicatur alteri non in directum: quemadmodum partes vnius linee recte sibi inuicem in directum applicantur: et ideo motus circularis est regularis: et similiter motus rectus: sicut motus reflexus et obliqui qui angulorum faciunt non sunt in materia: nec magnitudine regulari: vel quicumque alius motus sit per quicumque magnitudinem: cuius quecumque pars non conueniat cuiusque parti per vniiformitatem applicationis: vel cuius vna pars non conuenienter possit contingere aliam partem: si. n. illa pars que continet angulum superponat illi parti que angulum non continet: non erit conueniens contactus: unde regularitas permittit secus difformitatem quo ad partes subiecti. Et. n. motus celi regularis et difformis quo ad partes subiecti: patitur et difformitatem quo ad tempus: et namque descensus terre regularis et difformis quo ad tempus: his constat lineam elicas non esse lineam simplicem sed mixtam ex recta et circulari: causatur. n. et vt inquit sanctus Thomas ex duobus motibus imaginatis: quorum vnus est linee circuectis columnarum: alius est puncti motu per lineam: si enim vterque motus simul et regulariter perficiatur: constituetur elica linea per motum puncti in linea mota quare concludo motus simplices esse in subiecto moto simplicis magnitudinis factos sicut simpliciter illius magnitudinis et in ordine ad centrum et polos mundi: et ita motus ignis orbicularis non est simplex: nec motus terre transuersalis.

Iterum inquit: motus circularis est terminatus natura propter terminationem medij: motus autem naturales dicuntur esse terminati: alij autem motus circulares qui sequuntur non sunt naturales: cuius non habeant centrum terminatum: ideo videmus epiciclos quos ponunt astrologi sunt falsi et forte similiter et de eccentricis essentij magis. Sensus est: cuius tantus vnus sit centrum corporum celestium: quia tantum vnus est mundus: primo celi. So. bene dicit hic Auerrois non dari epiciclos et eccentricos quibus quidem sentiunt mathematici planetam aliquam do terre proximiorē: aliquando remotiorē: sequitur enim celus ascendere et descendere: appropinquans enim terre descendit: recedens a terra ascendit: neque valet ratio dicentium ad descensum et ascensum regri esse intra sphaeram actiuam et passiuam: quod dicitur ruit ratio Aristotelis infra. 18. qua probat celus non esse graue et leue: quod non accedit ad centrum: nec recedit a centro. Alij dicunt: quod quod mouet a medio vel ad medium per lineam rectam est graue vel leue: celum autem non mouetur a medio vel ad medium per lineam rectam. Contra: perit ratio Aristotelis infra. 18. qua conuincit: si celus moueretur a medio vel ad medium esse terram: aqua aerem vel ignem. Idem est quod sanctus Thomas dicit hic. Sed videtur sicut hoc quod non omnia corpora celestia circulariter moueantur: nam sicut Ptolomeus

motus planetarum est in eccentricis et epiciclis: quod quidem motus non sunt circa medium quod est centrum terre: sed circa quedam alia centra. Dicendum quod Aristoteles non fuit huius opinionis: sed existimauit quod omnes motus celestium corporum sunt circa centrum terre vt ponebant astrologi sui temporis: postmodum autem Hipparchus et Ptolomeus adinuenerunt motus eccentricorum et epiciclorum ad saluandum ea que apparent sensibus in corporibus celestibus: unde non est hoc demonstratum sed suppositio quedam: si tamen hoc verum sit: nihil minus omnia corpora celestia mouentur circa centrum mundi sicut motum diurnum: qui est motus supreme sperę reuoluentis totum celum. Postquam itaque hoc loco sine reuerentia loquitur de Alberto magno qui audeat dicere omnes celestes esse vnius nature et speciei et vnius materie si haberent idem centrum: et inuicissime Auerroem condanant: veritas namque peripatetica est: quod celum est in loco per centrum a quo quidem corpora celestia distant: vnum magis altero: et hec distantia maior vel minor facit corpora celestia esse alterius et alterius rationis.

Postremo inquit: motus autem equalis est superius aut inferius. Sensus est: motus dicitur equalis cuius mobile rectum et equalium est dimensionum in partibus: circularis cuius mobile curuatum existit dimensionum: sunt quidem elementa rectorum dimensionum: et si sint spherica: quia sibi motus rectorum determinant. Et est omnis motus localis aut naturalis aut violentus aut indifferens: quo motu indifferente mouentur elementa media in suis regionibus: ego autem arbitror elementa media naturaliter moueri in spheris propriis: et ascendere et descendere: cum sint nature medie: et habent sicut suas naturas grauitate et leuitate.

Digressio.

Sunt textu et commento. 5. iste propositioes approbate. prima est: celus est corpus naturale: cuius intelligentia est natura que est forma: orbis vero subiectus intelligentie est natura que est materia: causatur namque celus intelligentia formaliter: orbis vero materialiter: et est talis orbis substantia simplex non composita ex materia et forma: non est tamen materia proprie dicta: cui non sit in potentia ad formam: sed materia in actu nuncupari debet: neque appellari potest forma: hoc fundamēto: omnis forma naturalis principium est aliquid motus naturalis: et suarum dispositionum naturalium: orbis autem celestis esse non est principium aliquid motus naturalis: non quidem recti: cui non sit graue nec leue: nec circularis: cuius iste sit proprius anime. 2. capitulo de substantia orbis: cui itaque celus habeat motum circularē: et figuram perfectissimam: aliaque conditiones que nulli conueniunt nisi ex forma: erit orbis celestis materia aialium celestium et subiectum: est sicut intelligentie: materia sublunarium est in potentia forma fixa in ea: dicitur autem materia fixa forme que causatur a forma formaliter: forma fixa materie est que constituitur in esse per materiam: unde omnes materie sustentantur per formas non omnes tamen forme sustentantur per materias: quia forma celi non sustentatur per celus: primo philosophorum. 63. 8. metaphysice. 12. est itaque celum compositum ex orbe et forma non educta: cum sit celus compositum ex duabus naturis: quarum vna est recipiens motum: altera est agens motum: primo capitulo de substantia

substantia orbis. Contra: omne compositum est nouum. 12. metaphysice. 39. celum non est nouum: ergo. Dico celum esse nouum nouitate singularium circulationum: non nouitate orbis et intelligentie: nec non et accidentium permanentium. 8. philosophorum. 15. Celum est eternum quantum ad substantiam: corruptibile vero quantum ad vbi. Vel dico omne compositum esse nouum id est dependens a suis partibus.

Secunda propositio est. Naturalitas mutationis sepe inuenitur ex parte principij actiui et passiu: sepe ex parte passiu tantum ex parte principij actiui tantum nunquam motus est naturalis. Unde celus quod est primum naturatum mouetur naturaliter et per animam et per corpus: quia intelligentia mouet vt est apta mouere: orbis subiectus intelligentie mouetur vt est aptus moueri: et ita inuenitur animal simplex quod transfertur in loco ex se: diuiditur enim celus in partes per se mouentes et partes per se motas in actu. 4. philosophorum. 71. est autem orbis pars per se mota in actu: quia non est in formabilis forma quare non habet: et facit illa actualitas vt orbis celestis possit resistere intelligentie: cui fuerit potentia in loco: in quo intelligentia eum cupit esse in actu: potest namque orbis propter suam quam habet actualitatem esse subiectum immediatum accidentium terminatorum: et cuius varia vbi sint accidentia terminata: poterit illis orbis subserui: et quod non potest simul subijci vbi contrariis: iccirco propter hoc resistit suo motori. Et teneo quod animal celeste sit quantum moueat: intelligat: tamen orbis subiectus intelligentie non intelligit: sed mouetur et est quantum: intelligentia autem neque mouetur: neque est quanta: sed intelligit: et ita ex hoc quod animal celeste moueatur: non colligitur intelligentiam moueri: neque per se: neque per accidens: forme enim non causate a subiecto mouent absque hoc quod moueantur: unde de causa radicalis quare forma aliqua per accidens moueatur: est quia est constituta inesse per subiectum: primo de anima. 65. veruntamen est quod sepe conceditur intelligentiam dependentes moueri per accidens sed rudiuscule: quatenus scilicet orbis ipsius informati mouentur a prima intelligentia: motus ergo celi erit naturalis et per animam et per corpus: ergo reperietur motus naturalis ex parte principij actiui et passiu. Motus autem elementorum naturalis: id est naturalis: quia ipsa habeat in seipsis principium passiuum talis motus intrinsecus: materia elementum est principium passiuum quo elementum subijciatur motui forma elementum est principium passiuum inclinatum: quo quidem elementum inclinatur moueri tali motu: elementa namque cuius per se a medio moueantur: a seipsis vero duntaxat per accidens: non erit motus elementorum naturalis merito principij effectiui. Et tunc mixtum inanimatum effectiue localiter natura mouetur ab elemento dominante: cuius mixti forma est principium passiuum inclinatum: et cum apud me in mixtis animatis sit resistentia intrinseca: quia grauitas corporis anime subiecti inclinet ad motum deorsum et illo motu mouere possit: resistentia hoc modo intrinseca non reperietur in mixtis inanimatis. Item cum resistentia intrinseca proprie sit in bis quod ex forma et corpore componuntur: et que diuidantur in partes per se mouentes et partem per se motas: et mixta inanimata non constituantur ex forma et corpore: neque in parte per se motam diuidantur et partes per se mouentes: est tenen-

dum in mixtis inanimatis non proprie reperiri resistentiam intrinsecam: et hec est causa quod fundatissimus doctor Egidius romanus dicebat. 4. philosophorum. motus animalis ab anima mediante appetitu in vacuo est successiuus: at si animal cadit de alto deorsum in vacuo: motus ille momentaneus existit. ibi. n. nihil esset per quod mobile resisteret mouenti: et in tali motu idem est iudicium de aialia et alijs grauibus et leuibus: Idem est quod solitum affirmare elementa dominata in mixto non resistere elemento dominantis: eaque in mixto habere esse in potentia tantum: et quemadmodum materia prima non resistit: quia suum esse est potentiale: ita elementa dominata non resistunt: cuius corpus esse in mixtis sit potentiale. Rursus plate: bruta et homo habent in seipsis principium actiuum et passiuum suorum motuum localium: qui sibi insunt ex ea parte qua sunt aialia: unde animal subcelestis si saltat sursum: ille motus est naturalis ratione anime tantum: et corpus vt est animalium: non vt corpus graue: si autem descendit: ille motus est naturalis ratione anime et corporis. 2. 6. tra. 2. capitulo de substantia orbis: motus circularis est proprius anime sicut quod anima: ergo anima non mouet naturaliter deorsum: neque sursum. Item si motus sursum est naturalis anime: motus deorsum erit eadem violentus: eadem. n. non possunt inesse duo motus contrarij. Dico itaque quod quidam motus est ab anima non precedente cognitione: vt est attractio nutrimenti: et retentio supfluitatis: quidam est ab anima precedente cognitione non tamen quod cognitio sit causa illius motus: patet de motu matricis quo recipit semen: et motu intestinorum expulsiuo: et isti motus sunt naturales et non voluntarij: motus autem ab anima precedente cognitione causa illius dicitur vere et exacte voluntarius: quare poterit anima mouere animal motu voluntario ad omnes differentias positionis: licet motus circularis sit proprius anime vt anima est. Veruntamen cum omnis motus localis simplex sit aut naturalis aut violentus: et omnis motus naturalis aut violentus sit simplex: non erit motus animalis subcelestis naturalis: cuius sit mixtus: causa autem quare motus progressiuus est mixtus assignatur ab Auerro. 2. celi. 71. quia scilicet potentia moti addit super potentiam motoris. Contra: motus celi esset violentus: si potentia moti celestis addat super potentiam motoris: ergo motus progressiuus existet violentus: cuius potentia moti addat super potentiam motoris. Solutio est: motus quidem celi inueniretur violentus si potentia moti adderet supra potentiam motoris: quia ille vtiq; esset sicut naturam mouentis tantum: et contra inclinationem mobilis: motus progressiuus animalis est ab anima et corpore. id est non ab anima tantum. Vel motus celi esset violentus: id est contineretur celo labor et defatigatio. Vel ille motus esset violentus: quia est simplex et non esset sicut propriam mobilis inclinationem: motus enim circularis ignis esset violentus si esset simplex: infra 2. 6. tra. 2. capitulo. Et licet nihil sit quod possit moueri localiter naturaliter nisi merito principij actiui existētis in eo: possunt tamen extrinsecus alterata naturaliter alterari. Et ita iste due propositioes sunt vere. Aqua naturaliter calefit. Aqua violenter ascendit: his igitur constat penes quid attendat naturalitas motus.

Tertia propositio est. Simpliciter motus localis in ordine ad centrum sumenda est: unde partes motus sicut prius et posterius: sicut extensiones mobilis et ille ex quibus resultat intensio motus. Ibe. de celo et mundo. 2

tus non interueniunt simplicitatez motus. Dicitur quoque simplicitas motus diffinitione quo ad presubiecti: est enim motus celi simplex: cuius tamen partes versus circulerentia velocius mouetur: quod partes polis propinque: permittit et simplicitas motus diffinitione quo ad tempus: cuius graue naturaliter descendens velocius mouetur in fine quam in principio: et ita in partibus temporis equalibus spacium non pertransitur equale: sed motus ea ratione nuncupatur simplex: quia per lineas breuissimas committitur in ordine ad centrum: linea recta mensurata ascensus vel descensus: circulari mensuratur motus sphericus: et hec est causa: quia conceduntur iste conclusiones. Duo graua equaliter a centro distantia et centrius per motus equaliter attingentia: vnum tamen per corda: alterius per arcus eque velociter descendit: et vnum mouebitur velocius altero: velocitas enim descensus mensuratur penes approximationem maioris vel minoris ad medium mundi: at velocitas motus attenditur penes spacium descriptum in tanto vel tanto tempore. Id est aliquid corpus totale moueri motu simplici cuius quilibet medietas moueatur motu composito: capta terra pura descendente cuius punctus medietas distaret describit semidiametrum mundi: medietas illius condensatis vel rarefactis. Celeritas igitur motus localis recti et circularis insequitur spacium lineale aptum pertransiri a puncto velocissime moto in tanto vel tanto tempore: deducta denotatione: et rarefactione et contractione medij: et ideo licet partes versus equinoctiales circulus velocius moueatur quam partes propinque polis: omnes tamen dicte partes eque velociter circunt: que admodum. n. stat aliqua duo corpora eque velociter descendere et non pari moueri velocitate: ita possunt aliquo modo circunt et non eque velociter moueri: oes ergo motus simplex aut est naturalis aut violentus: si sit secundum inclinationem mobilis est naturalis. Si contra inclinationem passus violentus existit.

Quarta propositio est. Nullum corpus celeste est eccentricum mundo: cuius enim non possit esse motus circularis circa aliud quam centrum totius respectu cuius simplicitas motuum corporum simplicium dignoscitur: erit omne celus concentricum mundo. Sed mathematici quos imitatur Albertus magnus multos orbis celestes eccentricos faciunt: sunt. n. stelle errantes aliqui terre proximiores: aliqui remotiores et sepe numero apparent notabiliter maioris quantitate quam prius: et interdum eclipsis est diuturnior: interdum ipedit. Sunt et planete stationarij: directi retrogradi: et iste apparet non potest commode saluari sine epiciclis et eccentricis. Cuius ut opinio mathematicorum habeatur paulo altius exordiendo. Dico primo: celum ex octo stellatis sphericis integrat: que quod hunc ordinem sortuntur: Sphera lune: Mercurij: Venere: Solis: Martis: Iouis: Saturni. Firmamentum in quo sunt stelle fixe: quas longa experientia et longa obseruatio deprehendit esse oes equali moueri velocitate: et equaliter distantia semper ad invicem seruari et propinquitate situm et figuram nunquam variare: at planete stelle errantes nominantur: cum moueant varijs motibus velocitate et tarditate et situ distantibus: quidam namque progrediuntur versus orientes: et quidam tendunt ad occidentes: nonnulli ad austrum: alij ad septentrionem mouentur. Ceterum quia compertum est firmamentum moueri tribus motibus: ab oriente

et. i. in occidentem i. 2. 4. horis: et ab occidente in orientem in 36000. annis: et motu accessus et recessus seu trepidationis: inueniuntur enim nonnulli astronomi stellas fixas quandoque ad orientes: et quandoque ad occidentes: ad septentrionem et austrum moueri: verum ad orientes velocius ad occidentes: ad septentrionem quandoque velocius quam ad austrum: et interdum ad austrum vel locus quam ad septentrionem: quas apparentias non confidentes saluare vno motu imaginati sunt in firmamento varios motus: quorum primus est tardissimus in longitudine zodiaci ordinem signorum singulis ducentis annis gradu vno et 28. m. extenditur: alter vero fit in duobus circulis paruis in capite arietis et librae: quo motu stelle aliquando progrediuntur ad orientem: quandoque vero ad occidentem: et septentriones et austrum mouent: et quando in illis circulis a sphaera mouetur secundum ordinem signorum combinatur cum priori qui etiam est ad successiones signorum et motus fit velocissimus ad orientem: at quando est motus in reliqua parte circuloz: contra ordinem signorum: tardior fit motus ad occidentem: eo quod primus motus in longitudine deficit ab isto: quare predicti auctores supra firmamentum posuerunt nonaginta et decima spheram: decimam primum mobile vocantes: quo octava motu diurno mouetur: nona existit secundum mobile quo motum recipit in longitudine: octava autem proprio motu mouet in circulis paruis: quem motum trepidationis dicunt: siue accessus et recessus: hoc igitur primo dicto patet numerus corporum celestium.

Dico secundo. in sphaera inueniuntur sex circuli maiores: et quatuor minores. Maior circulus is est qui in conuata superficie sphaere descriptus spheram in duo equalia diuidit: et sunt: equator: zodiacus: colurus equinoctiorum: colurus solstitiorum: meridianus et horizon. Circulus minor is est qui in superficie sphaere descriptus: minime sphaeram in duo equalia diuidit et enumerantur isti: circulus arcticus: circulus antarcticus: circulus capricorni: et circulus antarcticus: circulus maior transit per centrum mundi: circulus minor transit extra centrum: et sicut circulus rectus lineis diuiditur: ita sphaera circulis vel planis superficiebus per eius corpulentiam imaginabiliter transcutibus in partes secatur: patent hec exemplo pomi cultello diuisi. Est equator: transiens per partem orientis et occidentis diuidens celum in duas medietates: quarum vnam ponit ad polos septentrionalem: qui et plus boreus: et arcticus nominari solet: aliam ad polum meridionalem qui et polus australis: et antarcticus dici solet: et sole existente in tali circulo dies et noctes in toto mundo equaliter existunt: et sicut primum mobile se habet ad alia corpora celestia: ita equinoctialis se habet ad alios circulos: et reperitur equinoctialis in quolibet celo: equinoctialis enim circulus intelligitur diuidere omnes sphaeras vsque ad centrum mundi in duo equalia. Zodiacus secatur equatorem in duobus punctis que sunt principia arietis et librae: cuius vna medietas ad septentrionem: altera vero ad austrum declinat. Signa septentrionalia sunt: Aries: Taurus: Gemini: Cancer: Leo: Virgo: Signa australia sunt: Libra: Scorpius. Sagittarius: Capricornus: Aquarius: Pisces: Cancer: Leo: Virgo: Libra: Scorpius: Sagittarius recte ascendunt: Capricornus aquarius: Pisces: Aries: Taurus: Gemini oblique: cum sol est in cancro est maxima dies

ma dies: deinde in leone deinde in virgine: quando est in libra est equinoctium in scorpione minor: in sagittario minor: in capricorno minimum: deinde in aquario: deinde in pisce: in arietem: et noctis: in arietem: in maior nocte est dies: in gemini adhuc maior: et intelligitur zodiacus hinc latitudine. et gradibus quorum gradus sex: relinquitur linea celsipica versus septentrionem: totidem versus polum meridionalem. Colurus equinoctiorum diuidit sphaeram in duas partes equaliter transiens per polos mundi intersecans zodiacum in principio arietis et librae: et qui sol est in illis duobus punctis dies equaliter nocti: cuius in principio arietis secundum martij: est et quinoctium vernale: in principio librae circa mediu septembriis: et equinoctium autumnale. Colurus solstitiorum diuidit sphaeram in duas partes equaliter transiens per polos mundi intersecans zodiacum in principio cancri et in principio capricorni: seu in maximis solis eleuationibus et declinationibus: et est solstitium estiuale in medio iunij: cum sol intrat cancrum: est solstitium hyemale in medio decembris: cum sol intrat capricornum. In duobus transit per polos mundi: et puncta orientis et occidentis secans celum in duas medietates: quarum vnam ponit supra terram: et aliam infra terram: qua de re talis circulus nominatur determinator visus: quod non permittit nisi parte superioris celi videri. Circulus meridianus est circulus maior: transiens per polos equinoctiales et zenith semper: per hoc quod transit per polos zenith ab oriente rectorum: qui et zenith semper equaliter distat vniuersis: et semper vni differat a coluris: qui qui meridiano vniuersis: transiunt per polos et zenith: sed accidit coluris transire per polos et zenith: et talis circulus ostendit punctum meridianum et medietatem noctis: cum sol est sub isto circulo in superioris hemisphaerio est meridies: cux est in inferiori est media nox: imaginamur itaque meridianum ad signandum illam partem hemisphaerij ad quam cum sol peruenerit est meridies vel mediana nox. Et ciuitates diuersae varios habent meridianos: si quod magis appropinquant orienti vel occidenti: tales meridiani intersecant equinoctialem ad diuersa puncta. Arcus equinoctialis interceptus inter meridianos dicitur longitudo ciuitatum: et si due ciuitates eundem habeant meridianum: tunc equaliter distant ab oriente et occidentem: et nulla est inter eas longitudo: tamen distarent secundum latitudinem: quia vna est proximior equinoctiali quam altera. Tropicus cancri est circulus minor quem sol in principio cancri existens ad motum primi mobilis describit: et de solstitio estiuo. Tropicus capricorni est qui sol tenens initium capricorni ad motum primi mobilis describit: que appellatur circulus brume. Circulus arcticus est ille quem describit polus zodiaci ad motum primi mobilis circa polum mundi arcticum. Circulus antarcticus describit alter polus zodiaci circa polum mundi antarcticum: horum omnium circuloz immobiles imaginantur meridianus et horizon: alij mobiles: et omnes nominati circuli sunt imaginarij et non partes reales celi excepto zodiaco: et fingendo et imaginando tales circulos deuenimus facilliter ad cognoscendum propinquitates planetarum et distantias et esse eorum in signis: hec de circulis in sphaera descriptis dicta sufficiant.

Dico tertio Sub zodiaco et signis est motus uentur planete: quorum motus complent circuli concentrici: eccentrici: differenti

bus: et epicicli: et circuli concentrici est: quod terra in duo equalia partem intellectus: centrum suum: habet cum centro mundi: eccentricus dicitur: qui centrum eius est extra centrum mundi. Defferens dicitur: si plane: si autem punctus remotissimus a terra versus aux: proximus vero oppositum augis: et defferens dicitur: si circulus planeta ab occidente in orientem: contra centrum planeta moueri de ariete ad taurum: mox ad geminos: deinde ad cancrum: et leonem: et sic deinceps: post quem motus apparet planeta in oriente signo arietis: in quo primo mouebatur existente in occidente. Epiciclus est paruus circulus cuius centrum est in circuli concentrici: et dicitur si septem numero defferens planeta: quod centrum planete est in circuli concentrici: et centrum planeta est in circuli concentrici: sed et ad motus epicicli: et concentrici: in dicitur defferens simplicitate: quomodo defferens epicicli: et planeta. Quando igitur planeta est in parte superiori sui epicicli: videtur minor: et dicitur directus: quod mouet versus partem orientis: quando vero est in parte inferiori: apparet maior: et dicitur retrogradus: quod tendit versus partem occidentis. Quando autem incipit defferere versus partem inferioris: itaque non apparet moueri dicitur stationarius: statione prima. Quando ascendit vocatur stationarius statione secunda. Sit B punctus orientis: B centrum: C punctus occidentis. In prima statio: si directus: B: secunda statio: B: retrogradatio: B: et sunt que mathematici sentiunt: de quibus abundantijs quam par sit forte dictum esse videbitur.

Sententia Tertius dicitur: quod motus simplex aut directus: aut circularis: circa modum: sicut enim magnitudo corporum tribus determinata est: ita quoque motus: simplices tribus determinati perfecti sunt: aucta corpus ergo tribus perfecti est: et ipse est motus.

Auerrois primo dicit: et manifestum est sensum quod motus rectus naturaliter diuidit in duos motus contrarios: Sensus est: pirarietas in genere apertior est quam in specie: sic circos Aristoteles loquitur de motu in genere non in specie: et motus rectus naturalis partem in latitudine a medio et ad medium: ad alias vero positionis differentias vel non est motus naturalis vel comprehendit subtilis.

Item ait: hoc autem non videtur in circulari: circularis enim non contrariatur circulari. Contra: primo celi. 87. vult Aristoteles in motu celi esse aliquo modo contrarietate: cum ois motus sit de contrario in contrariis. Solutio est: in motu celi est firmitas quantenus celus mouet ab vno extremo diametri circuli ad aliud extremum eiusdem diametri. Habet etiam motus celi contrariis. Si imaginemur duos motus super eosdem polos circa idem centrum ad diuersas partes: et motus a dextero in sinistru et e contra continui ex resolutione axis non sunt iudicio meo super eosdem polos.

Item inquit: motus simplices sunt tres: quia ternarius est numerus perfectus et corpus quod componitur ex tribus mensuris scilicet quod causa eorum eadem est: et est quod ternarius est numerus perfectus: non quia mensurae sint tres in quantum mensurae sunt motus tres. Sensus est: motus simplices sunt tres: non quia mensurae sint tres: sed quia numerus ternarius est perfectus: et talis vti quod ratio est probabilis tantum. Albertus magnus ait in presenti lectione. Simples motus locales in genere sunt tres: sed in specie plures: quorum vnum est a medio: Libe. de celo et mundo. B 3

altero est a medio: tertius est circa medium. ...

Sententia. Textus Lometi. 7. Nat ipor. ...

4. celi: 22. ed. u. relemasta a medio per se mouentis. ...

elemento: loco hunc trahente mixto: at si quis piam/ ...

tulo: Nunquid natura permittat e quale ad pondus. ...

tes eoz. celi. 67. g. erit equali graue a leue. dicit illud subiectu nati dispositu qm nati altera altera tur. n. nati. ea que extrinseci alterant. d. firmat. efficiat graue vt duo graue vt. 6. p. 1. erit graue vt quattuor ergo. a leue vt quattuor. g. equale ad pondus. Oleu vt esse equalis ponderis: descendit in duo bus elementis: igne a acere ascendit in terra a aqua. Solutio est: vel pot equale reperiri in qualitatib quo ad gradus no in q ad virtutes: cu equalitate. n. qualitatū in virtute no stat in xno: vel tale corp erit equale tm pntas a in potetia: no in actu a tpe. d. trax: applicet cōseruās. Itē tale corp non depēdet a motu a tpe ergo p tps pot durare. Dico gseruās de bere esse simile a nullum tale posse p tps applicari. Item depēdet qdes tale corp a motu: qz est in trāsi tu. Vel dico no posse dari equale fm des. pntates: citius. n. deuenit latitudo vna ad mediu qz alia: a natura no patēretur q latitudines: qualitatū pnta rum partitilo inducerent. In sup oleu h. h. p. dat in aqua nō in equaliter transitūz facti sicut sursuz: v elu ti in aere deorsuz. Item oleus nō supernatat oibus corpōrib: grauiorib: aere: vt est manifestū de vapo ribus grossis in aere descendētib: nō i p. d. d. d. d.

Tertia difficultas sit talis: equale ad pondus: in medio aeris a aque nō quiesceret: qz tria elemēta grauitant a ignis est tm leuis. 4. ce li. 29. 39. Item cu sphaere elementoz sint rotunde aut tendentes ad rotunditate nō possent tale corpus qd ponat quadratū cui vna medietas sit grāuis a alta leuis: p tpe i duo eqlia: g aliq ps gvis esset sursuz a aliq ps leuis deorsuz: g tale corp ibi nati n locaret. Solutio est: nunc nō est sermo de equali ad pondus cuius vna medietas sit grauis a alta leuis: s. de eqli cōposito ex oibus pibus equalib: qd si p possibile foret credit cōter ipsum quiescere in medio aeris a aque: a hec ppō: aer grauitat in ppria sphaera ita in telligif: grauitas aeris est maior leuitate eiusdem in loco pprior: qz aer facilius mouet deorsuz qz sursuz: dato q equaliter expellat sursuz a deorsuz: ab extrin seco nāq impulsus facilius a comodius deorsuz im pellit qz sursuz: nō qz habeat nālez inclinatioem ad deorsuz. i. ad centrū: s. qz i sphaera ppa expēdit. fer tur ab expellēte ad cōterū a que qz ad cōcauū ignis itaq pars impellēda facilius recipit ipulsiōe deorsuz qz sursuz: qz impulsio fit cu ipetu: que aut hnt aliqua grauedinē facilius recipiūt impetu: iō pars aeris inferior: a frigiditate aque quo quo grauificata magis recipit impetu: quare vltimata loquēdo reso lutione forma sballis aeris cōparata forme aque est leuitas nō grauitas: cōparata vt expelli pot a sursuz a deorsuz est plus grauitas qz leuitas: quo nō obstā te h. aer leuitatē simplicē nō admixtā grauitati. d. tra ascēsus est nālis aeri ergo facilius aer ascēdit qz descēdat: dato q equaliter expellat sursuz a de orsum. Solutio ē: sequela nō colligit: est. n. ascēsus aeris factus ab expellēte magis similis ascēsus motui nāli aeris in rōne motus qz descēsus: descēsus tū est magis similis i facilitate motui nāli aeris. C. Ne rūtū Alberti parū arbitrat tale mixtū in qlibet mo ueri: hoc fundamēto: qz nullū elemētū trahit sursuz aut deorsuz: duz est nati locatū: qua de ea pcedit mo tus aliq nāle tardiorē eē in fine qz in pncipio: po sito mixto i sphaera ignis triū graduū grauitatis terre a totidē aq duoz graduū leuitatis ignis a totidē aer i constat qz tale mixtū in igne mouebit a proportione

octupla: sit nāq resistētia sphaere a medij extrinseci vt vnu. Cū erit in aere mouebit a pportione dupla: qz resistētia sphaere vt vnu a duo gradus leuitatis ignis erunt resistētia: vt tria: potētia motiua erit vt 6. tres scilicet gradus grauitatis aque a totidē terre. Contra: si hec ratio valeret: pueniret motus a ppor tione minoris in equalitatis: qz tale mixtū in aqua eēt potētie motiue vt. 3. a resistētia eēt vt. 5. Quare di cendū est motū nāle rectuz semp eē velociorē in fine qz in pncipio: vel illud sit pp desiderū a impetū acqūsitū per motū: vel sit qz ps medij in motu nāle potētiō ad mouendū pūne: cū moueat in virtute omnium pcedētū. Et in pncipio saluz ē fundamētū modernoz elementa scilicet in locis pprijs nō hie grauitatē a leuitatē: hnt nāq grauitas a leuitas duo officia: quoz vnu ē mouere mobile ad locū nāle: alv ud ē pseruare mobile in suo loco nāli si fuerit vtraq a in exercēdo quodlibet istoz officioz grauitas ē le uitas merent dicit vel qualitates actuales: vel forme substantiales actuales: pcedēdū ē elementa medij extra locū nāle hie grauitatē a grauitate: i loco nāli hie grauitatē sed n grauitates: h. n. talia elemēta gra uitarēt i pprijs sphaeris: nec i aqua possibilib: esset natatio: nec nos viuere i aere possēmus: resistēt enā elemēta i pprijs regiōib: desiderātib: a trahē extra eozū situs nāles: mixtū ergo illud pūne veloci: mo uebit: i igne qd leuitatis ignis duo gradus resistūt similt a duo gradus leuitatis aeris: a qū est in aere: ignis spedit resistētia aeris: eritētis i ppria sphaera vbi pū nō tm impediebat: iō minus resistit aer i sphaera aeris qz i sphaera ignis. Vel crescit potētia motiua mixti: qz ps medij pūne reddif potētiōz atqz potētiōz: a plus pportioabilē augef potētia acuna qz resi stētia. C. In sup existimāt moderni aliqd veloci: i ple no moueri qz i vacuo: accipiat mixtū quattuor gra duū grauitatis terre a aque: a quattuor graduū leui tatis aeris: triū aut ignis: sit qz vacuū a cōcauo ignis vsqz ad cētrū mūdī: ponat tale mixtū i igne cui resi stētia sit vt vnu: descēdet ergo i igne a pportioē duo decupla. Sed qū illud mixtū erit ad vacuū vbi dēret eē aer: tardū mouebit: qz a pportioē supzabipartū te tertias. Dico itaq ad hoc: qz tale mixtū i vacuo i istati mutaret: a dato n pcesso qz fiat motus i vacuo velocior lōge i vacuo celebrabit: neqz ē vep: igne n resistē in ppria sphaera: qnimo ibi magis resistit qz in aere: aut vacuo: tū qz vira vnta fortior ē: tū qz impe dit resistētia aeris: tū qz aucta ē potētia actiua: a di minuta resistētia: si igit oia elemēta eēt eqlia gradu a vtute mixtū n possit dici vnu: a ppterea pcludēdū ē nō dari equale ad pōdus: hec de digressiōe.

Snia textus Lōmēti. 8. Lōclusio hec pter qttu or elemēta recto motu nālit mota: ē aliū corp simplex qd nā circulariter mouet: varijs rōni bus ab Aristō. p. probat: a in pncipio: motū circularis cū sit simplex debet alicui corpōri simplicis: nō qttuoz elemētis: ergo pter quattuor elemēta iuenit corpus simplex qd suapte nā circulariter mouet: a ē aduertē dū qz vbi trāslatio quā latini exponūt ē pditionalis: tertus Lōmētatoris ē cathegoricus.

Auerrois pūo dicit: qz eadē nā. i. vna: est pncipitū supple tu idēz a simplex motus vnus: necesse est vt eadem natura. i. corpus habens vnaz naturā habeat eūdē. i. vnu motū: a eēo uerso. Et quia corpus simplex est habens eandēz na turam oportet vt corpus simplex habeat eundēz mo tū: a qz

tū: a quia nature plures vna necesse est vt habeant plus vno motu: corpora in gbus sunt plures vna nā opz vt habeat plus vno motu. Sensus est: formatur varie psequētia a Lōmētatorē: pzia est: vna nā est pncipitūz motus vni: ergo vna nā hz vnu motum. Scda est: corpus simplex hz vna nām: ergo a vnum motū. Tertia est: hec corpora hnt plures nās vna ergo a plus vno motu: vū repugnat hās plures motū esse vni: nature: a qz vna nā sit vnus motus.

Item ait: a forte si habuerint. i. plures nature vnu motū erit fm corp dominans sim plex nō fm qz est cōposituz: qm si esset ita cōtingeret vt cōpositū sit simplex: motū. n. vnu nō puenit nisi ab vna nā: a hās vnaz nās necesse est simplex. Sen sus est: motū simplex si sit alicui corpōris cōpositi: hoc est fm corpus simplex qd in eo dominat: veluti in laude dominat terra fm cutū nām tendit deorsuz: mixta ergo ināta hnt tm vnu motum a mouent vt simplicia nō vt mixta: qz si esset ita qz mouerent mix ta vt mixta: a suple tu motu simplicis: mixta eēt sim plicia. Lōtra: motus simplex est in mixto fm qz mix tuz hz elemētū domināo: s. mixtū hz elemētū domi nans quaten: mixtū ergo mixtū qtenus mixtuz hz motū simplicē. Solutio ē: pntia nō v3: qz nota redu plicatōis in minor dicit habituūmē cause mālis: in pētone dicit formā. Et si iterū dicas ad aia originā tur motus ad diuersas positionis diāas: g ab vna nā pueniunt multi motus. Solutio est: motus circula ris est pprius aie vt aia est: qm tm corpus subiectum aie inclinat ad motū rectū potest aial varijs moueri motibus: qm inclinat ad motū circularē non mouet aial nisi motu circulari: veluti est aial celestē: a hec ē cā qz Lōmētator dicebat. 2. caplo de sba orbis: motū celi est ab aia tm sed in aialibus que sunt hie iuentū tur pncipia duoz motuū: est. n. motus pgressiuū hrius motū ad quē inclinat elemētū pcedomināo.

Iterum inquit: a hoc positū est sic: a et qz motus sint simplices: opz vt corpō ra simplicia sint hz numerū modoz motuū simpliciuū a cū positū est qz motus circularis circa mediū ē sim plex: necesse est qz corpū qd mouet illo motu sit sim plex necesse est. Sensus est. Tot sunt corpora simpli cia quot sunt modi motuū simpliciuū: Aristoteles igitur cū posuit qz nā est pncipitū motuū corpōruz. i. motuz localiu: a glosauit sic Auerrois nō qz nā nō sit pncipitū alioz motuū: s. qz h erat tm ad ppositū.

Rursus ait: sed tū tacuit in prima pte littere pns istius pbatōis. i. motū circularis hz corpū simplex qm sequit a psequētū parte. i. a secū da parte copulatiue que est in textu: videlicet om nis motus simplex habet corpus simplex: etiam seg tur ab hoc quod posuit pcedēs: a posuit cōsequēs hoc qz corpus simplex habeat motuz simplicē: a mo tus simplex habet corpus simplex: a quod sequit ab hoc qd posuit pcedēs: a pot accipi pars pcedē tis sicut nos fecimus: quoniam qm acceptū fuit cū pze cudenti quasi pcedēs pcluderet pclusionē questā.

Sensus est: hec conclusio: motus circularis ē corpo ris simplicis sequitur ex his pmissis: omnis motū simplex est alicui corpōris simplicis: a motus cir cularis est simplex: a paulopost inquit: a qz cōclusio sicut dixim collocaf i syllogismo potētia ppinq: nar raut illud qd declarabit ex hoc. quasi dixerit ipsam actū: a si nō dicit: dicēdo: manifestū ē igit ex his q di ximus qz necesse ē qz corpus simplex qd per naturāz

moueat circulari motu. Sēsus ē. Lōclusio textū Lō menti octauī debebat esse ista: motus circularis ē alicuius corpōris simplicis: qz ois motus simplex ē alicuius corpōris simplicis: a motus circularis est sim plex: tm in fine octauī posuit istam: aliquid corpū sim plex naturaliter mouet circulariter: qz pp ly naturali ter differt a conclusione textus Lōmenti octauī: que nihil minus continetur ibi potētia ppinqua. Sunt ergo due pclusionēs pferandē. Prima ē: motus circula ris ē alicui corpōris simplicis: a pclusio textū cōmenti octauī. Secunda ē: motus circularis ē alicuius corpōris simplicis a inest illi p nām: a hec dmo/ strabitur textu Lōmenti noni.

Alterius inquit. Et laborauit Joānes grā maticus in contradicēdo pposi tioni dicenti qz ois motus simplex idē fm speciez est corpōris simplicis eiusdēz fm specie. Sensus ē: hec ppositio verissima existit: idem motus simplex hz spe cie nō pot cōcedi diuersis corpōribus simplicib: fm nām: neqz diuersi motus simplices eidēz corpōri na turaliter attribuuntur. Lōtra ignis a aer motu recto sursuz mouent. Terra a aqua deorsuz ergo. Itē aer in sphaera ignis descēdit: in terra a aqua ascēdit ad lo cū propriū ergo. Solutio ē: motus rectus sursuz ignis specie fecernit a motu sursuz aeris: tēdit qdes ignis ad pcauū lunē. Aer vero ad pcauū ignis. Itēz ascēsus aeris a descēsus eiusdēz ad eundēz termi nū p varia media recta eiusdē penitus sunt rōnis: at motus ex eodē termino ad eundē terminū pcedēs spacio recto a circulari alterius a alteri sunt rōnis: a hec ē causa qz motus rectus nō eadēz specie e3z cir culari cēdēdus: a qz naturale a violentū motus nō cō/ struunt specie seuinctos: rectitudo nāqz a curuitas medij faciunt diuersitatē motus specificā. Sed dicit quispiam nūquid augmentatio a diminutio in eūdē definitia terminū eiusdē sint rationis. Sūt q vnita tē specificā motus volūt pēdere ex vnitate specificā termini a quo: multis placet illas mutatiōes specie eadē existere ob termini ad quē idētatē. Dicere au tez ego sum solitus nominatas mutatiōes specie dif ferre: hac ratioē: s. quātitas nō cōtrariet quātitati: tū vt minor ex maior hz oppositū modum essēdi a impetiorē qz maior ex minor: salua qz peroptime inter illas specificā distinctio. Argumētū itaqz Auer rois quo pbat elemēta specie differre pp diuersitatē locoz ē a signo: a pūozi tale ē: pfectio motuū a locoz ē fm pfectionē formarū: forme nō sunt equalis pfer ctiōis: ergo. Lōtra: superficies ad quas tēdūt elemē ta sunt eiusdē rōnis: ergo. Rūdeo: ille superficies dif ferūt specie rōne qualitatū in ipsis existētū differētiū specie. Et si petas: vtrū si elemēta hnt eūdē lo cū eēt eiusdē spēi: Dico qz nō: orbes. n. celestes lo/ canf eodē loco scilicet cētro: tū sunt diuersarū rōnū: ad diuersitatē. n. celoz substantiale sufficit a cētro or/ bes recedere vnu tm ad maiorē distantiā altero.

Bentētia textus Lōmēti. 9. stat i hoc: textū Lōmēti. 8. pūncebat motū circu larē eē subiecti simplicis: i textu Lōmēti. 9. pcludif qz motū circularis hz subiectū simplex nā pter corpa mota motu recto: a rō sic ordinat: si motus circularis iest corpi moto motu recto: aut nāliter aut accidētalt a pter nām si nālit: cū corpa mota motu recto hēant motū nāle rectū: hēbit corpus simplex duos motus naturales: quod cōstat esse falsuz: quia vnus corpo ris simplicis tantū vnus est fm naturā motū: si vero

accidentaliter: & oē sic inherēs h3 aliqđ subiectuz cui p se inest: ergo pter corpora mota motu recto quozū nulluz pōt esse subiectū motus circularis simplicis: cū nō habeāt duos motus nāles: dabitur subiectuz quintū motus circularis. C Dubitat si motus circularis est in celo nō violenter nō preter naturā: s3 nāliter: quō potest dicere Lōmētator. 2. celi. 61. motua celi nō est nālis. Distinctio de nā que est aia & que nō est aia tollit multas apparetēs dictiones in dicitis Auerrōis: cū. n. intelligētia & nā & aia & volūtas sep̄ numero appellet: motus ab ea originat⁹ & nālis & aialis & volūtari⁹ nominari pōt.

Demonstratio. Textus Lōmenti. 10. stat in hoc: mot⁹ circularis necessario inest alicui cor: pōi: aut igitur cor: pōi: quinto: aut quattuor: si quinto: habet intentū: si alteri quattuor: aut naturaliter: aut non naturaliter seu accidentaliter & extra naturā & violenter: hec enim omnia idem sunt s̄m peripateticos: si nō est accidentaliter sed sup̄le tu nālis: cōtingeret vt haberet duos motus s̄rios sursuz. s. & deorsuz: qz illi duo erūt non nāles seu accidentales elemento illi cui motus circularis inest nāliter: superior: aut ratio deducebat ad hoc qz in corpore simplici essent duo mot⁹ nāles: si vero sit accidentaliter ignis: ergo h̄rat nāli: & cū motui nāli ignis h̄retur motus deorsuz: vni erūt duo contraria: superior: aut ratio fuit ostēnsua: hec. s. elementis inest accidentaliter ergo datur subiectū cui nāliter inest: & hec duo discrimina inter rōnem p̄ntes & p̄dictam intelligit Lōmētator: ex verbis Aristotelis licet sint difficilia: tandem ex oib⁹ h̄is rōnib⁹ & ostēnsuis & dūctibus ad impossibile palaz habet qz motus circularis nō est nālis: neqz violētus alicui quattuor: elementoz. Unde fuit posita in Textu ista p̄positio: motus circularis est simplex ad denotādum elementū nō moueri circulariter nisi equoce: qz mot⁹ elementoz circularis cōposit⁹ est ex recto & circulari: plures. n. elementoz p̄tes ascēdūt multis alijs eorum partib⁹ descendētib⁹. Et si mot⁹ elementoz preter nām esset simplex: oporteret celū circulo nā motuz esse h̄riū elementis: sicut si celū moueret motu recto preter nām: corpus nāliter motū motu recto foret celo h̄riū: nō pōt. n. mot⁹ simplex eē in aliqđ p̄ter nām: qn sit ibi h̄ nāz: qz si mot⁹ simplex sit preter nāz in aliquo subiecto: est nālis cor: pōi: illi h̄riū: iō non pōt motus simplex circularis esse medi⁹ inter rectū nāle & rectū violētū: & nihil erit qđ mouebit motu circulari simplici preter celuz: & tunc addo qz si mot⁹ circularis simplex eēt h̄rius recto simplici: eēt quidē h̄rius h̄rietate extremi ad extremuz: ista sunt qđ Lōmētator dicit esse grauiā & difficilia.

Beris autem verborū Auerrōis. talis est: dicit p̄rio demonstratio p̄ria fundata est sup̄ duas p̄pōnes: quarū vna est: & minor: mot⁹ circularis est simplex: scōda est & maior: ois mot⁹ simplex est corpis simplicis: & ex eis p̄cludit qz mot⁹ circularis necessario ē corpis simplicis p̄ter corpora mota motu recto: p̄ primā demonstratōez nō intelligit Auerrōis demonstratōez Text⁹ Lōmētati. 8. qua t̄m cōclūdebat motū circularē esse subiectū simplicis: & nō vt hic dicit: qz mot⁹ circularis h̄at subiectū simplex p̄ter corpora mota motu recto: s3 sup̄positis illis duab⁹ p̄pōnib⁹ fuit demonstratū in Textu Lōmētati. 9. p̄ syllogismū ducētē ad ipōsibile sic: nā si adest cor: pōi: motu recto: aut natura: aut p̄ter

ter naturam: si natura: ergo elementū habebit duos motus naturales. Si vero preter naturā & accidentaliter: & omne sic inherens habet aliquod subiectū cui p se inest: ergo preter corpora mota motu recto quozū nulluz pōt esse subiectū motus circularis simplicis naturalis dabitur subiectū quintū mot⁹ circularis: iste syllogismus partim ē ostēnsiuus: partim ducens ad impossibile: para ostēnsua pōt sic formari: oē subiectū simplicis motus naturalis d3 esse distinctus a quouis subiecto motu alio. Celū ē subiectū motus circularis simplicis naturalis: ergo celum est distinctum a subiecto motu alio motu: qz circularis maior patet in Textu Lōmenti octauū: minor vero deducitur per impossibile: & hec ē demonstratio p̄rima p̄dicta.

Item ait: hec autē d̄mōstratio fundat sup̄ hoc: qz iste motus circularis necessario est nālis alicui cor: pōi: aut alicui elementoz: quattuor: aut cor: pōi: quinto: si alicui cor: pōi: quattuor: verbigratia igni vt dicunt antiqui erit accidentaliter igni: qm si non eēt accidentaliter: s3 nālis: p̄tingeret vt h̄ret duos motus cōtrarios: scilicet motū ad inferi⁹ & ad sup̄i⁹: & iā dicitū ē qz vni p̄trariat vni: cū accidentaliter ē vnicuiqz quattuor: necessario ē nālis cor: pōi: gnto. Sēsus ē: si motus circularis ē naturalis igni ē sibi accidentalis: qm si nō est accidentaliter sed naturalis: motus circularis ignis haberet duos motus contrarios: motū scilicet rectū sursuz & deorsuz: rō ergo hec sic p̄cedit: mot⁹ circularis necessario inest alicui cor: pōi: aut igitur cor: pōi: quinto: aut alicui quattuor: si gnto h̄riū: si alteri quattuor: aut nāliter: aut accidentaliter: si nāliter: ergo eidē subiecto simplici inerunt duo mot⁹ nāles: si accidentaliter ergo cōtingit qz p̄trariat nāli: ergo vni duo erunt cōtraria: in qua quidem deductōe ad impossibile nō differt hec demonstratio a p̄ria dūctē ad impossibile: si dicat qz mot⁹ circularis inest alicui elementū nāliter: s3 differt si dicat motū circularē elementis inesse accidentaliter: hec. n. deducit ad ipōsibile: p̄rior vero ostēnsue argumētabat qz si elementis inest accidentaliter qz def subiectū cui p se inest: iō subūgit Lōmētator hāc demonstratōem esse ad minozē p̄riam mandam primi syllogismi positi textu Lōmētati noni qz extrahit ex syllogismo ducētē ad ipōsibile: cuius syllogismi ostēnsiu minor fuit: in corpore celesti inuenit mot⁹ circularis nālis: motus autē quo illa minor cōfirmat ē: nā si ē falsa def qz motus circularis nō adit celo: ergo inest alteri elementoz quattuor: ip̄probatio aut hui⁹ p̄sequētis ē p̄firmatio illi⁹ minoris. Demonstratio igitur textus Lōmētati. 10. p̄firmat minozē primē demonstratōis: idē dicit Auerrōis qz maior ē cōis duob⁹ syllogismis: scilz qz qlibet mot⁹ nālis simplex d3 h̄re cor: pōi: simplex & p̄p̄riū: qđ dicitū pōt dupliciter exponi: vno mō qz sit cōis: qz sit p̄clusio vni⁹ syllogismi & principii alterius: itaqz i textu Lōmētati octauū sumit principii ad p̄cludendū motū circularē h̄re subiectū simplex: & pōt esse cōclusio hic scilicet: ois p̄cedens a natura simplici h3 subiectū simplex: ois motus simplex ē huiusmodi: ergo: tunc vltra: s3 motus circularis ē simplex: ergo habet subiectū simplex: est igitur sic cōis: vel Lōmētator intendit hanc: ois motus simplex habet subiectum simplex p̄p̄riū: eē maiorē. i. conuictibilem in terminis simpliciter: euz maiorē syllogismi positi in textu Lōmenti noni: que fuit omne subiectū motus naturalis simplicis ē distinctum a quolibet motu alio motu: ille enim p̄pōnes sunt eundē

eiusdem sensus: & ita est cōis syllogismo qui intēdit in Textu Lōmētati noni: & cōis huius syllogismo ducētē ad impossibile quantū ad illaz partē qz motus sit nālis alicui elementoz: qz idem h̄ret duos mot⁹ nāles simplices qz quidē est falsuz: eius autē falsitas ex ista maiori declarat: qz ois mot⁹ simplex d3 habere subiectū sibi p̄p̄riū.

Iterum inquit est ambiguitas nō pauca: qz ipse posuit qz mot⁹ quo mouetur cor: pōi: si non est et naturalis est extra nām. Deinde posuit qz illud quod est extra naturam est in vltimo egressione: s3 potest aliquis dicere qz motus circularis est ista cor: pōi: accidentaliter: sicut est igni & aeri: & corpus illud est ignis vel aer: & h̄m istam p̄trarietate quod est mediū nō sequitur positioni sue in corpore motu recto vt vnus habeat cōtrariuz plusqz vnum: nisi sit positi in vltimo remotiois vel distantie: & p̄pter hoc videtur qz motus circularis cor: pōi: motus motu recto est mediū inter motuz naturalem & cōtrariū: qz lapis molendini habet duos mot⁹ extra naturā: ad sursuz: & circularē: & est quasi medi⁹ inter duos motus. Sensus est: inducēbatur due cōsequētie. H̄ia erat: motus circularis est accidentaliter alicui elementoz: ergo est cōtrarius suo motui naturali: que non videtur valere: quia ignis in concauo mouetur circulariter accidentaliter: & tamē ille motus non cōtrariatur motui suo naturali. Secūda cōsequētia erat ista: motus circularis est cōtrarius motui naturali ergo in vltimo egressione: id est cōtrarietate extrēmi ad extrēmu: quia si mot⁹ circularis est cōtrarius motui naturali elementis: cui etiam adueriatur motus rectus ergo duo mot⁹ vni h̄riabuntur: qđ d3 intelligi in vltimo egressione: aliter nullum foret incōueniens: virtuti. n. duo vna extrema opponunt: & albedini multi colorē h̄riant: vnus t̄m vni dūtaxat opponitur maxima h̄rietate que. s. est extrēmi ad extrēmu. Et si quis affirmaret motuz circularē cōtrariari motui elementi naturali cōtrarietate mediū ad extrēmu: & nō in vltimo egressione: p̄ntia illa nullus fuisset momentū.

Rursus ait & nos dicimus qz ex isto sermone apparet qz iste mot⁹ cor: pōi: bus motus motu recto non est neqz naturalis: neqz extra naturā. i. violentus: & hoc quia nō est simplex: nam si fuisset extra naturam sequeretur qz vni esset cōtrarium plusqz vnus: quia motu recto: naturali alicuius elementi h̄riarentur & mot⁹ circularis & alter mot⁹ rectus: & hoc est quod dicit: qz illud quod est extra nām vnicuiqz eozū: est p̄trariuz naturali: quare euz posuit qz ois motus simplices istis cor: pōi: quattuor sunt p̄trariuz: quia ista corpora sunt p̄traria: oportet qz si aliquis istozū motū simpliciu inueniat in alio corpore cui nō inest naturaliter: vt sit h̄ nām: quia quādo est naturale cōtrario suo est cōtrariū suo motu naturali. i. motus naturalis vnus elementis est cōtrariū motui naturali alterius: quia cor: pōi: contrariuz motus sunt contrariuz: & qm verificauit hoc de motib⁹ simplicib⁹ pertinentib⁹ istis qui sunt simplices: & vni vni scilicet consentit: non abiērit quin p̄posito negetur et h̄m. nām. i. erit talis mot⁹ alicui violent⁹: si autē contra nām: oportebit vni esse plura cōtraria: & si est h̄m nām: necessariū erit cor: pōi: simplici inesse duos mot⁹: qđ est impossibile: mot⁹ autē circularis ignis: aeris & aque dicitur equoce: qz est

circularis cor: pōi: rectis nō cor: pōi: rotunde: & p̄ hoc nō est p̄p̄rietas alicui quattuor cor: pōi: contraria naturali. i. motus circularis nō ē violentus alicui elemento: nec ipse ē naturalis: sicut sequebat ex sermone habito de motu simplici p̄portionato quattuor cor: pōi: bus: qz ois talis motus vel ē violentus vel naturalis elementoz: & propter hoc posuit Aristoteles in p̄positionibus quas posuit ad manifestatiōem huius scientie qz motus circularis est simplex. i. qz motus elementoz: circulariter nō est simplex: neqz circularis. Lōsequētie igitur iste aperte colligitur motus circularis est accidentaliter igni & est simplex: ergo violentus: ergo motui recto simpliciter sursum plures motus p̄trariant: ergo mot⁹ circularis erit nālis alicui elemento: ergo vni corpus simplex h̄bit duos motus nāles simplices: ergo cū motus circularis simplex nō possit eē mediū inter motū simpliciter sursum & simpliciter deorsum si erit p̄trariuz motui recto simplici erit sibi cōtrariuz p̄trarietate extrēmi ad extrēmu: motus. n. rectus & circularis nō p̄ueniunt in vna ratione contrarietatis: ideo eidē non possunt p̄trariari. Et ē attēctio dignissima. Quē admodum ignis & terra p̄trariant p̄trarietate extrēmi ad extrēmu: qz ignis in tribus elementis ascēdit, & terra in trib⁹ descendit. Ita aer & aqua opponunt p̄positione extrēmi ad extrēmu: qz aer descendit in vno & ascēdit in duob⁹: aqua ascēdit in vno & descendit in duob⁹: at elementa media elementis extrēmis aduersabunt p̄trarietate mediū ad extrēmu.

Preterea ait: Unde Ptolomeus asserit qz celo sunt sphere quaruz poli sunt perforati: vlt quarū corpora sunt perforata: qđ ē impossibile: qz impossibile ē qalid moueat circulariter s̄m nām nisi spera: & spera h3 centrū & duos polos: centrū: qz in loco vno mouetur circulariter: polos: quia mouetur s̄m vnam dispositionē: & hoc manifestum ē qz planete sunt partes cor: pōi: rotundi: nec mouentur motu locali parte se: scilicet variādo locū: sicut opz esse qui aliquid opinantur. Sensus ē. Existimāt mathematici polos esse perforatos s̄m imaginationē: quia imaginantur celū volui super acrem intelligibilem transeuntē: & per polos & p̄ centrum: & s3 Ptolomeus nō dixisset polos perforatos s̄m veritatem: t̄m posuit epiciclos & eccentricos nō vere spericos: ergo si potuissent epicicli & eccentrici moueri motu circulari simplici: cū nō extitisset eozū motus circa centrum mundi: ergo variassent planete locum: s̄m qz centro mūdi primiois modo essent: mox non eēt: ne ergo destruatutur celoz p̄fectissima spericitas: & ne voluatur aliquod celū supra centrū non ip̄sū mundū: & ne planete locus variant est necessarium stellas omnes & erraticas & fixas partes esse continuas & in regales suozū orbium: & ita epicicli & eccentrici erunt vani & chimerici & imaginari solum: nequāqz existentes in rerum natura: sed de his. 2. celi tractabitur.

Alterius ait. Et virtus huius loci habet vlt per syllogismum ad impossibile cuius cathegorica composita est ex duobus syllogismis: & propter hoc posuit p̄positiones: & incepit a p̄positione maiori que est in vno duozum syllogismozum cathegoricozū p̄cludentiū impossibile ductus: dico autē etiā qz motus naturalis ē cōtrariū motui accidentaliter: & ista p̄positio in principio textus Lōmenti decimi: & iste syllogismus sic componitur.

corpus motus motu recto mouet motu circulari est
nam. i. motus circularis est accidentalis et violentus
elemento: et omni motui accidentali contrarius est mo-
tus naturalis. i. motus accidentalis et violentus ali-
cui elemento est contrarius motui naturali eiusdem
concluditur ex hoc quod circularis est contrarius natu-
rali in corpore moto. Ergatur in forma syllogismi:
motus circularis est violentus elemento: omnis mo-
tus violentus elemento est contrarius motui natu-
rali: eiusdem ergo motus circularis est contrarius mo-
tui naturali elementi: et syllogismus in tertio pri-
me figure: maior propositio est secunda: et prima est
minor: iuxta regulas Averrois primo priorum capi-
te quinto. Prosequitur Averrois: et quando in grad-
iungitur ei hoc: quod corpus motus motu recto huius mo-
tus rectus accidentaliter: et accidentaliter est contrarius
nati qui est in ipso. s. vnum: ergo vnum huius motus plus
est vnum: quod motus non natus seu violentus alicui: ista
cum corporibus est natus contrarius illius corporis: syl-
logismus ergo sic ordinatur. Quodlibet elementum mo-
uetur motu recto: omne motu motu recto huius motus re-
ctum sibi violentum ergo quodlibet elementum habet
motus rectum sibi violentum: et iste syllogismus est in
primis primis. Tunc sic: motus circularis et motus re-
ctus sunt contrarii motui naturali elementi: et sunt duo
ergo plura sunt vni contraria: conclusio est impossi-
bilis: ergo altera premissarum non minor: ergo maior:
non quia motus rectus non sit contrarius motui natu-
rali ergo quia falsus est motus circularis esse contrarium
motui naturali elementi: et si falsum sit motus circularis
rem esse contrarium motui naturali elementi: non erit
motus circularis violentus elemento: ista ergo cathe-
gorica: motus circularis et rectus sunt contrarii mo-
tui naturali elementi: que est maior: vltimi syllogismi
composita est. i. colligitur ex duobus syllogismis. i.
ex conclusionibus duorum syllogismorum: ex his. s. mo-
tus circularis est contrarius motui naturali elemen-
ti. Et quodlibet elementum habet motus rectum sibi
violentum. Prosequitur dicens: et qui recordatus fue-
rit propositionis maioris: huius. s. omnis motus violen-
tus elemento et contrarius motui naturali eiusdem:
assumpsit propositiones. s. istam: vnum non habet con-
trarium nisi vnum: cuius contradictoria est illa propositio
ad quam ducit syllogismus ad impossibile. i. merito
manifeste falsitatis istius propositionis: plura sunt
vni contraria per syllogismum ad impossibile concludi-
mus motus circularis non esse contrarium motui natu-
rali elementi: et dixit Aristoteles quod in canone maior est
scripta hec propositio: vnum vni est contrarium. 10. metaphysice.
17. Talis etiam propositio est logicalis: et hoc est
quod dicebat Averrois primo physice. 35. logica vni-
tatur in scientiis duobus modis: aut scilicet quod est instru-
mentum distinguens verum a falso: et hic est modus pro-
prie: aut scilicet quod illa que sunt declarata in ea accipiuntur
pro maximis in destruendo aut construendo aliquid:
et ista consideratio cum vniatur in artibus particularibus et
modo proprie: in arte autem vniatur est proprie: quod quod est equis
ambit: cum logica: de proprie: modus metaphysice.
Amplius ait et quod dicit: motus circu-
laris est simplex non est pro-
positio que sit pars syllogismi ad impossibile bipo-
siti: si posita fuit illa propositio ut cognoscerem per ea quod
mor: de quo dicit hoc: est simplex: et quod mor: sensibilibus
elementorum circularis non est simplex: et circularis di-
cit de eis equivoce. Sensus est: fuit posita in Textu

ista propositio: ut ista consequentia valerent: motus cir-
cularis est accidentalis igni: ergo est naturalis terre:
que quidem non tenet de motu circulari non simplici:
motus namque elementorum circularis non est violentus:
neque naturalis: quia non est simplex: si ergo sit aliquis
motus accidentalis et sit simplex est violentus: at si sit
accidentaliter non simplex: neque violentus: et neque natu-
ralis alicui corpori: motus itaque circularis simplex
nulli corpori est violentus: hucusque propositiones iste
textus presentis sunt declarate. Et etiam motus natu-
ralis contrarius est motui accidentali. i. omnis mo-
tus naturalis elemento est contrarius motui accidentali.
Et regula est maxima: ut vnum non habeat contrari-
um nisi vnum. i. si motus circularis fuisset accidenta-
lis elemento: cui constaret semper aliquem motum rectum
contrarium: tunc motui naturali elementi opponeret
tur duo motus contrarii: quod est falsum: propter regulam
maximam dicentem vnum non habere contrarium nisi
vnum. Et quod motus circularis est simplex. i. si debeat
aliquis motus esse violentus et contrarius motui natu-
rali elementi: opus est ut ille motus sit accidenta-
lis et simplex.
Postremo inquit: cum motus circularis non
habeat contrarium non est possi-
bile in istis corporibus quod moueantur motu circulari ac-
cidentaliter: ergo quod mouebit eo est motus naturalis:
et est corpus quintum. i. motus circularis simplex cum
non in se elemento: neque natura: neque propter naturam
et omnis motus simplex sit alicuius corporis simpli-
cis: ergo motus circularis conueniet corpori alteri
a quattuor elementis scilicet naturam. Et videtur syllo-
gismus hypotheticus antecedens contradictorium falsi:
consequens autem est quod motus sursum est contrarius mo-
tui deorsum: scilicet si ponimus quod istud corpus sit
ignis: aut e conuerso: si sit terra: deinde tacuit sua in-
tentione quod est consequens antecedentis quod manifesta
uit dicens: quod circularis non est igni neque alicui motus
motu recto: neque naturalis: neque contra naturam. i.
hoc quod Aristoteles dicit: motus ad superius est contra-
rius motui ad inferius: non contrarius motui circulari
et consequens vni syllogismi: cuius antecedens
est contradictorium falsi: et ista propositio: non est verus
quod motus circularis et motus rectus contrariet motui
naturalis alicuius elementi: colligit. n. hec sequen-
la: non est verum quod motus circularis et motus rectus con-
trariet motui naturali elementi: ergo motus ad su-
perius est contrarius motui ad inferius: non contrarius
motui circulari. Deinde tacuit sua intentione. i. pro-
positione istam: motus circularis consentit corpori scilicet
naturam alteri a quattuor elementis: que propositio est
consequens antecedentis quod manifestatur: istius vni
delicet motus circularis simplex non in se elemento
neque naturaliter: neque contra naturam. Propositiones
in summa quibus Aristoteles et Averrois vniuntur: hoc
ordine disponantur. Prima est. Quodlibet corporis
simplicis vnum est tantum scilicet naturam motus. Secunda:
Motus violentus contrarius est motui naturali. Ter-
tia: Tantum vnum motus simplex vni motui contra-
riatur. Quarta: Motus circularis est motus simplex:
omnis enim motus simplex aut rectus sursum: aut
rectus deorsum: aut circularis: hec de elemento. 10.
Sententia Textus Comment. 41. fiat in
hoc: motus circularis si est acci-
dentalis celo: ergo celum habet motum rectum natu-
ralem: ergo celum est de numero quattuor elementorum
que 15

que tenet: quia omnis motus simplex est aut rectus
aut circularis. Dicit ergo Aristoteles: si quippiam
aliud corpus ad sit quod preter naturam circulariter
feratur: erit alius quispiam motus ipsius scilicet natu-
ram: at id esse non potest. nam si sit is motus quo sur-
sum itur: ignis vel aer erit: si is quo deorsum tendit
terra erit vel aqua: et hoc est quod Averrois ait in fine
comenti: vult dicere si aliquis dicit quod iste motus potest
esse accidentaliter alij corpori preter ista que recte mo-
uentur: necessario coniungit ut hoc corpus habeat mo-
tum naturalem preter motum istum quattuor corporum:
sed hoc est impossibile: non est. n. motus rectus natus nisi
aut ad superius aut inferius.
Averrois dicit: potest aliquid dicere quod accidens
talibus alij corpori preter ista corpora
motu motu recto: et ideo non erit naturalis corpori mo-
to scilicet circulari: hoc enim possibile est poni in loco pro-
positionis minoris dicens in prima demonstratione
quod iste motus circularis est natus corpori nati: quoniam potest
aliquid dicere quod est ei accidentaliter siue sit vnum elemen-
torum siue aliud: aut naturalis ita quod sit vnum elemen-
torum quattuor. Sensus est: potuissent negantes da-
ri quintum corpus simplex naturaliter motum motu
circulari: affirmare primo motum circulariter non esse
alicuius corporis simplicis: et hoc textu comenti
octauo fuit deducta ista conclusio: motus circularis
est alicuius subiecti simplicis. Itaque potuissent asse-
re secundo illi motum esse naturalem elemento. Ter-
tio esse elemento accidentaliter: et propterea textu comenti
10. fuit patefacta hec conclusio: motus circularis neque
est natus elemento: neque eidem violentus. Quarto dicit
potuissent motum circulariter esse accidentaliter celo: et hac
de causa fuit inductus textus comenti. 11. ut ostenderet
tur celum esse de numero quattuor elementorum si
motus circularis sit ei accidentaliter: dedit ergo Ari-
stoteles tres demonstrationes contradicentes istis mo-
dis: et quedam eorum auferuntur dubitatione in minoribus hac
s. motus circularis est simplex: et quedam maioribus hac vbi
ois motus simplex est alicuius corporis simplicis: et scilicet
hoc intelligere debemus hunc locum: ut quelibet illarum
demonstrationum sit sufficiens pro se: ad excludendum. s.
aliquem illorum modorum. Vel sit alia lectio talis: quelibet
istarum demonstrationum non sit sufficiens ad concludendum
dari corpus quintum motum huius nati motu circulari. Ceterum
tra: probatur hic quintum corpus esse quod sit subiectiuus subie-
cti libri de celo probatur esse: hoc commentatore. 2. de aia
27. nec subiectiuus: nec partes eius subiectiuas esse probatur ar-
tifer. Circa deo a posteriori syllogismo hypothetico
et ducere ad impossibile non inueniuntur artifices probare
et subiectiuus et partes subiectiuas esse syllogismo autem ca-
tegorico nec a priori nec a posteriori id fieri potest.
Sententia textus comenti. 12. et 13. Ado-
tus circularis est natura prior
et perfectior recto: cum fiat scilicet motus perfectus spatium: cum sit cir-
culus linea recta perfectior: igitur motus circularis de-
betur corpori nam priori quod sunt ea corpora quibus na-
tura datur motus rectus: id autem corpus aliud erit
a quattuor elementis: neque motus circularis erit
corporum mixtorum: cum corpora mixta moueantur scilicet nati
elementi dominatio: ergo datur corpus simplex quod cir-
culariter non mouetur. Quare et quedam est corpora sub-
stantia celestis perfectioris elementis et corporum natu-
ralibus ex eis compositis.
Averrois primo dicit: motus circularis est prior
huius nati motibus natis: cum sit ca-

gnatio et corruptio. 2. de gnatione. 35. et scilicet motu
celi tollit istum intelligente celo. n. geseete rueret oia
8. physice. 77. 4. capitulo de substantia orbis: a mo-
tu celi res males pendent quantum ad productum: confer-
uari et operari: hinc est quod motus celi quasi vita orbibus
que per natiem constituitur nuncupatur. 8. physice: prior:
quo aie et operationes viuentium natiem preseruat. Et
motus circularis mensura motus recti: constat autem me-
suram perfectioris esse mensuram. Contra: mensura et
mensuratum debet esse eiusdem rationis. 10. metaphysice.
4. motus circularis et rectus non sunt eiusdem rationis.
7. physice. 24. Ceterum solutio: primum mensuratum motus
circularis est motus circularis: cuius totum prius men-
sureretur a parte sua quod aliud sibi extrinsecum.
Item ait: motus circularis est in eo quod est per-
fectioris figure: et quod est perfectioris est per-
fectioris ergo motus circularis est perfectissimus motus.
Contra: gnatione: augmento et alteratione perfectior
acquiri terminum ad quem est motu locali: ergo. Ceterum
lutto est: nobilitas motuum artem dicit si sunt eiusdem ge-
neris penes terminos ad quos tendunt: si sint alte-
rius generis penes subiectum et finem: motus. n. celi ce-
teris est perfectior: non obstante quod vbi sit imperfectus
formis in quas desinunt alie mutationes.
Iterum ait: cuius propositio dicens quod circularis
est perfectior scilicet figuram recto non sit
manifesta: inceptum declarare ea dicens: corpus circu-
lare differt a recto quod est finitum: et impossibile est in eo
additio: corpus autem rectum dimensionum est diminu-
tum: siue finitum: siue non. Sensus est: figura circula-
ris maxime est capacitatis et continentie: est simplicis-
sima et perfectissima cui additio fieri non potest: cuius idem
punctus per totum circumulum sit principium et finis: cor-
pus sphericum perfectum est palam ex parte concava et est
dubium in gibbositate. Contra: aucta gibbositate celi:
crescit et concavitas: ergo si est dubium de vno: est etiam
dubium de alio. Solutio est: de concavo non est dubium: quod
sensu perspicit gibbus vero non.
Rursus inquit: corpus rectum finitum dimi-
nutum est et possibilis est in eo addi-
tio in quantum corpus potest. n. crescere in continentia: et di-
citur ut corpus: non ut huius corpus: ut Albertus explanat:
quod maxima dimensio quas habet materia in potentia
est dimensio ignis. 2. de anima. 97. corpus si est in-
finitum esset etiam imperfectum. Contra: si est infinitum
illi non potest fieri additio. Dico infinitum esse inter-
minatum: et quoduis interminatum ut sic esse termina-
bile: et hac ratione infinito dicitur fieri additio: qua-
tenus terminari et compleri dicitur: circulus igitur
vbius vnum est et continuum: cui neque addi quicquam potest:
neque subtrahi: manente circuli ratione: recta linea non
vbius vna est et continua: cuius extremitates habeat non
adiuicem continuas et ei potest addi quicquam aut subtrahi
manente eadem linee ratione.
Amplius ait: et hoc non contingit posteriori
motui. s. recto: nisi quod inuenit in
eo ex precedente: et ideo motus iste est necessarius in
precedente et posteriori naturaliter. Sensus est: motus celi
est causa omnium istorum inferiorum: et si motus rectus inest ele-
mentis naturaliter. hoc est propter corpus celeste: quanto
igitur magis necessarius est ut motus celi inest illi natu-
raliter: ideo dicit Averrois: et hoc non contingit. i.
motus rectus adest natura elementi non per aliud:
nisi quod huius hoc a precedente. i. a motu celi: circo de ne-
cessitate concludit quod naturaliter motus precedens sit natus:
Libe. de celo et mundo. L

si posterior sit naturalis.

Comento. 13. celum vocat corpus diuinu: spirituale & gloriofum. Eternu hz totu & partes: qz caret materia in potetia. Dixta oia caduca sunt & fm totu & fm partes. Elementa hz totu & qualibet parte simul generari vel corrumpi non possunt: neqz vt sic gnabilia & corruptibilia exi stunt. Data tamen quavis parte element: illa aliqn peribit: vnde elementu fm se totu hz ad aliud ppor tionem equalitatis: a pporione aut equalitatis non celebrat actio. Contra: igni in cocauo lune existenti nihil cotraria f: ergo no poterit ibi corruipi: neqz et in alio corruipetur: qz non pot descendere natura: neqz violentu: cu nulluz sit ibi violentans: neqz fm natura possit esse aliqd ibi ignem deorsuz violentu ipellens: qm oportet illud violentas vincere celu & igne q resistit violentati: & hac eade rde possit pbari terras in centro existentē eterna esse: que qde terra: cum ibi nulluz habeat cotrarium crit eterna: no. n. a celo: nec a seipsa: nec ab aliquo alimeto: cu nullu ele mentuz attingat illam partem corruipi pot. Solutio est: corruipet ignis in cocauo non a cotrario formali sed a celo cotinente: qd est virtualiter cotrariu igni: no. n. fm qualibet sui parte celum est intensissim ca/ lozis conseruatiu: no pot aut data pars ignis: per seuerante motu celi euadere: quin aliqn supponatur parti celi calorem intensissimi remittenti: & copletur illius partis ignis descensus pte ignis leniore locuni vbi illa presuit subintrare. Item pars terre centralis post longissima tepora vsqz in supficie terre adduce tur: terremotibus: multisqz alijs adiuuatiuis.

Sententia. Textus Comenti. 14. ois mo/ tus simplex aut est fm natura: aut pter natura. Et motus qui vni mobili violēte couenit: alteri fm natura & consentire natus est: quod licet intueri in his motibus quibus sursum itur atqz deorsuz: alter enim igni: alter terre nature & pter natura est: quare cuz motus circularis respectu ele/ mentoz sit pter natura: aliqz cuiuspias copetere fm natura necesse est: ergo pter quattuor elementa po nenduz est corpus simplex quod natura circulariter voluatur.

Auerrois. prio die: hec e demostratio sexta aut quinta: qz si sit vna demostratio qua declaratu sit motuz circularis no esse accidē/ talem elementis: nec naturales illis: hec est quinta: si vero alia demostratio sit deductuz motu circulari no esse naturales elementis: hec demostratio erit sexta. Prima est in Textu Comenti. 8. & 9. Secunda & Tertia in Textu Comenti. 10. Quarta in Textu Comenti. 11. Quinta in Textu Comenti. 12. Sexta vero talis existit. Motus circularis elementis coue nit accidentaliter ergo est nalis celo. cum. n. motus circularis nulli elementoz natura coueniat: si quo igitur pacto eis coueniret: id esset pter natura.

Item. ait: & est propositio minor prime demon/ strationis super quam sustentatur in hoc loco. Sensus est: hec ratio non colligit: motus circu laris est accidentalis elementis ergo est naturalis celo: nisi antecedenti hec propositio reddatur: mo/ tus circularis est simplex: que fuit minor demostratio nis facte Textu Comenti octau: & apparet in/ quit ex ea q est demostratio fm confessionem ad/ versarij: non quia est demostratio in se: & non est

ita: qm no iduxit ipm nisi tali mo q si fuerit cōfessus cōtingeret cōclusio: qm manifestum est q aduersari us oio ptebit. i. rō Textu Comenti. 14. r. est ad hoies cōcedēte motu circulari simplici pter nam elemē tis pteure: absolute. n. psequētia ista no valet: mo/ tus circularis e accidentalis elementis ergo naturalis celo: qz motus celi simplex est: elementoz circulari mixtus: nulli enim cozpori motus circularis est violentus: & hac de cā dixit Aristoteles: & si aliquis dixerit.

Iterum. ait: si aliquis dixerit q omnis mor/ aut est naturalis aut accidentalis: & confessi fuerimus: supple tu qz motus circularis sit violentus igni & aeri: tunc in quolibet modozu mo/ tuū erit motus naturalis & alius extra natura. i. re/ peritur motus rectus ad mediū nālis & violē. Si/ militer mor/ rectus a medio: alius est nālis: alio vio lentus. Pariter & mor/ circa mediū: alius e nālis: alius violētus: si motus circularis elementi sit vio/ lentus elemento.

Preterea. ait: iā posuimus q ois vn/ motus specie si fuerit accidentalis alicui cozpori est naturalis aliq: quāuis magister no posuerit nisi cōuersum. Est cōsiderandum qz textus quez exponit Auerois sic iacet: motus aut natura/ lis quibusdam cozporibus erit accidentalis alicui aliq cozpori: at translatio latinozū recta est: & euz qui aliq pter natura: alteri fm natura. i. ois mor/ violē tus vni est alteri nālis: est aut ista ppositio vlt vera apud omnes: omnis motus violentus vni est na/ turalis alteri: at non omnis motus nālis vni est vio lentus alteri: verū tamen fm illos qui tenebant in quolibet modozu motuum inueniri motum natura/ lem & motu violentum: ista propositio erat vera: om nis motus naturalis vni est violentus alteri: & hoc est quod dicit Auerois: cu. n. possum fuerit qz ois motus naturalis alicui cozpori necessarium est vt in alio corpe sit accidentalis. i. in eodem modo motuum idest loquendo de motu simplici: ita qz ois mor/ na/ turalis cum sit violētus alteri: cōtinget necessario p locū a digniori: qz si motus circularis fuerit in aliquo corpe q sit naturalis in alio: & si no cōtinget vt spēs motuū eēt fm accidens tantum non naturaliter om nino: quod est impossibile: naturale enim est prius accidentalis.

Amplius. inqt. Auicēna tenuit hanc propo/ sitionem. i. motus qui est natura/ lis alicui est accidentalis alteri: & noluit ipsam conce/ dere fm esse motus circularis in cozporibus motis recte fm accidens: qm intelliget ex accidente motus cotrarius motui naturali: cōtinget vt idem habeat plura cotraria vno: vt dicit Aristoteles: ideo vide/ mus qz cōfesse inducit istam demostrationē scilz qz si concessum est ab aduersario qz in cozporibus motis recte est motus circularis accidentaliter. Sensus e: Auicēna bene renuebat hāc ppositionē. Ador/ qui est naturalis vni est violentus alteri: qz motus circu laris naturalis celo non est violētus igni: cu sibi no coueniat: si enim motus circularis esset accidentalis igni: intelligēdo p motu accidentalem motum con/ tra natura: plura vni essent cotraria. Propositio au tem subdit Auerois dicens qz motus accidentalis quibusdam cozporibus necessariū est vt sit nālis aliq cozpori credet vlt: est enim vlt verū qz omnis mor/ violentus vni est nālis alteri: cum confessum fuerit qz ignis

Digressio.

Cum fateatur Auerois pnti lectōe motum circularē simplicē no posse esse acciden/ talem alicui cozpori: quia motus simplex accidenta lis vni est eidem violentus: causa. n. quare mor/ cir cularis ignis no est naturalis nec violentus: est qz no est simplex: supra Comento. 10. ergo si eēt simplex: foret nālis vel violentus: colligit ex his euidentissime saturnū vno tantuz motu moueri posse: ad mentem Auerois: & formet ratio hoc modo. Ador/ saturni ab oriente in occidentē si est ab intelligentia ppria: habetur intentū: si no: vel erit pter nālis saturno: vel naturalis a natura vniuersali: si dicat qz est pter nālis: cum sit simplex: ergo erit violentus: qz omnis motus simplex pter nālis alicui cozpori est violen tus illi: & ratio est: qz motus simplex existens in ali/ quo cozporē no a natura propria illius conuenit ne cessario alicui cozpori a natura propria illius: neqz valet responsio dicentis hanc cōsequētia: motus circularis simplex est accidentalis elemēto: ergo vio/ lentus: valere in elementis: no tamen respectu pla/ netaruz: qz Auerois dixit in fine Comenti. 14. ois motus accidentalis vni est nālis alteri: si non intelli gatur ex accidente opposito essentiali: ergo ista pro/ positio est vlt vera: ois motus accidentalis simplex vni cozpori est violentus eidez & naturalis alteri. Cō firmatur hec cōsequētia: motus ab oriente in occi/ dentem est pternālis saturno ergo est naturalis pri/ mo mobili: non tenet nisi hoc medio: qz ille mor/ est simplex & violentus saturno: si. n. esset no violentus & no simplex cōsequētia no teneret: vt patet instā tia de motu elementoz circulari. Si dicat qz est natu ralis a natura vniuersali: infero illum motuz no esse fm inclinationē mobilis: & per cōsequēs no eēt eter num: & huius rōnis fundamentū est: si aqua pro cui tando vacuo ascendat: ille mor/ est a natura vniuer sali violentus aque no potens eēt eternus: & 3. celi. 26. dicebat Auerois: no est motus ignis circularis naturalis: quia no est a natura propria ignis: ergo si ad vnum motu no cōcurrat effectiue forma propria alicuius cozporis: ille motus no est nālis illi: ergo distinctio de motu naturali a natura propria & a natu ra vniuersali no satisficit peripateticis. Sunt qui dicunt saturnū naturaliter moueri ab oriente in occi dentem motu totus celi diurno: & motu proprio ab occidente in orientem: & asserūt Deuz imediate mo uere totuz aggregatū ex oibus orbibus motu vno numero simplicissimo. Cōtra: ergo prima intellu/ gentia erit vnita fm eē reale orbib/ planetarū: qz to tū illd aggregatū erit vere vnū & vere aīal a tali aīa & cum illud cui appropiat prima intelligētia sit pri mum mobile: ergo totum aggregatum ex celi erit primū mobile: ergo totū illud cōgregatuz erit vnuz cōtinuū: capiēdo cōtinuum pro eo cuius motus est vnus numero: sed qz nonnulli his nostris ratiōibus superati asseruerūt talia no esse incōueniētia. Cōtra: si tale aggregatū esset cōtinuū isto modo: nulla vnquaz in celi nasceret diuersitas: quia equali tē/ pore precise compleret oia cozpora celestia reuolu tionem ab oriente in occidentem: sicut in rota: omnes partes qualiter precise circuūt: licet no eque velo/ citer moueantur: vnde valet hec cōsequētia: hoc to tum aggregatū respectu prime itelligētie est cōtinū modo dicto ergo orbis planetarū sunt partes inter/ Libe. de celo & mūdo. L 2

qz ignis in circuitu mouetur fm accidens: similiter aer: idest violente & contra naturam: & ideo confes/ sa propositioe quam rennuit Auicēna continget questum.

Alterius. ait: & forte intēdebat Aristoteles p motum accidentale vniuersali/ predicto. i. oppositū essentiali: no huius nāli. i. vio/ lentum: motus. n. huius nāli non iuenit nisi in vno quattuor cozporū simpliciū: oppositū essentiali in/ uenitur in pluribus vno. i. vnus motus violētus in vno tm reperit cozporē: cui attribuit motus cotra/ riu violento: vnus motus pter nām plurib/ cō/ ceditur cozporibus: ignis enim & aer in circuitu mo uentur: cu fuerit positum hoc accidens: sequitur vt pri/ vsum est motu circularē esse nālem celo. Pro/ positio autē dicens qz motus accidentalis vni e na/ turalis alteri: est vera: hoc fundamēto nāle in aliqua specie est prius accidēte: & non pot posterior esse sine priori: & aliquod esse accidentalē & nunqz essentialē i. hec cōsequētia: motus circularis est accidentalis i. violētus igni: ergo est naturalis alteri cozpori: opti/ ma est: hoc fundamēto: quia ois motus violentus vni est nālis alteri: at ista: motus circularis est acci dentalis. i. no essentialis & pter nām igni ergo est nālis alteri cozpori: re vera no colligit: qm mor/ cir cularis ignis no essentialis igni nulli cozpori e na turalis: tm talis cōsequētia poterat dūci hoc pacto no pot posterior esse sine priori: & aliqd esse acciden taliter: & nunqz essentialē: hz pbat no cōuenit: hz. n. no possit aliqd esse accidentalē. i. violentu & nū quaz essentialē. i. nālis: pot tamen aliqd esse acciden taliter. i. pter nām: & nunqz essentialiter. i. naturali/ ter: non enim omnis motus pternaturalis vni est alteri naturalis.

Postremo. in fine comēti ait: s3 tm non vi demus qz circularē. i. mor/ cir cularis simplex sit in aliquo accidentaliter: motus enim circularis simplex ita naturaliter conuenit ce/ lo: qz nulli alteri consentit: neqz accidentaliter. i. vio lenter: neqz accidentaliter. i. pter naturam: mor/ nāqz elementozum circularis non est simplex: s3 mi xtus: quapropter no est verum qz omnis motus na turalis vni sit accidentalis aliq cozpori: & conuersuz est verum: scilicet omnis motus accidentalis vni e naturalis alteri: nisi intelligatur ex accidente oppo/ sito essentiali. i. ista propositio est vera: omnis mor/ accidentalis idest cotrarius alteri motui & violen/ tus vni cozpori est naturalis alteri: sed ista est falsa: omnis motus accidentalis idest non essentialis vni est naturalis alteri: quia motus elementozum circu laris est elementis non essentialis & nulli cozpori e naturalis. Quare vltimata resolutioe loquendo di/ co qz ista cōsequētia valet: motus circularis est acci dentalis elementis & est simplex: ergo naturalis celo: at ista no concludit: motus circularis est acci dentalis elementis ergo naturalis celo: nisi fm illos qui putabant motum circularē elementozum esse simplicem. Et obseruande sunt iste propositiones totam rem declarantes. Prima est: omnis motus violentus vni est naturalis alteri. Secunda: no om nis motus naturalis vni est violentus alteri. Ter/ tia: non omnis motus pternaturalis vni est nālis alteri. Quarta: omnis motus simplex aut naturalis aut violentus. Quinta: omnis motus pternālis est mixtus.

grales huius continui: et cum celus non moveatur nisi motu simplici non habebunt orbis planetarum motus proprios saluata continuitate. Item essent planetarum in loco ratione totius aggregati: quia mouentur motu totius aggregati: et esset aggregatum in loco ratione planetarum: quia planete mouentur motibus quibus non mouetur totum aggregatum. Item prima intelligentia assistens per aduersariu totum aggregatum mouens illud motu vno numero intendit ut oes eius partes equaliter circuat: quem admodum et intelligentia saturni mouens secundum mobile id intendit: et illud facit: sed prima intelligentia nunquam facit ut oes orbis equaliter circuant motu diurno: ergo intendit quod non facit ergo otiosa est et vilis. Item vnaqueque intelligentia est forma specifica vltimata ergo dat esse vltimatum ergo saturnus compositus ex intelligentia propria et orbe proprio habet esse vltimatum a propria intelligentia: ergo nullius potest esse pars integralis ergo cum corpora celestia sint animalia proprijs distincta intelligentijs non poterunt constitui vnius animalis aggregatum et continuu ex omnibus illis. Quare cum tale aggregatum sit in loco per partes et non per centrum non poterit moueri vno motu numero: verum hanc difficultatem diffuse tractauit. S. phisicoz. 52. et dicitur infra quoque ad propositu magis loquimur.

Sententia Textus Comment. 15. et 16. Motus circularis est vnus: continuus et perpetuus ergo quoniam vnus: continuus et perpetuus: non elementis ergo celo: ergo preter quattuor elementa ponendum est aliud corpus simplex circulariter secundum naturam motu: tanto quidem elementis nobilior: quanto illis supereminetior: sublimiusque conspicit.

Auerrois dicit primo: impossibile est ut iste motus sit accidentaliter corpori rotundo: declaratum est enim quod iste motus est continuus et perpetuus et impossibile est motum continuu et perpetuu esse accidentalem: ratio est. Si quidpiam motu accidentali moueatur: potentia moti addit supra potentiam motoris: ergo nihil erit quod tali motu eterno tempore moueri poterit: ergo si motus circularis sit perpetuus: quod mouebitur illo motu sic se habebit quod potentia moti non addet supra potentiam motoris: ergo talis motus erit naturalis et ex parte mouentis et ex parte moti.

Item ait: celum non videtur corruptibile neque consumptibile per sensum: hoc autem est de propositionibus de quibus dicit Albumasar quod non inducunt ad prime certitudinis ordinem sed tamen nullus sensus contradicit: neque ratio: id est probatio hec non est efficax: licet concludat veritatem: et talis ratio potest dici sufficientia: cum sit confirmata per sensum: infra. 22. ratio. n. demonstratiua cui attestatur sensus notatur sufficientia.

Item inquit: si celum esset ignis: motus circularis esset igni accidentaliter: id est violentus: que tenet stante predicta propositione quod motus circularis sit simplex: et omnis motus simplex sit aut naturalis aut violentus: et cum motus ignis naturalis sit ascendere superius: et in eodem corpore non sint duo motus naturales: cum non habeant nisi vnam eandem naturam: a qua quidem non potest sic puenire nisi vnus motus: motus circularis erit violentus celo et igni si celum sit ignis.

Comento 16. ait et primo eis naturalis et terminatio secundum longitudinem. i. quod naturalis eius est

gloriosior eis secundum remotiones in loco: quia remotio duarum naturarum abinuicem in substantia est sicut remotio earum in loco: quapropter videmus quod vilius est terra: et nobilior est ignis et non tria elementa succedunt sibi in hoc: sed etiam in corporibus celestibus: et Aristoteles dixit quod naturalis luna est similis nature terre id est illa in celo infima est. Terra est sex elementorum. Contra: terra est naturalissime locata in medio firmamenti: ergo nobilissimum est elementum: locus namque mediis semper debet nobiliori. Solutio est: agnoscit perfectio et imperfectio elementorum secundum approximationem et distantiam a celo: et quia terra est centrum et maxime elongata a celo: pro tanto sex est elementorum: corpora vero celestia ordinantur secundum magnitudinem et velocitatem motuum eorum: pro tanto quia luna parua est: et in motu suo tarda sex est planetarum: et dicebat Aristoteles primo meteororum: que quidem igitur rum velox quidem: longe autem: que autem lune deorsum quidem: tarda autem: et propterea dicit Averrois. 2. celi. 58. propinquitas in loco illis est similis propinquitati essentiarum abinuicem que est propinquitas in scientia et in intellectu rationali: quanto enim magis intellectus primi moti est fortior: tanto magis desiderius erit perfectior: et motus velocior: ergo intelligentia superior est maioris intellectus: ergo maioris desiderij: ergo maioris virtutis motus: ergo motus proprius productus ab intelligentia superior est velocior: ergo motus productus ab intelligentia lune erit tardissimus motus circularis simplex: ergo penes ordinem velocitatis motuum celestium dignoscenda est orbium celestium presentia. Et sol licet sit interius lucis: ea tamen lux superiorum planetarum longe perfectior est: veluti concedi solet visus aquile visu humano acutior et interior: minime perfectior. Ciel dato quod lux solis sit interior et perfectior luce saturni: iouis et martis: sunt tamen alie proprietates luce sublimiores excellentiam trium superiorum planetarum declarantes.

Digressio.

Presenti summa cum sint approbate propositiones iste. De quocumque est verus dicere quod est corpus naturale verum est et affirmare esse mobile secundum locum per se. Inuenit motus simplex et rectus et circularis. Motus mixtorum facti secundum compositum elementum dominantis reducunt ad motum simplices. Vnus corporis simplicis est vnus motus simplex. Motus circularis est perfectior motu recto. Celum et elementa sunt alterius et alterius rationis: operepretu est antequam ad quinta summa descendamus contra ipsas nonnullas inducere difficultates ad excitandum ingenia vestra. In primis hec propositio videtur falsa: omne corpus naturale est per se mobile. Et quia firmamentum est in loco per accidens: quod per centrum: ergo mouetur per accidens. Et quia partes celi acquirunt diuersos situs: minime diuersa loca: ergo motus celi est situs: non localis: ergo non vnus quoduis naturale corpus est mobile localiter per se. Tum quia celum esset in potentia ad quietem: quia ad terminum motus qui est quietis: est enim motus actus entis in potentia secundum potentiam. 3. phisicoz. 6. Solutio est: sunt omnia corpora naturalia per se mobilia localiter: forme causate mobiles per accidens re vera: intelligentie dependentes mobiles per accidens rudiuscule: quatenus videlicet orbis

orbis planetarum a prima mediate reuoluuntur: prima intelligentia penitus existit immobilis. Et propterea dicendum est firmamentum quiescere secundum totum propter eandem distantiam et propinquitatem quam habet ad centrum sempiterno tempore: ex modo autem quiescendi rei in loco accipitur modus essendi rei in loco: locus namque magis conceditur corporibus naturalibus propter quietem naturalem quam propter motum: firmamentum ergo erit in loco per centrum: cum ratione eius sit fixa: immobilis et quiescens: et ita per accidens erit in loco: quia ratione terre: que per se est in loco: et tale potest moueri secundum totum secundum formam: non secundum subiectum: est enim subiectus semper id quod est spera: et hoc non erit a loco: forma autem eius erit dispositio quare habet circa conueru centri: et hec forma continue variatur de vno conueru rotunditatis ad aliud: unde que indigent motu propter perfectionem acquirendam sunt in loco per se: que egerit motu propter perfectionem conseruanda et si moueantur per se: sunt tamen in loco per accidens non colligit ergo sequela hec: firmamentum est in loco per accidens ergo mouetur per accidens. Contra: Rursum: partes celi mutant locum et secundum formam et secundum materiam: celum autem mutat locum secundum formam non secundum materiam. S. phisicoz. 76. Contra: celum quiescit secundum materiam et subiectum: ergo potest moueri secundum materiam et subiectum: cum priuatiue opposita habeant fieri circa idem. Solutio: negatur consequentia: et dico sufficere aliquid eiusdem rationis cum celo moueri secundum materiam: partes enim quantitatuue celi eiusdem rationis cum celo mouentur secundum materiam: mutando situm. Celum ergo manet continue in eodem loco secundum materiam: et est in diuersis locis secundum formam: et totum celum mouetur secundum formam tantum: minime secundum materiam: hinc est quod iste due propositiones conceduntur. Prima est: celum secundum se totum mouetur per se. Secunda: celum secundum se totum quiescit per accidens: quia secundum subiectum et materiam. Aliter plus: motus eternus terminum habet in potentia et non in actu: et ad illam mobile est in potentia: propter tamen loquendo: neque celum est in potentia ad motum: neque ad terminum motus. Contra. 5. phisicoz. 11. quod innatum est moueri innatum est quiescere: ergo cum celum moueatur: innatum est quiescere. Solutio: celum quod mouetur motu eterno natu est quiescere secundum rationem eius generale: at si aliquod moueatur motu finito: illud ut tale ens est natum quiescere.

Item fuit ista propositio concessa: motus circularis est perfectior motu recto: quia linea circularis est perfectior linea recta: cum sit linea recta finita imperfecta: similiter et infinita: linea autem circularis perfectissima existit. Contra: linea recta habet principium: medium et finem: similiter et motus rectus: linea circularis et motus circularis illa non habent actus: ergo. Item diameter celi non potest additione suscipere: ergo est linea perfecta. Rursum: hoc additio fieri potest: est tamen ens perfectu: ergo et linea recta perfecta poterit esse: non obstante quod ei possit fieri additio. Item motui circulari fit additamentum: ut circulariter circulatione: ergo. Amplius: linea circularis est imperfecta magnitudo: quod non est corpus: sola autem magnitudinum perfecta est corpus. Item

motus circularis non habet finem ergo est otiosus ergo vilis: motu recto acquirat finem motus ergo motus rectus est perfectus. Postremo: probatio Aristotelis apparet circularis: quod ex perfectione linee circularis conuenit excellentiam motus circularis: ex cuius perfectione concludit corpus circularis esse perfectus. Solutio est: motus circularis perfectior est motu recto: cum fiat secundum perfectius spatium: circulus enim est perfectior linea recta: hoc fundamentum: nam circulus vbius vnus est et continuus: cui neque addi queque potest neque subtrahi: manente ratione circuli: recta linea non vbius vna est et continua: cuius extremitates habeat non adinuicem continuas: et ei potest addi queque aut subtrahi manente eadem linee ratione: motus ergo circularis corpori consentit tanto elementis prestabiliori quanto plus ab illis corporibus distat. Et propterea dicendum est primo: linea recta perfecta est in genere: non simpliciter: illi potest fieri additio: hinc non. Motus rectus non est ita perfectus sicut circularis: quod illa non potest esse eternus circularis perpetuus existit: stante eternitate mundi: et nobilior motu localium attendit penes subiectum et finem: non penes habere terminos actus et potentia. Dico secundo: diametro mundi ut est in tali materia non potest quicquam addi: cui ut est linea recta potest fieri additio: at circulus ex propria ratione circulari habet non sit additionis susceptiuus. Dico tertio: homo dicitur perfectus secundum speciem: quatenus non potest addi queque homini quod pertinet ad rationem hominis: linee recte ut recta est adiungi potest aliquid quod spectat ad rationem linee recte. Dico quarto: vna reuolutio celestis complementum habet sue speciei cuius redierit ad principium a quo incepit: et ita non sit additio ad eandem circulationem: sed quod sequit ad aliam pertinet circulationem: propter namque illi sit additio quod permanet. Dico quinto: linea circularis est quidem linea perfecta: magnitudo autem imperfecta: veluti inductio est argumentatio imperfecta et inductio perfecta. Dico sexto: motus eternus ordinatus est ad salutem rerum naturalium: a quo motu celi tanta pendet subcelestium mutatio: sunt enim hec inferiora instrumenta celi. 2. de generatione. 55. unde non potest natus viuere omnibus planetis existentibus in prima aut secunda domo: quibus ordo mensuratur datur: quibus mensuris moratur fetus in utero: et sentiunt medici quod natura totius regitua sequatur motum lune in diebus creticis: Venti: Pluuie: Secte: Ardores: Fluxus et refluxus maris celus sequitur: vultus enim huius seculi subiecti sunt vultibus celestibus: auctore Ptolomeo centiloquij verbo nono: et primo meteororum: mundus inferior superioribus rationibus continuus est: ut ois virtus inde gubernetur. Dico vltimo: ratio Aristotelis non est circularis: quia declaratur perfectio motus circularis ex perfectione linee circularis absolute: ex perfectione autem motus circularis in communi probatur hoc corpus quod circulariter mouetur: esse perfectu: et ita non procedit ab eodem ad idem: sed ex communi ad proprium: hec sanctus Thomas.

Amplius ista propositio. Celum et corpora sublunaria sunt alterius et alterius rationis vera est: hoc fundamentum: quia materia celi non est transmutabilis de vna forma in aliam formam: cum talis materia supra nullam formam inueniatur habere causalitatem: quapp in celo talis ordo reperitur: intelligentia: materia: quantitas celi: materia autem corporum subcelestium transmutabilis est de vna forma ad aliam. Libe. de celo et mundo. 3

ma substantiali in aliam: cum talis materia semper inueniatur stare sub forma supra quam habet causalitatem: et sic in subcelestibus corporibus talis existit: materia dimensio interminata: forma specifica: dimensio terminata: ergo materia celi alterius est rationis a materia corporum sublunarium ergo et celum et corpora subcelestia. Hec igitur sunt que circa quartam summam vobis explicanda proposueram: qua patefactum est principali intentione: ponendum esse aliquid corpus simplex preter quattuor elementa cui motus circularis natura conceditur.

Summa Quinta Primi de celo.

Anifestum ergo.

Presenti summa que est a Textu Comenti. 11. vsqz ad. 20. demonstratur hec conclusio. Corpus simplex quod circūagitur: circūagitur ferri dicitur: neque graue: neque leue: et neque a medio neque ad medium feratur. Sententia autem Textus Comenti. 17. stat in hoc. Graue est quod corpus quod natum est ferri ad medium. Leue a medio. Grauiusimum quod omnibus corporibus substat deorsum latius. Leuissimum collocaur sup omnia corpora que sursum pergunt. Preterea quicquid sursum aut deorsum fertur: aut leuitatem habeat aut grauitatem aut vtrūque: at non ad idem: necesse est: ad alia namque grauia: et leuia sunt: vt aer ad aquam: et aqua ad terram.

Auerrois primo dicit. Corpora diuiduntur in tres naturas: grauem: leuem: neque grauem neque leuem: vt est in substantiis que non sunt innate dici esse in altero contrariorum: vbi gratia lapis neque loquens dicitur: neque mutus: et puer neque sapiens neque insipiens. Sensus est: substantie que non sunt nate esse sub altero contrariorum: sic se habent quod nunquam informant illis contrariis: nec simul: nec successive: et ita celum non est capax grauitatis et leuitatis. Sicut et puer nec sapiens nec insipiens existit: non enim habet propositum: neque cognitionem scilicet intellectiuam. 2. phisicorum. 59. ab infantibus enim aufertur operatio intellectus propter indispotionem sensuum interiorum: non exteriorum quos habent perfectissimos: et non sum cum illis qui putant ad mentem Auerois animam intellectiuam non esse in homine nisi in etate discretionis: et hec est causa quod dicitur. 5. methaphysice. 27. homo non ciuilis neque bonus neque malus est: neque iustus neque iniustus: sunt enim priuatiue opposita que habent fieri circa idem subiectum ordine irrefragabili et tempore determinato a natura: vnde non dicuntur edentuli quod non habent dentes: aut ceci qui carent visu: sed quando contingit habere et non habent. et qui sunt idonei ad huiusmodi et non habent.

Item ait: concluditur in secunda figura quod corpus circulariter neque est graue: neque leue. Syllogismus est in quarto secunde talis. Quicquid habet grauitatem aut leuitatem mouetur sursum aut deorsum. Celum non mouetur sursum nec deorsum: ergo non est graue neque leue: cum. n. manens sub forma substantiali grauis pfectibilis sit forma leuis et consistet manens celi non esse transmutabile de vna forma in aliam: non erit celum graue: neque leue.

Iterum inquit: aqua grauis est in respectu aeris: et leuis in respectu terre: ideo existens in centro mouetur ad concavitatem aeris: et est grauis magis quam leuis: et aer magis leuis quam grauis. Sensus est: elementa media in propriis spheris grauia existunt et leuia: quorum grauitas et leuitas simplicissime sunt: que admodum et qualitates alteratiue. Et sepe dicitur aer magis grauis quam leuis: quatenus magis promouetur ad motum deorsum quam ad motum sursum: hic dicitur magis leuis quam grauis: quia descendit in vno elemento et ascendit in duobus: aqua magis grauis quam leuis: cum ascendat in vno et descendat in duobus elementis. Et attenditur dignitas: elementa omnia habent loca determinata et superius et inferius vltra que non mouent naturaliter: vnde annihilato per possibile celo ignis non transiret locum in quo nunc est: et posita terra perforata sim diametrum transeuntem per centrum terre: lapis descendens non descenderet nisi vsque ad centrum naturaliter. Quia tamen aqua facilis suscipit impetum deorsum quam sursum: expeditiusque descenderet ad locum terre remota terra quam ad locum aeris sublato aere: dicitur. 4. celi. 39. aquam descendere ad locum terre sublato terra ex inclinatione grauitatis et non ex necessitate vacui.

Amplius ait: intelligendum est ex descriptione grauis et leuis nam que in nata est ad mouendum ad medium vel a medio: scilicet habitum et formam ex qua procedit hec operatio: et si hoc nomen grauitas et leuitas non dicantur vulgariter nisi de accidente. Sensus est: per formam intelligitur ipsam esse substantiam: per habitum naturalem inclinationem que est qualitas de secunda specie: et ponitur idem nomen qualitati de secunda specie et substantie satisficere propter scilicet maximam eorum conuenientiam: hinc est quod 7. phisicorum. 20. dicitur qualitates de secunda specie non acquiruntur per alterationem: quia forme substantiales non acquiruntur per alterationem: et propterea dicebat Auerois. 4. celi. 2. hec nomina graue et leue non demonstrare apud Aristotelem nisi habitum et formam: sed grauitas et leuitas si sint forme substantiales grauium et leuium erunt principia motuum localium principalia non instrumentalia: si sint qualitates: principiant motum instrumentalem non principaliter: actiones autem modo instrumentales: sepe cause principali mandari solent: mihi placet eas aggregato ex causa principali et instrumento demandare: verum presentem lectionem hypotheticam et conditionaliter locutus sum festinas ad alia. 4. celi ostendam grauitatem et leuitatem formas esse grauium et leuium substantiales.

Rursus inquit: hec descriptio est accepta ex quiete in loco proprio: prima autem ex motu: et est grauiusimum id quod grauitate precedit omnia grauia: quod substat. Leuissimum quod leuitate antecedit leuia omnia: quod superferretur et notat de leuissimum superferri et non superminere: quod celum superminet: non autem superferretur: et ad doctrinam facile diffinire per motum quam per quietem: forme. n. non comprehenduntur secundum sensum sed secundum actionem. 12. methaphysice. 14.

Postremo ait: manifestum est: quoniam hec descriptio conuertitur super se: sicut inatum est descriptio. i. vltis definitionum et descriptionum conditio est: quod de quocumque affirmat descriptum affirmatur et descriptio: et e contra: si. n. graue est illud

est illud quod ad inferius secundum naturam descendit: omne descendens ad inferius naturaliter erit graue: et si simplex: simplex: si in respectu: in respectu. C. Dicit. 8. Thomas Aristotelem descripsisse graue et leue per habitudinem ad medium: vt in calumina procederet ad propositum ostendendum: dicebat. n. Plato in mundo secundum se non esse sursum et deorsum per eius rotunditatem: cui non est contentiendum: cum inueniat superius in mundo et viuendum mortalibus: similiter et inferius. Unde superius in mundo est concavum celi: inferius est centrum: superius in planis et animalibus est illa pars qua attrahit nutrimentum: alia pars est inferius. 2. de anima. 39.

Sententia Textus Comenti. 18. et 19. Celum non mouetur a medio: nec ad medium: nec secundum naturam: quia mouetur celum secundum naturam circulariter nec preter naturam: ne celo motus rectus natura conueniat. Item: totius et partis idem est iudicium: nulla pars celi fertur a medio nec ad medium: ergo celum non est graue neque leue.

Comentum. 18. totum in hoc consistit. Celum non accidit ad centrum naturaliter. Tum quia vnus corporis simplicis est tantum vnus motus naturalis. Tum quia esset aqua aut terra. Nec violenter: quia tunc recessus inesset sibi secundum naturam: duorum enim motuum contrariis si alter est cuiuspiam preter naturam alter eidem competit secundum naturam. Tum quia esset ignis aut aer: neque accessus et recessus pariter inesset celo naturaliter et preter naturam: quia tunc celo contrarietate corporis cui alter illorum motuum naturaliter conueniret.

Dicit autem primo: propalauit minorem propositionem hanc scilicet. Celum non mouetur sursum: nec deorsum: cum maior esset iam declarata: hec videlicet. Quicquid habet grauitatem aut leuitatem mouetur sursum aut deorsum: et format hanc consequentiam: corpus rotundum mouetur motu recto natura ergo est vnus elementorum quatuor: vnus. n. corporis simplicis tantum vnus motus est secundum naturam.

Item ait: quando posuerimus alterum duorum motuum contrariorum simplicium in aliquo corpore naturaliter contingit quod alter sit accidentalis in eo: et si non contingeret duos motus esse in eodem corpore naturaliter: id est motus contrarius motui naturali vnus corporis accidentaliter seu violentus illi: si enim motus rectus sursum sit naturalis: ignis: motus rectus deorsum erit sibi accidentaliter et violentus: et intentio Aristotelis ex ista propositione non est nisi eius conuersa dicens: cum in aliquo corpore posuerimus alterum duorum contrariorum esse accidentalem necesse est vt alter sit et naturalis: id est motus contrarius motui accidentali vnus corporis est naturalis illi: et hec conuersio magis occulta est quam prima. i. ista propositio: motus contrarius motui accidentali vnus corpus est naturalis illi non est ita certa: sicut ista: motus contrarius motui naturali vnus corporis est accidentaliter illi: et ratio est: quia potest aliquis dicere: non est remotum vt in corpore rotundo sint duo motus recti in simul accidentaliter: scilicet motus ad superius et motus ad inferius: et circularis sit et naturalis: id est consequentia hec non vt valere: motus rectus sursum est accidentaliter celo: ergo motus rectus deorsum est et naturalis: quia potest quispian fateri ambos illos motus esse celo accidentales et solu cur

culari esse ei naturales. Teruntam hec predictalis colligitur si aliquis duorum motuum rectorum esset in celo accidentaliter: oporteret vt corpus in quo est naturaliter esset celo contrarium: sed corpus rotundum non habet contrarium: ergo celum non mouetur sursum: neque deorsum: nec secundum naturam: nec preter naturam: non erit graue: neque leue. i. ista consequentia valet: celum mouetur motu recto: ergo contraria elementis. Contra: sequela hec non concludit: elementum mouetur circulariter: ergo contraria celo circulariter secundum naturam moto: ergo neque ista probat: celum mouetur motu recto: ergo contraria elementis secundum naturam recte motis. Solutio est: motus circularis elementum non est simplex: ideo nec violentus: celum autem si moueret motu recto: cum celi non possit esse nisi motus simplex: talis motus rectus esset violentus celo: et propterea dico hanc consequentiam valere: celum mouetur motu recto simpliciter ergo contrariatur elementis: hoc fundamentum omnino motus simplex non naturalis a natura propria alicui corpori est violentus illi: et corpus cui inest motus violentus contrariatur et cui talis motus adest secundum naturam. Similiter fateor hanc consequentiam: elementum mouetur circulariter simpliciter ergo contrariatur celo: que tenet: quia si elementum mouetur circulariter simpliciter: ergo motus circularis est violentus elemento: ergo elemento contrariatur corpus cui inest motus circularis secundum naturam: ergo celum contrariabitur elemento.

Comentum. 19. ait primo: natura partis corporis similis corpori eadem est cum natura totius diffinitione: et cum sit eadem diffinitione eadem est forma: et cum forma: actione proueniente: ab illa forma. 8. phisicorum. 15. et 2. de anima. 9. natura totius et partis est eadem. Sensus est: idem est iudicium totius et partis in homogeneis et in his quod se parti et toti attribuunt: non. n. valet: minimum ignis potest se existere ergo et pars: quod si minimum per se stat: si non est in quantum ignis: sed vt stat sub debita quantitate nec ita valet pars esse in loco per accidens ergo et totum si igitur actioes: prouenientes a graui et leui sunt isti duos motus: necesse est vt sic proueniant a parte sicut a toto: esse. n. mobile per se vatur toti et parti integrali quod est separata a toto: que pars a toto se iuncta habet rationem totius.

Item ait. Stelle cadentes non sunt celi: stelle. n. celi note sunt non transmutabiles: et si stelle caderent a celo diminuerentur in isto longo tempore. si stelle caderent diminuerentur in numero: vnde que apparent stelle sunt vapores igniti: primo enim metheorum tractat Aristoteles de diuersis ignis figuris in aere apparentibus ex vaporibus calidis et ficis generatis eleuatis a terra vsque ad supremam aeris regionem: et tales impressiones ignite differunt magnitudine: colore: figura: motu: loco et tempore: et sunt eiusdem speciei specialissime: naturaliter facte: habent multa violente concurrant: veluti generatio formi est naturalis: non obstante quod effectiue cause ipsam violenter producant.

Iterum ait: post dicitur de causa calefactionis solis: quia non sequitur: vt oecalefactionis sit ignis. i. celum non est ignis: et si sit calidum: quia ignis est calidus formaliter: celum virtualiter tantum: calefacit celum motu et lumine absque hoc quod sit calidum formaliter: celum quocumque calidum est calore largiente vitam vegetabilem et sensibilem: et non dico intellectualem: quia intellectus non est subiectus potestati

materie: neq3 agentis natio: at elementa calida & frigida formaliter inueniunt: & cum celum sit alterans & nullatenus alteratus: non erunt in celo qualitates actiue & passiue.

Amplius ait: Alexander h3 qd de eo narrat Themiſtius dicit qd Aristoteles dixit hunc secundus sermonem opponendo & contradicendo dicentibus: celum delatum super totum: quod si hoc non esset caderet. i. hec subcelestia corpora sustinent celus ne cadat: si. n. esset ita: in tam longo tpe cecidisset eius partes: & ro est: qd hec inferiora sunt virtutis debilitabilis.

Kursus ait: non est celum mixturum: eius non tenet quodcunq3 mouetur fm temperamentum elementi dominantis: non datur enim mixturum equalis ponderis: supra. 7. & cum non habeat celum comens ipsum extrinsecum non est in loco per se. C. Est memoria dignum. Que mouentur motu recto & augmētū & alterationis: sunt per se in loco: cum sint naturaliter terminata: non terminantia: est enim terra terminata non terminans: accidit nāq3 elementis terminare non terminari: cum elementa ut elementa sunt contineantur. Dico planetarum per accidentia sunt in loco per se: officium enim sperici est continere: cui terminari & contineri accidit: & ita planete sunt in loco per accidens dupliciter: vno modo per accidens: quia per centrum: alio modo per accidens: quia accidit eis ut sperici sunt: qd contineantur. Primum mobile est vno modo per accidens: tantum in loco: ratione scilicet centri. Totum vniuersum est in loco per partes: similiter & cumulus ex orbibus celestibus. Accidentia sunt vere in loco per accidens. Anima verius dicitur locari per aliud qd per accidens. 4. phisicorum. 43. 44. 45. C. Uterius animaduertendum: si vna pars celi separata: diuisa q3 esset a toto: (quāuis id natura fieri non possit: est vbi celū ab omni sectione iniuria sit alienum) ea neq3 sursum: neq3 deorsum ferretur: cum id neq3 natura: neq3 per naturam fieri possit: veluti dictum est de toto celo. Dico igitur contradictionem claudere imaginari partes celi a celo diuisas. C. Dacta facta est itaq3 hec propositio. Celū non est graue: nec leue: ois. n. forma substantialis qua constituit aliquod corp⁹ graue vel leue h3 opposita formaz: & est diuisibilis ad diuisiones subiecti: & mobilis per accidens proprie: intelligentie celestes non habet oppositam formā: non existunt diuisibiles: non mobiles ad motus subiecti: ideo corpora celestia intelligentiis constituta nec erūt graua: nec leua: & mouebunt tantū circulariter: qd si anima mouet non circulariter: est constituta inesse per subiectum. 2. capitulo de substantia orbis. C. Contra: ergo homo non erit grauis nec leuis: cum constituatur vltimate per intellectū: & cū sit grauis & moueatur non circulariter erit intellect⁹ humanus constitutus inesse per subiectū. C. Solutio est: vel hō & mor⁹ eius non circularis ab anima est cogitativa. Vel dico qd hoc ut aliqua forma constituatur inesse per corpus sufficit qd incipiat informare hoc vel illud pfectibile: siue incipiat eē: siue nō: corp⁹ ergo humanū inuenit graue: qd intellectus informat materiam: formis diuisis ab ea causatis. Duntaxat materia stat sub grauitate & leuitate que habet causalitatem supra aliam quam formam substantialē: & cum materia celi nullam habeat causalitatem supra formam: non potuit

celū eē graue: neq3 leue: & hec eē cā qd solit⁹ sum dicē corpora nātia alia a celo & hoīe constitunt tñ i esse p formas eductas de gremio māt. Celū h3 eē solū per intellectum: hō & sensu viuūt & intellectu: & ppter ea ens eē quo nihil eē ppositus: hec de gnta sūma.

C Summa Sexta primi de celo.

oportet nos.

Presenti sūma qd eē a textu Lōmē 11. 20. vsq3 ad. 33. ostendit hec conclusio. Celū neq3 generabile: neq3 corruptibile: neq3 augmentabile: neq3 diminubile eē neq3 alterabile: neq3 illi: neq3 motui illius aliquod existit ppariū. C. Sūma autē text⁹ Lōmē 11. 20. talis existit. Quicqd generat ex contrario generat: & qdqd corruptif i sūū corrupif ppariū: primo phisicorum. 44. Celū nihil eē ppariū: qd motui celi circulari nullus eē mot⁹ ppariū: qd celū neq3 generabile eē: neq3 corruptibile: generatio nāq3 & corruptio in ipsis ppariis eē: & iter terminos verfat pparios. i. formam qd acquirat & alterā que deperdit.

Auerrois pzo dicit: nā mouēs circulariter eē alia a nā. i. mot⁹ equalis: & rō eē: qd nā mouens circulariter eē abstracta: & penit⁹ imobilis: nā que mouet recte eē constituta inesse p subiectum: vel requirēs dispositionē pstitutā in eē p subiectum: ppter intellectum humanū si moueat corp⁹ humanum motu recto.

Item ait: dixit: neq3 generabile ab aliquo: & si dixit: neq3 generabile simpliciter: qm hec eē differentia inter opinantes qd hoc corpus eē causatur seu creatū a pāia cā: & opinantes ipm eē primaz cām. Sensus eē: ponēs celū eē primā cām faciūt celū oio igenerabile a se: & sunt isti castigati ab Aristotele. 7. & 8. phisicorum ostendente nihil mouere se: & qd datur substantie separate. Alij putant celum generabile ex se: ingenerabile vero ab alio: quos reprobat Auerrois. 12. methaphysice. 41. 2. phisicorum. 48. ostendens generabile & corruptibile ex se non posse ab alio reddi ingenerabile & incorruptibile: non potest enim quidpiam ei dare eternitatem quod habet materiam in potentia partem sui essentialē: at presentī Commento solum dicit Lōmentator: si concederent isti celum esse generabile & a nullo agente & in nullo tempore: bene posset institui hec vox generabile que de sui principali significato significat terminatum tempore & generabile ab aliquo agente ad significandum fm vocem & fm transumptionem. i. equiuoce & transumptiue. i. fm secundum modum equiuocationis ipsuz celum: satis est Aristoteli nūc probare celum esse ingenerale: siue sit ex se: ut Aristoteles tenet: siue ab alio ut Plato & Auicenna crediderunt: apud enim Peripateticos si debeat aliquid esse generatum requiritur qd non esse generati precedat esse generati tempore: non natura tantuz: infra. 106.

Kursus ait: intelligit per transmutationē qd est transmutabile tribus modis: per alterationem: alterationem quam terminat extrinsece generatio & corruptio: quia alteratio que est illi minatio non est impossibilis celo. Sensus est: mutatio per se est triplex: forma fluens: fluxus forme: mutatio

mutatio formalis: forma fluens latissime in quattuor generibus inuenit: substantia: cōtitate: qualitate & vbi: fluxus forme est quātitas: mutatio formalis est passio: a celo igitur remouet transmutatio in substantia: quantitate & qualitate.

Preterea ait: hec propositio est vera in generatione simplici & cōposita: cum cōpositū sit cōtrarium eis ex quibus cōponit: & cetera. Scelus est: nascitur quidē generatio & interitus subcelestiū corporū pp contrarietate repertam in formis & ita oē generatū generat a contrario in genere cause materialis: qd in genere cause efficientis simile a simili generat. 12. methaphysice. 24. & similiter omne corruptum desinit in contrarium. Et cū Auerrois dicit. 12. dinalia: plantae: animalia ex putrida materia produci immediate ex elementis: sanguinem ex pane: & membra ex sanguine ita intelligitur iste locus: quando forme mixtoruz cōtrarie formis inducendis non sunt manifeste: dicuntur illa fieri ex elementis: quando sunt note: dicuntur fieri ex illis immediate: & quia generatio mineralium: plantarū & animalium genitorum ex putrida materia est corruptio quorūdam mixtorū nobis latentium: ideo ab Auerrois illa ex elementis nasci dicuntur generatio vero sanguinis & membrorū nec non ex animalium coitu genitorū est corruptio mixtorum quorūdam nobis notorum: quapropter hec ex illis immediate produci dicuntur: si ergo illud ex est generatio esset simile generatio non posset generans agere in materia generandi: nihil. n. agit in suum simile sed in ppariū: actio enim est ratione pparietatis pparientie: primo de generatione. 51. 52. & licet agēs naturale prius natura corrupat: prius tamē natura intendit producere sibi simile: & cum ita similitudo qd dissimilitudo sit ratio agendi & patiendi: simile nō ager in simile: simile scilicet in qualitate: gradu: raritate: densitate: actione directa non reflexa: & modo agendi: & ratio est: quia finis agētis est assimilare sibi passus: id absoluta assimilatio cessat actō: dico assimilare iquātū eē possibile agens enim densus agit ut assimilet passum in agendo: agens rarus ut assimilet in agendo & in gradu & raritate. Alij tamē duabus tñ sunt pparietatibus in qualitate. i. & in gradu: h3 quos virtus unita citius nō intēsus producit.

Iterum ait: motus contrariorū corporum simplicium sunt contrarij: id est substantiarum contrariarū contrarie sunt operationes & motus: quare motus omnis generati simplicis est contrariū motui eius ex quo est generatus: si aqua ex terra generetur: motus aque aduersatur motui terre contrarietate mediū ad extremum: similiter si ex igne gignatur: at si ex aere: cum aer & aqua opponantur oppositione extremi ad extremum: motus eorum tanta quoq3 oppositione opponunt: notāter autem dixit Auerrois: motus generati simplicis: quia stat mixturam ex elementis generari & moueri h3 cōtēperamētuz elemētū dominantis: vel satis est qd motus mixti huius sit motui alicuius elemētū venientis ad eius cōpositionē.

Alterius inquit: impossibile esset hic generatio & corruptio si non esset corpus non generabile vel corruptibile: hoc est cōsiliū primū ex opatiōe nature. Sensus est: si nō daf generans nō generabile: nulla inuenitur generatio & corruptio: qd vel pcessus est in infinitū in gñantibus:

vel peruenitur tandem ad generans ingenerabile: qd est celus. Unde obseruandus est: primus mouens localiter in genere est celum: primum mouens simpliciter est intelligentia: primum tamē generans & alterans simpliciter eē primū mouēs motū qd resoluendū eē in primū localiter mouēs imobile: intelligentia nāq3 mouēs celū primū mouēs localiter: nequaquā primum generans & alterans vocari potest: & cā eē: qd instrūm intelligētiarū peculiare generationē nō recipit: neq3 alterationē: h3 bñ motū localē. 8. phisico. 20. dicebat Auerrois. nō inuenit aliquid moueri ex se: nisi in motu locali: ceteris mutatiōib⁹ eē motor: extrinsecus. i. mouens & motū i motu locali nō se iugunt loco & subiecto: nō reperit autē generatū ex se: alteratū ex se: & auctū ex se: qd in his motibus semp motor eē extrinsec⁹. i. mouēs & motū loco & subiecto distinguunt: ab itelligētis gpenitus inuariabilib⁹ mediante celo eterno aliter & aliter se habente pot nouū in corp⁹ sub lunarib⁹ puenire. 8. phisico. 15.

Amplius ait: cōsiliū autē secundū eē qd cum voluerit facē corpus neq3 generabile neq3 corruptibile: neq3 fecit et ppariū: neq3 generat ipm ex ppariū. C. Contra: Auerrois dicit agēs producere re sue cōformē volūtati: h3 si intēdit ppetuare celū: ipm faciet incorruptibile & absq3 ppariis: qd celū eē factū qd nouū: oē. n. factū eē nouū. 2. phisico. 25. 12. methaphysice. 44. C. Solutio eē: celū eē ingenerabile eē si sit scē ab alio: qd h3 celū sit scē ab alio fm Platonez & Aui. eē tñ ac si eēt nō factū ab illo: intētio. n. Aristotele. pñū lectiōe est ostendere celū esse ingenerabile: siue sit ex se: ut ipse sentit: siue ab alio: ut Plato voluit.

Iterum ait: si substantia materie est in potentia & fuerit aliqua materia cuius potentia nūquā exibat ad actū ista potentia eē ociosa & superflua. Sensus eē: celum vni eē ex intelligentia & orbe unitate per essentia carēs materia in potentia & formis contrariis: si enim in celo esset materia in potentia nālis potentia materie esset frustra: quia nūquā materia celi exit ad actum inferioris forme: neq3 materia inferior ad actū exit forme superioris: est ergo differentia inter materias celi & mām subcelestiū: qd illa ppariatiōi forme substantialis nō subicitur: hec semper ppariatiōi subiecta est: primo phisicorum. 81. quo fit ut abstractis formis a materia in potentia ipsa foret vna numero ppariatiue: h3 sublati formis a materia in actu ipsa eē vna numero simpliciter primo capitulo de substantia orbis. Quis igitur sint due cause generationis & interitus: materia scilicet in potentia & contrarietas formarum: licet sepe vna tantum explicetur: quia vna committatur alteram: & celum materia in potentia careat & contrarietate formarū perpetuo durabit tempore. Neq3 affirmari potest materiam celi & horum inferiorum eiusdem esse rationis & materiam celi habere potentiam ad formaz dnuo capescendam: at sufficere materiam horum inferiorum eiusdem rationis cum illa reduci ad actum nouum: quia licet possit impediri aptitudo & potentia ad determinatam formam: non tamen ad formam: & ita si materia celi haberet aptitudinem & potentiam ad formam: talem potentia frustrari eterno tempore esset impossibile.

Digressio.

Contra propositionem approbatam induci solēt varie difficultates. In primis

pendet celum a deo in genere cause efficiētis: et omne productū est nouū. 12. metaphysice. 44. ergo: antecedens est Auerrois. 2. capitulo de substantia orbis: celum inquit habet vna virtutem non tantum mouentē sed agentē et cōseruantē: finis enim significat agens significatione necessaria sicut motus mouens: dependet celum finaliter a deo ergo et effectiue. Ceterum celus est finitū ergo nō poterit perpetuo durare: quia in corpore finito non potest esse potentia infinita nec actiua: nec passiuā. 8. phisicorū. 79. Amplius: materia celi et horū inferiorū sunt eiusdem rationis. Tum quia: si essent alterius rationis: oporteret quod materia esset comūne vtriusque materie: et ex eo quod facit diuersitatem inter materias. Et in genere cause materialis non perueniendus esset ad vnam primā causā in illo genere. Non possent quoque tales materie distinguī seipsis: quia actus est qui distinguit et separat. 7. metaphysice. 49. non per respectū et habitudines ad formas. Tum quia: nullus accidens est differentia constitutiua substantie: relatio autem est accidens et materia est substantia. Tum quia: illa habitudo est posterior materia: cum sit fundata in materia: et fundatus est posterior fundante. Neque per formas sciungerentur ille materie: quia forme sunt extrinsece et aliene a natura materierū. Ceterum densitas et raritas sunt qualitates cōtrarie et celo attribuitur: ergo celū erit generabile et corruptibile. Ceterum materia causa eternitatis celi sit quod celo nihil huiusmodi: cum neque substantie neque figuris et relationibus sit aliquid huiusmodi: hec nō peribit: neque denuo producentur.

Solutio est: Est quidem celū ingenerabile et corruptibile: hoc fundamentum: quia materia celi nō est transmutabilis de vna forma in aliam formam: cum supra nullam formam inueniatur habere causalitatem: et rationes inductas ordinare soluendo.

Dico primo. Intelligentia nō est agens celum proprie sed tantum similitudinariē per modū forme. 4. celi primo agens proprie est quod transmutat potentias ad actus: et quod est principium vnde motus: et ita est causa distincta cōtraria alia genera causarū: agens similitudinariū est causa propter quā aliquid est tale vel tale: et hoc modo forma et finis dicitur agens respectu cuius est forma et finis: est namque intelligentia agens orbis: sicut anima corpus: anima autem non agit proprie suum corpus sed tantum dicitur agere ipsum in dispositionibus necessariis: et illas sibi largiri: facit et intelligentia hoc pacto orbis in dispositionibus necessariis in inueniendo finem propter quos sunt: sicut enim. extēditur proprie finis qui est motus largitur sibi proprias dispositiones: et hoc est illud agens quod dicit sine significare significatione necessaria: nō pendet itaque celū a deo in genere cause efficiētis: nihil enim absurdius est quod facti celus productū est ab eterno a deo per simplicem emanationem: quia termini illius emanationis sunt pugnantes ad invicem: ergo sunt incōpossibiles pro eodem tempore momento: tunc est causa quod nō esse producti cuiusmodi opus est ut antecedat esse producti tempore: quecumque namque sunt incōpossibilia pro eodem instanti durationis quod prius natura inest: et etiam prius duratione: sed esse et non esse rei sunt incōpossibilia pro eodem instanti et non esse est prius natura ergo erit prius tempore.

Dico secundo. Potentia corporis finiti posita in materia finita est potentia passiva: nō potentia celi ad nō corrupti priuatiua est per defectū causarum corruptionis: materie scilicet in potentia: et contrarietatis formarū: et est potentia totius positiua maior quā potentia partium: priuatiua nequaquam. Unde considerandū est: corpus nāle ea ratioe qua corpus finiti existit vigoris: corpus constitutum ex materia in potentia et forma finiti est vigoris et finite durationis: et merito forme et merito mātē: est forma existens in materia diuisibilis et fatigabilis: et materia transmutabilis de vna forma in aliam formam: corpus celeste ut celeste: est finiti vigoris et infinite durationis: ratione orbis et intelligente ex quibus componitur celum: intelligentia non est fatigabilis: non estque orbis ei subiectus variabilis de vna forma in aliam formam: que tamen sit causa quare intelligentia virtus actiua celi non potest esse infinita in duratione si sit in magnitudine: et infinita virtus in duratione passiuā potest esse in magnitudine: difficile admodum est assignare. Dico tamen quod virtus actiua si est in magnitudine est fatigabilis: et talis virtus in magnitudine actiua si est infinita in duratione est finiti vigoris. 3. capitulo de substantia orbis: habet enim virtus actiua quod est fatigabilis ex hoc quod est mobilis per accidens et diuisibilis ad diuisionem subiecti: quādo enim virtus actiua mouetur per accidens: ipsa est receptibilis seu terminatiua per se alicuius transmutationis: omnis enim virtus que potest suscipere aliquam passionem que non competit sibi per se: potest per se secundum naturam propriam terminare mutationem realem: et dico per se: propter potentiam passiuā celi eternam que semper suscipit motum ab intelligentia: sed hoc sibi conuenit per se: propterea non alteratur: nec veratur: sed potentia motiua per accidens mota recipit motum qui ut sic non consentit sibi per se: ideo virtus actiua in magnitudine opus est ut sit fatigabilis. At virtus passiuā celi potest esse in magnitudine non fatigabilis: et infinite durationis si vigoris: huiusmodi orbis subiectus intelligentie quod nō est fatigabilis: quia si est transmutabilis de vna forma in aliam formam.

Dico tertio. Materia celi et materia horū inferiorū sunt alterius et alterius rationis: quia materia celi non est transmutabilis de vna forma in aliam formam: cum supra nullam formam habeat causalitatem: materia sub lunarium corporū transmutabilis est de vna forma in aliam formam: cum habeat causalitatem supra formam substantialem: habeatque naturalem potentiam et inclinationem ad capefendas formas: quam non habet orbis intelligentie subiectus: nomen materie ut materia est de numero causarum analogum est: primum analogatum est materia celi. Secundus est materia sublunariū: et vtriusque consentiunt hec predicata: non esse per se formatus: non esse aliquid per se in actu: esse id ex quo fit aliquid: cum inest: est namque orbis intelligentie subiectus formatus et in actu per intelligentiam: ex quo fit aliquid cuius inest: quia celum est factum cuius consistit ex tota sua materia: primo celi. 93. et hoc est quod dicebat Lōmentator. 9. metaphysice. 17. hoc quod corpus celeste nō denuatur a potentia in vbi nō phibet: ut sit materia: hec enim est dispositio materie: scilicet non denuari a potentia: sed phibet ut sit forma: et sunt omnes materie substantie per formas: nō

mas: nō omnes tamē forme sustentate per materias: quia forma celi nō sustentatur per celum: et propterea formis materie discernuntur: licet enim forme sint extrinsece et aliene a natura materierū: cum non sint eaz partes: propter tamen esse et perfectiones quas a formis capiunt existentibus partibus compositorum quoque et materie sunt partes essentielles: possunt comode materie formis distingui. Et si vos petatis: qualis est ista distinctio materierū per formas: an per accidentia: an per intrinseca: vel quo modo. Dico quod talis distinctio est per modum quo vnum correlative ab alio sciungitur: ut patet a simili: quia habet peculiare correlatiuum. Distinguntur etiam iste materie seipsis: et actus est qui distinguit et separat supposita quoque non potest esse distinctio in esse suppositali nisi per aliquem actum. Et quemadmodum materie differunt per formas ita et per habitudines ad formas quas respiciunt: et talis distinctio est a priori: cuius sunt habitudines et respectus ad formas prioris subiectis in quibus fundantur: fundans enim dicitur: patet est prius fundato: quā potest esse sine fundato: patet autem materias sine formis inueniri nō posse: ergo neque sine respectibus ad formas: verū forma celi est simpliciter prior orbe celesti: forma existens in materia parte corporū subcelestium est prior in genere cause formalis: quia quod est materia est prior in genere cause materialis: et namque materia causa forme et forma causa mātē. 2. phisicorū. 30.

Dico quarto. Raritas et densitas celestis non cōtrariatur quod de ratione est: quod subiectus itans sub vno huiusmodi possit stare sub altero: modo illa pars celi que est densior pars orbis nequit fieri rara: et pars rara densior existere non potest: circū raritas et densitas celestis nō opponunt. **Dico quinto.** Substantiis priuatiuis opponitur et propterea perpetuo nō durant. Vel substantiis aliquid positue aduersatur ratione dispositionū: et ita euidentissima est ista propositio: celū est ingenerabile et incorruptibile: cum nō habeat materiam in potentia partes sui: et intelligentiis nihil penitus aduersetur.

Sententia Tertius Lōmenti. 21. celum neque augmentabile est neque diminubile: quia cum celo nihil sit cōtrarium: ab ipso nulla partium resolutio fieri potest: omnis namque resolutio fit per contrarium. Non est etiam celum alterabile: si non est augmentabile: diminubile: generabile: corruptibile: nam alteratio in illas mutationes ordinatur: modo si finis alicui cōuenire natus nō est: neque meritum in finem ordinatū eide conueniet.

Auerrois primo dicit: nutrimentum vltimum id est coctum debet esse equale in specie cum materia eius ex qua fit propter quod: verbi gratia: quia sanguis est materia animalium conuenit ut sit nutrimentum propter quod. Sensus est. Quia ex eisdem sumus et nutrimum. 2. de anima. 28. sanguis est materia animalium ergo et nutrimentum nutrimentum autem antea quod fit decoctus est dissimile: et cum decoctus est vltima digestionem est simile: in quolibet enim instanti ante finem est nutrimentum simile secundum dispositiones: nō formas: sales: patitur autem nutrimentum passione ad quam sequitur corruptio: alitū vero si patiat ad illā nō sequitur interitū nutrimenti. Ceterum aduersendum quod Aristoteles in de somno et vigilia voluit vltimum nutrimentum causatiuum somni esse vltimum nutri-

mentū quod est sanguis. Contra: omnia nutrimenta ex eisdem ex quibus sunt: aequalia sunt ex quattuor humoribus: ergo vltimum nutrimentum sunt quattuor humores: Item: fames est appetitus calidi et sicci: et sitis frigidi et humidus: ergo his equaliter nutrit animal: ergo nō nisi sanguis qui est calidus et humidus propter quod est nutrimentum animalis. Rursus Caro nutrit secundum substantiam. 2. de anima 47. et caro nō est sanguis: ergo vltimum nutrimentum refertur nō est sanguis. Solutio est: sanguis licet sit vltimum nutrimentum quod est causa somni: nō tamen est vltimum nutrimentum membrorum: quod digerit sanguis in extremitatibus venarum: et in quolibet membro vltiori digestionem ad hoc ut sit cōueniens nutrimentum illius membri: dicitur tamen sanguis hic ab Auerrois vltimum nutrimentum: quatenus sibi parū deest ad hoc ut cōuertatur in substantiam nutriti: cui autem parū deest nihil deesse videtur. 2. phisicorum. 56. dicendum est: ergo quod sanguis sit calidus et humidus: sunt tamen in ipso potentia omnia quattuor elementa. Ceterum de his aliter est tractandi locus.

Item ait: si nutriendum nō fuerit preparatum corruptioni: augmentabitur propter nutrimentum adueniens: si autem fuerit preparatum corruptioni diminuitur per ipsa elementa donec dissoluatur in materiam ex qua proponitur aut in materiam. Sensus est. Quis subceleste semper vel augetur vel diminuitur. Ceterum: ergo nō dabitur etas cōsistentie qua viuēs neque crescat neque decrescat: contra ipsum Lōmentatorum. 8. phisicorū. 23. dicentē: inter augmentum et diminutionem est mediū et est illud ad quod peruenit augmentum: et ex quo incipit diminutio. Solutio est: quia iter augmentum caloris et decrementum datur quies media colligitur etas cōsistentie que durat per aliquod tempus in quo perfectissimū caloris pabulum inuenitur: quia quod ematate hō perfectissime sentit: discurrit: itelligit: neque ex presenti cōmento colligi dicitur nō dari: etate persistente quod satis erat Auerrois ostendere celū nō esse augmentabile et diminubile: vel daretur etas cōsistentie vltimū: nō poterat ergo celū augeri: neque diminui: cuius nō est orbis intelligentie subiectus transmutabilis de vna forma in aliam formam: et nō homogeneū alicui iquantū est alteratio et transmutatio in substantia alterius nō est homogeneū nisi per naturam cōmū illius: sed celus nō huiusmodi: ergo.

Iterum ait: si nō recipit augmentationem et additionem per hoc nō recipit transmutationem: neque glationem: et nō quod recipit augmentatōem nō recipit imutationem: sed per causam per quam nō recipit augmentum nō recipit transmutationem in qualitate: quia propter ista causa nō recipit transmutationem. Sensus est: nō mouet celū motu locali cōsequente alterationem et actionem: partes celi semper mouentur in eodem loco: partes autem mouentur in locū maiorē: et quod diminuitur in locum minorē: primo de generatione. 25. et propterea nō est verū quod celum quod nō recipit augmentationem nō recipit imutationem: cum nō augeat et moueat motu locali simplicitate: sed propter causam per quam nō recipit augmentum: quoniam materia celi non est variabilis de vna forma in aliam formam: nō recipit et transmutationem in qualitate: quapropter ista causa. 1. orbis subiectus intelligentie nō recipit transmutationem: cum nō sit transmutabilis de vna forma in aliam formam: nō est ergo verū quod celū non moueatur motu locali: sed affirmandum est ipsius non moueri motu locali: consequente alterationem et augmentum.

Rursus inquit: genera prima qualitatum sunt sine alteratione: ut genus quod est aiatum in eo quod est aiatum: et dicebat in predicamento qualitatis 7. phisicorum. 15. primum genus qualitatis quoadmodum dicitur est forme in aia et aiatum ex parte qua est aiatum. Sensus est: solum qualitates que insunt aiatum ut aiatum est sunt in prima specie qualitatis: ubi enim qualitates de tertia specie habent potestatem terminandi alterationem realem: qualitates de prima terminant duntaxat alterationem spirituales: unde apud Commentatorem iste terminus qualitas analogice predicatur de prima specie et alij: est enim qualitas de numero eorum que multipliciter dicuntur: et affirmandum est qualitates de prima specie esse potestatem relationes que qualitates sunt enim sensationes resensate secundum esse quod habent in sensibus: intellectio: nes res intellectu quatenus in intellectu recipiunt: sanitas est ipse qualitates prime secundum esse certum quod habent ut operationibus convenientibus animalium deseruiunt: lumen vero est ipsa lux ut in medio competitur: et concludo quod qualitates de prima specie sunt forme informantes subiectum absque inherencia: si autem aliqua qualitas terminare possit alterationem realem: illa necessario inheret: quare puto Aristotelem nihil probare. 7. phisicorum. 20. si qualitates prime speciei essent simpliciter absolute et relative tantum secundum dicitur: et hoc est quod dicitur hic Averrois: quapropter non est intelligendum per transmutationem in hoc loco transmutationem que fit sine tempore que intrat in capitulum relationis: celo enim non est impossibilis illuminatio: quare terminat lux secundum esse intentionale. Et quoadmodum qualitates prime sunt sine alteratione: ita et genus quod dicitur potentia naturalis: et genus quod est in quantitate in quantum quantitate: id est qualitates de secunda et quarta specie qualitatis sunt sine alteratione: ergo merito qualitatum primarum que omnes sunt active est tantum alteratio: et propterea concludit Averrois: impossibile est in celo esse mutationem qualitatum que fit per alterationem et non est impossibile ut in eo semper sit: ut figura id est qualitates eterne quibus nihil contrariatur sunt semper in celo absque hoc quod celum sit alterabile: qualitates autem quarum est alteratio secundum esse. scilicet reale non est possibile ut sint in celo secundum mutationem et secundum esse. i. qualitates terminantes alterationem realem non sunt celo commpossibiles: potest et lectio esse talis: qualitates autem quarum alteratio non est contradictio secundum suum esse non est possibile ut sint in eo secundum mutationem et secundum esse. i. qualitates quarum alteratio non realiter illas abicit: non est possibile ut mutantur et sint in celo secundum esse reale: quia per alterationem lux non abicitur a celo secundum esse reale: neque eidem acquiritur: sed bene potest lux secundum esse intentionale auferri a celo: et eidem acquiri. Item alia lectio solet esse talis: qualitates autem quarum alteratio non est contradictio secundum suum esse non est impossibile ut sint in eo secundum mutationem et secundum esse. i. qualitates que pro suo esse non requirunt alterationem propria non est impossibile ut sint in celo et secundum mutationem: itaque celum eas recipiat de nouo: et secundum esse: itaque celum eas de nouo non recipiat: est enim lumen aliquod de nouo in celo receptum: et est aliqua pars celi perpetua a sole vel ab aliquo alto astro illuminata: verum lectioes tales in idem tendunt.

Bentetia textus Comenti. 22. Inditium est celum esse perpetuum: quod omnes ho-

mines cuiuslibet nationis et religionis. Deo locum celum ipsum assignauerunt: rationale est autem immortalis atque perpetuo locum venire perpetuum: ut dignitati rei dignitas loci respondeat. Nihil quoque ipsi celi mutatum comperit ex his que preterito tempore facta: posterius tradita sunt. Item antiqui celum nominabant ethera: quia sempiterno tempore currat et super eum locum teneat: quod hac tempestate a compluribus ponitur: non enim semel tantum aut bis sed in finitibus eadem ad nos redeunt opiniones consimilesque sine. Anaxagoras seu Anaximadros ethera nomine perperam igne versus est: quod putauerit celum esse ignem: et finis idem vtriusque nomen accomodauit.

Averrois primo dicit: omne quod non recipit augmentum neque diminutionem necesse est ut non recipiat transmutationem neque alterationem. i. hec sequela colligit: omne non augmentabile est non alterabile: ergo omne alterabile est augmentabile. Contra: omne augmentabile est alterabile et non couertitur: quod solum aiatum augmentabilia sunt: alterabilia autem sunt aiatum et inanimata: ergo prior inducta consequentia nihil concludit: et hoc intendebat Averrois quando dicit: omne non augmentabile est alterabile et non couertitur. Solutio est: optima est consequentia scilicet eadem causa augmentationis et alterationis: si enim est celum non augmentabile et non alterabile: quod non habet materiam in potentia partem sui: quicquid habebit materiam in potentia parte erit alterabile et augmentabile: ergo si sit eadem causa augmentationis et alterationis consequentia ista valebit: omne non augmentabile est non alterabile: ergo omne alterabile est augmentabile: et hoc est quod Commentator dicit: et intelligere quod si non recipit additionem et diminutionem propter causam quam diximus: scilicet quod caret subiecto necesse est ut per illam causam non recipiat transmutationem neque alterationem. Solutio alia est: capiendum augmentum latissime conuertitur cum alterabili: et tunc consequentia est validissima: et hoc est quod Averrois dicit: nisi large intelligatur additio et diminutio scilicet additio in quantitate et diminutio in ea: quod est tribus modis: aut secundum augmentum verum et diminutionem veram: et hoc tantum est in plantis et animalibus. Unde in nutritione et augmentatione viuientis nutrimentum distribuitur cunctis nutriti partibus: cum quelibet pars nutriti et aucti nutriatur et augetur: primo de generatione. 33. at in nutritione ignis qui inter omnia corpora inanimata maxime nutriti apparet: non id conspicitur quod aliquod corpus ingrediatur singulas partes ignis persistentis: et queuis pars nutriti et augetur: sed ex materia propinqua fit alius ignis qui continuat igni persistenti: et surgit maior ignis que prius: et hoc est quod Averrois dicit: aut secundum alterationem: ut accidit aeri et aque: quod cum inspissantur sunt minoris quantitatis: et hoc multum inuenitur in corporibus consimilibus nature: ut accidit in mixto. i. sicut quedam mixta sic augentur et diminuantur: et ista talis augmentatio et diminutio vocatur rarefactio et condensatio: est rarefactio motus de minori ad maiorem extensionem: condensatio de maiori ad minorem: et sepe numero affirmat istas mutationes pertinere ad predicamentum quantitatis: in quantum ad interrogationes de prima substantia per istas mutationes variantur termini de predicamento quantitatis. Sunt vero motus ad qualitatem: quatenus raritas et densitas consequuntur determinatas partium corporis habitudines: que renti enim quale est hoc: satisfacimus asserentes illud esse

illud esse rari aut densum. Prosequitur dicens: tertius est additio secundum accumulationem: et hoc inuenitur in corporibus consimilibus partium compositis: ut in metallis: quando vnum liquefactum funditur alij: et inuenitur etiam in elementis: et est ut super rem addantur aliqua alia extrinseca et continentur cum prima: quia ergo celum non habet contrarium et materiam subiectam priuationi: et nulla harum augmentationum fiat sine contrarietate et subiecto ente in potentia: non erit celum mutabile secundum aliquem dictionum modorum: quare tenebat prefata consequentia per conuersionem per contrapositionem: que conuersione vocatur consequentia contraria. 2. topicorum capite. 22. his rationibus erit celum terminum actiuum non passiuum: non senescibile non fatigabile.

Item ait. Multi homines non possunt recipere primas propositiones: aut propter diminutionem inatam a natura. Sensus est: multa genera hominum excludit hic Commentator: 2. methaphysice. 15. a naturali physica: potissimum legitur a schola sua separantur propter pessimam consuetudinem in eis radicatum: quia fatentur creationem et omnem possibilitatem a rebus auferunt passiuas. 6. et non actiuam: de quibus dicebat. 9. methaphysice. 7. non habent cerebrum naturaliter habitatum ad bonum. Averrois. n. lumine supernaturali penitus neglecto via tantum naturali procedens concessit istas propositiones: omni actioni subijcit aliquid. Non acquirunt substantiam nisi per generationem: Non datur creatio: Mundus est eternus: Unus est intellectus in omnibus hominibus: Non est alius status que presens: Deus agit de necessitate nature: Deus non concurrit ad effectus secundarum causarum nisi secundis causis medianibus: at Theologi lumine eleuati supernaturali dicuntur propositionem 2. contradictoria plane consentur: et dicebat anis superioribus primo phisicorum. 60. assentio huic propositioni: datur creatio noua: sine formidine ad oppositum: auctoritate. scilicet sacrosancte romane ecclesie: et talis assensus est fides: assensio et huic: non datur creatio: assensio intellectuali: et lumine naturali: ita hec propositio: non datur creatio est vera naturaliter et peripatetice: est falsa secundum fides: et lumine supernaturale: quo quidem homo consentit auctoritatibus ecclesie.

Iterum inquit: Galienus dicit in suo libro quem composuit: in eis que creditur hoc erat nomen libri Galieni: quod nullum certum habebat de mundo: vtrum esset nouus aut antiquus. Sensus est: Galienus non satisfecit lumini naturali: quo certe scimus mundum esse eternum: nec supernaturali quo verissime approbamus nouitatem mundi: quare exiit quidam Galienus magnus in medicina: in physica vero ceterisque disciplinis paruus: dicebat Rabi moyses. 25. particula aphorismorum.

Rursus inquit: leges non differunt a legibus grecorum nisi quod iste leges dicunt angelos esse corporeos: verum quia christiani non ponunt angelos esse corporeos et si possint sibi assumere corpora: forte loquitur Averrois de maremethanis. Et debet sciri Deum esse in celo: et corpus in loco: et aquam in vase non esse secundum vnum modum. Ratio est: intelligentie locantur per operationem in celo: non autem locantur: intelligentia enim per naturam suam non est: neque in aliqua loci differentia. Corpus est in loco vel per centrum: ut celum:

vel quia circumscribitur a continente. Aqua est in vase sicut contentum in continente. Et consideranda est contentio inter theologos et philosophos: illi corpora esse in loco assentunt: quatenus loco circumscribuntur: angelos: quod sunt ita hic: quod non alibi: Deum huiusmodi partialiter solum: absque circumscriptione et diffinitione: huiusmodi rationes essendi in loco solas arbitrantur quantitate extrinseca et aliena a ratione substantie: et ita distinctio de esse in loco circumscriptione diffinitione et partialiter non satisfacit peripatetice.

Preterea ait: corpus ingenerabile est ligamentum istius corporis cum ente eterno: non non corporeo: necessarium est ut sit corpus ingenerabile quod nunquam in sua substantia transmutatur: nisi tantum in loco: 2. 8. phisicorum. 15. dicebat. Vidit esse ens medium inter eternum et generabile: et quodammodo est eternum: et alio modo generabile et nouum: et est corpus quod mouetur circulariter: generabile quantum ad vbi: manens quantum ad substantiam. Sensus est: fuit celus eternum in vniuersione componibilis: et substantialiter nouum nouitate accidentali: ut posset esse oppositum medium et ligamentum horum inferiorum cum intelligentiis celestibus: ab eterno. n. simpliciter inuariabili non potest nouum quicquam in esse reali: quod sit nouum simpliciter et ens actu prouenire.

Alterius ait: via loquendum de lege nostra ad perbandum deum esse non inducit eos nisi ad corpus eternum necessario. i. rationes per causam et causatum: dependens et independens: necessarium et contingens: simplex et compositum conuocunt terminum ad primum sensibile quod est celus: que quidem si per motum eternum inuabuntur: ad substantias abstractas nos perducent. Item celum non habet corpus alterans prius ergo non est alterabile: nec generabile: omnia enim generatio est per qualitates alteratiuas: neque potest intelligentia transmutare materiam nisi mediante celo. 7. methaphysice. 31. et ubi intelligentia est primum mouens simpliciter motu locali: celus est primum alterans simpliciter. 2. capitulo de substantia orbis. Est et celum perpetuo motu per principium extrinsecum. i. non educitum de potentia celi: cuius quo stat quod intelligentia sit natura celi dans esse formaliter celo.

Amplius ait: talis sufficientia quam non fuerit sustentata per aliquid est de modo propinquis veritati certe: cum autem fuerit sufficientia per demonstrationes certas erit complementum illorum sermonum. i. de demonstratione cui attestat dicit sufficientia et certissime fides: et propterea solet reprehendi Plato qui reducebat sensum in imaginationem: et non conuenerit: infert tandem hanc consequentiam: si celus haberet contrarium: sex essent corpora simplicia: et corpus rotundum haberet contrarium: et etiam motus circularis.

Digressio.

Contra propositionem primum lectione declarata propono istam consequentiam: lumen educitur de potentia materie stantis sub intelligentia: ergo celus est vera alterabile ratio. Solutio est: cuius arbitretur Averrois qualitates omnes de tertia specie posse terminare alterationem realem et physica: et si aliqua sit que non possit: illam dicit esse sonum: ergo lumen non erit qualitas de tertia specie: ergo lumen terminabit alterationem spirituales: minime realem: forme autem intentionales non educuntur de potentia materie: cuius non oriantur cum transmutatione materie: nec exigant alterationem aliquam preuiam. Contra: Tibe. sup celo et mundo. D

Inaīata nō alterantur nisi realiter. 7. p̄hysicorum. 12. ergo cū aer illuminet: erit illuminatio alteratio realis. Solutio est: pōt quidez inaīatus spiritualiter alterari nō vt inaīatus: sed vt est mediū sensationib⁹ perficiendis accommodatus: aīatus vt aīatum & realiter & spiritualiter alteratur: merito materie & anime: quare oīs alteratio spiritualis vel erit ipsius virtutis cognoscitiue: v̄l alicuius ordinati ad sensationē: est obseruādum q̄ generatio forme intentionalis in tribus sciungitur a productōe forme i eē reali: in p̄tibus oritur forma in esse intentionali absq̄ p̄p̄tia materia: mox: & sine cōtrarietate: cum in eodem puncto mediū reperiri possint albedo & nigredo in esse spirituali s̄m potētissimāz intentionē: producitur quoq̄ forma in tali esse sine impedimēto & distractione materia: & quēadmodū nascitur forma in esse intentionali absq̄ materia ita transferēs formaz de esse reali ad esse spirituale est agens imateriale: at natiuitas formaz in esse reali cū sit cū cōditionib⁹ materie: cūz h̄rietate & cūz impedimēto & distractione etiūdes: hinc est q̄ nunq̄z pōt eē tanta similitudo inter patrē & filiū: quāta existit inter imaginē & representatūz illam: & p̄terea forme quātum ad esse reale & materiale habent agens corporeū eas extrahens in materia in quā agit dispositiōes discōueniētes forme extrahende: quas quidez motu oportet auferre: & in genere agētūz corporeū celum p̄o aggregato ex oībus orbib⁹ & intelligētūz est primū: & est celus qd̄ est primū mobile motū ex se & alterās: non est ergo celus alterabile aliqua alteratōe reali: sed intētiōali: & sum huius finē: q̄ subiectū dūtaxat habeat nālem potētiaz & inclinationē ad recipiēduz formas supra quas h̄z causalitātē: hinc ē q̄ materia stās sub forma spermatis humani nō est nāliter potēs suscipere intellectū humanū: & ita aer nō habebit potēz recipiēdi lumē nāliter: neq̄z luna poterit dici potēs nāliter illuminari: cū orbis lunaris nullā habeat causalitātē supra lumē datūz sibi a sole.

Item eedem opiniones infinitas ad nos reuertunt ergo mūdus si erit etern⁹. Et p̄o topicoz caplo. 3. vult Aristoteles p̄blema de mūdo esse neutrū ergo nō erunt potētiores rōnes ad vnā partē q̄ ad aliāz. Decima quoq̄ particula p̄blematum p̄blemate. 13. fatet mūdus esse causatū & p̄ncipatūz. Solutio ē: dico p̄matus opiniones nō corūz p̄i simplr: s̄z hic vel ibi: ideo ex hac auctoritate seq̄ eternitas potius q̄z nouitas mūdi. Dico sc̄do Aristoteles p̄mo topicoz loqui ex̄p̄lante: nō regit aut ex̄p̄loz verificatio: s̄z p̄positi manifestatio. 2. de aīa 67. in p̄blemate vero allegato loquitur Aristoteles s̄z antiquos: vt ipsemet Aristoteles inquit.

Sententia Textus Lōmēti. 23. Corpora locales simplices qnqz iueniētes: s̄z numerū corpōz simpliciū. Et ita cōcedi pōt mot⁹ locales simplices eē duos rectū & circularē: & tres: mot⁹ a cētro: ad cētrū: circa cētrū: & qnqz s̄m numerū corpōz simpliciū: ergo si sint triū qnqz mot⁹ simplices: mot⁹ simplr sursum: motus sursum s̄m qd̄: mot⁹ simplr deorsum: motus deorsūz s̄m qd̄: & duo circulares: vn⁹ ab oriēte i occidētē sup polis mūdi: ali⁹ ab occidētē i oriēte sup polis zodiaci: & nō fierēt tales mot⁹ circa idē cētrū penit⁹. Cōtra: eēt admin⁹ 8 octo mot⁹ circularē simplices ab oriēte in occidētē s̄z numerū octo celozū. Solutio est: illi motus circulares: qz nō disterebant s̄m spēm: cū fiant circa idē cētrū penitus nō posuerūt in numerū: infra. 24. motus recti ad cētrum eādē non habēt habitudinē: ita circo enumerantur quattuor: hinc patet error manifestus doctorum de via cōi existimantiū hic oīa corpora celestia enumerata esse pro vno: quia aggregatū ex celis eēt vnum animal & moueretur motū simplici vno: diurno ab oriente in occidentem. Tum qz tale aggregatūz nō est vnū animal nec motū vno simplici motū. Tū qz: mot⁹ planetarū p̄p̄ius nō esset p̄ ipsos hic enumeratus inter mot⁹ simplices.

Sententia Textus cōmēti. 24. vsqz ad 33. cōsistit in hoc vt huius p̄positionis celū nō h̄z cōtrariū certissima habeat notitia: & fides p̄fecta & nō abūdātia existimatiōis: & rō 24. est p̄ locū amatoz: si motū circulari aliqd̄ aduersaret: maxime esset motus rect⁹: at rect⁹ nō contrariā circulari ergo nihil dūtaxat motū circulari. nā cūz motus rectus motū recto cōtrariet: cū sint mot⁹ recti a terminis cōtrariis in terminos cōtrarios: & triū vnus simplex vni dicitur sit esse contrarius: mot⁹ rectus circulari nō cōtrariabit. Contra: ergo a simili si rectus mot⁹ h̄z cōtrariū maxime esset mot⁹ circulari. Solutio est: mot⁹ rectus h̄z species oppositas circularis nequaquā: cōstat aut cōtrarietate cadere inter opposita: cū incipiat cōtrarietas in motib⁹ a cōtrariis & tendat ad cōtraria. 5. p̄hysicorū. 49. 50.

Sententia Textus cōmēti. 25. & 26. Cū motus circularis differat a recto in gibbositate & concavitate & non a circulari: si non contrariatur recto: neqz sibi alius motus circularis contrariabitur: & si motus circularis circulari contrariabitur: ei etiam motus rectus aduersabitur ne autem vni sicut plura contraria: motus rectus non potest circulari aduersari: ideo dicebam supra commento. 10. si motus circularis simplex esset contrarius recta simplici: foret quidem contrarius contrarietate extrinseci ad extremum: quia ipse non potest esse medius inter motum simpliciter sursum & motum simpliciter deorsum.

Auerrois quā motus rectus differat a motu circulari s̄m spēm: circularis aut a circulari nō differt s̄m spēm: & cōtrariū differt a cōtrario ergo illud qd̄ differt s̄m spēm dignius est vt sit s̄m q̄ illud qd̄ cōuenit s̄m spēm: quaten⁹ nō respiciūt centrum eodē modo: qz triū nō est cōtrarietas inter locū mot⁹ circularis & recti: qz illa loca nō maxie distant: p̄trariū. n. h̄m locū est plurimū distās s̄m lineā rectā: itō nō cadit cōtrarietas inter illos motus: mot⁹ aut circularis nō differt a circulari s̄m spēm: cū sint penit⁹ circa idē cētrū. Cōtra: min⁹ cōueniūt motus circularis & mot⁹ rectus q̄z duo recti: ergo magis aduersantur. Itēz motus rectus & circularis sunt spēs sub eodem genere non maxie distantes ergo illis est aliquid cōe vniuocū. Amplius: mot⁹ circulares orbium celestium oriuntur a diuersis intelligentiis & sunt in orbibus existentibus alterius & alterius rationis ergo non sunt eiusdēz speciei. Cōtra: Solutio est: Dico primo: quēcūqz minus cōueniunt: minus etiā repugnant: patet de albedine & sorte: & que magis repugnant: magis conueniunt: & ita stat duos motus rectos magis repugnare & magis conuenire. Dico secundo: motū circulari & recto potest fortassis esse aliquid cōmune vniuocū: quia motus celi ē corruptibilis s̄z p̄tes nō s̄m totū: eterno aut simplr & si eterno nihil pōt eē cōe vniuocū. Cōtra: ab accidente simpliciter eterno & corruptibili potest abstracti vnus conceptus ergo accidenti simpliciter eterno & nō eterno aliqd̄ est cōe vniuocū. Itēz magnitudo celi: tēpus: motus celi: quāntitas itēminata locant in p̄dicamēto q̄ntitatis: potentia absoluta mae in secūda specie qualitatis: & cōstat hec accidentia esse eterna: ergo. Sunt qui arbitrantur substantie eterne & non

& non eterne nihil esse cōe vniuocū: cū forma substantialis eterna sit de se abstracta a qua amplius conceptus abstracti non potest: at accidenti eterno & non eterno potest aliquid cōmune esse vniuocū. Contra: quos est Auer. 2. capitulo de substantia orbis ostendens accidentia analogice dici de accidentibus repletis in celo & subcelestibus: corporibus analogia cause ad causatū que tollit omnē vniuocationē. Itē iste propositiones sunt vere: Celum est animal: homo est animal ergo predicato correspondet vnus conceptus inadequatus homini & celo. Rursus ista p̄positio est in primo modo. Deus est ens ergo illi p̄dicato respondet vnus conceptus quo p̄cipit deus inadequatus. Dico ergo eterno & nō eterno nihil posse esse cōmune vniuocum: p̄pter scilicet diuersitates p̄ncipij materialis & formalis: licet nāqz predicata sumantur a forma: vniuocatio tamen est a materia: quare cū in generibus accidentiū dūtaxat ea ponantur que fundantur in his que locantur directe in genere substantie: cuius generalissimū est corp⁹ tangibile: qualitates de prima specie nō erunt qualitates predicamentales: dimensionis interminata nō erit in genere quātitatis nisi reductiue & p̄ncipiatiue. Potentia autē materie absoluta non existit proprie in secūda specie qualitatis: cū ibi vere sint potentie ad agere & operari. Potentia aut radicalis materie sit ad actū primū. Ampli⁹ magnitudo: tēpus: & motus mathematice cōsiderata possunt locari in genere vniuoco: nō tñ naturaliter cōsiderata. Tērus quicquid sit: presenti cōmēto motus rectus & circularis dicuntur differre specie: eisdē non respiciūt reatrū eodē modo: circulares oēs eiusdē sunt speciei: qz tādē ad cētrū habitudinē penitus seruant.

Item ait: corpora celestia cōseruat elementa in eis quasi forma: & hoc omnino scitur qz inter ea & ea que sunt sub eis non est cōtrarietas oīno. Sēsus est: corpora celestia inter se non cōtrariantur: nec cum illis que sunt sub eis: conseruantur enim & continentur elementa a celo: corpus autē continēdo forma est & perfectio extrinseca cōtenti. 4. celi. 35. Et licet celum non sit subcelestibus cōtrarium formaliter: ē tamen eis virtuali cōtrariū: cū p̄seruet & destruet hec inferiora: res nāqz māles pendēt a celo & motu celi q̄ ad suū generari: corūpti: cōseruari: operari: dicebat Aristoteles. 2. de generatiōe. 55.

Snia Textus cōmēti. 25. & 26. Cū motus circularis differat a recto in gibbositate & concavitate & non a circulari: si non contrariatur recto: neqz sibi alius motus circularis contrariabitur: & si motus circularis circulari contrariabitur: ei etiam motus rectus aduersabitur ne autem vni sicut plura contraria: motus rectus non potest circulari aduersari: ideo dicebam supra commento. 10. si motus circularis simplex esset contrarius recta simplici: foret quidem contrarius contrarietate extrinseci ad extremum: quia ipse non potest esse medius inter motum simpliciter sursum & motum simpliciter deorsum.

Auerrois dicit: intelligit per contraria opposita s̄m cōcauo. Cōtra in corpore pleno p̄fecte rotūdo ē gibbositas & nō cōcauitas: ergo gibbositas & p̄cauitas nō videntur relatiue opponi. Solutio ē: i corpore pleno ē aptitudinalis p̄cauitas. Al logf

Auerrois de corporibus orbicularib⁹ que duabus terminatur superficiebus: vnde corpora celestia p̄p̄issime orbicularia: improprie spherica nūcupantur: & qz id celi quod est concavū nō potest fieri cōuexū: & cōtra: cōuexū nō potest reddi concavū: ideo concavū & cōuexū nō possunt esse contraria: sed sint relatiue opposita: non est enim de ratione relatiue oppositorum: qz subiectum stans sub vno possit inueniri sub alio.

Item ait. 26. si corpora celestia essent contraria elementis: corūptēf mundus statim p̄pter augmentū corpōz celestium etiā in magnitudine ad elementa: qm̄ si celus esset ignis destrueret oīa tēpore breui: & materia celi forma ignis informaret: ergo celū esset generabile & mortale.

Sententia Textus Lōmēti. 27. Nō potest esse vna ratio contrarietatis in motibus qui sunt inter duo puncta arcus: & in motibus qui sunt inter illam puncta corde: non est. n. maxima distantia inter illa puncta s̄m qz inter illa est arcus: sed bene est maxima distantia s̄m qz inter ipsa est corda: errat ergo qui credit motum factūz in arcu ab. A. i. B. esse contrariū motū in arcu ab ipso. B. ad. A. sicut est p̄trarietas ab. A. ad. B. & ab ipso. B. ad. A. in corda: & nascit error: iquit Auerrois p̄pter cōiunctionē linee recte cūz circulari: qz eadēz existūt puncta terminantia cordaz & arcuz.

Item si essent contrarij motus qui sunt in arcu A. B. ex. A. in. B. & ex. B. i. A. vni motui infiniti motus cōtrarietur: qz linea recta est tantum vna inter illa puncta inter que possunt esse infiniti arcus. Si ergo motus qui est ex. A. in. B. p̄ arcuz. A. B. cōtrarius est motui qui est ex. B. in. A. p̄ arcuz. B. A. eadem ratione ē cōtrarius cuiuslibet qui sit per arcuz qui pōt circūduci inter duo puncta. A. B. sed infiniti possunt describi arcus inter quelibet duo puncta ergo vnus habebit infinita cōtraria. Et addit sanctus Thomas: si p̄trarietas motūz q̄ sunt per lineas curuas sit s̄m cōtrarietate terminoz: quilibet motus qui sit ex. B. in. A. per quācūqz lineaz curuarū est contrarius motui q̄ est ab. A. in. B. & ita nō soluz vni motui erunt infiniti motus s̄ri: gnimo cuiuslibet infinitozum motuum ex vna parte incipientium erunt infiniti mot⁹ s̄ri qui incipiat ex pte s̄ria.

Dubitat Sanctus Thomas: quia videt istā cōsequentiā nō valere motui semicirculari est alter motus semicircularis contrarius: ergo vni infinita contrariantur: Tum quia sequitur idem incōueniens ex cōtrarietate motūz rectorum: quēadmodū. n. inter duo puncta pōt describi infinite linee curue: ita a centro ad circūferētiāz possunt describi infinite linee recte: ergo & vni motui recto infiniti motus recti aduersabunt: Tūz qz nō incōuenit in infinita numero triū sc̄icta vni s̄riari: summe. n. caliditatis infinite frigiditatis portiones opponunt: & motui recto sursum in finiti motus deorsūz: ergo cūz oēs illi mot⁹ arcuales sint eiusdē speciei: cūz omnes ille linee curue sint eiusdēz speciei: ratio Aristotelis soluz vincet vni infinita numero s̄riari qd̄ p̄stat nō esse incōueniens. Cōtra: Solutio sancti Thomae dicēdo: infinitas lineas rectas a centro ad circūferētiā eē equales: in illisqz esse eādē rōnez cōtrarietatis: sunt aut linee curue infinite inter duo p̄cta inaequales: nō seruātesqz eādē rōnē cōtrarietatis. Cōtra: signef punctus elongatus a centro per pedales distātiāz: Libe. sup celo & mūdo. D 2

et cum sint infinita puncta in potentia inter centrū et punctum assignatus poterunt trahi infinite linee in equales recte vsq; ad circūferentiam ergo motui recto a circūferentia ad centrum infiniti motus opponerentur. Solutio est: mediū motui locali deferuēs aliud est essentialē: et est rectitudo et curuitas: aliud accidentalē: quare ascensus aeris et descensus ad eūdem terminū per varia media recta eiusdem penitus sunt rationis: at motus ex eodem termino ad eundem terminū procedentes spatio recto et circulari alterius et alterius sunt rationis: et hec est causa q; motus rectus non est eadem specie cum circulari censendus: et q; naturale et violentus non constituūt motus specie seiuictos. Quia ergo media recta nō constituūt motus specie distinctos: sed bene varia media curua: cum vnus sit magis curuū alio: motus reddunt specie distinctos.

Sententia. 28. Cum inter duo puncta nō cadat nisi vnus semicirculus: veluti etiam non cadit nisi vna linea recta: potuisset quis existimare motus oppositos super semicirculos esse cōtrarios veluti sunt qui sunt super dyametrum: ideo declaratur nunc lineaz rectaz breuissimā esse inter duo puncta data cui competit esse mensuram maxime distantie: cōtrarietas ergo motuū erit inter puncta: vt terminant cordam: et non quatenus terminant semicirculum: et hoc est quod dicit Auerrois sunt oppositi inquantū extrema sunt extrema linee recte: non inquantū sunt duo puncta in circūferentia circuli: quoniam non opponūt inquantū sunt in circūferentia circuli: sed inquantū sunt extrema dyametri: et hoc quod dixit inuenit in omnibus punctis qui sunt in circūferentia circuli: quoniam cum contraria sunt ea inter que est maxima remotio in loco: et maxima remotio non est mēsurā nisi fm rectam lineam que est linea breuissima inter duo puncta copulata: ergo contrarietas non inuenit nisi in linea recta. Unde considerandū est q; linea curua non mensuratur per rectam: sed distantia inter quelibet duo puncta mensuratur per lineam rectam. Et adiungit sanctus Thomas: in motu celi esse aliquo modo contrarietate: vt mouetur celum a principio arietis vsq; ad principium libe: inquantū scilicet illa duo principia terminant dyametrum: non vt terminant semicirculus: et hec est causa q; Lōmentator dicebat. 8. phisicorum. 73. contrarietas motuū localium attenditur penes contrarietate terminorum ad quos per lineam breuissimā: vero extendendo nomen contrarietatis: dixit Auerrois. 8. phisicorum. 64. nullum motuū posse motui circulari contrariari contrarietate subiecti sed bene contrarietate modi procedendi contrariantur inuicem motus reflexi in circulo et motus reflexi super lineam rectam: et reflexi super lineam circulez: motus enim facti ad partes contrarias non possunt esse simul: resistitq; sibiuicem: si respectu eiusdem termini accipiatur: moueaturq; mobile suo tantū motu non motu alterius. Et consideranda est differentia inter terminū et mediū: identitas termini arguit identitatem motus: diuersitas diuersitatem: identitas autē mediū facit diuersitatem motuū: diuersitas identitatem: pot nāq; mobile per vnus semicirculus recedere ab. A. et per alius semicirculus accedere ad. A.

Sententia. 29. stat in hoc: motus duorum semicirculorum non sunt contra-

rii. Tum quia distantie eorum dyametro et nō semicirculo mensurantur. Tum quia duo motus cōtrarij non possunt sibi inuicem continuari: sed dato et non concesso q; illi motus semicirculorū essent cōtrarij: non esset tamen ob hoc contrarietas in motibus circularibus fm totum: cum semicirculus non sit circulus: et addit Albertus magnus: motus in circulo et partibus circuli non contrariari: cum et circulus et partes circuli conueniant in concavo et conuexo.

Sententia. 30. motui circulari non est alter motus circularis contrarij: q; in nullo motu potest esse contrarietas absq; contrarietate terminorum: ideo duo motus circulares ab eodem puncto incipientes: et ad idem terminantes per varia media non possunt sibi inuicem contrariari: sicut autē motus circularis ab eodem in idem re non ratione: quia sicut regularis et vniformis: et in subiecto non mutante locum fm materiam.

Sententia. 31. Quia veteres crediderunt celum habere motus contrarios in diuersis partibus: ideo hic declaratur illi nō inesse contrarios motus quod fm partes diuersas mouetur ad loca opposita: sed id dicitur habere motus contrarios quod fm se totum mouetur ad loca opposita: constat autem celum vno et equali incessu mutare locum fm formam: cum moueatur circa centrum: et non fm materiam. Si enī partes celi eēt contrarie propter contrarietatem locorum: tunc natura fecisset otiosum quoddam et idem esset sibi contrarium. Tum quia vnum contrariū nunq; destruxisset contrariū: et ita fuisset in natura otiositas. Tum quia vna pars celi ita bene in oriente conseruatur sicut in occidente: et ita idem sibi esset contrarium: quare concludendum est q; diuersitas motuū ex qua causatur contrarietas motuum est fm naturam diuersitatis et contrarietatis locorum: quando mobilia fm se tota mouentur ad loca talia: et nō quando mobile idem equali incessu est in varijs locorum differentijs: et hoc est quod Auerrois dicit in fine commentii: corpus rotundum non habet contrarietate: propter cursum in locis contrarijs: et contraria sunt et que habent cōtrarietate ppter cursum in locis contrarijs.

Sententia. 32. Quia circulus non opponitur circulo fm formam non poterit esse contrarietas nisi merito partiu contrariarum in eodem celo: vt q; dextrum sinistro: anteriori posteriori: superius inferiori opponatur: et si hoc dicatur: tunc queritur aut virtutes partiu oppositarum erunt equales et ita non erit motus motus: aut vna erit vincens aliaz: et ita non erit motus partis victę: aut si erit: erit violentus: quia nunquam mouebitur motu simplici quo est apta nata moueri.

Auerrois vt totaliter a motu celi contrarietas omnis excludatur vult diuersa corpora celestia non moueri motibus oppositis: etiam si per possibile vnum ab oriente tendere in occidentes: alterius ab occidente iret in orientes: immo si spere inferiores duobus motibus distinctis mouerentur adhuc non esset in illis contrarietas: quia essent illi motus super diuersis poli et diuersis aribus: quanto itaq; magis nō erit cōtrarietas in motibus celi: cū moueant oēs orbes ab oriente versus occidentē.

Item

Item ait: motus circularis nō hz cōtrariū non in eo q; est motus abstractus a corporib; naturalibus sed inquantū est in corpore moto fm naturam. Sensus est: motus circularis habet contrarium acceptum in imaginatione abstractus a motu: quando scilicet imaginabimur duos motus super eundem polum et idem centrum ad diuersas partes: non habet autem contrariū inquantū est in corpore moto fm naturam: sicut superficies et spera mathematice super punctū possunt se contangere: non autem naturaliter: et addit sanctus Thomas duo corpora moueri duobus motibus contrarijs rectis absq; eo q; seiuicem impediunt: necessario autem motus circulares contrarij seiuicem impediunt: cum oporteat vtrunq; per eadem loca circulari transire.

Digressio.

Et que de contrarietate motuum approbata sunt distinctissime intelligatur induco nōnulla documenta totam rem plane aperientia. Primum sit tale: quia motus omnis ex aliquo termino in aliquem procedit et ex contrario in contrarium abit: ideo motus illi aduersari et contrariari statuentur qui de contrario in contrarium vice versa proficiscuntur: motus ignis naturalis contrariatur motui ignis violento: contrarietate subiecti: nature et terminorum: aduersatur autem motui terre naturali solum oppositione terminorum: et nō solum motui opponitur motus: verum et quies: vt motui qui de vno sursum versus agitur quies illa aduersatur que in vno loco trahitur: et quies que in sublimi opponitur motui quia sursum tendit in deorsum: et cum distinctio cōtrariorū que est q; contraria sunt illa que maxime distant non inueniatur pzio et principaliter nisi in eis que sunt in loco: deinde in qualitate fm similitudinem: sitq; distantia in loco maxima: scilicet centri ad circūferentiaz: que distantia est causa substantiarū corporum ppozitorū istis locis. 5. phisicorum. 59. 10. methaphysice. 13. contrarietas motuum localium perissima erit cōtrarietas. Contra cōtrarietas ppozissime dicta qualitatib; primis ascribi solet: nō potentes simul esse in eodez subiecto et mutuo se expellētes. Item distantia cum sit relatio non potest esse causa contrarietatis in corporibus inuente. Rursus si distantia esset causa contrarietatis elementorū: ignis et terra magis opponerēt q; ignis et aqua. Item. 10. methaphysice 13. dicitur distantia in loco et distantia in qualitate et forma est perfecta. 5. phisicorum. 59. affirmat cōtrarietatem inueniri in qualitate fm similitudine. Solutio est: locus supernus et infernus non solū motu distant intervallo: quatenus sunt extrema vni linee recte et que possit describi p motū grauium et leuium: verum etiam viribus et potestate seungūtur tunc autem virtutes preferuntur elementorū qualitates prime causate a corporibus celestibus: calor mediante motu et lumine frigiditas: siccitas et humiditas ex motu celi in tanta et tanta distantia producantur: conseruanturq; et ita sursum simpliciter et deorsus simpliciter erunt contraria fm lineam rectā longissimam que possit describi per motum grauius et leuium: sursum fm quid et deorsus fm quid opponuntur hz partes illius longissime linee recte: et putandum est aliquo modo contrarietatem esse in loco

co fm alias positionis differentias fm quam contrarietatem sit motus localis inter dextrum et sinistrum: et inter ante et retro. Ad primum fateor illam contrariorū diffinitionē ppozissime qualitativis actus et passius attribui: ratio illius particule et mutuo se expellentes. Ad secundū non est distantia causa sed motus factus in tanta distantia. Ad tertium ignis et terra quantum ad naturas simpliciter motuas: magis aduersantur: merito qualitativis alternatiuarū ignis et aqua. Ad quartum absolute loquendo vera est sententia. 10. methaphysice q; distantia in loco et distantia in qualitate et forma est perfecta: sed considerando motum celi factus in tanta vel tanta distantia causam esse contrarietatis elementorum: verum est quod affirmatur. 5. phisicorum. 59. q; contrarietas inuenitur in qualitate fm similitudinem: primo et ppozitū in his que sunt in loco. **Secundum** documentum sit tale. Ad motui circulari motus rectus fm locum non est contrarij: nam motus rectus motui recto contrariatur: vt recto motui sursum motus deorsum: et eduerso: sunt enim hi motus a terminis contrarijs in terminos contrarios: cū locus sursum et deorsum sint termini adiuictes contrarij: igitur motus rectus motui circulari non est contrarij: nam tantū vnus motus simplex vni dictus esse esse contrarij: quare neq; motus circularis motui recto est cōtrarij. Contra: motus rectus sursum et motus rectus deorsum cōtrariantur ergo rectus et circularis: magis enim differunt rectus et circularis q; duo recti: cum et mobilia magis seungantur. Duo quoq; motus recti comprehenduntur sub motu recto: rectus et circularis non rectum motum sed motum localem simpliciter immediate diuidendi habet potestatem. Item motus rectus et circularis differunt fm speciem ergo et contrariantur fm speciem. Solutio est: dictum ē supra duos motus rectos magis repugnare et magis conuenire: et motum rectus et circulem minus conuenire et minus repugnare. Unde motus sursum motui deorsum admisceri non potest: sed motus duo circulares possunt simul misceri. Similiter rectus et circularis: et hoc ē quod sentunt doctores de via cōmuni dicentes motum circulem solis esse mixtum ex motu circulari eius ab oriente in occidentes per meridiem super polis mundi: et ex motu circulari ab occidente in orientem per meridiem super polis zodiaci. Similiter motus circularis potest misceri cū motu deorsum: vt si aliqua terra descendat per arcum cuius semidiameter spera corruptibilis esset corda. Pariter et cū motu sursum motus circularis copulatur: si ignis sursum pergat per consimilez arcum. Ad aliud: motus rectus et circularis differunt fm speciem et contrariantur fm speciem: verū tamen est q; illa que diuidunt aliqd cōuenienter nominantur. disperata q; contraria: et ita motus rectus et circularis sunt quidem disperati non cōtrarij: cum contrarietas motuum localium attendatur penes cōtrarietate terminorū ad quos per lineam rectam breuissimā.

Tertium documentum sit tale. Ad motus diuersarum dimidiarum sperarum ab eisdem punctis ad eadez puncta: vt ab. A. in. B. non sunt adiuictes contrarij: vnde motus primi mobilis semidurnus ab oriente per meridiem in occidentes et motus secundi mobilis ab eodem signo Libe. sup celo et mūdo. D 3

in idē nō sunt cōtrarij: nā hī infiniti & numero inde-
terminati esse possunt & qua ratione vnum vni con-
trarium posueris & reliquos quelibet: at tñ vnus
motus vni ponit cōtrarius. Et est obseruandum qd
oēs motus semidiurni oīum sperarū celestium sunt
eiusdes species: quatenus respiciūt centrū semp vni/
formiter: absolute tñ sunt alterius & alterius ratiōis:
cum sint a diuersis intelligētis & in orbibus existen-
tibus alterius & alterius rationis.

Quartum documentū sit tale. **Motus** diuer-
sarū dimidiarū sperarū a diuer-
sis punctis ad puncta opposita: vt de. A. in. B. & d
B. in. A. nō sunt adinuicē p̄trarij nō opponunt. n.
motus semidiurnus primi mobilis ab oriente in occi-
dente & motus p̄trius secūdi mobilis ab occidēte
in orientē: nāz hī oī motus numero indeterminati
sunt: & vnus plurib⁹ esset cōtrarius: neqz idē est iu-
dicium de motu recto qui sit ab. A. in. B. & altero q
sit ab ipso. B. in. A. nā hī cōtrarij sunt & numero
determinati: atqz s̄m rectum spatium sumūtur: cir-
culares aut sunt indeterminati & minime s̄m rectus
sumūtur spatius.

Quintum documentū sit le. **Motus** eius-
dem dimidiarū sperarū ediuerso
facti: vt vnus ab. A. in. B. alter ex. B. in. A. nō sunt
cōtrarij. motus. n. semidiurnus sc̄di mobilis ab orie-
te per meridiē in occidentē raptū primi mobilis: vt
vtar modo loquēdi astronomoz: & eiusdē secūdi mo-
bilis motus p̄trius ab occidēte p̄ meridiēz in orien-
tem nō sunt cōtrarij: nāz diffiniti sunt motus s̄m lo-
cum cōtrarij: qui s̄m spatij rectitudinē plurimūz di-
stant: duo aut motus eiusdē sperarū dimidiarū ediu-
erso facti nō plurimū s̄m rectitudinē distant: cuz fiant
s̄m circulus ergo nō sunt adinuicē cōtrarij: quare a
matori nec motus eiusdes dimidiarū sperarū ab eiusdem
punctis ad eades puncta: vt motus firmamenti ab
orientē p̄ meridiēz in occidentem: & motus alter
eiusdes firmamēti ad eodes signo in idem p̄ idē sunt
adinuicēz cōtrarij: potior. n. illic q̄z hic videt esse cō-
trarietatis ratio. **Est** cōsiderandū qd oriens & occi-
dens a qbus & ad que est motus celi nō sunt loca cō-
traria: qz sunt eque sursum & eque naturalia cuiuslibet
parū celi: ita. n. s̄m naturā est sol in orientē veluti in
occidente: nō est autem talis conditio corporūz que
mouentur motu recto.

Sextum documentū sit tale. **Motus** vni⁹
celi s̄z diuersos eius semicirculos
nō sunt adinuicem cōtrarij: nā si sumātur hoc pa-
cto: motus ab. A. in. B. per. C. & mot⁹ qui est a. B.
in. A. per. D. cōtrarij esse nequeunt: idēst si suman-
tur duo motus primi mobilis: vnus ab orientē per
meridiem in occidentē: alter vero ab occidentē per
septentrionem in orientem nō sunt cōtrarij: potest
namqz mobile per vnum semicirculum recedere ab
A. & per alium semicirculum eidē appropinquari: vno
& eodem motu.

Septimum documentum sit tale. **Motus**
eiusdem celi sumpti ab
A. in. B. per. C. & ab. A. in. B. per. D. nō sunt cō-
trarij: vnde si s̄m astronomos sumatur motus semi-
diurnus firmamenti ab orientē in occidentem per me-
ridiem & motus eiusdem proprius ab orientē pe se-
ptentrionē in occidentē nō sunt predicti motus in-
uicem cōtrarij: nā ambo sunt ab eodem in idēz:
vt pote ab orientē in occidentem & nō s̄m rectum

spatij iterstitium sumuntur: quod requiritur ad cō-
trarietatem motus: cum etiam illi motus non im-
pediant ad seinuicem non erunt cōtrarij: impedi-
rēt eim seiuicem motus circulares cōtrarij: licet nō
sit necesse motus rectos cōtrarios ad seiuicem impe-
dire: cum oporteat motus circulares cōtrarios trāsi-
re per eadem loca circuli. Item dicit sanctus Tho-
mas: corpus quod mouetur naturaliter motu recto
sicut naturaliter est aptum corumpi: ita naturaliter
est aptum impediri: & si impediatur: hoc non est fru-
stra: sicut nec quod corumpatur: at corpus circula-
re circulariter motum est naturaliter incorruptibilē:
& non est natum impediri: essetqz superuacaneus
in natura si esset quidpiam celi impeditiuū.

Octauum documentum sit tale. **Motus** spe-
re motus non est cōtrarij mo-
tui totius eiusdem sperarū: neqz totius alterius: vt cō-
pleta primi mobilis reuolutio hodierna non con-
trariatur complete eiusdem reuolutioni crastine. nā
sunt ille reuolutiones ab eodem in idem & consimi-
les: neqz completa primi mobilis reuolutio p̄traria
cōplete reuolutiōi alicui⁹ aliarū sperarū: qz tūc vni
plura possent cōtrariari.

Nonum documentum sit tale. **Motus** vni⁹
us mobilis celestis ab orientē in oc-
cidentem per meridiem & rursus per septentrionem
in orientem: & alter ab orientē in occidentem per
septentrionem & rursus per meridiem in orientem:
nō sunt inter se proprie cōtrarij: quāuis sint con-
trario modo facti: quia ambo sunt ab eodem in idē:
cōtrarij autem motus sunt ex terminis cōtrarijs
in terminos cōtrarios: quos si p̄teruicendo de-
fendis cōtrarios: aut simul illi erunt: eodemqz tē-
pore in eadem parte sperarū: vt in hemisperio. A. C.
B. hoc autem non: nā cōtrarij motus simul eidē
subiecto adesse nō possunt: aut aduentant illi mot⁹
eque fortes in eadem spera: sed diuersis hemispe-
rijs: & tunc se mutuo impediunt & ad neutram par-
tem mouebitur mobile: aut alter eorum: vt qui est
ab orientē per meridiem in occidentem est potētior
alter vero qui est ab orientē in occidentem per septē-
trionem debilior: & tunc primo motu mouebit sem-
per mobile: & nunq̄ secundo: quare secundus quo
nunq̄ celum moueri natum est frustra ponitur con-
trarius primo quo semper mouetur: vt frustra esset
calcius cuius nunq̄ futura esset calcitatio. Deus au-
tem & natura nihil faciunt frustra & sine vsu: euasit
igitur perspicuum motui circulari nullum motum
esse cōtrarium. **Contra** motus siue cōtrarij si-
ue contrario modo facti nō possunt continuari. 5.
p̄triarū. 41. sed duo motus circulares eiusdem
mobilis super eosdem polos circa eandem axem p̄
eandem viam possunt inuicem continuari ergo ta-
les motus neqz erunt cōtrarij neqz contrario mo-
do facti: donatur corpus orbiculare circulariter mo-
ueri ab orientē in occidentem per meridiem super
polos. A. B. & dum mouetur tale corpus: vertatur
sic qd vbi prius erat polus. A. inueniatur polus
B. & contra: quo facto eadem pars illius corporis
que mouebatur ab orientē in occidentem per me-
ridiem sine quiete media mouebitur ab orientē in oc-
cidentem per septentrionem & super eiusdē polis om-
nino: tales ergo motus continuabuntur: nō erūt
qz cōtrarij: & plane conspicitur si dum spera ma-
terialis circūagitur: vertatur tali modo qd polus q
prius

prius erat supernus efficiatur infernus & ecōtra: tūc
eadem pars que prius voluebat versus finitum:
voluitur mox versus deitru: neqz pōt musca super
lanceam ascēdēs descēdere sine interpollatōe mot⁹
in versōne aut sperē nō sit interruptio: ista ratio est
tante efficacie vt recētiōes existimēt duos mot⁹ cir-
culares vni ad vnaz partes: alterū per eandem viam
ad oppositum super eiusdes polis & circa eandē axem
nō esse cōtrarios: neqz cōtrario modo factos: volūt
enim si motus debeant esse cōtrarij vel contrario
modo facti requiri vt sint a locis cōtrarijs ad loca
cōtraria per spatia recta. **Contra** quos est **Auerro-**
is. 32. dicens cum imaginauerimus duos motus su-
per eundem polum & idem centrum ad duas par-
tes diuersas: contingit necessario vt prohibeant
se: & cōtrariant se: quap̄pter dicendum est tales
motus nō esse quippe cōtrarios cuz sint ab eodem
signo in idem signū: cōtrarij aut motus sunt ex ter-
minis cōtrarijs in terminos cōtrarios: sunt tñ con-
trario modo facti: neqz inuicē cōtinuari possunt: pu-
tū autem motus a dextro in finitum & ecōtra conti-
nuos ex reuolutione axis neqz esse super. eiusdes po-
lis: neqz per eandem viam: hec sunt que circa sextaz
summam vobis aperienda proposueram: qua quidē
p̄clusio hec euidētissimū declarata est rationibus.
Celum scilicet neqz generabile: neqz corruptibile:
neqz augmentabile: neqz diminubile: neqz altera-
bile: neqz illi: neqz motui illius aliquid existit con-
trarium.

CSūma septima Primi de celo.

Cuz declarata.

Presenti summa que ē a Textu
Cōmenti. 33. vsqz ad. 76. declar-
atur celus esse finite quātūtatē
actu. **Sēntentia.** 33. fiat in hoc:
cōueniēs est discutere an sit infi-
nitum nec ne. **Sum** quia non est
parui momentū intelligere an ponat tale corpus: nec
ne. **Sum** quia omnes fere qui de rebus naturalib⁹
determinauerunt de hac quēstione inter se p̄trouer-
siam habuerūt: & nisi veritas aperiretur: p̄fata qō-
ne homines detinerētur. **Sum** quia id determinan-
dum est quod hī indiscussum remaneret multi relinq-
rentur errores: expedit ergo ingredi nūquid sit an
nō sit corpus infinitū actu.

Auerrois primo dicit: & est perscrutatio vni-
uersalis de esse infinitū actu fir-
mitati: i hoc loco enim sic vertebat perscrutationem
suam in corporibus tantum: & nō diuisit ipsuz in po-
tentia & actu: sicut fecit ibi hic posuit perscrutatio-
nem tātum in temporibus quodcūqz corpus siue. f.
sit mixtus: siue simplex: infra. 54. dicit differētia iter
hanc demonstratōez quā diximus in libro in quo di-
ximus propositōes vniuersales entius est qd hec de/
mōstratio est particularis: illa autem vniuersalis. f.
qd qō hic est particularis & illic vniuersalis. 56. ait
sed quia ita est vidit qd si iterat illam demonstratio-
nem quā induxit in predicto libro erunt p̄positōes
eius magis p̄firmate: & erit demonstratio eius perse-
ctior & p̄trior in hac quēstione. **Sensus** ē: hic p̄ba-
tur celum & elementa esse finite quātūtatē in actu. 3.
p̄triarū de elementis tantuz habet sermo & non d

celo. **Item** hic agit tantum de corporibus: ibi d mul-
tis que nō pertinent ad naturam corporis. **Con-**
tra: demonstratio vniuersalis magis proprie facit sci-
re q̄z particularis: primo posteriorū capite. 24. ergo
si quēstio d infinito sit pertractata hic magis proprie
erit etiam pertractata magis vniuersaliter. **Item** no-
titia acquisita per demonstratōez vniuersale est per-
fectior & p̄trior: & firmior: ergo. **Solutio** ē: notitia
ex his que habetur. 3. p̄triarū & hic completa est: &
verum est qd comparando hanc ad illaz: illa ē magis
p̄trior: cum sit magis vniuersalis: notitia aut p̄sen-
tis summe de infinito firmissima ē copulata cum ea
que traditur. 3. p̄triarū. **Uel** considerando qd parti-
cularē est ens firmius vniuersali pōt vocari ista noti-
tia p̄fectior & firmior.

Item ait: diuersitas i principijs mūdi idēst
i elementis & in totalitate ei⁹: vtrū
scilicet sit vnus aut plures: finitus aut infinitus: est
causa diuersitatis huiusmodi hominū in comprehen-
sione veritatis que est primum principū & in cōp̄e-
hensione veritatis in omnibus rebus. **Sensus** est: di-
uersitas posita circa mūdi principia necesse ē vt idu-
cat diuersitates in toto mundo circa principia: si. n.
cādūt diuersitas in illa p̄pria veritate que ē sicut prin-
cipium ad veritates alias: nō p̄prehendit veritas in
principio & sumus in principio cadendi a veritate in
omnibus alijs.

Iterum inquit: qui dicit mūdū esse infinitū
in quātūtatē nō videt ipsum habere
neqz principū neqz eternū neqz nō eternū: & qui di-
xit qd mūdi sunt plures: p̄tingit ei credere multa p̄-
cipia. i. plures deos. **Sensus** est: ista cōsequētia va-
let: mūdus est infinite magnitudinis actu ergo non
p̄det ab aliquo principio: infinitū. n. si eēt nihil secū-
pmitteret: veluti si sol esset infinite calidus nihil relin-
queret frigidum in vniuerso. **Item** si mūdus eēt in-
finitus aut esset causa: aut causatus: nō causat⁹: quia
sic duo infinita essent: & hoc nō est cōcessum: alietas
n. exigit finitatem: quia exigit discretione: & discreta
s̄m qd sunt discreta sunt finita ergo si infinitū ē: ipm
a nullo principio deriuari & generari poterit. **Ampli-**
us infinitum nō habet principū extrinsecuz: quia sic
infinitū esset finitū: nec intrinsecū: quia sic materia &
forma inueniretur infinita. **Rursus** si essent plures
mūdi: eēt plures celi primi ergo plures primi mo-
tus: ergo plures primi motores: ergo plura prima
principia.

P̄terea inquit: dicentes mūdū nouū nō
possunt ponere generans nisi cor-
pus: generans aut est alterans: alterans aut est cor-
pus: & sic cōtingit querere d isto corpore. **Sensus** ē:
nō pōt poni mūdus nouus: quia generatio requirit
locum & agens alterans materiā: impossibile est enīz
nō corpus transmutare materiā nisi mediāte celo. 7.
methaphysice. 31. & quia sentit Cōmentator: nullam
substantiam acquiri posse nisi per generationē: iccir-
co nō ponit mūdus nouus: & ita peripateticē mun-
dus ē eternus: quia Deus agit d necessitate nature:
& nō concurrat ad effectus causarūz secundarū nisi
secundis causis mediātib⁹: at cū deus creet: agat
qz libere & contingenter: & quicquid possit causa se-
cunda mediāte possit ipse absqz fauore cause secun-
de est mūdus simpliciter nouus: & propterea certis-
simus est vnicuiqz bene disposito vel mūdum esse
simpliciter nouum: vel ipsum non depēdere ab ali

quo in genere cause efficientis.

Alterius ait: diuersitas cadens inter homines naturaliter in principijs mudi & in narratione sue nature est causa diuersitatis in virtute in preterito tempore & futuro: rō est: si mundus sit simpliciter nouus: dabit alius status q̄s presens: si erit eternus: satisfacciet presens hominum status: & resurrectio hominū ficta erit & imaginaria tantum: & prosequendo dicit: potest scribi hoc non tantum de phya sed ex legibus: leges enim nō ponunt nisi fm existimationez ponētis legē in principijs mundi: aut fm illud qd videt melius esse hominib⁹ in fide: sed debet tamen ponere fidem propalatā vulgo in principijs simlem fidei eius: si videt q̄ illud qd propalanduz est hominibus est aliud a vero. i. quod predicabitur populo si erit conforme fidei predicato ris sed non verum: non proprie id erit fides: si autem vulgo non sit propalanda nisi veritas: tunc illud quod ponet in lege ē fides eius: lex maumethi est simpliciter falsa: lex christiana si mūdus est simpliciter nouus verissima existit: atq; sanctissima.

Amplius ait: minimus error cadens in principijs est causa maioris erroris in eis que sunt post principia: quid si magnus error sit in principijs: tunc dicitur solet sermonem in principijs debere esse longum: sermo enim de principijs est sermo de omnibus in potentia: & ita in scētia naturali qui pertransit veritatem principiorum parū: inuenitur plurimum in conclusionibus elongatis a veritate: huius exempluz ponitur in positōe Democriti qui dixit principia nature esse corpora atq; ma minima: habet enim plurimas ratiōes Democritus in fauorem sue positōis: inter quas ista est potissima scripta primo de generatione. 3. ad corpora indiuisibilia stat vltimata corporum resolutio nō. n. ad puncta: quia punctum puncto additum nō efficit maius: etiam ipsum corpus ex punctis estz compositum: & quia punctus immobilis & corpus itidem omne esset immobile: nō supersunt superficies aut linee aut passiones: nam cum hec sint nō corpora: corpus ex nō corporibus esset compositum: etiam passioes a subiecto separari & separatim existere est impossibile: & si post totam corporis diuisionē supersessent sole passiones: ille residue essent sine subiecto: nec resolutio stat ad nihil: nec ad magnitudines diuisibiles ergo corpuscula indiuisibilia terminabūt diuisionem corporis vltimatam: ergo talia corpora indiuisibilia erunt principia rerum naturalū: quare ad Democritum sequebatur generationem esse aggregationem minoruz & generationem & alterationem idēz esse: ergo si sit error ēt parū in principijs: maximus inde in effectibus conspicitur.

Rursus ait: potentia corporum sequūtur magnitudines eoz: potentia. n. corporis infiniti ponit infinita. 3. physicoz. 30. cū in maiori quāto sit maior virt⁹. 3. physicoz. 31. & si dicas. Qd tra: ergo maior quātitas faciet ad augmētū virtutis & resistētie p̄tra. 4. physicoz. 34. vbi dicitur quātitatē nō esse de principijs actiuis. Dico in augmēto p̄ solam rarefactōem virtutē nō maiorari nec potētiam: qz cōtinue eadem mā remanet & eadē forma: in vero augmēto: qz adiūgit quātitas mā: forma & p̄ nō virt⁹ & potētia vera est p̄ opō Auerrois. 3. physicoz. 30. hac. f. potētia infinita in corpore in finito crescit per augmētum corporis in infinitum.

Postremo ait: in finitū si eēt: eēt rex p̄ nō: sibile: neq; extra rationē vt in ipsoz cadat diuersitas: quoniam perscrutatio dignior ē vt sit in reb⁹ huiusmodi & vt diuersitas hominū in eo nō sit mirabilis s; naturalis. i. q̄ hominēz varia sentiant circa eandē positōnem non est mirabile sed naturale: cum id eueniat propter varias hominum complexiones: quibus variatis variatur intelligere humanum: primo de anima. 14.

Digressio.

Et que de infinito tractada sunt clarissime intelligantur induco quedam fundamēta: primū est: in finitū capitur sepe priuatiue: vt est linea a qua imaginētur puncta terminata esse sublata que quidem linea ē vere & realiter & positīue finita: linea etiam circularis vnus pedis cū careat termino quia in circulo nullus est punctus in actu: debet vocari in finita priuatiue: que nihil minus ē re ipsa finita. Et aduertēdū ē: si. A. & B. due existēt linee pedalis quantitatē: & ab. A. auferuntur puncta i actu: nō ex. B. vna nō erit maior: nec minor alia: interduz negatiue: vt est punctus: qui est nō quantus: proprie tamē loquēdo punctus nō est innatus dici finit⁹ aut infinitus: cū finitus & infinitus tantum magnitudinibus cōcedātur. Infinitū dicitur positīue qd per separationem cuiuscūq; partis finite fm eadē quātitatez procedēdo i infinitum nūq; cōsumi potest: & quēadmodum linea nō dicitur infinita positīue: ex hoc quia careat p̄ctis ipsam terminātib⁹: ita nō dicitur linea positīue finita ex hoc quia habeat p̄cta actu ipsam terminātia: quare nō est vitium sateri lineaz positīue infinitam & finita denominatiue: veluti solemus concedere eādē lineam positīue finita & priuatiue infinitam: itēto Aristotelis p̄sentū summa ē probare celum esse finite magnitudinis actu. Datur quidem infinitum cōtinuum i potētia: cū sit in infinitas partes proportionabiles quoduis cōtinuum diuisibile: motus & tempus sunt infinita in potētia & per inexistentiam partium & per earum successionem: inuenitur quoq; quantitas discreta infinita in potentia: cum sit numerus augmētabilis in infinitum: tum propter p̄tinui diuisionem: iū pp̄ rex naturalū sempiternaz successionē.

Secundum fundamētum tale sit: infinito pro intētionē infinitatis non cōceditur ratio principia dī: est. n. infinitas priuatio & negatio finis: & cum formamus istam propositionē: infinitum sub ratōe infinitatis ē ignotū: & comprehendimus terminos talis p̄positōis: est affirmādum infinitum pro intētiōe esse itelligibile.

Tertium fundamētuz est: infinitū. i. quātitas carēs terminis d̄nominata infinita rationem principij nullatenus habere pot: quātitas n. cum sit accidēs principij esse nequit: at si substantia magnitudini in finite subiecta inueniretur ipsa p̄ceptum & nō principiatū esse diceretur: nō causaret enim a forma: nō a materia: quia materia semper informat aliqua forma: est autēz officitū forme terminare: & talis substantia esset infiniti vigoris: ergo nō p̄deret ab aliquo i genere cause finalis: & efficiētis: veruz qz ista p̄positio: infinitū actu ē claudit contradictionē: existimo ad ipsam duo p̄dictoria sequi & infinituz esse principium & nō esse principij.

Sententia

Sententia Tertus Lōmenti. 34. nullum corpus simplex infinitum actu esse potest: itēz neq; compositū de cōposito cōstat: qz qd magnitudine & multitudine finitis p̄ponitur: finitū est: si. n. finitis finita addātur: tota esse finita necesse est: at compositum omne ex finitis corpōib⁹ simplicibus magnitudine & multitudine tradit cōpositum: vt sequētia declarabūt: ergo.

Auerois primo dicit: antiqui dicētes ipsoz esse differēt inter se: hi qdēz substatiaz cōsistētē dicit ipsoz esse. i. intelligētiaz separataz & nō pendētē ab aliquo subiecto: hi autem corp⁹ fecerūt in finite magnitudinis actu: dicit Albertus duo sunt agēda in tractatu sufficiētē quozū vnū est tradere veritatem p̄ demonstrationē: aliud est cōtradidere mētētibus v̄ veritatē: & primū est sufficiēs sine sc̄do: nō autem sc̄dm sine primo.

Item ait: ista p̄positio: oē corp⁹ aut est simplex aut compositū aut est nota per se: aut itaz declarata est supra enim ostensuz est quinque inueniri corpora simplicia: at ex elementis certissimum est multa cōponi: & si oē corpus sit aut simplex aut compositū: si dabit corpus infinitū: erit aut simplex aut cōpositū: & notatē dicit corpus simplex in hoc mundo nō cōponit ex corpōib⁹: qz celū est corpus simplex & cōponit ex aīa & corpore: corpora omnia animata ex forma & corpore cōstitūtur: inaiata ex materia & forma: cūz. n. omnis forma sit aut aīa aut nō aīa: forma que est aīa est actus corpus: forma nō aīa act⁹ est materie prime. 2. de anima. 6.

Iterum inquit: hec p̄positio manifesta est in cōposito ex elementis in actu vt cōpositio dictionis ex litteris. Elementa sunt quidez mixto in actu truncato & remisso: cōparādo tñ elementum dominās ad elementa dominata: illud actu est in mixto: hec vero in potētia. Item cōpositio dictionis ex litteris nō est vera mixtio: nam in vera mixtione quelibet pars mixti est mixta primo de generatione 36. elementa si veniūt ad mixtionē corrumpūtur incoplete: quia iterum possunt redire ad loca propria: corruptuz aut perfecte non potest reueri idēz in numero. 2. de generatione. 70.

Sententia Tertus Lōmenti. 35. nullū corpus circulariter motuz pot esse actu infinitū: qz si sic: infinitū spatium seu infinita distantia esset pertrāsita tēpore finito: ergo infinitum seu infinitū spatium esset finitus: nā si a centro terre trahatur due linee recte in infinituz: cūz ille semper magis distent inter se: quanto longius protrahūtur infinita erit inter eas distantia: si igitur vna linea moueatur ad locuz alterius: in finita distantia pertransibitur: & hoc euenit quāntūcūq; modicuz infinitū corpus moueat circulariter vnde si orbis solaris sit infinitus & sol moueatur p̄ distantia vnus palmi & imaginemur lineas egredietes a centro ad extremitates illius palmi p̄ocrotas in infinitū: infinita distantia interceptet: cōstat qz in tali motu simul erit p̄trāsita illa distantia palmalis: & quelibet alia maior cōp̄hēsa inter illas lineas. Vel ordinet rō isto mō: facta h̄ potest qz tale corp⁹ infinitū centrū h̄eret: (simp̄l. n. nō esset assignādū in eo centrū neq; circūferētia: alio gn esset finitū) in finite fm magnitudinē erunt linee exeūtes a cētro posito & in eo angulū p̄stituētē: vt a. cētro. c. corp⁹ infinite educte linee. c. a. & c. b. eēt fm longitudinē infinite: cōstituerētq; in cētro angu-

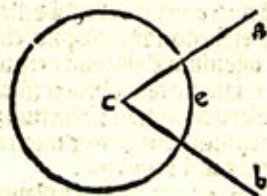
lum. a. c. b. essetq; earum distantia in circūferētia corporis infiniti. e. infinita: sicut. n. finitarū lineaz distantia atq; interceptū inter vtrāq; spatium finitū ē: ita infinitarum ē infinitum: porro infinita diceretur huiusmodi linearum infinitarum distantia: quia quātācūq; magnitudinē interceptā accipiēdo & eam quotiens lubet repetēdo nūq; ab vnus extremitate ad alterius extremitatem peruenire possemus: neq; totaz interiectam magnitudinē absoluerē: cū itaq; illarū linearum distantia eēt infinita: eam corpus circulariter motum pertrāsire deberet si completā faceret reuolutionem: nam earū vtrāq; intra circūferētie corporis ambitum cōtineretur: at infinita distantia pertrāsire impossibile est ergo illud corpus. circūferri non pot: sed prius ostensum ē aliquod corpus circulariter moueri: qd etiam de celo p̄spectū est: ergo non est corpus circulariter motum infinitum: ergo si celū esset infinite magnitudinis actu & moueret infinituz spatium pertransiretur finito tpe.

Auerois primo dicit: si distantia inter lineas infinitas est finita cōtingeret vt inueniatur magnitudo finita ex extrinseco corporis rotūdū inter lineas infinitas fm qz sunt infinite quoniam si inter eas esset magnitudo finita oporteret vt qd est inter eas sit finitum: & si qd est inter eas finitum esset: essent linee finite. Sensus ē: linee que seiūgūtur latitudine infinita nō tāgūtur aliqua circūferentia extrinseca: quia si esset circūferētia claudēs lineas egredietes de cētro: tūc finiretur distantia latitudinum: corpus aut infinitū nō habet fines in circūferentia qui sit circūferētia finis. Et exultimo qd ad corpus infinitum circulariter motū sequatur spatium illud interceptum esse finitum: quia terminatus: & in finitum: colligitur quoq; idē corpus haberet centrū: quia mouetur circulariter: & nō habere cētrum: quia nō habet circūferētiā.

Item ait: sicut numerus ē infinitus qui caret fine & eouersa distantia illa ē infinita que caret fine & eouerso. Sensus est: quēadmoduz numerus diceretur actu infinitus: quia quocūq; accepto restaret maior actu numer⁹ accipiēdus & nūq; deueniretur ad maximū actū: ita & lineis infinitis intercepta sup̄fites diceretur infinita: quia quacūq; magnitudine actu accepta: maior actu que iter illas iaceret esset accipiēda: vt nunq; ad maximā peruenire cōtingeret. Terū autem est qz qualibet magnitudine data minor ē licet sumere: maiorē nō licet: materia nāq; intra magnitudinē diuisam inclusa si minorē velis efficere p̄stat: vt in infinitum fiat extractio: si maiorē: facit forma vt in infinitū nō p̄deat cremētum: in numeris vero minimus nō maximus datur: & causa quare in numeris deuenitur ad minimum ē: quia vnitas que est principium numeri est indiuisibilis: abstrahit enim vnitas a situ: vnde vnitas formaliter est simplicior: puncto: licet realiter esset cōtinuitas.

Iterum inquit: manifestum est vt sit impossibile qz sit motus circularis: cōtingeret enīz quando corpus rotūdū moueret ab aliquo puncto quousq; reuertetē ad idem qz linee pertransirent distantias infinitas: quoniam vnaqueq; earuz reuertetē ad suuz locū. Sensus ē: si celuz esset infinite magnū: nō moueret: ne infinituz spatium pertransatur tempore finito vna completa reuolutione: sed celuz mouetur ergo nō est infinite magnū: & per hoc

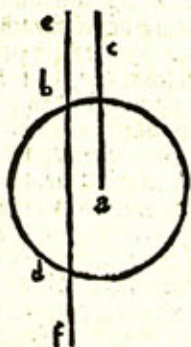
et inaz aspectabiles intelligit Auerrois perspectiuā & addit Lōmentator: cū sol perfecte reuolutōem cōpleuerit: erunt ab eo pertrāsitate distātie multitudine infinite: quarū quilibet erit infinita magnitudine quia a cētro possunt infinite linee protrahi & inter quasi bet duas infinite distātia comprehenditur: & mihi videtur idem sequi quantūcūq; modicū moueatur: qz & per illud modicum infinite linee possunt protrahi a centro: quare si celū esset infinitū nullaten⁹ posset moueri in girū: figura autē h̄mōi intelligunt que hic approbata sunt.

Sententia Textus Lōmenti. 36. si celum est infinitum magnitudo infinita pertransitur perfecte tempore finito: quod est pernitus impossibile: quia si tempus est finitum: & motus factus in eo est finitus & magnitudo etiā. 6. phisicorum. 40. deducitur cōditionalis: imaginemur lineam quiescētē ductam a dextro in sinistrū ex vtraq; parte infinite: & insuper vnam aliam egredientē a centro in superius infinitam: & moueatur ista quousq; redeat ad punctum in quo est: sicut oculata fide videmus celum complete reuolutū: cōstat qd illa linea mota transibit totam quiescētē tēpore finito: quia tempore finito redit ad punctū in quo est & anteq; tangat lineā quiescētē mouebitur per aliquā partē illius tēporis: & similiter postq; absoluet ab illa: & p consequēs due partes tps in quo fit cōpleta reuolutio demūt a tpe in quo trāsitur lineā infinite quiescens: ac p hoc ipsum est finitū.

Lōmentum 36. totum in hoc consistit: si a tēpore finito tēpus auferratur finitū: residuū tps finitū est: & si tēpus quo fit motus est finitū: & motus ē finitus & magnitudo que fertur est finita: hec enim tria tēpus: mot⁹ & magnitudo cōsimiliter se habēt in hoc qd est esse finitus vel infinitus: & etiā quātūq; ad esse diuisibile in infinitū: tempus tamen & motus pro fluxu forme peculiarem habēt cōtinuitates: cum partes temporis copulētur ad instans & partes motus ad mutatum esse a magnitudine autem suāz capiunt diuisibilitates: s; totum tēpus quo celūz circularē cōplet reuolutiōnem finitū est vtpote vigintiquattuor horarū: igitur & eius motus est finitus: & mobile itidem finitus: qd vt ratione ducēte ad impossibile planius cognoscatur: sit. c. b. d. corpus circularē circulariter motūz & infinitum si possibile est a cuius centro. a. erāt linea. a. c. versus partem. c. infinita: intelligatur p̄te rea linea. e. b. d. f. extra cētrū eiusdē corp⁹ descripta egdistās lineē. a. c. gescēs & ex vtraq; pte infinite: tūc sic: corp⁹. c. b. d. circulariter motū suū p̄ficit spatiū in toto tpe: igitur huiusmodi corpus pertrāsīt atq; absoluit lineam. e. b. d. f. aliquo tempore motus: est. n. ea linea intra sui spatiū metas contēta: atq; toto spatio minor: cum ipsa sit minor diametro eiusdē corp⁹: r̄s circularis: & diameter sit minor eiusdē corp⁹

circūferentia: totum qd percurritur spatium suo ambitu cōcludente: sed totūz tempus quo corpus. c. b. d. suum complet motum finitū est: nam idē esse pontur tempore quo celum diurnaz peragūt reuolutiōne qd est vigintiquattuor horarū: ergo tempus quo corpus. c. b. d. pertransibit lineam. e. b. d. f. a toto tēpore motus finito subtractū etiā ē finitū & totius tēporis pars: igitur spatium infinitū s̄m rectū absoluitur tempore finito: qd est impossibile: si igitur ipsum corpus circularē esset infinitū & mūdus indez infinitus: n̄ posset huiusmodi corpus circulariter moueri: cuius oppositū sensū cognitū est: figura huic rationi deseruens talis existat.

Sententia textus Lōmēti. 37. & 38. si magnitudo vna iuxta alteram siue motam siue quiescētē mota fuerit: ille due magnitudines eodem tempore se absolūt: vt si magnitudo. a. b. supponat magnitudini. c. d. & moueantur ambe in oppositas partes scilicet vna i dextrā & altera in sinistrā: aut vna quiescente altera moueatur: eodem tempore se pertranscunt & simul vtraq; ad alterius fines peruenit: cū. n. superposita affecuta fuerit finem magnitudinis suppositę: etiā supposita habebit fines superpositę: qd si tales magnitudines in contrariā partem moueant: vt vna in dextrā: altera in sinistrā: velocius se absolūt. Si vero earum vna quiescat & altera equali velocitate moueat: sicut cum cōtranitebant: tardius se absolūt: qz cū mouebant contranitēdo: imo vero duplo tardius: vt ponat magnitudo. a. b. superposita: & magnitudo. c. d. supposita contraniti: illa in dextrā: hec in sinistrā & se absoluerit in minuto: deinde ponatur magnitudo. c. d. gescere & a. b. moueri i dextrū equa velocitate qua prius mouebatur: quando. c. d. ponebat simul moueri: magnitudo. a. b. absoluet. c. d. solū in duobus minutis: duplo scilicet tempore ad tempus quo ipsaz absoluit euz ambe cōtranitebātur: quare tardius altera qz vtraq; mota se absolūt: qd in corporibus circulariter motis locū habet: p̄mptūq; est ostēdere: sicut in his que recto motu ferūt. Si igitur corp⁹ a. circulariter motūz esset infinitū: tempore finito absolueret. b. circulū finitum circa cētrū. c. descriptū: quia circulus. b. minor toto tempore motus corp⁹ r̄s. a. qd quidem tempus hic finitū esse supponitur absolueret: quare corp⁹ infinitū. a. eduerit absolueretur ab eodem circulo finito. b. in eodem tempore: nempe si duarum magnitudinum vna iuxta alteram lata fuerit: he eodem tēpore se absolūt: ergo eodes prioris tēpore prius absoluitur a secūdo: quo prius absoluit secūdum: & ita infinitū corpus absoluetur a

tur a finito & tēpore finito: quod prius ostensum est impossibile: & nulla est differentia an infinitum circulum moueri & finitūz quiescere intelligamus: aut finitum moueri & infinitum quiescere: aut in finitum contraniti finitū: sicut s̄m astronomos motus sperarum inferioz contranitiuntur motui diurno primi mobilis.

Auerrois. 38. primo dicit: cum posuimus duas magnitudines s̄m figuraz predictā quarū altera sit finita: altera infinita: impossibile est vt pertranseat magnitudo finita per suum motum magnitudines infinite in tēpore finito. Sensus est: si linea finita pertransit lineam infinitam: in eodem tēpore ab ea pertransitur: sed iste trāsitus nō potest fieri tēpore finito: ergo si fiet: fiet tēpore infinito: si enim magnitudo trāsita tēpore finito est finita: magnitudo non finita nō transibit tempore finito. Contra: celum est magnitudo finita tpe infinito pertransita. Respondeo celū moueri infinito tēpore per motum eiusdē magnitudinis infinitū circulationibus.

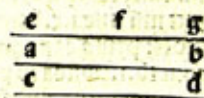
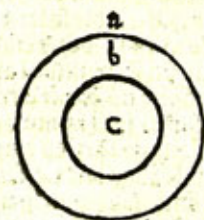
Iterum ait. Sextus liber phisicorum vocatur liber de motu: aut quia finis eius est percurtari d̄ motu aut quia plura que continētur in eo sunt de motu: aut qz finis eius sunt ista duo. Voluit Themist⁹ ex sentētia Adrast⁹ p̄tiora quinq; d̄ phisico auditu volumina de principiis esse inscripta: reliqua tria de motib⁹: motus pro forma fluente: quia re ipsa est forma terminans motūz: & cum vnūquodq; quod habet officium terminandi habeat & rationē principij: potuerunt tertius & quintus liber phisicorū de principiis inscribi: loc⁹ quo qz est finis eorum que tendūt ad ipsum naturaliter: mensuraz locatozū extrinseca. Tempus etiam putatur causa interitus & obliuionis mensuraz mot⁹ de principiis itaq; quartus liber nominari potuit: reliqua tria volumina cum motum speculantur pro fluxu forme: cui vere motus conditiones conceduntur: qui nec terminādi nec mensurādi per se habuit officium nō imerito de motu tres vltimi libri phisicorum intitulantur.

Item ait. Et p̄nunciauit motūz loco rei motę: quoniam sequitur rem motā in priuatione & positione finitū. Sensus est: motus sequitur rem motā in priuatione & positione finitū: quia si res mota est finita & motus: & si infinita & motus: & addo qd motus est prior re mota: sicut quantitas est prior substantia quāta: & si substantia prior sit quātitate: vñ partes subitātie quo ad enūtatē sunt priores quantitate: sed in rōne partis posteriores.

Kursus ait: nulla est differentia in hac propositione vel si ponat altera istaz quiescens & altera mota: aut ambe mote. Sensus est: linee mote vna cōtra aliam pari velocitate: citto inuicē sentunguntur: & si motūz habeant lentū: nihil prohibet lineam motāz versus quiescētēz velocius eaz pertrāsire qz si moueret versus lineaz in p̄tariū motā: sed quomodo cūq; sit quo ad p̄tēz intentionēz: nulla ē penitus in his differentia.

Præterea ait: cum pars secatur in tpe infinito: & quod secatur in tempore infinito est infinitum: necesse est vt partes mot⁹ per quas secant suum totum sint infinite &c. Sensus est: si tempus hoc est infinitū: quo motūz infinitū secatur: & p̄transit rez finitaz: vel res finita motum infinitūz

partes & motus & moti erunt infinite: & addit Lōmentator: rotundū finitū ex concauo: & infinitū ex conuexo omnem partē infinite ex conuexo: ex concauo vero finitaz: & fatetur Albertus magnus lineę infinite partes esse aliquotias. Et si quispiā ambigat nūquid si linea infinita foret quelibet eius pars infinita extenderet: respondeo qd nō: vbi. n. linea infinita reperiretur: in ea esset in infinitū parua linea: quia nō sic parua: quin minor: veluti in caliditate summa caliditas infinite remissa inuenitur: existimo etiam in linea infinita infinitas esse partes quaz quelibet est infinita: vt si. a. linea protracta a centro versus occidentem infinita: subtrahatur vnū pedale: & iterū aliud: & vlti⁹ relicta cōi doctoz sententia puto in linea infinita nō esse plures partes finitas qz infinitas: in linea. n. infinita si esset: infinite essent partes finitę: & infinite partes infinite: quia aliquot partes infinite: & n̄ tot quin plures: verū linea finita & infinita in genē quātūtatē collocatur. Tandem Auerrois probat corpus infinitum nō posse moueri circulariter & nō posse aliquo alio motu moueri: figure huius ratiōis tales sunt.

Sententia textus Lōmēti. 39. lineā cuius est finis & terminus infinitez ē impossibile est: & superfities terminus clausam: item & corpus terminis contentū infinitū esse repugnat: at quicquid figurā habet: sicut & omnis figura: finem habet & terminū: ergo nō potest circulus vllus esse finitus: ex quo cōsequitur corpus qd circulariter mouetur infinitum esse nō posse.

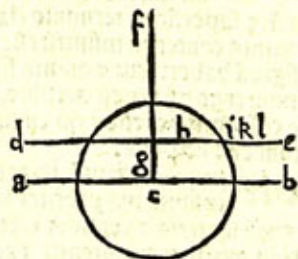
Auerrois primo dicit: nō imaginatur linea infinita nisi propter longitudinē que est in ea quasi materia & genus: & cetera. Sensus est: cum species quelibet ex potentia & actu cōponatur: ex parte potentie est aliqua infinitas: sed finitas omnimoda ex parte actus: vt plane docet Auerrois de linea: superfities & corpore mathematico: & hec est causa qd Lōmentator dicebat. 6. phisicorū. 15. motui celi vt motus nō repugnat maior velocitas: non pōt tamen motus celi vt talis motus velocitari: similiter intelligentie vt potentie & virtutes sunt possunt auferri in infinitū: sed vt tales potētie sibi repugnat auferri: vnde. 7. phisicorū. 2. 5. metaphisice. 27. multa sunt possibilia in vniuersali: nō in particulari.

Item ait. genus figure ē superfities: manifestum est qd nō pōt imaginari infinitum nisi ppter genus qd est superfities nō propter differentiaz que est ab vna linea vel a pluribus: & cetera. Sensus est: dicit superfities genus figure: quia quāta species qualitatis in quantitate subiectatur: & propter hoc. 7. phisicorū. 16. dicebat Auerrois: aliteratio nō est ad qualitates existentē in quantitate. & ad formam vel circa aliquid constantē figuraz: vnde figura superficialis terminat linea vel lineis: figura

corporalis terminat superficie vel superficiebus: circulus in planis: et sphaera in solidis una tantum terminantur superficie: quod ob rem corpora caelestia orbicularia non spherica dici merentur.

Amplius inquit: impossibile est ut imaginetur corpus rotundum infinitum: sicut est impossibile ut imaginetur pes infinitus: non est enim pes nisi per eius figuram: et si imaginetur esse infinitum in aliqua parte tunc non erit figuratus. Contra: pes est per formam sphaerae ergo non per figuram. Solutio: pes est per figuram committatur: unaquodque enim forma substantialis sequitur determinata figura.

Sententia Textus Comment. 40. sit datus corpus circulariter motus in finitum si possibile est a cuius centro exeat a sinistro in dextrum protensa linea. a. b. et utraque ex parte infinita: praeterea intelligatur altera linea quiescens supra lineam. a. b. infinita: et supra centrum. c. etiam a sinistro in dextrum perrecta cadens in puncto. g. que sit d. e. demum intelligatur tertia linea. c. f. a centro sursum erecta: dividens continue lineam. d. e. ad motum corporis circularis et mota versus punctum. c. tunc sic formatur ratio: corpus circulariter suum motum perficere nequit nisi linea. c. f. totam lineam. d. e. absolvat: et pertransit: prius eam dividendo in puncto. h. deinde in puncto. i. postea in puncto. k. et ita continue in alio et alio puncto: nam lineam. d. e. infinita non exhibet circuitum ferentiam corporis circularis infiniti: imo minor diameter non tantum complectitur spatium quantum est corpus in finitum spatium: sed impossibile est quod linea. c. f. absolvat lineam. d. e. infinitam tunc finito: alioquin spatium infinitum secundum rectum pertransiret tunc finito: ergo corpus circulariter motum infinitum esse non potest: figura hinc descripta ratio haec plana est.

Sententia Textus Comment. 41. et 42. et 43. tempus unius circulatoris est finitum ergo spatium descriptum est finitum: proportionabiliter enim se habent magnitudo et tempus: et Averrois ponderat sequelas inter has propositiones inuicem: si corpus et inane erit infinitum et tempus transitus erit infinitum: et si tempus est infinitum et corpus et inane finitum est: et iste due conditionales sermo sunt conuersus actu: et Textus Comment. 42. conuertit potentia Textus Comment. 41. ut clare explanat Commentator in fine Comment. 42. ostensum est itaque celus esse finite magnitudinis in actu: et per consequens mundum esse finitum.

Digressio.

Licet sit certissimum rationes Aristoteles et Averrois inductas probasse non esse finitum naturam possibile inueniri corpus actu infinitum: difficultas tamen est non pretermittenda neque deus secundum fidem

possit per suam infinitam potentiam producere magnitudinem actu infinitam: nec deo et multitudinem: et utrum Theologi tenentes corpus infinitum si esset: posse circulariter moveri possint satisfacere rationibus Aristoteles et Averrois: quae quidem difficultate scitu et attentione dignissima: multis intendo aperire documentis. Primum est: ut paulo altius exordiar: nullum naturarum est immobile: siue simplex sit: siue compositum: siue finitum: siue infinitum: hoc fundamento: haec propositio: naturatum est mobile: est in secundo modo dicendi per se: ergo intelligere naturatum non mobile est intelligere naturatum non naturatum: veluti comprehendere hominem non risibile est: comprehendere hominem non hominem: est autem naturatum finitum id quod propriis clauditur terminis: at ista propositio: infinitum naturatum est: sic explanat: aliquatum corpus dabile est: et in omni proportionem aliquod corpus existens illud dabile corpus excederet: et illo esset omni proportionem maius: si tale esset in rerum natura assignabile naturatum: ergo infinitum naturatum est.

Secundum documentum sit tale: non potest per quantum potentiam inueniri infinitum naturatum circulariter mobile et motus. Tunc propter rationes Aristoteles adductas. Tunc quod si hic idem haberet centrum et non haberet: haec tertia linea mouetur circulariter: non haberet quod est infinitum. Gregorius Ariminensis pro sententiarum distinctioe. 44. soluit rationes Aristoteles: ad quas dicit quod in finitum spatium esse pertransitum potest dupliciter intelligi: uno modo sic quod in eius transitu aliqua pars certa transitus successiue mensuret se infinitis partibus spatij sibi equalibus: quarum una sit primo et aliqua ultimo pertransita: alio modo sic quod in eius transitu nulla certa pars transeuntis comensuret se sic successiue infinitis partibus et equalibus sed quilibet finitus tantum: quotcumque tamen una se comensurat aliqua alia eiusdem quantitatis pluribus se comensurat: itaque nulla est certe quantitatis que pluribus equalibus sibi in illo transitu se comensuret et non est aliqua que se totum mensuret quin pluribus aliqua alia sibi equalibus se comensuret: in primo sensu concedo quod sequens est impossibile et tunc nego consequentiam: ad declarationem eius dico quod inter nullas lineas sic tractas intercipitur aliqua distantia infinita secundum illam dimensionem qua tenditur ab una in aliam cum impossibile sit inter determinata extrema linea protrahi infinitam: quod tunc ille lineae sunt ex utraque parte in finite: et similiter secundum omnem positionis differentiam in illo corpore infinito supposito aliquid esse tale possunt lineae infinite protrahi: ita dico quod simpliciter infinitum et inter nullas tales duas lineas intercipitur tanta distantia quin inter easdem intercipiatur magis maior a centro remota ac per hoc inter eas nulla intercipitur infinita huiusmodi illam dimensionem aut maximam: ex quo ulterius patet quod in tali motu nulla pars certe quantitatis est ipsius corporis moti que infinitis sibi equalibus partibus spatij se comensuret: sicut nullibi inter aliquas tales lineas secundum tractum ab una in aliam est distantia comprehendens infinitas partes equales alicui certe quantum: quoniam nullibi inter eas est distantia in finita: quousque distantia tota inter eas comprehensa sit secundum longitudinem earum infinita. Distinctio ergo data a Gregorio nulla est: quod scilicet magnitudo infinita non pertransit: itaque in eius transitu certa pars lineae motae tangat in finitas partes sibi equalibus lineae quiescens: sed bene pertransit in finita magnitudo: ad hunc sensum quod in transitu nulla est

est certa pars lineae motae que tangat partes lineae quiescens quin plures alias sibi equalibus tangat alia pars lineae motae: quia et si hoc verum sit de partibus lineae motae finitae que circulum finitum tantum possunt describere: tamen huiusmodi lineae motae sunt infinite partes infinite finitae circulus infinite magnitudinis describentes: imo infinite magnos circulos describet partes lineae motae certe quantitate per infinitam distantiam distantes a centro. Et quod dicit inter lineas protrahit non esse distantiam infinitam secundum dimensionem que tendit ab una in aliam: cum impossibile sit inter determinata extrema protrahi lineam infinitam: nihil est: quod ad istam positionem: est infinitum naturatum circulariter motus tanquam ad positionem claudere contradictionem consequens distantiam finitam et infinitam interceptas inter lineas de centro egredientes: si esset ergo tale corpus infinitum circulariter motus: tamen eo essent imagine tales due lineae infinite egredientes a centro: iter eas interciperet utique spatium finitum. Tunc quod illud spatium esset terminatum illis duabus lineis: Tunc quod ponatur quod quando ille lineae per egredi a centro constituant triangulum cum lineis tertia quae una cum illis recedat a centro: que tertia in recedendo sic crescat quod continue maneat super illis duabus lineis cum quibus constituit triangulum: quando ille lineae per infinitum spatium recesserunt a centro: inter eas cadit spatium finitum: quod figuratum figura triangulari: sed etiam cum hoc inter eas interciperet spatium infinitum: ex quo ille lineae continue elongantur a centro et redduntur infinite: claudit ergo contradictionem ponere in finitum naturatum. Et si per quantum potentiam potest dari tale corpus infinitum circulariter motus: spatium pedale tractaretur in non tempore: et ita citto linea una concurreret cum linea distante: veluti cum propinqua valde: et ita citto interfecaret: sicut tangerent unam lineam. Talis a modernioribus sic ordinatur: a centro talis corporis infinitum protrahatur in infinitum linea. a. b. que cum illo corpore moto circumuoluitur: et extra centrum imaginatur una linea infinita quiescens que sit. c. d. et sit equidistans siue parallela lineae. a. b. et spatium inter eas pedale in latitudine et moueatur linea. a. b. versus lineam. c. d. tunc proponatur ista consequentia: in principio motus linea. a. b. secundum se totam et quantumlibet sui partem distat pedaliter a linea. c. d. Et immediate post hoc non distabit sed concurrat cum ea: et interfecabit eam cum nunc sit equidistans. et immediate post hoc non erit: equidistans ei et cum necesse sit lineas non equidistantes concurrere si in infinitum protrahantur: ergo sine tempore medio pertransitum est spatium pedale per motum continuum: ergo linea. a. b. ita citto pertransibit. c. d. lineam valde distantem: sicut. c. d. lineam proximam: ergo linea. a. b. ita citto interfecabit lineam. c. d. sicut eam tangeret. Et quemadmodum non potest inueniri infinitum naturatum circulariter motum: ita nec infinitum corpus mobile motu recto per quantum potentiam dari potest: quia si sic: infinitum esset finitum: quoniam in quolibet instanti temporis mensurantis motum localem rectum aliquis locus vel aliqua pars loci est relicta sic quod nulla pars corporis moti est in illo in quo tamen fuit aliqua ante instanti illud: itaque aliqua est acquisita in qua prius immediate nulla fuit pars corporis moti si ergo infinitum corpus tali motu moueretur iam ex utraque parte haberet spatium aliquod ultra se: ergo finitum esset: ergo infi-

nitum esset finitum. **Tertium** documentum sit tale. Claudis conuentionem traditionem Deum habere potestatem produci magnitudines: multitudinem: qualitatem infinitas: omne quod est in genere est finitum et limitatum: quod ens antequam descendat in decem partes partem per illimitatum quod est Deus: et limitatum quod descendit in decem genera: sed illa tria enumerata sunt in genere ergo sunt finita et limitata. Itaque si caritas posset augeri in infinitum: ut cum sit forma quaedam inueniretur aucta in infinitum: ratio est Averrois 3. philosophiae 67. Item omne receptum est quid finitum et limitatum: et cuiuscumque tali repugnat infinitas: sed omnia accidentia sunt recepta ergo eis repugnat infinitas ergo. Rursus non potest dari ultima pars proportionalis continue: ergo non potest Deus in qualibet parte proportionali horum producere unum lapidem et productum conseruare: et propterea iste proportionalis concedunt secundum fidem in qualibet parte proportionali horum future potest Deus augere triangulum et circulum conseruando eorum figuram. Non potest Deus in qualibet parte proportionali augere triangulum et circulum conseruando eorum figuram: veluti dicimus. Quodlibet istorum traditio: tunc possibile est esse verum: non tamen possibile est quodlibet istorum predictorum esse verum. Veritatem tenendum est quod infinite magnitudo erit quadratus ante finem horum: in nullo instanti autem finem horum erit quadratus infinitus: sed in quolibet instanti intrinseco fuit aut erit finitus: et statim in fine horum non erit circulus: quod esse circulum infinitum implicat contradictionem.

Quartum documentum sit tale. Rationes totius et partis: maioritatis et minoritatis: equalitatis et unequalitatis infinitis demandantur: si sunt: Tunc quod linea infinita includit pedale et aliquid ultra ergo est totum respectu illius: Tunc quod linea infinita simpliciter includit quod clauditur linea secundum quod infinita ergo est maior illa: Tunc quod infinitum habet rationem continue: ergo et diuisibilis in partes. Et propterea dico primo: protrahit linea infinita a centro versus orientem: que sit. a. et linea. b. infinita versus occidentem: veniant ad constitutionem unius recte lineae ex utraque parte infinite: constat huiusmodi. a. et b. partes esse aliquotias: cum quilibet istarum bis sumpta illam mensuret. Dico secundo: si per aliquotiam partem eam intelligamus que finitae vel infinitae sumpta reddat totum: lineae infinite erunt partes aliquotae: quarum aliqua infinita: aliqua erit finita: quare non consentio modernis existimantibus infinitum nec aliquotiam: nec non aliquotiam habere partes: et ex his consequitur a. et b. fundare proportionem subduplam ad lineam ex eis resultantem: cuius lineae simpliciter infinite sunt medietates: non tertie: non quarte: non octaue. Dico tertio: ad infinitum cum implicet contradictionem ipsius esse: sequitur varia contradictoria: et cum infinitum possit considerari ut infinitum et ut continuum: multe conditiones concedunt infinito ut continuo: etiam si non concederent infinito ut infinitum. Distinctio tandem de toto quod sepe sumit pro illo quod includit aliquid et aliquid aliud: quod non est illud aliquid: quo modo infinitum potest esse pars alterius infiniti: et pro eo quod includit totum non includit aliud: quo pacto nulla multitudine infinita haberet rationem totius et partis: tollit dico ista distinctio omnes ambiguitates contingentes propositio: de quo oportunitate loci et tempore ad explicandum dicta sufficiant.

Libe. sup celo et mudo. E

Sententia Tertius Lomēti. 44. & 45. cor-
pora simplicia motus recti sunt
finita: locus deorsum est terminatus: quia non magis
receditur a circumferentia quam venire ad centrum: ergo
& locus sursum est terminatus: ergo & intermedia: ergo
non est corpus infinitum rectum: equamur. n. locus
& locatum. 4. phisicorum. 30.

Auerrois primo dicit: loca ad que erunt
hec corpora mota diuersantur secundum
contrarietates & est superius & inferius. Sensus est:
sursum simpliciter & deorsum simpliciter sunt contra-
ria secundum lineam rectam longissimam: sursum secundum quid
& deorsum secundum quid contraria existunt secundum partes illius
longissime linee recte: & arbitror contrarietatem esse
in loco improprie tamen secundum alias positiones. differe-
rentias: secundum quas quidem contrarietatem sit motus lo-
calis ad latus inter dextrum & sinistram: & inter ante
& retro: quare non oportet contrarietatem requisitam
ad motum esse inter actiua & passiuam aduicem: di-
stantia enim formalis & contrarietas quedam est inter
qualitates alterutras: alia inter formas motiua:
alia inter qualitates secundas consequentes actionem
qualitatum primarum.

Item ait Si alterum duorum contrariorum fuerit
terminatum: necessario erit secundum
terminatum: & hoc manifestum est ex descriptione con-
trariorum que sunt in fine remotionis: & cum virtus
eorum maxime distet contrarietate extremi ad extremum
necesse est ut sit equaliter in contrarietate: scilicet ut
neutrum sit fortius reliquo: sed cum posuimus alte-
rum eorum finitum: & alterum infinitum: non contraria
bunt sibi equaliter: quoniam forma contrarietatis que
est in altero eorum non est equalis forme contrarietatis
alterius secundum que sunt contraria: & manifestum est per se
que sunt in eodem gradu contrarietatis: & si non: non in
fine distabunt: possibile enim esset addere super mino-
rem ut esset magis contrarius: quia finito ut finitum
potest fieri additio non tamen ut tale: propter que cui
non potest fieri additio: & tunc idem haberet plura con-
traria determinatum scilicet & indeterminatum: & illud
quod erat positum in maxima distantia non esset ita: quod
est contrarium positionis dicte ab aduersario. Sensus
est: dico primo: si vnus contrarius fuerit terminatum &
reliquum: quia oportet quod generat ex contrario: &
omne quod corrumpitur definit in contrarium: appe-
tit enim forma materia que non habet: quomodo habet
formam illi contrariam: & hoc est quod dicitur primo
phisicorum. 44. terminatum agit in terminatum: & pa-
titur a terminato: & vocantur contraria in fine remo-
tionis sursum simpliciter & deorsum simpliciter: quia
terminant lineas rectas longissimas protractas a cen-
tro: vsque ad concavum celi: maxima item distantia est
in qualitatibus extremis respectu mediorum que
ex extremis formaliter componuntur. Dico secundo:
contraria dicuntur esse equalia in contrarietate: quia
si latitudo caliditatis sit vt. 8. etiam latitudo frigiditatis
latitudo namque non plena vno contrario: im-
pletur altero: cum contraria sint compossibilia secundum
esse truncatum: & si reperitur aliquod corpus deter-
minans sibi caliditatem & leuitatem simpliciter: in-
uenitur & corpus limitans sibi frigiditatem & graui-
tatem simpliciter: & dictis duobus contrariis vno
finito & altero infinito non esset inter ea equalis pro-
portio: cum infinitum posset agere in finitum: non
finitum in infinitum. Ignis autem & aqua con-

trarias qualitates sibi primo determinat secundum quas
potest inter ea esse actio & passio: & cum maxima
distantia cooperiatur solum inter extrema finita: non
potest contrarietas reperiri inter finitum & infinitum:
nam distantia inter finitum & infinitum est infinita.
Dico tertio: dicuntur contraria esse equalis virtutis:
non vt moderni dicunt: quia vnus non excedit ali-
ud in infinita proportionem: sed quia caliditas copu-
latur raritati: & frigiditas densitati: ideo ea propor-
tione densitas materie iuuat ad actionem qua calidi-
tas maioris est actiuitatis frigiditate: non sunt itaque
contraria equalis perfectionis & virtutis ceteris paribus
sunt. n. tria specie distincta: species autem sunt sicut nume-
ri. 10. metaphisice. 10.

Item ait quia est. n. mediu: cuius equaliter
distet ab extremis manifestum est quod
est terminatum. i. locus vocatus inferius est termina-
tus: quia est medium: est autem locus cuius mediu: non
omnia graui descendunt ex omni parte celi conformi-
descensu: cum causet angulos rectos per se ad su-
perficies rotundas que sunt super terram ex omnibus par-
tibus celi: descenderent autem graui per lineas egdistan-
tes: & non esset locus inferior determinatus: si celum
esset quadrate figure: tamen manifestum est per sen-
sum: celum esse sphericum aut preter sphericum. i. medietate sphericum
re: & hoc non potest esse: quod celum est perfectum: ergo cum
hoc sit manifestum necesse erit ponere partes celi esse
diuersas in centro. i. & circumferentia: quia centrum
est indiuisibile: circumferentia vero diuisibilis: ergo lo-
cus deorsum erit terminatus: quod celum est sphericum:
tunc sic: locus inferior est terminatus ergo & superio-
rior in quantum est contrarius contrarietate scilicet extre-
mi ad extremum.

Amplius inquit potest aliquis dicere quod locus
inferior non videtur terminari: do-
nec concedat quod celum sit sphericum aut per sphericum: sed hoc
positum positum est oportet locum terminatum esse: & ergo ac-
cepta est res in declaratione seu declaratione sua. i. vt
Aristoteles petere principium & committere circumulum: quod
inquatum supponit celum esse sphericum: supponit etiam locum
simpliciter sursum esse terminatum: vt et probare Aristoteles
locum inferiorem esse terminatum: per locum superiorem: & su-
perioris esse terminatum per locum inferiorem. Solutio est: vi-
tamus inquit quod locus superior quem vult declarare
esse finitum non est quod est inter terram & celum: manifestum
est enim quod hoc est finitum. i. quod locus comprehensus a ce-
lo est finitum: sed vult declarare quod iste locus cum loco
celi non est infinitus. i. quod locus superior si sit locus vbi
est celum: quod est finitum: celum enim si sit in loco est in
superiori: sed si iste locus est infinitus continget ut lo-
cus inferior sit infinitus: sed locus inferior est finitum
ergo locus superior. Videtur ergo Auerrois inue-
re distinctionem de loco superiori: alter est concavum
celi: alter vel est centrum mundi quod est locus celi
vel est spatium imaginatum amplecti celum: primo mo-
do locus superior est manifestus: secundo modo proba-
tur. Contra: concludit locum ignis esse finitum & ter-
minatum: & ille locus est superior: primo modo: ergo. Qua-
re dicerem ego quod melius locus est terminatus: quia
non contingit longius pertransire recedendo a celo
quam peruenire ad medium: sed licet implicite in hac
probatione includatur concavum celi esse finitum: non
tamen inquatum locus leuitem: sed inferitur deinde
locum superiorem esse finitum: in quantum locus super-
rior est contrarius loco inferiori contrarietate extremi
ad extremum

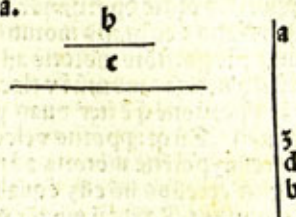
ad extremum: vult ergo Commentator quod hic non probet
locum superiorem primo modo esse finitum nisi vt est con-
trarius loco inferiori: sed simpliciter & absolute pro-
batur locum superiorem esse finitum secundo modo. Tum
quia celum est sphericum ergo centrum mundi est terminatum
Tum quod datur corpus simpliciter graue cuius locus est ter-
minatus: ergo dabitur corpus simpliciter leue: siue id
sit ignis siue aliud: cuius locus superior erit termina-
tus: & hoc est quod dicit Auerrois in principio com-
menti: & primo declarat quod corpus inferius scilicet
terra est terminatum: & similiter corpus superius. i.
ignis aut aliud.

Rursus 45. ait: medium in hoc sermone dicitur
finitum tres intentiones: secundum locum infe-
riorem & secundum medium sperere: & secundum medium quod est iter duo
extrema: vnde locus inferior: qui est locus naturalis graui-
um & medium sperere idem sunt re: ratione solum di-
stincta.

Sententia Tertius comentii. 46. vsque ad
57. stat in hoc: intendit Aristote-
les probare non dari corpus graue infinitum: hac demonstra-
tione: quod illius grauitas aut est finita aut infinita: si
finita: tunc finitum & infinitum est equalis grauitas. Itaque
finitum est maior: grauitas est infinitum. Itaque equalitas cor-
porum est equalis grauitas: quod aut illud non sit grauitas
infinita probabitur a. 57. vsque ad. 55.

Auerrois primo dicit: motus rectus impossi-
bile est vt sit infinitus: ergo ipso
sibile est vt grauitas sit infinita. Sensus est: si motus vnus
numero rectus sit infinitus in duratione: & virtus motus
na erit infinita in duracione: tunc sic: virtus motiua est
infinita in duracione & est in magnitudine ergo est infini-
ti vigoris. 3. caplo de substantia orbis. Itaque motus re-
ctus est infinitus ex se. i. est in momento ergo virtus
motiua est infiniti vigoris.

Primo Tertius comentii. 47. ponat corpus graue
infinitum. a. b. & eius grauitas sit. c. & acce-
pit loco grauitatis linea: quam linea est diuisibilis: su-
matur corpus. a. b. grauitas aliqua finita: sit. b. d. id
corpus finitum: & eius grauitas. h. tunc sic: grauitas
b. est minor grauitate. c. quod grauitas minoris corporis
est minor grauitate maioris corporis: est. n. grauitas
partis minor grauitate totius: finitum autem est pars
infiniti: ergo & grauitas finiti est minor grauitate infi-
niti: duplicemus minorem grauitatem multotiens
quousque sit equalis grauitati maiori aut maiori mi-
nori: & cum imaginati fuerimus mensurationem ma-
ioris per minorem grauitatem quousque consumatur
manifestum est quod etiam mensuramus per corpus mi-
nus in quo est grauitas minor: magnitudinem fini-
tam maiorem. b. d. que sit. b. 3. ergo non peruenie-
mus ad grauitatem equalis grauitati corporis in fi-
niti perueniemus ad corpus finitum: ergo finiti &
infiniti est equalis grauitas: figura hoc ratio hec
redditur plana.

Est obseruandum: cum potentia rei essentialis attē-
datur penes multitudinem forme: ceteris pa-
ribus: eadem tamen forme multitudo aliquando ma-
ioris aliquando est minoris potentie ad agendum &
resistendum secundum quod corporis cuius est forma partes sunt
propinquiores vel remotiores: & secundum quod est in corpore
sperico vel quadrato: in maiori ergo corpore erit ma-
ior virtus saluata in ceteris paritate: iccirco si erit
vnum corpus infinitum: illud in infinitum duplica-
ri poterit supra omnem magnitudinem finitam: & po-
tentia talis corporis in infinitum quacumque poten-
tiam finitam facile superabit: & hec est causa quod dicitur
tur. 8. phisicorum. 81. potentiam corporis finiti &
infiniti non esse comparabiles: corporis ergo in fini-
ti virtutem necesse est esse infiniti vigoris: ergo non
potest corpus infinitum graue habere grauitatem
tantum finitam. Contra: capta grauitate vt. 3. quam
per partes proportionales dupla: proportionem in par-
tibus proportionabilibus hore Deus creet in infantis
pedalibus corporis infiniti. Solutiones ad hanc
difficultatem modernorum nulle sunt: videlicet quod
conclusio Aristotelis intelligatur de corpore vniformi
miter graui: quia dicit Aristoteles id verum esse siue
corpora sint consimilia siue dissimilia partium:
non potest et concedi illas grauitatem infinitam esse ex-
tensiuam: finitiam intensiuam: quia Aristoteles vult gra-
uitates corporis infiniti mouere in instanti: que qu-
dem necessario est infinita intensiuam: quare dicerem
ego casum illum esse impossibilem secundum rem: datur
enim realiter loquendo minima qualitas & grauitas
corporis infiniti quacumque grauitates finitam in infi-
nitum superat.

Sententia. 48. 49. 50. si quis dixerit infini-
tum corpus grauitatem habere
re finitam: cogetur concedere nedum corporis finiti
& infiniti esse equalis grauitatem: imo finiti maio-
rem esse quam infiniti & in equalibus corporum esse equa-
les grauitates. Si itaque grauitas corporis finiti po-
natur finita: sit dupla grauitati corporis finiti: quod
do quidem sit certa finiti ad finitum proportio: capio
corpus finitum duplum secundum molem ad primum cor-
pus finitum assignatum: cuius etiam grauitas sit du-
pla ad grauitatem illius corporis finiti: supponatur
enim eadem esse proportio magnitudinis ad magni-
tudinem & grauitatis ad grauitatem: ergo corpo-
ris finiti & infiniti est eadem grauitas: capiat deinde
corpus triplum ad illud corpus finitum ergo corpo-
ris finiti erit maior grauitas quam infiniti: & nihil in-
terest si huiusmodi grauitates corporis infiniti po-
nantur esse comensurate & vniformes: vel incomen-
surate & disformes: nam semper idem sequetur pro-
positum: corporis scilicet infiniti grauitatem esse infi-
nitam. Unde si sit corpus. a. e. diuisum in quattuor
quartas quarum quelibet habeat grauitates vt quat-
tuor: ea est comensurata: nam equalium magnitudi-
num est equa grauitas: at si sit corpus quod diuida-
tur in quattuor quartas: & prima sit grauis vt quat-
tuor: secunda vt quinque: tertia vt sex: quarta vt septem
ea est incomensurata: nam non qualis est proportio
magnitudinis ad magnitudinem ea est grauitatis
vnus ad grauitatem alterius. Siue ergo corpus
infiniti sit grauitas comensurata siue incomensurata
habetur intentus. Quare si sit corpus infinitum simi-
lium partium sequitur inconuenientia dicta: non ex hoc: quod
libe. sup celo & mudo. 2

rectus & circularis comparabiles existunt: est autem proportio certa comparatio. i. ita hec quod non illa: vel quod proportio finita ad infinitum nulla est vel certa. i. rationalis: proportio namque rationalis est nobis & nature certa: proportio irrationalis nec nobis nec nature cognita: circumspectas ergo: proportio itaque proprie accepta est duarum quantitatum eiusdem generis certa seu determinata ad invicem comparatio.

DICO secundo: quantitates ille sunt commensurabiles seu cōcantes quibus est una mensura cōis quilibet istarum precise mensuras seu numeras: veluti sunt pedale: & bipedale: nam semipedale bis sumptus reddat pedale: & quater: bipedale: & talis quantitas dicitur mensura altera que aliquoties sumpta reddat precise idem: & hec mensura appellatur ab Euclide. 5. elementorum pars: quoniam dicitur pars est quantitas quantitas minor maioris: cum minor maior numeretur: & inquit ibi Campanus: pars dupliciter accipitur: cōiter & proprie: ab Euclide accipitur proprie quod Campanus partem multiplicatiuam appellavit: pars autem cōiter accepta est quelibet quantitas minor que quotienscumque suo tota sumpta maius aut minus constituit: quod aggregatiuam vocat Campanus: eo quod cum alia quantitate diuersa totum suum constituit: per se autem quotienscumque sumpta fuerit nunquam producit: verum quod mensura seu pars proprie accepta refertur ad alterum: id ad quod refertur potest appellari mensuratus aut multiplex: sicut ipsius appellavit Euclides loco allegato: cum dicitur multiplex est maior minoris quam eas minor emittit: & dicitur multiplex: quod minus ipsius aliquoties sumptum constituat: & concludit Campanus quod pars & multiplex erunt correlatiua: & omnis pars submultiplex appellari poterit: quod apparet licet tria sint mensura. 12. non tria. 10. neque. 11. & propterea non ideo dicuntur quantitates commensurabiles: quod omnis mensura unius sit mensura alterius. 10. n. & 12. sunt quantitates cōcantes 13 tria sunt mensura. 12. & non. 10. sed ea ratione appellatur commensurabiles: quia aliqua mensura unius est etiam mensura alterius: nam unitas & 2. mensura existunt. 10. & 12. Item quantitates continue ratione numeri dicuntur commensurabiles & omnes numeri sunt commensurabiles: quoniam unitas est principium omnium numerorum & mensura eorum: unde in numeris datur prima mensura omnium numerorum: que ita est mensura quod non mensuratur: neque mensurari potest ab alia mensura: unitas namque in numeris est quoddam indivisibile: quantitas autem continua quelibet diuisibilis est in infinitum: ideo non datur aliqua mensura cōis omnium continuorum: sed quorumcumque continuorum est aliqua mensura cōis illa est ratione numeri: & hec est causa quod dicitur. 10. methaphysice. 2. ratio mensure primo est in quantitate discreta: ergo colligendum est aliquid esse mensuram quantitatis quod tamen non est quantitas: patet de unitate que non est quantitas sed principium quantitatis: cuiuslibet tamen quantitatis continue quantitas continua est mensura. ex magnitudinibus. n. componuntur magnitudines. 6. physicorum. at principium multitudinis est unitas: quare infero ex his omnes illas quantitates esse commensurabiles inter quas reperitur aliqua proportio immediate denotata ab aliquo numero. Quantitates autem incommensurabiles sunt sicut diameter quadrati & costa eiusdem: unde advertendum est quadratum est figura habens quattuor latera equalia & quattuor angulos equales: cuius linea que ducitur ab uno angulo quadrati ad alium sibi oppositum nuncupatur diameter quadrati: sed quodlibet lateris quadrati non

minat costa quadrati: sunt ergo diameter quadrati & costa eiusdem quantitatis incommensurabiles: quod quodcumque mensura accepta que aliquoties sumpta reddat precise costam: illa eadem quotienscumque sumatur nunquam reddet precise diametrum sed aut plus aut minus: & ideo si assignetur quantitas diameter. 10. pedum vel. 4. non poterit costa esse aliquorum pedum precise: nec aliquorum pedum cum diminutione unius vel tertii vel quarta & sic in infinitum: probo autem quod diameter quadrati & costa eiusdem sunt incommensurabiles ratione in tribus suppositis fundata: quorum primum est quod quadratum diameter sit duplum ad quadratum costae: hoc suppositum potest declarari ex antepenultima prima. Elementorum Euclidie. Secundum est: numerus quadratus non est duplus ad alium numerum quadratum: hec suppositio traditur a Campano in septima conclusione. 10. Elementorum. Tertium est: si alique linee se habent ad invicem ut numerus ad numerum proportio suorum quadratorum est proportio numeri ad numerum: hoc suppositum patet. 10. Elementorum. 5. propositio: deducitur itaque intentum: quia si essent commensurabiles proportio earum est sicut numeri ad numerum: sed nullus numerus quadratus est duplus ad alium: ergo: unde si quadrati maioris ad minus est dupla proportio: costa maioris ad minorem talis est duplicata: sed inter quadrata est dupla proportio per primum suppositum ergo inter costas erit medietas dupla que proportio irrationalis est. Est enim proportio rationalis habitudo duarum quantitatum commensurabilium: siue illa que immediate ab aliquo numero potest denotari. Proportio irrationalis est habitudo duarum quantitatum incommensurabilium: siue illa que non potest immediate ab aliquo numero denotari: sed immediate denotatur ab aliqua proportione que immediate denotatur ab aliquo numero: ut patet de proportione que medietas dupla notatur.

DICO tertio: proportio equalitatis naturaliter indivisa est: omnes enim proportionales equalitatis equalis sunt: nec earum plures species assignantur: sed tantum una est. Proportio inaequalitatis est quando mensura & mensuratus existunt inaequalia: & alia est maioris inaequalitatis quod scilicet maius minori comparatur: alia est minoris quod quidem minus maiori conferitur: huius autem denominationis ratio est: quia semper relatio suum nomen capit a primo termino: & quemadmodum proportio equalitatis nulla maioris inaequalitatis proportione minoris inaequalitatis est maior vel minor: ita proportio maioris inaequalitatis quod sunt partes & species: est enim una que vocatur multiplex: que est quoniam maior numerus minor plures precise continet: & quanta erit continentia tanta dicatur proportio: alia est superparticularis que est quando maior numerus continet minorem semel & cum hoc aliquam partem aliquotam a qua quidem proportio nomen sumit: cuius enim denominationis fuerit: hac dictione addita sex superparticularis nomen: & propterea comparatis duobus numeris immediatis a minori semper proportio denominata resultabit: ut. 6. ad. 5. sexquingenta. 7. ad. 6. sexagesima. Tertia pars vocatur superpartiens cuius species duos notat numeros: unum quod partem dicitur vero partem: ut superpartiens tertias dicitur binarium in numero partem dicitur: in partem autem ternarium: partem quod numerus est numerus partis aliquotie in qua pars non

non aliquotie reducitur: partem dicitur autem numerus est ille qui dicitur continetiam partis aliquotie in non aliquotie: ut si quinque tribus comparatur: considerat oportet binarium qui pars non aliquotie ternarium in eius aliquotie partes reducendus est: ut in duas tertias: quod ergo quinario supra ternarium addit binarium continentem duas tertias ternarium: proportio. 5. ad. 3. vocatur proportio superpartiens tertias a numero continetiam & numero partis aliquotie: & est pro regula observandus: omnis superpartiens in numero partem dicitur a numero continetiam aliquotie in non aliquotie dicitur: in partem vero a numero partis aliquotie nuncupatur: infero primo omnem superpartientem in partem a minori extremo: in numero partem dicitur ab excessu quod minus extremum superatur a maiori derivari ut. 3. ad. 5. dicitur superpartiens quintas: superpartiens a ternario quo. 3. excedit. 5. dicitur autem partem quintas ab extremo minori quinario: infero secundo nullam proportionem sub modo superpartientis formari posse: cuius numerus partem dicitur sit pars aliquotie partem: unum non dicimus superpartientem tertias: nec superpartientes octavas: neque dicimus superpartientem nonas in his. n. oibus numerus partem dicitur pars est aliquotie partem. Quarta est multiplex superparticularis & est quoniam maior numerus continet minorem plures & cum hoc partes aliquotie. Quinta est multiplex superpartiens & est quoniam numerus maior continet minorem plures & cum hoc partem non aliquotie: & de his duabus ultimis speciebus hec regula: omnis proportio composita secundum continentiam integri multiplicis exponitur nominatio nem: secundum vero partem supra integra contentas superparticularis aut superpartientis iuxta regulas antepositas nomen habet institutum: & sic patet quod speciales nominationes habent compositas proportionales ex proportionibus simplicium nominibus consergetes: his quinque maioris inaequalitatis speciebus quinque partes minoris opponunt: eiusdem nominibus nuncupate sola tamen sub prepositione distantes: de his igitur quinque proportionibus maioris inaequalitatis speciebus hec sufficiant.

DICO quarto: proportionalitas que nihil aliud est nisi plurius proportionum proportio duas comprehendit species arithmetica. i. que excessus comparat proportionum: ut sicut. 3. in sua proportio. 5. superat ita. 6. 3. alia est geometrica que solas confert proportionales: sicut. n. 4. duobus proportionantur: ita. 6. tribus: arithmetica partitur: quod alia est continua: & est quoniam unico excessu per unum vel plura media plures proportionales connectuntur: connectuntur autem tunc proportionales cum idem fuerit terminus unius: & alius principium: ut sicut. 12. 9. in tribus superat: ita. 9. 6. 3. alia est discretiva: que inconiunctis crescit proportionibus: ut dicendo: quanto excessu. 4. superat 2. tanto. 3. 6. superat: proportionum amplius arithmetica: alia est armoniaca: & est datus tribus terminis similitudo proportionum primi & tertii ad proportionem excessus primi & secundi supra secundum & tertium itaque fiet tunc cum pluribus constitutis proportionibus continuis tanta fuerit proportio excessus ex primis proportionibus collectis quanta fuerit extremorum: ut his terminis constat. 6. 4. 3. & itez. 6. 3. 2. amplius. 3. 4. 3. 2. sicque in alijs: erit autem non armoniaca cum non quilibet erit extremorum proportio talis erit excessus: ut in hoc exemplo: sicut se habent. 5. ad. 4. ita. 4. ad. 3. extremorum enim est superpartiens tertias: cum tamen excessum proportio sit equalitatis: hec de arithmetica & geometrica diuidis: alia

est continua que dicitur termino vel termino per equales tendit proportionales: discontinua vero interunctis extremorum proportionibus tendit. Proportiones nabilia arithmetica proportione dicitur quod differente sunt equales: veluti sunt. 6. 4. 2. 3. 1. proportionabilia geometrica dicitur quod proportionales sunt equales: sicut sunt. 8. 4. 2. 1. proportionabilia proportione arithmetica permutatim ea appellantur que sic se habent quod sicut antecedit unius se habet ad antecedit alterius: ita & consequens unius ad consequens alterius: & hoc quo ad excessum seu differentiam: ut hic 6. 4. 3. 1. proportionabilia autem geometrica permutatim ea vocantur que sic se habent quod eadem siue equalis est proportio antecedentis unius ad antecedit alterius qualis est proportio consequentis unius ad consequens alterius: & talis modus arguendi nominatur a comutata proportione qui quidem non tenet nisi in quantitatibus vel in his que quantitatibus signata intelliguntur.

DICO quinto: quibuscumque duabus proportionibus assignatis illa est maior cuius denominatio est minor: non tamen proportio proportionum est sicut proportio suorum denominationum: nonupla. n. est dupla triple: inter denominationes autem est tripla proportio: proportionales omnes equalitatis ab uno denominatur: vel non habent denominationem: diuisio. n. equali per equale quod erit est unum. Denominatio multiplicis est numerus ostendens quotiens minor quantitas precise a minori continetur: unde denominans est numerus super quo pars assumit in suo toto: & hec est causa quod diuisio. 4. per 2. erit. 2. & diuisio. 2. per. 4. erit unum dimidium & est denominatio subdupla. Proportio superparticularis denominatur ab integro vel unitate vel fractione: ut sexquialtera. unum cum dimidio. sexquitercia unum cum uno tertio. sexquarta. unum cum quarto. sexquinta unum cum quinto. Proportio superpartiens denominatur ab integro seu unitate & fractionibus: ut superpartiens tertias. unum cum duobus tertijs. Multiplex superparticularis denominatur ab integris seu numeris & fractione: ut dupla sexquialtera: dupla sexquitercia: multiplex superpartiens denominatur a numero & fractionibus: ut dupla superpartiens tertias. tripla superpartiens septias. In observandum: primi numeri proportionales multiplicis: seu extremae proportionum de genere multiplicis ita notantur: alterum extremum est uniuersaliter unitas: aliter est denominatio illius proportionis: verbi gratia: prima extremae proportionis dupla sunt. 1. 1. quadruple 4. 1. In alijs maioris inaequalitatis partibus ita sciendum est: primo denominatione proportionis de qua queris scribe per solitas figuras: mox accipito denominationem fractionis vel fractionum pro numero minoris: qui nuncupari solet comes radicis: post eundem numerum multiplica per integrum vel integra in denominatione posita & producto adde numeratorem fractionum: & tunc habebitur numerus maior que doctores vocant ducem radicis. Exemplo hec declarent: proportio sexquialtera sic scribitur unum cum dimidio binarium est denominator: ergo erit numerus minor: multiplicet per unitatem: & plurgunt. 2. quibus adde numeratorem: unitates scilicet & habetur numerus ternarius: ergo primi numeri assignate proportionales existunt 3. 2. Item proportio dupla superpartiens septimas ita figuratur. bis & quod septimi. & sunt minimum extremum: multiplicado septem per 2. resultat. 14. quibus si. 5. adiun-

gantur habeatur. 19. ergo primi numeri date ppor- tionis sunt. 19. 7. 7. ita in ceteris pcedendū est. Dico. Quilibet proportio extremi ad ex- tremum est cōposita ex pportionib⁹ in- termedijs. i. ex pportione extremi ad medijs: & me- dij ad extremum. Item si aliqua cōstituta sit ex dua- bus pportionibus equalibus est dupla ad qualibet illarū: si ex tribus est tripla: & sic de alijs: at si ex ine- qualibus pponatur: habebit ad minores pportione maiorem pportione q̄s duplam: ad maiores: mino- rem q̄s duplam. A deo cum potentia possit resistētijs tripliciter respicere: vno modo s̄m duplam pportio- nem p̄cise: secūdo modo s̄m maiores q̄s duplā: ter- tio modo s̄m minores q̄s duplam: si potentia se ha- beat ad resistētiā in pportione dupla regule Aristo- teles sunt vniuersaliter vere: videlicet si aliqua po- tentia mouet aliquod mobile aliqua velocitate: du- pla potentia mouebit idēz mobile in duplo veloci⁹. Et si aliqua potētia mouet aliquod mobile: eadē po- tentia poterit mouere subduplūz duplo veloci⁹. At si potētia habeat ad resistētijs pportione maiorem q̄s duplam tunc p̄fata potētia mouebit medietatē re- sistētie minus q̄s in duplo veloci⁹: veluti poten- tia vt. 6. si moueat resistētijs vt. 2. p aliquod spatiū nō poterit mouere resistētijs vt. vnijs p idēz spatiū in medietate temporis p̄cise: si aut potētia habeat ad resistētijs pportionez minores q̄s duplāz: tunc illa potentia mouebit medietatem resistētie magis q̄s in duplo veloci⁹: potentia ergo vt. 8. mouens resistētijs vt. 2. mouebit medietatem resistētie mi- nus q̄s in duplo veloci⁹: hoc fundamento. nā ppor- tio. 8. ad. 1. octupla componitur ex pportione. 8. ad. 2. quadrupla: & 2. ad. 1. dupla & pportio octupla non est dupla ad quadruplāz sed minor: ergo pportio 8z quā mouet potētia vt. 8. medietatē resistētie nō ē du- pla ad pportioez 8z quā mouet totā resistētiā: q̄ octu- pla nō ē dupla ad quadruplāz: q̄ mor⁹ pueniēs a ppor- tioe octupla nō erit in duplo veloci⁹: motu pueniēte a pportioe quadrupla: sed minor. Item sit potentia vt. 9. resistētijs vt. 6. medietas resistētie vt. 3. potē- tia vt. 9. mouebit resistētiā vt. 3. plus q̄s in duplo ve- locius: q̄s moueat. 6. nam pportio. 9. ad. 3. tripla cō- ponitur ex pportione. 9. ad. 6. sexquialtera: & 6. ad. 3. dupla: sed dupla est maior sexquialtera ergo ppor- tio tripla ad pportionem duplam habet minores q̄s duplam: & ad sexquialteraz maiores q̄s duplāz: ergo potentia motua vt. 9. mouebit resistētijs vt. 3. mo- tu plus q̄s in duplo veloci⁹: motu quo mouebat resi- stētijs vt. 6. quia pportio qua potētia vt. 9. mouet 3. est maior q̄s dupla ad pportionem qua ipa poten- tia vt. 9. mouet. 6. & p̄terea volūt doctores de via cōmuni regulas Aristotelis. 7. p̄fycorū veras esse dūtaxat in his que pportionantur pportione dupla in quibus q̄dez talis existit pportio pportionū q̄lis est pportio denominationū: vñ si vtr̄ eēt vtr̄ vna potentia moueat medietatē resistētie p̄cise in duplo veloci⁹ q̄s totaz resistētiā: a pportione eq̄litas pue- nire actio: sumat potentia vt. 3. mouēs resistētiā vt. 4. per vnijs miliare in vna hora: sit iterum potentia vt. 12. mouēs resistētiā vt. 8. in duab⁹ horis p vnijs miliare: ergo eadem potentia mouebit resistētiā vt. 4. in vna hora per vnijs miliare: per regulas Aristote- lis: at cum potentia vt. 8. moueat resistētiā vt. 4. in vna hora per vnum miliare: potentie vt. 12. & 8. erūt equales: sed potentia vt. 12. p̄t mouere resistētijs

vt. 8. ergo idem poterit mouere seipsum. Itē ppono istam consequentiā si aliqua potentia mouet aliquod mobile: eadem potentia poterit mouere subduplum duplo veloci⁹: ergo queuis potentia quātūcūq̄ de- bilis poterit mouere quodcūq̄ mobile quātūcūq̄ ex- titerit resistētie: sūmatur. A. potentia que possit mo- uere. L. & sit. D. duplū ad. L. f. duplū ad. D. & B. ad. f. & tunc deducitur iste sequele. A. p̄t mouere L. ergo & D. ergo & f. ergo. B. & sic vltra: sit itaqz B. vna potentia que possit mouere. D. duplo tardi- us p̄cise q̄s A. moueat. L. ergo si regula sit vniuersaliter vera. B. poterit mouere. L. duplo veloci⁹ q̄s ipsūmet. B. p̄t mouere. D. nā. L. ē subduplū ad. D. & medietas: ergo. B. poterit mouere. L. ita veloci⁹ p̄cise sicut. A. p̄t mouere. L. quia. A. mo- uet. L. duplo veloci⁹ q̄s B. moueat. D. ergo. A. & B. possunt mouere. L. pari velocitate: ergo sunt eq̄- lis potentie: sed. B. p̄t mouere. D. ergo. A. poterit mouere. D. similiter deducetur ista. A. p̄t mouere D. ergo & f. ergo & B. Verūtamē si. A. moueat. L. a pportione quadrupla: tunc gratia materie colligi- tur. A. mouet. L. & B. mouet. D. duplo tardius q̄s A. moueat. L. ergo. A. & B. mouebūt. L. pari velo- citate: ergo. A. poterit mouere. D. In hoc ergo con- sistit via cōis: si aliqua potentia moueat a pportione dupla: potentia duplicata vel resistētia subduplica- ta sequitur motus p̄cise in duplo veloci⁹: at si po- tentia moueat nō a pportione dupla: potentia dupli- cata vel resistētia subduplicata motus inde p̄ueni- ens nō est p̄cise in duplo veloci⁹: sed vel maior vel minor existit. Et p̄pca differētia est inter esse maius p sexquialteram & in sexquialtero: & esse maius i duplo & p duplam: octupla. n. est maior quadrupla p duplā & nō est in duplo maior. Itē repitur etiam vniuersali- ter talis pportio inter pportiones qualis inter duo- minationes: pportio itaqz vnijs velocitatis ad alte- ram est sicut pportio pportionis potentie vnijs mo- totis ad suum mobile ad pportionē pportionis alte- rius motoris ad suum mobile. Cōtra: subduplata resistētia pportio potentie crecit i duplo ergo mo- uet resistētijs subduplicatā in duplo veloci⁹: nāz in ea pportione in qua nūciatur resistētia in eadem pportione crescere debet pportio potentie mo- tue supra resistētijs: ergo regule Aristotelis erūt vniuersaliter vere.

Alia opinio communis.

Sunt alij qui tenent has ppositiones esse ve- ras. Prima est: pportio velocitatu i mo- tibus insequitur pportione pportionū potentiarum mouentium supra suas resistētijs. Secūda ē: si ali- qua potentia moueat aliquod mobile certa velocita- te: eadem potentia mouebit medietatē mobilis p̄- cise in duplo veloci⁹: pportio. n. potentie ad medie- tatem resistētie est in duplo maior: pportione poten- tie ad totam resistētiā: vnde si potentia vt. 6. moue- at mobile vt. 4. aliqua velocitate: in duplo veloci⁹ mouebit medium geometricē resistētie vt. 4. & id ad qd potentia vt. 6. habet in duplo maiorē pportio- nem q̄s sit pportio eiusdem potentie ad resistētijs vt. 4. Tertia est: si aliqua potētia moueat aliquod mobile: eadēz potentia duplicata geometricē moue- bit idem mobile p̄cise in duplo veloci⁹: ideo potē- tia vt. 8. nō mouebit resistētijs vt. 3. in duplo velo- cius q̄s potētia vt. 4. moueat resistētijs vt. 3. nam pportio

pportio. 8. ad. 3. nō est p̄cise dupla ad pportionem. 24. ad tria: potentia ergo vt. 8. est dupla arithmetice ad potentia vt. 4. nō geometricē: & p̄terea si potē- tia vt. 4. moueat resistētijs vt. 3. certa velocitate: virtus que mouebit. 3. in duplo veloci⁹ erit dupla geometricē ad potentia vt. 4. Quarta est: si due po- tentie diuisim capte paribus moueant pportionib⁹: ille potēte vniute mobilita vniute equali mouebūt ve- locitate: at si potentie nō paribus moueant pportio- nibus ille potētie vniute media mouebunt velocita- te: sit entis q̄. 6. moueat. 4. & 4. duo: & habet intētiū. Cōtra: potentia vt. 8. est in duplo maior geome- trice q̄s potentia vt. 4. quia ppositio. 8. ad. 4. est du- pla: ergo cuiusq̄ resistētie cōparentur iste duo po- tentie potentia vt. 8. maior est in duplo quā potē- tia vt. 4. ideo si. 6. moueat. 4. vna velocitate mouebūt 2. p̄cise in duplo veloci⁹: & 12. mouebūt. 4. p̄cise in duplo veloci⁹ q̄s. 6. moueat. 4. absurdu. n. ē dicere 9. mouere. 4. p̄cise in duplo veloci⁹ q̄s. 6. moueat. 4. stante nāz resistētia: aucta potentia: crecit pro- portio potentie supra resistētijs: ergo si mor⁹ de- beat esse in duplo maior: potētia erit aucta ad duplū sed potētia vt. 6. respectu. 9. est subsexquialtera: & in re- latōe ad. 12. subdupla: ergo dūtaxat est aucta ad du- plāz: q̄n̄ est facta vt. 12.

Opinio Joānis marliani.

Opinio Joānis marliani varijs explicet do- cumentis primūz sit tale. Talis vni- uersaliter est inter pportiones pportio: qualis inter denominationes existit: nā cū denominatio pportiois sit q̄ntitas & magnitudo illi talis erit pportioiter p- portioes q̄lis iter denominationes: q̄ pportio maioris ineq̄litas maior est pportioe eq̄litas: & minoris ineq̄- litas: & pportio equalitatis maior erit pportioe mi- noris ineq̄litas: nam denominatio cuiuslibet p- portiois equalitatis est. 1. maioris ineq̄litas plus q̄s. 1. minoris minus q̄s vnum: q̄ semp diuisio mino- ri p̄ maior erit aliquid minus vniute: ergo oēs pro- portioes equalitatis inter se erunt equales: at in infi- nitū magna existat aliqua pportio maioris ineq̄li- tatis: nō in infinitū parua: & in infinitū parua ppor- tio minoris ineq̄litas inueniet: nō in infinitū ma- gna: ergo pportio nonecupla erit tripla ad triplā: 13 tripla in seipfāz ducta pducatur nonecuplam.

Secundum documentum sit tale: ppor- tionem vnam cōponit ex cer- tis datis pportionibus est denominationē illius p- ducti ex denominationibus illarum altera in alteraz ducta: & multiplicata: vñ vtr̄ q̄buscūq̄ duob⁹ extre- mis interposito medio cuius ad vtrūq̄z sit aliqua p- portio: cōponit pportio extremi ad extremū mō cō- positōis dicto: siue pportio primi extremi ad mediū & mediū ad aliud extremū sit equalitas: aut maioris aut minoris ineq̄litas: patet his exemplis. 4. 2. 1. 4. 8. 1. 4. 8. 3. 1. 1. 8. 3. 4. ergo p̄t pponi ppor- tio equalitatis ex pportione minoris & maioris ineq̄- litalis. Et pportio maioris ineq̄litalis ex pro- portioibus equalitatis & minoris ineq̄litalis: sicut & pportio minoris ineq̄litalis pponit ex pportioe equalitatis & maioris ineq̄litalis.

Tertium documentum sit tale. Vniuersaliter talis est pportio motuuz mere nā- liuz & vere successiuorum atqz eiusdem speciei: qua- lis est pportio pportionum excessuum potentia

rum motuarum supra sui resistētijs ad suas resistē- tijs: nam nulla potentia mouet mobile nisi excel- sus habeat supra mobile: & equalis excessus plus sa- cit ad motum in mobili paruo siue modice resistētie q̄ magne: ergo velocitas motas insequit pportione excessus potentie supra resistētiā ad resistētiā. Et si aliqua potentia moueat aliquod mobile a maio- ri pportione q̄s a dupla: illa potentia mouebit medietatem resistētie in duplo veloci⁹ aut plus q̄s in duplo veloci⁹: ratio est: omnis excessus i duplo maiorēz habet pportione respectu mobilis i duplo minus resistētijs q̄ respectu mobilis in duplo ma- gis resistētijs ergo quilibet excessus maior respectu mobilis in duplo minus resistētijs habebit pportio- nem plus q̄s in duplo maiorē ad pportionem quā ha- bebant excessus minor respectu mobilis i duplo plus resistētijs: ergo quilibet potētia que mouet aliquod mobile habebit pportione illam s̄m quā sit mor⁹ su- pra medietatē plus q̄s in duplo maiorē q̄s habeat illa potentia aut sibi equalis supra totum mobile: sit po- tentia vt. 8. resistētijs vt. 2. medietas resistētie erit vt vnum: excessus. 8. supra. 2. est. 6. pportio. 6. ad. 2. ē tripla: excessus. 8. supra. 1. est. 7. pportio. 7. ad. 1. est septupla: modo septupla ē maior q̄s dupla ad tri- plā: paucis hec tria documēta mente marliani apte patefaciunt. Cōtra: data hac opinione vbi nō eēt equalis excessus nō esset equalis velocitas. Itēz mo- uens mouet mobile p suam totam potentia & non p excessus sue potentie. Iturius regule Aristotelis si saluantur q̄ vniuersaliter potentia duplicata vel resi- stētia subduplicata motus inde pueniens sit p̄cise i duplo veloci⁹.

Opinio propria.

Teneo ad intentionē Aristotelis & Averrois nullam esse differentiam inter aliquid esse maius altero p duplum: & in duplo: maius p sex- qui altera & in sexquialtero: & p̄pca potentia duplica- ta vel resistētia subduplicata vniuersaliter mor⁹ seg- tur p̄cise in duplo veloci⁹: hoc planum ē in his que pportionantur pportioe dupla: in alijs vero pro mi- noribus exempla inducantur. 6. moueat. 4. a ppor- tione sexquialtera: mouebunt. 2. a pportione triplāz in duplo veloci⁹ p̄cise q̄s mouerent. 4. nam ppor- tio tripla est maior sexquialtera p vnam duplāz & in duplo: pportio. n. tripla ad sexquialterā ē dupla. 12. mouebunt. 4. p̄cise in duplo veloci⁹ q̄s. 6. moueat. 4. nam pportio. 12. ad. 4. maior ē pportione. 6. ad. 4. p vnam duplam & in duplo. Itē. 8. mouent. 2. a ppor- tioe quadrupla: mouebunt. 1. a pportioe octupla mō octupla ē maior quadrupla p duplam & in duplo: nā pportio octuple ad quadruplā ē dupla. 16. mouebūt 2. p̄cise in duplo veloci⁹ q̄s. 8. moueant. 2. nā ppor- tio. 16. ad. 2. ē maior pportioe. 8. ad. 2. p vna duplāz & in duplo: & quāadmodū tripla ē maior sexquialtera per duplā: & octupla quadrupla: ita tripla est maior dupla p sexquialterā & in sexquialtero: nam pportio

triple ad duplam e sexquialtera: et octupla maior du-
pla p quadrupla: cum pportio octuple ad duplas sit
quadrupla. Item. 10. mouent. 6. a pportioe supqua-
tripartiente sextas: mouebunt. 3. a pportione. tripla
sexquitertia mo pportio tripla sexquitertia e dupla
ad supquatripartientes sextas: et pportio tripla sexq-
tertia ad superbipartientes sextas est dupla: simili-
ter aucta potetia ad duplum p dicit inueniunt ppor-
tiones. Et no solum hoc est verum duplicata poten-
tia vel resistentia sub duplicata qd idem. s. sit esse mai-
in duplo. et p duplum in sexquialtero et p sexquialteru:
sed istud est generaliter verum: q pportio extremi
maioris ad extremum minus est minor pportioe ex-
tremi ad medium: quod quidem mediu sit maius ex-
tremo minori: et minus maiori p pportioe medi ad
extremum minus: itaq pportio extremi ad extremum
habet ad pportioem extremi ad mediu pportioem
medi ad extremu: et ad pportioem medi ad extre-
mum pportioem extremi ad medium. Exempla cau-
sa. 4. 3. 2. pportio. 4. ad. 2. que est dupla est sexqter-
tia ad sexquialteras et sexquialtera ad sexquiterciam.
9. 3. 1. no decupla est tripla ad triplam: quia est maior
tripla per vnam triplaz: sum itaq huius sententia:
q pportioes potentiarum mouentium ad resistentias:
et velocitates in motibus eodem pportioe ordine
pportionent: et in hoc coeuentio doctorib de via com-
muni: saluo aut regulas Aristotelis vniuersaliter no
faciendo differentiam inter esse maius altero in du-
plo et per duplum: et ita volo q. 2. sint mediuz geome-
tricum. 4. et potentia vt. 8. sit in duplo maior geome-
trice virtute vt. 4. contra alios doctores de via comu-
ni. Et no pnedo differentiam inter esse maius in du-
plo et p duplum: et esse maius in sexquialtero et per
sexquialteru: sequit q talis est pportio pportionu
qualis est denominationu: et in hoc coeuentio cu Jo-
ne marliano: cuius pfecto excellenciam ingenij sub
limitate subtilissimi viri admirant: et dissentio docto-
ribus de via comuni: et his coeuentioib no paru le-
tor. Scircio sine arrogancia loquedo: dico q frequen-
ti exercitio et tractatu et meditaco n passus suz dicta
alioz integra esse: nec aliena: sed illa coeuentio et mea
feci: ita et vos enixissime coeuentio debetis vt hec
q mea sunt vto studio et sollicitudie efficiantur vta:
hec de digressioe: na festino ad Textu Comenti. 55.

Sententia Aristoteles probare mundum
no esse infinitu fm magnitudinez. a. 55. vsq ad. 76.
dicit primo: coeuentio aduz esse: si infinitu quidez vnt
uersum corpus no sit: tantuz tamen sit vt plures sint
celi: forsan. n. hoc quispiam dubitauerit nihil obsta-
re: vt hic qui nos circudat mundus est coeuentio: sic
et plures alios esse celos: plures quidem vno: no ta-
men infinitos: prius autem vniuersaliter de infinito
dicamus. Et sciendu. 4. p hysicorum. 76. forma-
tur hec psequencia: duo corpora sunt simul ergo in-
finita: ita valebit: sunt plures mundi ergo infiniti:
ergo si mundus no pot esse infinitus no poterit ee
plures mundi: ad maiorz tu declaratorem demost-
rat sequenti summa vntatez mundi.

Auerrois primo dicit: si essent plures mun-
di: principia essent plura: naz ex-
steret plures pmt motus et pmi celi et pmi motozes.
Item corpus vniuersale. i. vniuersum.

Amplius ait: dicit celum de toto mundo: d
corpore rotundo celesti: de supio

ri orbe: et hec distinctio de celo pro toto vniuerso: p
aggregato ex firmamento et planetis et pro maxima
spera euacuat totum ambitu celi: cum. n. intelligetia
det esse celo: no pot capi celum pro orbe tantu subie-
cto intelligentie. 3. n. de aia. 14. dicit Commetator cor-
pora celestia intelligere.

Item ait: hec est ratiocinatio accepta extrin-
secus et no p se: hec scilicet: sicut sunt
plures homines: ita et plures mundi: vnde repitur lo-
cus intrinsecus: et est quando sumunt termini quozu
vnus includit in alio: locus extrinsecus est q vnus
terminus no includit aliu: locus medius est locus a
coniugatis: coeuentio. n. et abstractum appellantur co-
iugata. i. existentia sub eodem iugo. i. sub eadem sy-
gnificatione.

Sententia. 56. omne corpus aut finitu aut
infinitu: si infinitu: aut similitu
aut dissimilitu prius est: et si dissimilitu partium aut ex-
finitis specie: aut ex finitis constat: et ita notitia ista
firmissima erit copulata cu ea que tradit. 3. p hysico-
rum: si quidem corpus quodecuq sit finitu: habetur
intentu: si infinitum: aut dissimilitu partiu: velut cor-
pus naturalis: aut similitu: sicut aqua: si dissimilitum
ptium: aut species talium ptium sunt finite numero:
aut infinite: si ergo nullum corpus similitu. ptiu e infi-
nitum: similitu et nullu dissimilitu ptium: nullu corp-
vniuersaliter existet infinitum.

Sententia. 57. vsq ad. 62. in hoc consistit:
assignatio in finito: aut esset ho-
mogeneum. i. ex ptibus eiusdem inter se specie et de
nominatiois: et hoc no: quia tunc illud esset aut neu-
trum aut graue aut leue: corpus. n. ex ptibus eiusde
specie compositu simplex esse debet: cuiuslibet autem
corpi simplici debetur vnus motus simplex: aut cur-
cularis aut rectus: ostensum e autem nulluz corpus
simplex aut recto aut circulari motu agitari posse ee
infinitum. Aut forz et herogeneuz. i. ex dissimilitibus
ptibus: et hoc no: quia no est ex finitis specie: et si-
nitis magnitudine: quoniam motus simplices sunt
tres tantum: ergo et simplicia corpora specie differen-
tia finita sunt: cuiuslibet. n. corporis simplici e vn-
motus simplex: sunt et finita loca naturalia. Neqz est
ex finitis specie: infinitis fm magnitudine: quia nec
grauitas: nec leuitas possunt esse infinite: nec aliquis
locus pot esse infinitus: et impossibile esset tale corp-
moueri: ergo.

Auerrois. 57. primo dicit: in corpore simpli
ci no inuenitur motus composi-
Lora motus circularis ignis simplici est mixtus:
et terra pura mota p arcuz no mouet simpliciter. So-
lutio est: motus simplex debet esse in subiecto moto-
simplici: factus fm simplicitate illius: ideo Auerois
explicat formale in motu simplici: qd est corpus sim-
plex. ad modern explicant materiale motus simplici-
dum dicunt: motus dicitur simplex ex eo qua sup li-
neaz breuiorez p qua pot fieri ad mediu vel a medio
vel circa medium.

Item ait: quia est possibile corpus naturale sim-
plex esse immobile: scilicet semp quiescens:
et si fuerit hoc possibile in toto illi corpis simplici:
no erit possibile in partibus: sicut est terra que hz to-
tum est quiescens: ita fm partes est mobilis. C. Lo-
tra: totum et pars sunt eiusde ronis ergo omne pre-
dicatu coeuentio parti per se: coeuentio et toti: ista
pportio e secudu modis: pars terre est mobilis ergo
ista e

ista est vera: tota terra categorematice est mobilis:
ista existimo q argumentu demonstret totaz terraz
esse mobilez fm se totaz. Contra: terra fm se totaz est
mobilis ergo terra fm se totam aliquando mouebit
nam omnis aptitudo et potetia ad actum reduci de-
bet. Solutio: dicendo q sufficit aptitudinez redigi ad
actum in aliquo eiusdem ronis cum illo: et cuz pars
terre eiusdem rationis sit cuz tota terra: satis est par-
tes terre moueri: sed contra iterum arguit: nam data
ista responsione posset teneri materiaz celi hzre apti-
tudinem ad formas venio recipiendas et sufficere ma-
teriam horum inferior: eiusde ratiocinatio cu illa redu-
ci ad actum nouu. Solutio est: pot impediri aptitu-
do et potetia ad determinata forma: no tñ ad forma:
et ita si materia celi haberet aptitudinē et potetiaz ad
formas: talem potetia otiosaz esse eterno tpe impos-
sibile esset.

Item ait: mixtus ex graui et leui aut est fm
comixtione: aut fm vicinitate partiu
paruaru: et q oportet saluare qualibet partem mixti
esse mixtam: iste modus reprobaf: primo de gnatio-
ne. 86. Item corp celeste nulli est elementum sicut
ex nullo est elemento: non obstante q orbes intelli-
genijs subiecti sint principia materia lia animalium:
celestium.

Amplius format Aristoteles istam ronez:
corpus ex finitis infinituz: ergo
quelibet ps illius erit necessario infinita dicit Au-
rois: videtur q no dixit quod sequitur in vnoquoqz
eorum ex quibus componitur corpus: infinitum ee
in magnitudine: nisi quia elementa sunt contraria:
et cum vnum eorum sit infinitum: continget vt alte-
rum sit infinitum: nisi infinitum corrumperet infi-
nitum.

Kursus ait: locus elementoz est vn-
num: vel reddant singula singulis: naz
ignis locatur coeuentio lune et coeuentio aeris: aer coe-
uocauo ignis et coeuentio aque: aqua coeuentio aeris et coeuentio
terre. Terra superficie coeuentio aque et aeris: que qui-
dem superficies sunt locus simpliciter deorsum: q lo-
cans id qd est sumpt deorsuz: ab illis. n. terra circun-
datur: vel locus elementoz est vnus numero: q le-
uia mouent a medio: grauia ad medium.

Auerrois. 58. primo dicit: p aliam demon-
strationez qz sit vniuersalior:
predicte: hec demonstratio dicitur vniuersalior pre-
dicte: quia concludit simul de graui et leui: at supe-
rior de graui tñ fecit mentione: licet ad leue quoqz
applicari posset.

Item ait: si forme corporum simpliciū sint infi-
nitate in magnitudine: necesse est vt loca
eoruz sint infinita: naz locus et locatu sunt equalia:
et si hoc est: motus eozuz infiniti necessario erit aut
in seipsis aut in suis partibus: et hoc dicit ppter ter-
ram: que fm partes non fm se totaz mouet: necesse
n. e q ptes corporum simpliciū mobiliū moueant i infi-
nitū. n. mouent nisi ad locuz totu: cu igit loc- totu
sit infinitu colliget q ptes mouebunt in infinitu: mo-
tus autem illius quod in infinitu mouet necessario
est infinitus: pars enim mouet ad totuz non fm qd e
totum: sed fm qd est in suo esse naturali: et locus to-
tus et partis est idem. Sensus est: in primis descen-
dunt grauia ad centrum: qz ille est locus deorsuz: no
qz ibi sit terra: et ascēdit ignis ad coeuentio lune: etiam
si ibi no existeret ignis. 4. celi. 23. elementa mouentur

ad simile quod est locus: non autem simile quod
est totu veritamen pars ignis in aere non mouetur
ad coeuentio ignis locum naturalem: totus ignis: qz
impeditur a residuo aeris: cui coeuentio et rone cui-
dicitur locari naturaliter. Item: omne corpus sensu-
bile natum est esse in loco: et cuiuslibet rei naturali assi-
gnandus e pparius locus: et totus rei naturalis et ei-
partis fm dimensionē sumptē idem specie et similitis
est locus naturalis: vt totus ignis et scintille ignis:
locus est coeuentio ignis. Et totus terre et glebe ter-
re locus est coeuentio aque: at si illud infinituz ponaf
esse ex similibus partibus fm specie: no pot esse i lo-
co naturali: nam cum omnes occupet locuz: vna eius
partium erit in vno loco: vt sursum: et altera in alio
et specie diuerso loco: vt deorsum: quare eius alique
partes erunt in loco violento igitur totum no erit in
loco naturali: mouebitur ergo tale infinitum ad suuz
locum naturalez: naz omnis res naturalis extra suu
locum existens: si no fuerit phibita ad suum locu na-
turalem mouetur: at infinitu extra se locum non ha-
bet: cum omnem locum occupet: ergo non mouetur
fm locum ergo semper quiescit ergo mouet fm locu
et no mouetur.

Item ait: videtur. n. q naturaliter e nobis
notum q omne motuz fm rectitudi-
nem no mouetur nisi ad aliquod ad qd cuz perueni-
rit quiescat: nisi motus eius esset otiosus: qd ideo or-
bit: ne motus celi crederetur otiosus: cu no moueaf
ad aliquid ad qd cuz perueniret quiescat. Est quoqz
finitis motus celi principalis ipsa intelligentia: secū-
darius generatio et interitus horum inferioru: et pro-
pterea nunqz cessat motus celi: neqz intelligentia in-
tendit complere motum celestem: quo quidem con-
seruatur.

Kursus ait: impossibile est. n. incipere esse qd
impossibile est vt sit. i. qd factum esse
no pot: impossibile est fieri: siue id in qualitate fuerit
siue quantitate: siue latitudo: vt impossibile est esse ho-
minem qui vertice celum tangat igitur impossibile
est tantum fieri homines: et impossibile est rem natu-
ralem motaz esse vltra celuz ergo impossibile est rem
naturalez moueri vltra celum. Ita qd sursum aut de-
orsum motu esse non pot: impossibile est sursum aut
deorsum ferri: atqz infinitu corpus sursum aut deorsuz
motum esse no pot: nam oporteret ipsuz pertransire
spatium infinituz: ergo impossibile esset ipsuz moue-
ri sursum aut deorsuz. 6. p hysicorum. 91. 92. ponit hec
pclusio: nulla mutatio est infinita et sue successiois ca-
rens extremis: nam qd certis coeuentio terminis no
est infinitum: determinatis. n. extremis media ee in
finita impossibile est: omnis autez mutatio certis co-
prehenditur terminis: vt generatio est a non esse ad
esse. Corruptio ab esse ad no esse. Augmentatio a mi-
nore ad maiorē quantitatez. Diminutio a perfecta
ad imperfecta. Termini alterationis sunt contrarie
qualitates aut eaz media quibus alteratio claudif.
Et motus fm locu etiam terminis contrarijs coeue-
tur: vt loco sursum et deorsum ergo nullus motus in
finitus est. Quod si quis obijtat mutationē fm circu-
lum non claudif certis terminis: neqz eius dari termi-
num a quo neqz terminu ad que: et scircio eaz esse in-
finitaz. Respōdetur: neqz circularē motuz in finitum
poni debere: naz qd impossibile est motuz esse: et mo-
ueri impossibile est: vt qd impossibile est generatum
esse: impossibile est generari: at motum infinituz fa-

etuz esse impossibile est: si enim infinitus est: non habet terminum ad quem fiat et quo claudatur: quare factus est non potest: quod si factus est et completus igitur pervenit ad terminum quo fit motus et per consequens est finitus: igitur et motus infinitus fieri impossibile est: si enim ad corpus celestium que moventur motu respicimus: ea finita esse cognoscimus: quare et motu quo ipsa moventur esse finitum deprehendimus: si autem ad tempus respicimus quod perpetua serie trahitur: percipimus post motum unum circulariter: alterum specie consimilem succedere: et unam revolutionem ex alia progredi: hancque circumrotationem continuam ferre nunquam sine hinc: nihilominus omnis circularis mutatio finita est: tamen si unum altera succedat. Evadit etiam contingit ut post generationem sit augmentatio alterius generis quam generatio et post illam alteratio: postquam mutatio secundum locum et ita continue motui motus succedens: non tamen propterea ille erit unus et infinitus motus: nam ex variis et diversis generis motibus non potest componi unus motus: nullus in motu perpetuo tempore durat: et continua temporis successione trahitur: preterquam motus circularis. Item dicuntur dicitur: quod impossibile est factum esse: impossibile est fieri secundum naturam: sicut secundum naturam et secundum imaginationem ordinata: at secundum imaginationem inordinata potest quidpiam fieri: quod non potest factum esse.

Auerrois. 59. ait: si partes infinite separate ab invicem inveniuntur: possibile est continuari ad invicem et sic proveniet ex eis magnitudo infinita: quod est impossibile: impossibile ergo non sequitur ex possibili: illud ergo quod ponebatur possibile est impossibile: et cum contingit quod possibile sit impossibile contingit quod possibile propter quod possibile sit impossibile sit impossibile. Sensus est: partes infinite segregate si sint equales vel hac assignata maioris et cogregentur corpus constituit infinitum: unde non consumitur corpus finitum per oblationem partium eiusdem proportionis: sed per rationem partium eiusdem quantitatis unum quodvis corpus deficit. Item ista propositio: sunt infinite partes ignis numero equales: est impossibile: quod si talis propositio foret possibile: cum sit possibile partes segregatas continuari: posset inveniri corpus infinitum: ergo cum non possit esse corpus infinitum: non poterunt uniri ad invicem partes infinite equales: ignis igitur nec poterunt esse se iuncte: quod quidem antecedit ad impossibile: necesse est impossibile existere.

Auerrois. 60. primo dicit: motus sunt tres: circularis et recta pariter in sursum et deorsum: sed de hoc dictum est supra Commento. 6. diffuse.

Item. ait: et quia in demonstratione predicta non complevit declarationem in unoquoque motorum corporum simplicium: quod impossibile est ut sit infinitum: sed tantum fecit hoc in simplicibus mobilibus recte quatenus videlicet probavit nullum corpus compositum esse infinitum: et propterea corpus celeste non intravit istam distinctionem: cuius nullum corpus sit compositum ex eo.

Auerrois. 61. primo dicit: cum causa finitatis sit infinita quod forma sit infinita. i. causa finitatis magnitudinis est forma: quantitas enim habet a materia quod sit interminata a forma quod sit terminata: et cum unaqueque qualitas insequatur formam non datur qualitas interminata.

Item. ait: motus circularis est finite revolutionis: motus autem corporis infiniti est infinitus. i. si celum esse infinite magnitudinis actu: una est in finita circulariter: et propterea celum movetur infinito tempore per motum eiusdem magnitudinis infinitis completis revolutionibus.

Ratio. textus et Commento. 62. in hoc consistit. Tale corpus infinitum rectum si moveretur aut moveretur secundum naturam: aut preter naturam: si preter naturam: ergo ei assignandus esset locus alius in quem tenderet secundum naturam: nam si alicui convenit motus violentus qui est posterior: eidem convenit alius motus secundum naturam qui est prior: violentia enim non inest nisi respectu nature et si res non habuisset motum naturalem non intelligeretur habere motum violentum. 3. celi. 18. at impossibile est esse alium locum in quem secundum naturam feratur: quia tunc oporteret esse duo loca infinita: videlicet unum in quem preter naturam: et alterum in quem secundum naturam moveretur.

Auerrois. dicit: secundum quod videtur quod locus in quo movetur idem corpus mobile videtur lenter alius est a loco in quo movetur naturaliter: et non inveniuntur ita in corporibus simplicibus: sed videtur quod locus in quo movetur terra violentus est idem cum eo loco in quo movetur naturaliter: ut si sit terra in aere: motus eius ad superius erit violentus: at ad ima erit naturalis: motus enim naturalis non differt a violento nisi secundum modum tantum: ascensus namque ignis est naturalis: ascensus terre est violentus: et hec est causa quod Commentator dicebat. 5. philosophico. 59. in motibus eiusdem speciei existit contrarietas secundum naturam et non preter naturam: non adversant enim motus ignis sursum et motus terre sursum: cuius sunt eiusdem speciei. Sed tamen inquit Auerrois visum est quod non intendebat per locum motus locum in quo movetur. i. locum a quo incipit motus: sed locum quo movetur. i. locum ad quem tendit: quasi igitur dicitur: erit alter locus quo movetur naturaliter: et suppletur aliter quo movetur violentus.

Digressio.

Occurrunt mihi quedam motiva contra propositiones approbatas presentis lectione: que quidem adducere et solvere non erit inutile. In primis probabo dari gravitatem infiniti vigoris: quia in hoc gradu non est minor gravitas quam si distaret a centro distantia infinita: sed tunc in descendendo velocitaret motum suum in infinitum: infra 88. ergo. Amplius videtur quod non repugnet virtuti materiali extense movere eterno tempore: posito per possibile spatium infinito inter concavum et centrum: et lapide in concavo relicto sue nature: constat enim quod spatium infinitum non potest pertransiri tempore finito a virtute finiti vigoris. Solutio est: vel illud grave penitus corrumperet et non posset conservari per totum illud descensum. Vel dato quod conservaretur: gravitas illa efficeret infiniti vigoris: et corpus motu infinite magnitudinis actu: si enim virtus esset extensa et moveret eterno tempore: esset infiniti vigoris. 3. capitulo de substantia orbis.

Item. Sumatur ignis. 10. graduum cuius possibile appropinquentur infinita combustibilia equaliter in omnibus ad comburi disposita et preparata: ignis geniti si viderent ignem constituerent infinitum. Solutio est: casus est impossibilis: et si sit casus possibilis. Solutio est: quoniam non permittit enim

enim natura: neque magnitudinem: neque multitudinem in finitam.

Item. probabo dari caliditatem infinitam argumento reputato mirabili: sit in A. subiecto frigiditas: ut. 4. remittenda presenti hora ad non gradum: constat quod illa remittetur ad subduplum: subquadruplum et sic in infinitum: ergo caliditas intenditur ad duplum quadruplum et sic in infinitum. Confirmatur: sit A. calidum finitum maioris potentie quam B. frigidum summum: hora futura imaginetur dividi in partes proportionales minoribus terminatis versus finem: et debeat. A. predicta hora assimilare sibi. B. tunc sic: in prima parte proportionali. A. corumpet medietatem frigiditatis summe inducendo medietatem caliditatis summe: et in quavis parte proportionali tantam inducet caliditatem: quantam in prima. Nam resistencia continue tendit ad non gradum: ergo in secunda parte proportionali resistencia erit in duplo minor: in tertia parte in quadruplo minor: et ita in ceteris: ergo in fine caliditas producta invenietur infinita. C. Solutio est: in infinitum intenditur: non tamen intenditur in infinitum. Celum in infinitum intenditur arithmetice: non tamen geometrice. Uolo dicere ut clare loquar: latitudo privativum id est remissionis tendit in infinitum versus partem latitudinis privationis intensiorem: quia sicut aliquid est minus intensum: ita est magis remissum: sed in infinitum et arithmetice et geometrice aliquid est minus intensum summum: ergo in infinitum est aliquid remissum summum: et ita latitudo remissionis infinita invenietur quantum ad intentionem remissionis: unumquodque etenim tendens ad non gradum remittitur in infinitum: et arithmetice et geometrice. Et ratio est: nam quodcumque intenditur seu augetur a non gradu: intenditur magis quam ad duplum: ad quadruplum et sic in infinitum. Latitudo tamen privativum finita est quantum ad diminutionem remissionis: eo quod remissio deficit cum cremento intensiorem quod plane est finitum: nihil enim est quod in infinitum geometrice maiorari possit: quare affirmandum est in infinitum magis remissus est aliquis gradus gradu medio et in infinitum minus intensus est aliquis gradus gradu medio: non tamen in infinitum minus remissus est aliquis gradus gradu medio: veluti nec in infinitum magis intensus est aliquis gradus gradu medio: minor enim intensio est maior remissio et minor remissio maior intensio: nec minor remissio est privativum: sed ex duobus negativis effectus confurgit positivus. Et propterea dico quod frigiditas remittenda ad non gradum: remittetur in infinitum arithmetice et geometrice. Caliditas autem intenditur in infinitum arithmetice tantum et non geometrice: ut si caliditas ut. 4. intendatur in hac hora ad. 8. quando erit ut. 6. in duplo magis erit proximior: gradui summo: quando ut. 7. in quadruplo: et sic in infinitum. Et quemadmodum frigiditas remittitur: ita et resistencia decrevit in infinitum arithmetice et geometrice: et crevit velocitas arithmetice et geometrice. A. ergo in hora futura infinita velocitate ager et in infinito modico tempore: quia tamen nunquam erit ita quod resistencia sit diminuta in infinitum: nunquam infinita velocitate agit. Et quia resistencia diminuitur in infinitum

arithmetice et geometrice: latitudo motus est infinita: et non datur summus gradus latitudinis motus. Quare concludo istas propositiones memoria et scitu dignas. Prima est. Omnia que minorantur ad non gradum: in infinitum arithmetice et geometrice minorantur. Secunda est. Motus in infinitum arithmetice et geometrice maiorari potest. Tertia est. Nulla qualitas in infinitum geometrice maiorari seu intendi potest. Quarta. Qualitas in infinitum arithmetice maiorari seu intendi possunt: his propositionibus et documentis facile poteritis magnam cum resolutione argumentis Calculatorum satisfacere.

Sententia. Textus Commento. 63. versus ad. 70. stat in hoc. Loco in finitum: aut esset actuum aut passivum. Si passivum: aut ab infinito: et hoc non: quia nunquam finiretur actus et passio: aut a finito: et hoc non: ne in equali tempore agat finitum in passum finitum et infinitum et pari ratione non potest infinitum esse actuum in passum finitum: neque in passum infinitum: et ne motus localis et alteratio sint in momento: non permittit natura virtutem motuam infinitam: et qualitatem infinitam: ignis enim infinitus alia secum elementa non permetteret: virtuti itaque infinite potentie et vigoris nulla actio demandari potest: hec est huius partis sententia in generali.

Auerrois. 63. primo dicit. Sed quia propositio dicens quod omne corpus aut est actuum aut passivum manifesta est per se: corpora enim celestia videntur agere in ea que sunt sub eis: ista autem videtur agere et pati ad invicem. Sensus est: datur corpus actuum tantum non passivum tantum: non est enim materia prima corpus sed corpora: non est corpus de genere substantie: neque corpus de genere quantitatis: nec est corpus pro altera parte animalis. Si materia prima esset virtus corporis: forme non anime actus essent corporis: et corpora naturalia inanimata ex forma et corpore componi dicerentur: contra Commentatorem. 4. celi. 22. et ea que dixi. 2. de anima. 6. 4. philosophico. 71. 74. Et cum corpora inferiora agant et patiantur ad invicem: palam est quod datur reactio secundum qualitates alterius contrarietatis: nunquid vero datur secundum qualitates eiusdem contrarietatis non parva est inter auctores contentio: teneo tamen ego reactionem secundum qualitates eiusdem contrarietatis: quia sentio latitudines activitatis et resistencie qualitatum primarum esse oppositas: est quidem caliditas fortissime activitatis et debilissime resistencie. Frigiditas deinde. Humiditas mox subsequitur. Siccatas postremo debilissime invenitur activitatis et fortissime resistencie: et ita comparando activitatem agentis supra resistenciam passivi et activitatem passivi supra resistenciam agentis: semper habetur actio a proportione maioris inequalitatis: quare si fuerit agens infra speram activitatis passivi et eius virtus resistencia non sit maior neque equalis virtuti active passivi et non fortificetur aliunde agens: agens in agendo repatiat. Et si in medio inter agens et passum inducatur simul caliditas et frigiditas: tamen medius illud non movet motibus frigidis: tales namque motus tendunt in eundem terminum ad quem: quemadmodum. n. aer existens in igne ad locum naturalem descendit: et in aqua et terra ad eundem ascendit motibus illis idem titatem specificam servantibus: ita medium calefit

Tibe. sup celo et mundo. S

et infrigidatur: non tamen motibus agitatur contrariis: p illos. n. moro deducit mobile in eandem dispositioem tanquam in unam formam medietate ex caliditate et frigiditate resultante. Similiter dicat de parte repassa: que licet calefiat et infrigidet simul et semel: non tamen unquam concedendum est idem moveri motibus contrariis. Verum in circulis consentire huic consequente. Qualitates prime tante sunt activitatis quante resistentie: ergo minime reactio dari potest. Contra: dixit collega meus: sit. B. unum corpus pedalis quantitatis unum miter frigidum ut. S. potentie active ut unum. Sitque A. corpus quadrupedale: cuius primum pedale tangens. B. sit unum miter calidum ut. S. potentie active ut dimidium: alia tria pedalia habeat caliditate ut. 6. et frigiditate ut. 2. quorum sit caliditas potentie active ut tria cum dimidio: hoc casu dabitur actio et reactio etiam qualitativis existentibus tante activitatis quante resistentie. Solutio est: non dabitur quidem reactio in casu assignato: quia sicut pars agens agit favore partium: ita earum ope resistit: sed palam est agens maiore esse potentie in agendo ergo maiore potentie invenitur in resistendo: ergo concessa reactione: stante eodem ordine activitatis et resistentie qualitativis: erit motus a proportione minoris inequalitatis.

Item patefacit istam propositio nem: infinitum a finito pati est impossibile: est autem infinitum quod infinitam habet movendi aut resistendi virtutem: finitum vero quod finitam: Sit. A. passum infinitum. B. agens finitum. C. tempus actionis quo. B. agit in. A. hinc totum destruendo ipsius: et coniungamus huic posse hoc. i. hoc possibile scilicet ut aliud corpus sit finitum et minus corpora finito quod est. B. hoc autem corpus sit. D. id est quod ista potentia sit possibilis et non contingit ex ea per se aliquid impossibile. Ponat. H. passum a. D. in tempore equali primo. i. in tempore. C. tunc necessarium est quod proportio minoris agentis: scilicet. D. ad maius agens: scilicet. B. sit sicut proportio agentis id est patientis ex. D. minoris dico patientis scilicet. H. ad corpus alterum agens. i. passum minus corpore. A. infinito: illa ergo vel similis proportio que est inter. D. agens et. H. passum poterit inveniri inter. B. agens et aliud passum finitum: proportio. n. agentium ad agentia est sicut proportio patientium ad patientia.

Auerrois. 64. primo dicit: cum enim posuimus quod agentia equalia agant in patientia equalia eadem actione in eodem tempore: apparet ex hoc quod agentia equalia quorum proportio ad invicem est sicut proportio patientium ad invicem agunt actiones equalis in temporibus equalibus: et cetera. Sensus est: hec propositio est per se nota: agentia et patientia in temporalibus equalibus sunt proportionabilia: et hec probatio facit modiculam inuentionem: hec scilicet: agentia equalia agunt in patientia equalis equalis actiones in temporibus equalibus. Sed quando sunt agentia equalia patientia equalia: actiones equalis: tempora equalia: eadem invenitur proportio agentium inter se: necnon et patientium ergo agentia et patientia in temporibus equalibus sunt proportionalia.

Item ait apparet ex his propositio nibus quod corpus in finitum non agit in corpus finitum. Est confide

randum quod Commentator: propter suam translationem concludit quod infinitum non agit in corpus finitum: et hic hoc non est ostensum: at id continetur. 65. propositio textus 64. talis est. Infinitum non patitur a finito: quod si sic: ab eodem agente finitum et infinitum eque velociter alterarentur. Et pro iunioribus iterum ordinem presentem rationem. Sit. A. passum infinitum: quod per te patiatur ab agente. B. finito: in tempore. C. sitque D. virtus minor. B. que quia minor est quam. B. movebit mobile minus. A. in tempore. C. Sit itaque illud. H. Capiam partem finitam. A. infiniti equalis. H. que sit. F. quam. B. movebit in tempore. C. Tunc sic: proportio. D. ad. B. finita est: et. D. est minor virtus quam. B. sed. D. movebit. F. in tempore. C. ergo. B. movebit. F. in tempore minoris quam. C. equalis enim movens et equalis potentie movet idem mobile in eodem tempore: maius autem movens atque maioris virtutis movet idem mobile in minori tempore: minus vero movens idem mobile in maiori tempore movet: ut si in duplo minus: in duplo maiori tempore movet: et ita secundum analogiam: sit itaque illud minus tempus. E. Tunc sic: temporis. C. ad tempus. E. est aliqua proportio igitur et mobilis quod movet. B. in tempore. C. ad. F. mobile quod movet. B. in tempore. C. est aliqua proportio. Que enim temporis ad tempus: talis est mobilis ad mobile proportio: servata eadem virtute movente. Quare quicquid. B. movebit in tempore. C. finitum erit: infiniti siquidem ad finitum nulla est proportio: ergo non movebit. B. A. infinitum in tempore. C. quod est hypothesis oppositum. Unde sit proportio. B. ad. D. tripla. Capiatur. H. potentia dupla ad. D. quod quod dupla movebit mobile duplum ad. H. et. F. in tempore. C. quod sit. Q. Sumat deinde virtus tripla ad. B. que sit. R. que cum sit tripla ad. B. movebit triplum ad. H. et sit illud. E. R. et. B. equabuntur: nam quecumque potentie ad idem servant eandem proportionem: ille sunt inter se equalis. Tunc sic. R. movet. E. in tempore. C. ergo. B. poterit movere. E. in tempore. C. Et. B. per adversarium movet. A. infinitum in tempore. C. ergo eadem virtus eodem tempore movet mobile finitum et infinitum: est ergo ista conclusio evidentissime declarata. Infinitum a finito pati non potest: neque movetur.

Propositio Textus Commentarii. 65. talis est. Non patitur finitum ab infinito tempore finito. Ratio est: sit corpus infinitum in potentia et magnitudine. A. illud enim quod est infinitum in magnitudine est infinitum in potentia: quia infinitas magnitudinis est a virtute infiniti vigoris: sit. B. corpus finitum passum ab A. in tempore. C. sumatur. D. virtus finita: que quia maior est. A. virtute infinita movebit minus mobile in. C. quam sit. B. Sit illud mobile. B. et quia virtusque mobile est finitum scilicet. B. et. B. erit aliqua proportio ipsius. B. ad. B. et sit tripla. Capiatur deinde virtus. B. dupla ad. D. que movebit mobile ad duplum ad. B. quod sit. H. Deinde sumatur virtus tripla ad. B. que sit. H. que eodem tempore. C. movebit mobile triplum ad. B. quod sit. E. cum autem. B. sit triplum ad. B. et. E. sit triplum ad. B. ergo. B. et. E. equabuntur: ergo. H. movens. E. in tempore. C. movet et. B. in eodem tempore: at. A. infinitum movet. B. in tempore. C. ergo

Ergo virtus infinita et virtus finita movebunt idem mobile in tempore. C. et hoc est quod Auerrois dicit: et si ita: continget quod corpus infinitum et infinitum moveant idem eodem tempore et in eodem tempore: quod est impossibile: et dispositio litterarum Commentatoris non est multum attendenda: oportet tamen ponere inquit ipse proportionem minoris patientis ad maius patientis sicut proportionem minoris agentis ad maius agens: patientis enim magis est ignotum quod vult invenire per proportionem.

Auerrois primo dicit: si quis posuerit quod infinitum movet in tempore infinito: hoc etiam erit impossibile: quod enim movet in tempore infinito movet ad nullum finem: et quod movet ad nullum finem otiose movet: hoc enim non contingit nisi in his que sunt preter motum situales. i. illa propositio est vera in motibus non localibus: et si est vera in motibus localibus: est duntaxat vera in motibus motu recto.

Item ait. Jam declaratum est quod primum movens tempore infinito movet: nam virtus huius motionis est continuatio et perpetuitas essendi. Dat enim deus esse omnibus aliis entibus. 4. capitulo de substantia orbis: quia celus et natura dependet a Deo in genere cause finalis. 12. methaphysice. 38. et cessante motu celi: omnia ruent: quoniam res materiales pendent a celo quo ad suum generari et corrumpi: conservari et operari. Et voluit Auerrois intelligentias medias quantum est de se non facere motum eternum: sed est prima intelligentia que perpetuat motum. 4. capitulo de substantia orbis. Prosequitur dicens: quapropter necesse est ut primum movens sit infinitum scilicet in duratione: sed tamen declaratum est quod impossibile est ut tale movens sit corpus vel virtus in corpore: quoniam si corpus esset moveret in nullo tempore. Sensus est: nulla virtus infinita potuit esse in magnitudine: quin ipsa esset infiniti vigoris et moveret in instanti: circiter intelligentie finitae sunt vigoris et infinite durationis: cum sint extra magnitudines: at si essent in magnitudine et infinite durationis: essent quoque infiniti vigoris. 3. capitulo de substantia orbis.

Amplius ait: impossibile est ut corpus celeste moveat aliquod ex his que sunt sub eodem tempore infinito: nihil enim est quod moveatur a celo in finito tempore: nullus namque est motus ignis qui sit eternus: quia non permanet semper per idem ignis: variatio autem mobili variatur motus: semper tamen movebitur ignis: et si nullus ignis semper movebitur. Et cum actus quam habet celum et lux celi in his inferioribus sit ab intelligentia movente celum inferatur nullam virtutem extensam et quantam posse movere et agere ex se perpetuo et infinito tempore. Hic itaque constat neque infinitum ab agente finito: neque finitum ab infinito pati posse.

Propositio Textus commentarii. 66. talis est: infinitum ab infinito tempore finito moveri non potest. Ratio est: sit A. corpus agens infinitum: et. B. passum infinitum ab. A. in tempore. C. D. capiatur. H. corpus finitum passum ab. A. in. D. tempore: tunc sic: proportio. C. ad. D. sit tripla: sumatur virtus finita dupla ad. H. et sit. F. passa ab. A. in tempore. C. deinde capiatur virtus tripla ad. H. passa ab. H.

in tempore triplo ad. D. et sit illa virtus. B. et tempus. R. et cum tempus. C. D. sit triplum ad. D. et. R. triplum sit ad. D. et. R. inter se equabuntur: at. A. movet. B. in tempore. R. ergo movebit idem mobile in tempore. C. D. et positum est. A. movere. B. infinitum in tempore. C. D. ergo eadem virtus eodem tempore movebit mobile finitum et infinitum: et hoc est quod Auerrois concludit: contingit ex hoc ut ab eodem agente patiente maius corpus et minus in eodem tempore non in temporibus diversis: quod est impossibile. Sensus huius propositionis: ab eodem agente patiente passa equalia in tempore equali talis est: id est proportio velocitatum in motibus insequitur proportionem passorum in respectu ad agentia.

Propositio Textus Commentarii. 67. talis est: infinitum neque finito tempore neque infinito natum est movere infinitum: neque finito: ut ostensum est prius: neque infinito: quod ois motus sine habet et terminum: tempus autem infinitum sine non habet ergo tempore infinito non est natum fieri motus. Preterea si infinitum moveret ab infinito tempore infinito ergo tempore finito illius infiniti temporis parte aliqua mobilia infiniti moveret: quod quidem mobile partiale si finitum fuerit: finitum movebit ab infinito: si infinitum: infinitum movebit ab infinito tempore finito: quod si quis dixerit nihil moveri illo tempore finito illius infiniti parte ergo et in toto tempore infinito nihil movebitur: quod. n. nulla in temporis parte movetur: neque toto tempore movebitur: ergo illud infinitum mobile toto tempore infinito quo natum est moveri contineat quiescet: quod est oppositum hypothesis.

Auerrois dicit: cum posuerit patientis infinitum contingit necessario ut eius passio sit infinita: et si posuerit patientis infinitum et passionem finitam est quasi positio contradicens sibi. claudit contradictionem dicere possis infinitum et passionem finitam: et dicendum est ab aliquo quod ponens hoc petit principium: id est affirmans agens infinitum agere in passum infinitum petit. i. potest faciliter non erat enim hucusque inducta aliqua ratio contra illud: ideo qui dicit passum infinitum et passionem finitam claudit contradictionem: at qui asserit agens infinitum agere in passum infinitum petit principium. i. potest faciliter reprobari.

Comento. 68. Omne corpus sensibile: id est tangibile habet potentiam actus et passivam in similibus: et propterea excluditur celum quod non est tangibile sed sensibile tantum sensu visus. Contra: magnitudo est sensibilis tactu ergo celum est tangibile. Dico quod maior est colligantia tactus et visus quam obiectorum tactus et visus: quare si debet sensibile commune imutare perigitur proprius: ideo cum magnitudo celestis non sit subtilis qualitativis tangibilibus: non erit celum tangibile.

Defectio. 69. Extra celum non est corpus infinitum: nam intra et extra ratione loci dicuntur et locum denotant: extra autem celum non est locus ergo extra celum non est corpus infinitum sensibile nec spirituale. i. solo intellectu comprehensibile: et propterea valet hec consequentia: extra mundum non est locus ergo extra mundum est locus: cum extra et intra sint differentie loci: et differentia non sit sine illo cuius est differentia.

Comento 69. Consideranda est defectio inter Theophrastum cuius sententia sanctus Theophrastus super celo et mundo. f. 2

mas: et Averrois cui fauet Albertus magnus: Themistius fundavit sermonem Aristotelis super duas propositiones. Prima est: o[mn]e corpus quod est in loco est sensibile. Secunda est: corpus quod est extra mundum est sensibile: sed omne corpus sensibile est in loco: ergo corpus quod est extra mundum est sensibile. Contra: Themistius inuehit Averrois: quia Aristoteles non manifestavit has propositiones: omne corpus quod est extra mundum in loco est: omne corpus sensibile est in loco: sed consequentia Aristotelis est ista: o[mn]e corpus quod est in loco est sensibile: ergo nullum corpus in loco est extra mundum: quoniam nullus locus est in loco. Extra mundum non est locus. Et ordinando has rationes conuenit Averrois simpliciter istas propositiones in terminis paribus: o[mn]e corpus quod est in loco est sensibile: o[mn]e corpus sensibile est in loco. Extra mundum non est locus: ergo extra mundum non est corpus sensibile. Preterea valet: extra mundum est corpus sensibile: ergo extra mundum est corpus in loco. Significat autem Aristoteles intendit istam propositionem: o[mn]e sensibile est in loco: est: quod potest esse sentire huic rationi: omne sensibile est in loco. Extra mundum non est locus: ergo non est extra mundum corpus sensibile: quoniam potest esse pertinaciter dicere illic esse corpus spirituale non sensibile: propter quod non contingit ut sit in loco. Respondemus: ei quod necesse est dicere quod illud corpus est in loco: quoniam extra et intra non tantum locum. In summa tria obseruentur ex presenti commento. Primum est: propositio ista. Extra celum non est corpus sensibile: nec intellectuale: que hic euidenter declarata. Secundum est: ratio Themistii erat talis: omne corpus quod est in loco est sensibile. Corpus extra mundum est in loco: ergo corpus extra mundum est sensibile: omne corpus sensibile est in loco: ergo non est extra mundum corpus in loco. Tertium est: ratio Commentatoris talis est. Omne sensibile est in loco: Extra celum non est locus: ergo extra celum non est corpus sensibile: non est etiam extra celum corpus intellectuale non in loco: quia extra et intra ratione loci dicuntur et loci denotantur: et o[mn]e quod est in loco est sensibile: ergo corpus spirituale esset sensibile. Et ex his patet conuenientiam istarum propositionum: omne sensibile est in loco: omne corpus quod est in loco est sensibile: siue tale corpus sit in loco per se: quia continetur: siue sit in loco per accidens ratione centri: veluti est celum.

Sententia 70. Corpus circulare non est infinitum: Tunc quia omne habens medium habet extrema: Tunc quia reuoluitur circa medium: et hec causa inquit Averrois est magis propria quam prima: quia illa et rectis et rotundis corporibus consentit: hec rotundis tantum. Item corpus rectum non est infinitum: quia tunc locum ad quem moueretur oporteret esse infinitum: cum impossibile sit corpus infinitum loco finito contineri: locus autem infinitus esse impossibile est: cum locus sit terminus et extremum: et si tale corpus mouebit preter naturam potest et moueri secundum naturam: erunt ergo duo loca infinita.

Averrois primo dicit: hec est alia demonstratio. i. aliud genus dicendi a predictis: et est logica scilicet quia est ex veris propositionibus sed non propriis: imo generalibus: id est est ratio per syllogismos dialecticos: erunt autem iste rationes dialectice: quia procedunt ex eis que conueniunt corpori infinito in quantum est infinitum: siue sit mathematicum siue naturale: habere scilicet medium: et non habere aliquid equale extra se: et posuit supra ad manifestationem aliorum.

Item ait: necesse est ut locus in quo mouetur sit maior eo. Sensus est: vel locus est maior locato. i. locans: vel ut Albertus refert: locus per quem mouetur mobile tam naturaliter quam violenter est quidem maior: locus autem ad quem mouetur tam naturaliter quam accidentialiter est equalis: ergo vnum infinitum erit maius quam aliud: locus. n. in quo mouetur per hoc quod non habet ultimum est finitus: per hoc quod maior est infinito: et ergo sine fine maior.

Item ait: non intendebat quod locus motus naturalis corporis est alius a loco sui motus accidentaliter: quoniam locus in quo aer mouetur naturaliter: est idem cum eo in quo mouetur violenter. i. locus a quo incipit motus et naturalis et violentus: aque est idem: ex his enim aqua in aere ascendit violenter: tendit ad ima naturaliter: quoniam intendit quod locus ad quem lapis mouetur naturaliter est alius ab eo in quem mouetur violenter: hoc est manifestum de motibus simpliciter corporum: sicut est manifestum quod locus in quo corpus quod recte mouetur quiescit naturaliter est alius a loco in quo quiescit violenter.

Nota 71. Virtus finita mouet mobile finitum: ergo infinita infinitum: illa in tempore: ergo ista in instanti. Contra finitum et infinitum sunt contraria: finitum est: ergo infinitum est vel potest esse: ratio concluderet si foret contraria positua. Item si tale corpus preter naturam moueretur: cum id ab altero esset: oporteret illud a quo violenter moueretur esse infinitum: et sic oporteret plura esse infinita aut infinitum moueri a finito.

Nota 72. si quis ista dixisset ipsum corpus infinitum sponte sua posse inchoare motum: et eundem cum liberit itermittere: ne concederet oportere esse plura infinita: ergo tale corpus erit infinitum animal: cum a seipso moueri solis animalibus concedatur: et non potest esse infinitum animal: cum tunc propria animalis officia exercere non possit: indigeret quoque animal infinitum cibo infinito et organo infinito.

Averrois primo format istas consequentias: est animatum ergo animatum: colligit sumpto animato habite animam spirituale. i. habete animam spiritualiter imutabilem.

Item ait: si fuerit inanimatum: erunt duo eorum: pora utrumque infinitum mouens et motum: et hec differunt secundum naturam id est specie: quod est impossibile: quia forme specie distincte determinant sibi determinatas figuras et quantitates: vnde si natura alicuius forme fuerit innata esse in corpore finito: necesse est ut natura istius forme sit eadem: forme enim diuersarum naturarum innate sunt habere materias diuersas quantitates: cum diuersitas formarum sit causa diuersitatis quantitatum: et magnitudinum recipientium formas. Sensus est: res est terminata per formam: interminata per materiam. 3. philosophorum. 60. omne enim quod est vnum est vnum per formam: et terminus est a forma: primo de animalibus. 53. ex quibus auctoritatibus palam colligitur formam esse principium individuationis. 2. de animalibus. 2. 3. 9. ex hoc enim quod materia habet causalitatem supra formam: et quod sit pars individui non conueniuntur quod materia sit quo individuum est individuum: merito namque materie individuum est ens in potentia non in actu.

Sententia 73. Non est sententia cum Democrito quod infinita corpuscula animalia possint esse et situ distincta inter se in vacuo infinito constituat. Tunc quod Democritus tales atomos ponit esse eiusdem rationis et nature: ergo o[mn]es ille atomi ad locum totius ferri nate essent: in corpore. n. simpliciter totius et partium idem est motus: illas autem atomos loco moueri impossibile est: cum quicquid mouetur partibus sit. Tunc quod o[mn]es atomi essent eiusdem rationis: si vna earum est leuis et quiescit: ergo et totum compositum erit leue: ergo nullum compositum erit graue: et ita si vna erit grauis: nihil esse leue concludetur.

Averrois primo dicit: si non nullus motus esset propter quem compositum esset infinitum. i. si compositum poneret infinitum o[mn]ia corpora simpliciter ex quibus componeret oporteret esse infinita secundum molem aut saltem vnum eorum: nam si o[mn]ia essent secundum magnitudinem finita et compositum finitum existeret.

Item ait: quod mouetur vna gleba et tota terra si esset imaginata extra locum suum: et ita ista propositio: in idem tendit terra et particula terre et vera conditionaliter intellecta: et concessio quod tota terra secundum se totam moueri non possit non est tam negandum ipsam esse immobilem: ut dixi supra. 77.

Item ait: hoc quod dixit sequitur positionem quod ista corpora sint infinita et sequitur positionem quod sint elementa totius: propter quod existimatur quod non proprie sequitur: et hoc sequitur positionem eorum quod sunt in finita: quia cum fuerint infinita: nihil reperitur extra ea: et propter hoc dixit Themistius in hoc loco quod non sequitur ex hoc sermone conclusio quam intendebat concludere: scilicet sequitur quod natura partium indivisibilium non est vna: Sensus est: iste consequentia valet ad hominem: si omnia sint graua: non potest leue corpus esse. Et si leuia non potest graue esse: valet istis presuppositis: atomi sunt vnius nature et elementa cuiuslibet corporis compositi. Et sunt in finite atomi: vnde si essent alia elementa ex quibus composita constituerentur non colligeretur omnia esse graua: aut omnia esse leuia: at si in finite ponantur: non erunt alia elementa extra ea: et propterea non possunt corpora naturalia esse infinita: ne quicquid sit vel graue vel leue esse cogamur affirmare. Themistius autem credit illa corpora inuisibilia non posse esse vnius nature: ne quicquid esset: foret graue vel leue: et ita non consentit Commentator Themistio.

Sententia 74. et 75. si omnia essent leuia omnia mouerentur sursum: ergo a medio si graua: tenderent deorsum: ergo ad medium: infiniti autem non est medium: cum eius non sit extremum: ergo concessio infinito non possit esse motus sursum aut deorsum. Item nullus esset locus ad quem tale infinitum moueretur: cum infinitum loco claudi non possit: aut enim moueretur natura: aut preter naturam: neutrum dari potest: nam his que mouentur natura aut preter naturam: determinata sunt loca ad que mouentur: in finito autem non est determinatus locus ad quem moueretur: igitur in infinitum erit immobilis. Et si

quis affirmet infinitum moueri violenter: erit aliud mobile cuius motus secundum naturam conuenit: ergo non omnia essent graua: aut leuia: nam si infinitum tenederet deorsum secundum naturam: esset graue: si preter naturam: esset leue: ergo non est ponendum compositum esse infinitum eiusdem nature atomis.

Averrois 74. facit istam rationem: omne corpus graue aut leue est contentum ab extrinseco: nullum corpus infinitum est contentum ab extrinseco: ergo nullum corpus infinitum est graue aut leue. Item est corpus infinitum: ergo non est medium neque orizon: ergo non est locus: ergo non est motus naturalis neque violentus.

Averrois 75. ait: loca motuum accidentalium sunt loca motuum naturalium et eorum: nam vbi quicquid fuerit inuentus motus accidentaliter inuenit naturalis et euerso. Similiter et loca quietum naturalium sunt loca quietum accidentalium. Unde in locum sursum tendit ignis naturaliter. Terra violenter: sursum quiescit leue secundum naturam: graue preter naturam. Et propterea dicitur supra. 10. et 14. o[mn]em motum simpliciter preter naturam seu violentum vni esse naturam alteri: et de quocumque est verum dicere: iste est motus violentus est verum dicere quod est naturalis alteri: sic motus ignis ignis circularis cuius non sit naturalis alicuius corporis non est violentus ignis: motus terre transuersalis nec est violentus nec naturalis terre: nec alicui alteri corpori: quoniam non est simplex: omnis enim motus simplex est aut violentus aut naturalis: o[mn]is motus aut violentus aut naturalis est simplex. Nec sunt que presentia summa vobis: declaranda propter quod quidam stabilita est ista propositio. Abundus est finis magnitudinis actu: in sequenti lectione conueniens est ut de veritate eiusdem a nobis pertractetur.

Summa Octava Primi de celo

Odo igitur volumus

Presentia summa que est a Textu Commento. 76. vsq. ad 97. euidetissimis rationibus conuenit tantum esse vnum mundum numero: et enim vnum de mirabilibus et nobilitatibus quesitis in natura. Vtrum mundus sit vnus: vel sint mundi plures: quod quidem hoc per se desiderat scire.

Sententia 76. consistit in quatuor propositionibus. Prima est: o[mn]ia corpora naturalia aut mouentur aut quiescunt. Secunda est: quicquid mouetur motu scilicet simplici aut mouetur secundum naturam aut preter naturam: dico motu simplici: quia ignis motus motu circulari nec naturaliter: nec violenter mouetur. Similiter terra per arcum mota nec secundum naturam mouetur: neque contra naturam: quia motus transuersalis terre est mixtus: non simplex. Tertia propositio est: in quo loco res natura quiescunt: ad eundem natura perperant: et in quo violenter quiescunt: ad illum violenter pergunt. Similiter omne quod mouetur ad aliquem locum naturaliter: quiescit in illo naturaliter: et quod mouetur ad aliquem locum violenter quiescit ibidem violenter. Quarta propositio est: si alicui corpori motus alius quo violentus sit: motus localis contrarius violento erit eundem naturalis.

Auerrois dicit. Enm declaravit mūdus eē finitū magnitudine. Iceptu pteru tari vtrū sit vnus aut plures; ratio est: qm̄ si mūdus fuisset infinitus fuisset tm̄ vnus: & non oportuisset ingredi vtrū mūdus eēt tm̄ vnus: postea dicit qd ista questio est nobilitior: & difficilior prima: est quidēz nobilitior: & difficilior: qz ex pfecta huius questu expeditiōne scietur vnitās Deī: n. sunt plures mundi & plures dī: & si vnus; vnus. **Distictio de celo** expla nata est supra.

Tenendum est ad mentem Auerrois qd sicut elementus mouet ex se & ab intrinsecorqz causa quietis naturalis terre & motus ei est nā grauitatio in terra: motus. n. terre ad centrum est a forma terre: ita ab eadem causa aliter & aliter disposita. prouenit motus violentus. & quies illum insequens: vnde elementa mouent ad loca naturalia ex se: sed ad loca opposita locis nālib: ab alijs: & cuz hac ppositione stat veritas istius: elementa mouentur ex se per accidens: & nō per se. proprijs: nō moueant ex se in rei vitate s; ex extrinsecorqz. celi. 28.

Sententia. a centro moueretur. fm̄ nauirā: qz pperaret ad mediu alterius mūdi: & moueretur violenter: quatenus se absente. centro huius mūdi. Et hec ratio cōcludit nō esse plures mundos eccentricos neqz cōcentricos: plures autē mundi intelliguntur cōcentrici: quādo supra. orbes celestes vnus essent elementa & orbes celestes alterius idem: cum primi mūdū corporibus habentes centrum. & cōcentrici vero essent quādo diuersa ipsorum existerent centra: vt si supra hunc mundū locaretur alius cuius supremum celum. tangeret huius supremi. celi conuexum: veluti duo globi quorum vnus alteri superponitur.

Auerrois dicit: necesse est vt motus eius sit aut naturalis aut violentus: cum posuerimus qd nullus motus fugit istos duos motus: ergo ois motus simplex est: aut naturalis: aut violentus: si ergo motus terre a medio istius mundi ad mediu istius fuerit violentus: cum sit motus a medio ad circūferentiam mundi in quo est: ergo terra mouebit violēter ad mediu: ergo naturaliter mouebitur a medio: & hec ratio pcedit si posuerimus plures mūdōs cōstitui ex corporibus eiusdem specie: & corporib: eiusdem rationis debent loca eiusdem rationis: comparari: etiā debent corpora vnus ad corpora cōsimilia & eiusdem denotationis alterius: vt terra vnus ad terram alterius: & ignis ad ignem.

Sententia. 78. Si plures mundi constarent ex corporibus diuersarū rationū & specierū: mundus de eis vno tantum nomine & diuersis rationibus diceretur ergo equiuoce ergo non essent dicendi plures mundi: sicut neqz hō vnus & pictus: dicitur plures homines. Ex opposito igitur si plures essent mundi: constarent ex eiusdem nature corporibus ergo & motus illorū: corporum essent cōsimiles: vt aliqua nata essent moueri a medio: alia ad medium: alia vero circa medium in vno mundo sicut in altero. Et eodem enim corporū idem sint motus.

Auerrois primo dicit: si posuerit duos mūdōs cōtinget vt corpora nālia moueant naturaliter duob: motib: p̄ijō infimulē

qm̄ terra in quātum terra mouetur ab illi: mūdō ad medium istius mūdi p̄tigit & moueat a medio & ad idem mediu: a medio idē illi: mūdū: qz mouet ab illo mundo ad mediu istius: ad mediu aut qd est i illo mundo: quia mouet a medio qd est hic ad illud medium. Cōtra: ex hoc nō sequit idē moueri simul motibus contrarijs: sed successiue tantum & interpollate: & propterea dico idem moueri simul motibus cōtrarijs: nam vna terre particula recedens a medio illius mundi tendit ad idem medium non numero s; specie: & qz vnus motus numero est recessus a centro & accessus ad centrum: recessus est violentus ter: & accessus naturalis ergo vnus terra mouebit vno motu numero: mouebitur duobus motib: contrarijs infimulē.

Item air. Manifestū est qd mediu nō est nisi corpus sphericū: & corpora spherica non sunt nisi per corpora existētia in medio. Ratio ē: qz mediu est locus corporis sphericū: & tūc nāissime terra est locata qm̄ mediu eius est mediu mundi: in habitudine. n. ad mediu dignoscit simplicitas motuum corporū simplicium: cū que dā ad mediu: nō nulla a medio: alia circa mediu moueant. Esse quoqz mediu motus circularis est cā conseruās quietē terre. celi. 102. celū autem est per corpora existētia in medio: vel quia hec inferiora sunt finis secundarij: celi. 2. celi. 17. 21. vel qz celum indiget aliquo fixo & quiescente: cui quasi innitatur & circa quod reuoluitur: si autem terra existit ergo & aqua & aer & ignis.

Item air. quia inopinabile est existimare qd sit alius mundus cōueniens isti nisi tantum in nomine: sicut est inopinabile existimare qd sit alius homo non conueniens isti homini nisi tantum in nomine: qm̄ qui tale ponit nō ponit aliqd terminatum neqz distinctū. i. non ponit homines cōuenire nisi in nomine: similiter & mundus: & non pōt cuius nature essent alterius mūdū: neqz quas operationes hērent: sed qz ex talium pluralitate. nō infertur plures esse mundos: quāpropter si quis ponat alium mundum necesse est vt ponat ipsum vnu voce cum hoc. i. sicut ista est falsa: sunt plures canes: & ista: homo vnus & pictus sunt plures homines: ita & ista: sunt plures mundi: si iste terminus mundus sit terminus equiuocus: est nāqz pceptū vlt: omnis ppositio est distinguenda in qua ponitur terminus equiuocus singularis numeri: etiam si in omni sensu esset vera: at quelibet reddatur falsa: si ponatur terminus equiuocus in numero plurali: cui pcepti ratio potest esse talis: per quācūqz ppositionē pluralem denotat qd multe singulares sunt vere i: qbus inuenitur predictus terminus in numero singulari: veluti per istas: homines currunt denotatur veritas istarum ppositionū: iste est homo: & iste ē homo: est enim plurale singulare geminatum. ergo per istam ppositionē: sunt plures canes dnotabilē. vitas istarum ppositionū: iste est canis: & iste est canis: s; constat qd tales ppositiones sunt distinguende: ergo nec vere: nec false. C Sed ambiget quispiā: nam ista consequentia non videtur valere: corpora istius mundi sunt alterius rationis & speciei a corporibus alterius mundi ergo nomē mundi est nomen equiuocum: ergo non sunt plures mundi: cum & ista nō valeat: hō & brutū sunt alterius rōnis & speciei: ergo nomē aialis est nomē equiuocū ergo hō & brutum non sunt plura animalia. C Solutio est: corpora istius mundi

mundi & alterius si different specie: different diuersitate se tenente ex parte principij materialis: ergo illis nihil esset cōe vniuocū: vniuocatio enim est a materia: omnibus aut corporibus subcelestib: isti mūdū aliquid est cōe vniuocū: quoniam eorum est eadem materia fm̄ essentia: & ppter ea homo & brutum sunt plura animalia. C Contra iterū: sequela hec nō colligit: naturatū celeste & naturatū subceleste differunt specie diuersitate se tenente ex parte principij materialis: ergo nomen naturati est nomē equiuocū ergo naturatū celeste & naturatū subceleste nō sunt plura naturata. C Solutio est: principij materiale naturati celestis nō est transmutabile de vna forma in aliaz forma: principij materiale naturati subcelestis variabile est de vna forma in aliaz forma: & ppter ea naturatū celeste & subceleste nihil est cōe vniuocū: at cū naturatū celeste cā esset naturati subceleste: sicut nomen naturati analogū analogia cause ad causatū tollente vniuocationē: scilicet ppositio hec vera est: naturatū celeste & naturatū subceleste sunt plura naturata: si aut fuisset alius mundus & elementa illi alterius nature ab elementis istius: nō potuisset horū & illorū esse idem principij materiale fm̄ essentia: ergo illis nihil cōe vniuocū potuisset correspondere & cū elementa illius mundi nō existissent cā elementorum huius mūdi neqz hec elementa illorū: illis nullo nomē analogū cōe fuisset: ergo ista cōsequētia euidentissime est deducta. Elementa istius mundi sunt alterius rationis ab elementis alterius mundi ergo nomen mundi est nomen equiuocum: ergo nō sunt plures mundi.

Postremo ait: & debemus scire qd qui fuerit assuetus verbis loquentiū difficile aut oio nō poterit pcedere istā ppositionē: & sibi similes: isti. n. opinantur qd oia sunt possibilis & necessariū nihil est: & primus p̄hs d; dstruere verba oium sophistarū quorūz sapientiam est negare prima principia & destruere sapiētia. Sensus est: nō dstruit primus p̄hs verba oium sophistarū: sed eorū quorum officū est negare prima principia: & cū dicit loquentes opinari oia esse possibilis & nihil esse necessarium pter deum scilicet: inuepit aduersus leges cōsuetudinē: que qdem consuetudo facit vt ppositio nō sit impossibilis: penitus assentiam: & hec eadez est snia eiusdē. 2. methaphysice. 14. 15. p̄io physico: 71. 60. 71. Ego tm̄ tueor ptes Cōmetatoris in his que p̄tinet ad expositionē Aristotelis.

Sententia. 79. In primis forma ista cōsequētia: motus corporū pluriū mūdōrū sunt idem in specie ergo ptes mūdōrum sunt idēz specie: in quolibet enim mundo inueniēnt tres motus simplices: a medio scilicet & ad mediu & circa mediu: tunc sic: elementa diuersorū mūdōrū sunt eiusdem rationis ergo terra illius mundi mouebitur ad mediu istius mundi: & ignis illius ad cōcauū lune istius mundi: ergo terra illius mundi mouebit fm̄ naturā sursum in proprio mundo: quia per aquā: aere: ignem: propriū mūdū vt perueniret ad mediu istius mundi: nō enim posset inquit Auer. venire ab illo mundo ad istū anteqm̄ moueatur in illo mundo ad suū orizonta: similiter & ignis alterius mundi in proprio mundo ferretur deorsum: cum moueretur per aerem: aquam & terram propriū mundi: vt perueniret ad ignem istius mundi: hec autem manifesta sunt impossibilia: ergo.

Auerrois dicit primo: & nō p̄re aliquis dicit qd natura ignis qui est i medio alterius mundi sit moueri ad superius illi: mundi: & qui est in isto mundo moueri ad orizonta istius mundi: & similiter de terra que est illic & terra que ē hic. i. si natura ignis alterius mundi sit moueri ad superius illius mundi: & natura ignis existētis in isto mūdō sit moueri ad superius istius mūdū: & similiter de terra illius & terra istius mundi: colligitur ex hoc primitus qd natura ignis que est in medio illi: mundi esset natura terre istius mundi: quoniam qd mouet ad orizonta illius mundi & qd mouetur ad medium istius mouetur ad idem: cū ambo pergant ad mediu istius mundi. i. si terra istius mundi debeat peruenire ad terram alterius naturaliter: ibit per aquā: aerē & ignem propriū mundi fm̄ naturā: ad terrā alterius mundi: & ignis alterius mundi si debeat peruenire ad cōcauū lune istius mundi ibit per aerem: aquā & terram propriū mundi: sed que naturaliter mouetur per aliqua media: ad eundēz locū naturaliter p̄gunt: terra istius mundi ferretur naturaliter ad mediu istius mundi: ergo ignis alterius mundi ferretur naturaliter ad mediu istius mūdū: ergo natura ignis existētis in illo mundo ē natura terre istius mundi. Et aliter deduco tales consequentias: terra naturaliter tendit ad centrum: & ignis alterius mundi si debeat properare versus cōcauū istius mūdū recedit a superiori ergo tendit versus inferius & mediu: & centrum: quoniam recedere a superiori naturaliter est tendere naturaliter ad medium: sicut & recedere a medio naturaliter est pergere versus superius naturaliter. C Secundo loco infert Auerrois: ergo motus istorū elementorū eēt accidentalis: ratio est: quia recedere a cetro uest violēter terre: & recedere a superiori uest violēter ignis. C Tertio infert qd idēz elementū moueret motibus contrarijs: quia vna terre particula recedēs a cetro sui mundi: vt tendat ad centrum alterius mundi mouet naturaliter: quatenus recedit a centro mouet violenter: ergo idem mouebit simul & semel naturaliter & violenter.

Item ait: si plures mundi essent: non eēt superior naturalis neqz inferior sed in sola cōparatione: & si ita eēt: tunc non diuersaret natura elementorum ppter diuersitatē motus: imo eēt d motibus naturalibus sicut de motibus animalium: scilicet quia animal mouet ad loca opposita. Sensus est: habet vnūquoduis elementū peculiare desiderū quo ad locum suum tendat naturalē: possunt autē animalia naturaliter moueri versus omnes differētiās positionis: licet anima vt anima habeat duntaxat potestatem mouendi circulariter. 2. capitulo de substantia orbis. C Unde elementa habent propria loca in quib: conseruant: & ad ipsa mouentur: cū fuerint extra illa elementata aut omnia & animata & inanimata habēt quidēz propria loca ipsa conseruata: in quibus & si cōseruentur: ad illa tamen naturaliter moueri non dicuntur: cum omnia fm̄ elementū in eis dominans naturaliter moueant. Itē si essent plures mundi: non esset superior neqz inferior naturalis: ratio est: quia recedere a superiori nō esset vniuersaliter descendere & recedere a centro nō esset vniuersaliter ascendere: sed duntaxat recedens a cōcauo lune istius mūdū eēt descendere: & recedens a centro istius mūdū tendens ad cōcauū lune vel ignis eēt ascendere: ergo cū iste sequentiē valeant: hoc recedit a superiori ergo de/

scendit: hoc recedit a centro ergo ascendit: n sunt plures mundi.

Sententia So. aut itaq; ponendū non est eandēz corpōz naturā simpli- cium in pluribus mūdis: aut si eandēz esse ponam; et velimus evitare predicta incōueniētia que sequū- tur ex diuersitate mediorū et extremorū: necesse ē vt faciamus ipsūz mediū vnūz et vltimū itidēz vnūz: qd si hoc sit: vno plures esse mundos impossibile est: ad vnitatem enim mediū et mathematicū et naturalis et extremi ad quod ferunt leuia vbiq; sint infertur vnitās mundi.

Auerrois primo dicit: vult in isto capitulo coniungere propositiones demon- strationis cū cōclusionē vt sint pntes corā cōsideran- tes: scilicet vt sint apud intellectū sicut sensum. Sen- sus est: potentia sensitua cōmodius iudicat duo sen- sibilia vnita q̄ dispersa: ita intellectus human' expe- ditus iudicat propositiones vnitas q̄ non vnitas: nō deducit. n. cōclusio nisi ex pmissis mō et figura di- spōsitis: quib' qdem alio actu assentit q̄ cōclusio- ni: cum ex actibus elicitis circa pmissas causas habi- tus intellectualis: ex actibus circa cōclusionē origi- natur habitus scientificus.

Item ait: aut intendit qd nō cōtingit eis cuz nō posuerint vnū orizonta et vnum mediūz: et posuerint nām elementorū in plurib' mūdis esse vnā: vt elemēta moueant q̄ naturā: ratio ē: qz multi- plicatis medijs et locis superioribus: vna pars ter- re recedens a centro simul et semel motibus contra- rijs mouetur.

Amplius ait: induxit tres ppositiones: qui- bus nullus pōt cōtradicere: p̄ia est: partes mundorū necessario sunt eundēz nature. Secunda est: orizon et mediū partium que sunt eius- dem nature est vnū numero. Tertia est: si centrū est vnum similiter et orizon: mundus est vnus numero. Et colligitur ex hoc loco nullum corpus celeste esse excentricum mundo.

Querī solet nūquid illi mot' qbus aer existēs in igne descendit ad locū propius: et in aqua et terra ascendat sint eiusdē speciei: videtur qd sic propter identitatē termini ad quē: vt qd nō: propter diuersitatē mediorū: cōstat aut qd ad identitatē mo- tus requirit identitās mediū: motus. n. terre p arcū differt specie a motu terre per cordaz: nō obstante qd tendant ad eundem locū. Solutio est: distinctio de medio essentiali qd est recitudo et curuitas et medio accidēti soluit pntem difficultatem.

Snia. Sr. Quia quispiā potuisset obijcere ter- ram vnus mūdi et alterius multū a se in- uicem distare: et propterea eas diuersē. inter se esse nature: neq; vnā cōpata; ferri ad alterā. propter. s. distantiam. Rūdet Aristoteles qd esto qd terra vnus ab alterius terra multū distaret: et ignis ab igne: nō tamen tēcirco oportet qd cōcluditur: qz distātia nō arguit inter corpora specificū discrimen: sicut neq; propinquitās arguit ea esse eadē specie. Censere igitur aliam simplicitū esse naturāz: si minus. aut plus a proprijs locis distent: metas est egredi rōis. Quid enim refert tanta longitudine: an tanta distent: est qdem fm rōnez: qd quāto plus corp' apporximatur ad suum locūz: tanto magis velociter moueat: ita tñ qd species sit eadem: et motus et mobilis: differentia namq; velocitatis est fm quantitatem non fm spe-

cie: veluti et differentia longitudinis.

Auerrois Sr. primo dicit: cū posuit qd causa diuersitatis motuum corporum mobilium scilicet motus eorū a locis oppositis ē di- ueritas naturarū: terra. n. absentat se fm naturam a loco superiori: ignis vero ab inferiori: et ideo sunt al- terius et alterius rationis: et posuit qd si inueniret in eis ex locis oppositis plusq; vnus contingeret qd e- dem natura moueret duobus motib' oppositis: nāz si loco superiori duo medie opponerentur: vna pars terre moueretur et naturaliter: quia accederet ad me- dium alterius mundi: et violenter: quia recederet a centro istius mundi: quapropter contingeret qd natu- ra simplex nō diuersa esset diuersa: nō diuersa ppter positionem: quia sic ab omnibus ponitur: diuersa pp hoc qd mouet ad p̄traria: scilicet a medio et ad mediū ista nāq; particula terre simul et semel recedit a me- dio et tendit ad medium.

Item ait: et si esset in illo mundo moueretur ad suūz mediū: nō moueretur igitur motibus contrarijs: q̄uis sit eiusdem nature ppter p̄p̄inquitatē et remotionē ab altero duorum locorūz cōsimilitūz in specie oppositorū fm vbi: verbi grātia qd motus a medio istius ad mediū illi: q̄uis sit op- positus motui a medio illius ad mediū istius: et cor- pus simplex fm qd simplex impossibile ē moueri duo- bus motibus oppositis: tamen ē possibile hoc qz ap- propinquationē et remotionē: appropinquo. n. et remotio aliquid addūt supra simplicitā: ptinget ergo simplici vt sit compositum ex sua natura et ex eo qd ei cōtingit ex appropinquatione et remotione: et vt cō- positum habeat duos motus oppositos in duabus ho- ris. Sensus ē: pōt corpus simplex fm appropin- quationem et remotionē habere duos motus opposi- tos: nō ea ratione qua simplex: sed vt compositūz: at- trahit. n. magnes ferrum p̄p̄inquo nō remotum: vñ computando appropinquationē et remotionem mou- etur quidem hec particula terre duz recedit a cētro naturaliter et violenter: sed cōsiderando qd nimis di- stat a centro alterius mundi: mouetur violenter tātū et nō naturaliter: cōcirco nō hz p̄positū dūtaxat duos motus oppositos in duabus hois: sed simul et semel naturaliter et violenter mouet.

Item ait: debes scire qd appropinquo et remotio nō operantur nisi in motib' rez: quarū mouens est extrinsecus fm appropinqua- tionem et remotionē a mouente: quapropter ē verifi- care in hoc loco qd motus elementorū nō est ab extrin- seco. Sensus ē: motus elementorū nō est ab extrinse- co: quia mouentur a seipsis p accidens: neq; ex hoc loco colligat elementa moueri a seipsis per se effecti- ue. Unde iste due ppositiones sunt vere. Elementūz mouet a se et ab intrinseco: nam causa quietis terre et motus eius est natura grauitatis in terra: mor' nāq; terre ad centrū est a forma terre. 2. celi. 104. et 4. celi 25. 40. 4. p̄p̄icozum. 7. 1. elementa ad loca naturalia mouētur ex se: sed ad loca opposita locis naturalib' ab alijs. Secunda ppositio est. Elementa mouentur ex se per accidens et non per se proprie. 8. n. p̄p̄ico- rum. 31. corpora simplicitā carentia animabus. nō mo- uentur ex se sed ex extrinseco. 5. p̄p̄icozum. 18. elemē- ta nō mouent se in loco nisi per accidens: et hec est cā qd Auerrois. 3. celi. 23. 4. celi. 22. 25. determinat: ele- menta non moueri ex se in rei veritate sed ex extrin- seco.

Rursus

Rursus ait: antiqui. n. ponunt causas exem- plares ex cōtrarijs in quiete terre et in introitu eius actionez que est apud vniuersas ter- ras et locum vniuersę terre. i. antiqui posuerūt cau- sas exemplares: id est poeticas et probabiles motus et quietis terre: quia videlicet expellebatur ex omni parte celi.

Preterea inquit: non mouetur terra ad vni- uersas terrā vbiq; fuerit: quā si pars eius moueretur ad vniuersam terrāz: conti- neret vt esset sicut motus ferri ad magnetē: et si ita esset possibile esset vt terra moueretur natura ad su- perius. Sensus est: nō mouet ferrū ad magnetē: vt locatum ad locū. Tum qz in nimia distantia nō mo- uetur ad magnetē. Tum qz ferrū ad magnetē quantitat' non mouet ad eum. Tum qz ad magnetem oleo in- iunctum nō properat ferrū: vnde pars terre nō mo- uetur ad totāz terram vt tota: sed fm qd est in suo lo- co naturali: descendūt qdem grauiā ad centrū: quia centrū est locus decorum: nō qz ibi sit terra: et ascen- dit ignis ad cōcaū lune: etiam si ibi non esset ignis: et hec est causa qd Auerrois dicit. 4. celi. 23. elementa mouent ad simile quod est locus: nō aut ad simile qd est totum.

Amplius ait: et vniuersaliter videt si mot' terre nō fuerit fm attractionez: aut propter nām loci: aut propter nām corporis qd est in loco: neq; fm expulsionē pp motū celestē: et. Sensus est: nō mouent elementa fm attractionem: qz non mouerent ad locū nālez a quacūq; distātia: neq; fm expulsionē et impulsione: quoniam motus eorū nō essent naturales: est autē impulsio quando mouens in toto motu nō se iungit a moto: expulsio quando mouens separatur a moto ante fines mot': et ista tandem ppositio est patefacta: quod inclināf ad aliquem locū: ad quacūq; distantia inclinatur ad illūz: facit enim dūtaxat distantia aliquid moue- ri magis ad istā p̄ez q̄ ad illam cū omnes tñ tales partes locus sint vnus numero respectu eorūz qd ad ipsum properant.

Snia. Sr. fm sanctū Thomam talis existit: qz potuisset quispiā dicere corporib' nō cō- cedi motus naturales: vel si ad aliqua loca determi- nata mouerent: ea que essent vnus speciei et diuer- sa fm numerū tēdere ad loca diuersa numero distin- cta: minime ad eūdez locū fm numerū: et Auerrois dicit. Quia fundamentūz huius demonstratiōis est super hoc qd elemēta habent motus naturales ince- pit per scrutari virtū motus omnium corporū: est violē- tus: aut omne corpus habet motū naturalē. i. qz di- cebatur terrāz vnus mūdi ferri ad terrāz alterius: Contra posset formari hec ratio: ois motus violen- te et preter naturā conuenit ipso mobilib' ergo ter- ra vnus nō est nata ferri ad terram alterius. Item: terra vnus mūdi et alteri' numero differūt: ergo nō est vna nata ferri ad alterā: has obiectōes intēdens Aristoteles remouere: primo dicit: certissimū ē cor- pora nāta moueri: et qd nullū motūz hz ex sua nām im- possibile est qd moueat per violentiā: et rō est inquit Auer. qz qd violenter mouet: mouet contra suā na- turāz: qd ergo caret motu naturali: caret violento: motus nāq; violentus dicit in respectu naturalis. 3. celi. 18. ergo corporū naturalium aliqui erūt mot' naturalis: ergo eorūz quorūz erit vna natura: erit et vnus motus: vnus aut motus dicitur qui est ad vnū

terminūz: ergo motus corporū naturalium eiusdē spe- ciei tendunt ad vnū locum numero: grauiā ad me- dium huius mundi: leuiā ad extremū properabunt: et cum ita sit inquit Auerrois: cōtingit impossibile pre- dictum scilicet qd idem corpus mouebit' duobus mo- tibus contrarijs: a medio scilicet et ad mediū. i. vna terra recedens a centro huius mūdi mouebit' simul et semel motibus contrarijs tandem hec est vltimata sententia. 82. nō est verum qd omnis motus violēte et preter naturam conueniat ipso mobilibus: nā mo- tus preter naturam contrariatur non motui violen- to sed naturali: est igitur natus esse motus hz nām: si n. posteriora ē: et prius esse necesse est.

Sententia. 83. et 84. p̄sistit in hoc vt decla- retur diuersa corpora numero tantum differentia nō desiderare diuersa loca: et dicit moueri ad eadem loca fm spectez nō videtur conue- nire huic parti: huic aut nō: scilicet qd quedā partes similes specie moueantur ad eundē locum numero: quedā ad eundēz locūz fm spectez: sed similiter opoz- tet: vt vel omnes partes similes speciei tendāt ad eū- dem locūz numero: vel ad locū specie. similē numero tamen differentez: ergo cuz similes sit cōparatio vni' particule terre huius mundi ad partes terre huius et alterius mundi: cum omnes partes terre hui' mū- di properent ad centrum huius mundi: oēs partes terre in quouis mundo sint: mouebūtur naturaliter ad hoc mediū huius mundi.

Auerrois licet videatur titubare: tandem ta- men optime exponit: dicens: si cā in essendo duo media in numero in duobus mūdis esset: quia terra istius mundi est alia a terra alterius mundi in numero: oporteret vt quelibet pars terre in eodez mundo haberet propriūz mediūz: essent er- go media fm numerū indiuiduorū partū terre: qd ē impossibile: videtur. n. qd locus cuiuslibet partū ho- rum elementorūz sit idēz numero: imo idēz est nume- ro locus totius et partis: ergo impossibile ē qd eē plu- ra elemēta numero sit causa in essendo plura loca nu- mero scilicet plura loca: que sunt mediū et orizon. i. li- cet terre diuersorū mundorū numero differēt: tamen essent eodez speciei: quod sufficit ad hoc vt ad eūdez locū moueantur: erit ergo hec ppositio nonissima: oia corpora naturalia eiusdē nature simplicitā habēt eundē locū numero.

Snia. Sr. si plures ergo essent mūdi: terra vni- us moueret ad mediū alterius: vel oport- teret negare ppositiones istas: videlicet non oia cor- pora fm naturāz mouentur: et non omnia corpora na- turalia vnus nature simplicitā habent vnū locum nu- mero. C Auerrois dicit: et ille locus ē probabilis sci- licet verificare rez: cuz non inueniatur ei cōtradicēs hz suaz consuetudinez qui semper inducit sermones probabiles post terminos demonstratiuos. Aristote- les. n. vitur eis sermonibus pbabilibus: duob' mo- dis: aliquando p̄inducit eos ante demonstrationem et ad exercitandūz et dubitandūz et aliquando post vt faciat conuenire sermones scilicet pbabiles sermoni- bus demonstratiuis: et dicebā supra Cōmento secun- do: nō iducit Aristoteles auctoritates vt illis causet assensum: sed vt ostendat conuenientia suę doctrine cuz doctrinis aliorū: vel sepe sumitur auctoritas non pro assensu: sed pro habitu quo quis nouit explica- re sententias et auctoritates aliorū. C Dubitatur nū- quid graue sursum violenter et preter nām quietat

videt q sic: nam graue sursum pergit violenter s; mo-
tui violento correspondet quies violenta: sicut mo-
tui naturali quies naturalis. s. phisicorū. 64. g. gra-
ue sursum violenter gesceret: ex altera pte videt q nō:
nāz si graue gesceret sursum violenter: hoc esset: quia
appetit esse deorsum. Contra: ergo mā pzia cū appe-
tat formā contrariā illi quā habet: violēter gesceret
sub forma ipsaz pfectiente. Solutio est: gescit qdes
graue sursum violēter: cū dīderet locū vniū dēterminatū
oppositū loco supiori: mā autē pzia quiescit nālīter
sub quauis forma: cūz quodcūq; genus forme natu-
raliter peroptet.

Snia 86. hec propositio: elementa oia habent
loca determinata & superius & inferius
vltra que nō mouent nālīter vera est hoc fundamen-
to: ois motus est de p̄tario in cōtrariū oia cōtraria
sunt finita: ergo elementa non mouent in infinitūz:
sunt enīz termini cuiuscūq; mutatiōis oppositi & pu-
gnātes adinuites.

Auerrois primo dicit. Terra & ignis mouē-
tur ad loca determinata: & simili-
ter aer & aqua: & nullū horū mouet in infinitū. Sen-
sus est: elementa oia hnt loca determinata & supius &
inferius vltra que non mouentur naturaliter: vnde
annihilato p possibile celo ignis nō transiret locū in
quo nūc est: & posita terra p̄forata s̄m dyametru trā-
seuntē p centrum terre: lapis descendēs nō descē-
deret nisi vsq; ad centrū naturaliter: verū non par-
ua est in dictis Lōmentatoris pugnātia. 4. celi. 39.
vult aquā descendere ad locūz terre sublata terra ex
inclinatione grauitatis & nō ex necessitate vacui. Cō-
tra: ipsius aque est locus determinatus a natura & ē
vltima superficies terre ergo nō mouet aqua merito
sue grauitat] annihilata terra p possibile ad occupā-
dum locū terre. Itēz existeret aqua simplr grauis si
ex inclināte p̄prie grauitatis tēderet ad centrūz.
Solutio ē: aqua q; facili⁹ recipit ineptū deorsuz q̄z
sursum ideo facili⁹ descēdit ad locū terre remota ter-
ra q̄z ad locū aeris sublato aere.

Item ait: vnusquisq; istorū motū habet sinez
terminatū & est ex cōtrario in contrariūz
transmutatio in qualitate est ex sanitate in infirmitate
cuius motus sanitas erit terminus a quo: egritudo
terminus ad quē: & in quātitate: ex paruo in magnū
& econuerso: & q; inuenire cōtrarietate in motu loca-
li est magis occultū q̄z in alteratione vedit exemplū
in motu alteratiōis vt videat cōsiderans q; ita debet
esse in motu locali. Sensus est: omnis qdem motus
a cōtrario tendit in cōtrariam: & propterea in locis
inuenit cōtrarietas: sunt nāq; cōtraria in loco inter
que est maxima distantia recta & ista sunt superius
& inferius simpliciter: s̄m quoq; alias positiōis dif-
ferentias potest esse cōtrarietas: cum celebret mot⁹
localis ad latus inter dextrum & sinistrūz: & inter an-
te & retro: est autē magis occulta cōtrarietas in mo-
tu locali q̄z in ceteris motibus: nam locus loco ad-
uersari nō videt: sicut constat qualitatez qualitati cō-
trarij: & lz quantitas non p̄trarietur quantitati: tamē
vt minor ex maior] habet oppositum modūz essendi
& impfectiorē q̄z maior ex minor]: saluat in q̄titate
motus & quietas: i augmēto s̄lt & alteratiōe inuenit
eadē forma a p̄cipio mot⁹ vsq; in finē: at in motu
locali p̄tinue est aliud & aliud vbi: p̄tinuitas aut aut
cōtigitas magnitudinis rei mote & spatij supra qd
fit mot⁹: & vnitas t̄pis facient motū locale cōtinuūz.

Rursus ait: vniuersaliter necesse est i omni
transmutatiōe vt a quo ē sit diuersuz
ab eo ad quē est: nisi transmutatio sit ociosa: & manife-
stuz est ex sanitate & sibi similibus q; nō transmutant
ad quācūq; transmutatiōē transmutans voluerit:
vt in habentibus animā sed ad sinez naturales. Sen-
sus est: in omni transmutatiōe terminus a quo diuer-
sus est a termino ad quē: nisi transmutatio sit ociosa:
& nō pōt esse motus eternus qui est a quoddā i quod-
dāz ratione & re distinctuz: sed bene motus celi qui ē
a quoddāz in quoddāz ratione tantū distinctuz etern⁹
existit. Itēz differentia est inter animata & inaiata il-
la mouentur versus oēs differentias positionis: hec
tendunt in certa determinata q; loca: forma nāq; que
est anima mouet p̄fectibile p̄p̄tū sursum: deorsuz:
ante: retro: deorsuz & sinistrorsum: at forma que est
non anima duntaxat mouet s̄m vnam positionis dif-
ferentiam: his ergo euidentissime constat oēm trās-
mutatiōē terminū a quo & ad quēz specie diuersos
habere & contrarios.

Sententia 87. Lū dictū sit omnē motuz
potuisset quispiam instare de motu circulari celi qui
est ex eodez termino in eundē terminū scilicet ab ori-
ente in orientem: & nō inter terminos p̄trarios. Sol-
uit philosophus in motu celi est aliquo mō cōtrarie-
tas: quatenus mouetur celū a principio arietis vsq;
ad principū libe: in quātū videlicet illa duo princī-
pia terminant dyametru: nō vt terminant semicircu-
lum. Et vltra modum quo in motu celi est aliquo mō
contrarietas vt scilicet celūz mouetur ab vno extrō
dyametri circuli ad aliud extrēmū eiusdem dyametri
adduxit alium Auerrois supra. 32. habet quidez mo-
tus circularis contrarium: si imaginemur duos mot⁹
super eisdem polis circa idē centrūz ad diuersas par-
tes: & motus a dextro in sinistrū & econtra cōtinui
reuolutiōe axis nō sunt sup eisdē polis: vt declarauit
supra loco annotato.

Sententia 88. cor: poruz naturalū loca sunt
finita & determinata: nā quanto
terra loco deorsuz ē vicinior: tanto velocius decedit:
& quanto ignis celo p̄ximior: ē tanto velocius p̄git:
sunt. n. motus naturales in principio tardiores: & in
fine velociores: ergo si elementuz sine termino conti-
nue moueretur: eius infinita esset velocitas: ergo il-
lius elementi existeret infinita grauitas aut leuitas:
alioquin nō posset esse infinita velocitas: at impossi-
bile est in infinitam grauitatez esse aut leuitatez: ergo re-
rum naturalū loca sunt determinata: & finito it̄po-
sito spatio distantia.

Auerrois primo dicit. Sed pōt aliquis di-
cere q; hoc sequitur a positiōe q;
graue & leue mouentur in infinitū scilicet grauitate
esse infinitam: q̄z nō ponatur q; quāto magis ap-
propinquauerit mediō: tanto citius mouebit: quid
ergo positiō istius p̄dicte p̄positiōis. i. sequela hec
colligit: graue mouetur in infinitū ergo grauitas est
infinita: absq; hoc q; ponatur hec p̄positio: quanto
magis terra appropinquat centro: tanto veloci⁹ mo-
uetur ergo Aristoteles cōmisit fallaciam s̄m non cau-
sam vt causam: cum sine tali propositione sequatur
grauitatem esse infinitam: si graue moueatur in inf-
nitum.

Item ait: dicamus ergo q; ipsa voluit notificā-
re q; cum declaratur est q; si mot⁹ equalis
ponatur

ponatur infinitus continget vt virtus mouēs sit in-
finita: necesse est & dignius cū ponatur mot⁹ transiēs
in velocitate in infinitum vt sit a potentia infinita.
Sensus est: induxit quidem Aristoteles istam p̄po-
sitionem: terra quāto vtiq; sit p̄ximior: mediō: tanto
citius mouetur: ad declarādum q; velocitas infinita
prouenit a potentia infinita: & ita Aristoteles non
cōmisit fallaciam s̄m nō causam vt causaz: fuit ita q;
hec completa Aristotelis ratio. Terra mouetur con-
tinue sine termino: & quanto terra loco deorsum est
vicinior: tanto velocius decedit: ergo mouebitur in-
finita velocitate: s; velocitas infinita prouenit a vir-
tute infinita: ergo. Unde forme materiales si mouēt
eterno tempore: sunt infiniti vigoris: & mouent in
instanti: at forme non causate a subiecto possunt mo-
uere eterno tempore & esse finiti vigoris. 3. capitulo
de substantia orbis.

Item ait: si cause rerum diuersitatis in ve-
locitate est diuersitas eorum in gra-
uitate & leuitate: sequitur q; quāto magis fuerit gra-
ue aut leue: tanto magis erit veloci⁹: & manifestuz est
q; hoc cōuertit scilicet q; quāto magis fuerit veloci⁹:
tanto magis graue & leue: & cum ita sit & fuerit velo-
citas infinita: necessario erit grauitas & leuitas in fi-
nita. Sensus est: graue quanto mouet velocius: tan-
to efficit grauius. Contra: sit terra descendens sūme
grauis & pedalis: frigida & sicca in sūmo: in fine mo-
tus non erit grauior intensiue nec extensiue: & aure⁹
nō iusti ponderis nō efficit p̄ descensuz iusti ponde-
ris. Solutio cōis est: graue efficit grauius spirituali-
ter propter desiderium acq̄situz in graui mediāte mo-
tu: & istud desiderū acq̄situz in graui p̄ motuz ē qua-
litas spiritualis de p̄tia specie: desiderū consequēz
formans grauis est qualitas de secunda specie: hoc
permanet: alitū euanescit acq̄sitū termino mot⁹.
Contra: si talis motus fiat per impetū datum graui
in motu naturali: ergo & in motu violento: ergo mo-
tus lapidis sursum esset naturalis & cōtinu⁹: & poss;
fieri in vacuo: nam ibi esset resistētia intrinseca & mo-
to: intrinsecus: propterea dico q; pars mediū in mo-
tu naturali cōtinue est potentior ad mouendū: cum
moueat in virtute omniū p̄cedētūz: & in motu vio-
lento cōtinue pars mediū est minus potens ad mo-
uendūz: est enīz hec potissima differentia inter motū
grauis naturalem & violentuz: propterea mouent me-
diū p se: vt solum ab alio mota: cū motus ille con-
tinue tardetur atq; diminuaf: graue autēz in motu
naturali & vt ab alio motuz: & per formas substantia-
lem nouet p se & effectiue mediū: & hec est causa q; a
peripateticis ponitur graue in motu violento tantū
ab extrinseco: in naturali ab intrinseco & extrinseco
moueri. Itēz posset dici graue efficit grauius quāto
magis appropinquat centro. i. moueri velocius ac si
efficeret magis graue.

Sententia 89. Non mouent qdes elemen-
ta ab alio: neq; p violentiā: vt
qdam inquit per quādam extrusiōē: inquantuz. s.
vnum corpus trudit ab alio foriori: si. n. vi moueren-
tur: tardius maior ignis sursum & maior terra deor-
sum vtiq; moueret: cuius oppositū p̄ oculata fide:
ignis. n. maior & terra ē maior: celerī locū petit nā-
lem. Item neq; velocius prope finem properarent
si vi extrusiōe q; mouerent: oia. n. que vi mouent: cū
longius ab eo qd vim attulit distant: tardius sane se-
runt. Propterea in illū locuz tendit nālīter aliq; cor:

pus a quo quidem p violentiā aufertur: ergo elemē-
ta vnde vi pulsa sunt: illuc non vi sed suapte natura
seruntur.

Auerrois p̄tio dicit: corpora simplicia mo-
uentur per se naturaliter scilicet
a principijs intrinsecis in eis nō ab extrinsecis: pōt
aliquis dicere q; nō mouentur ad superius & ad infe-
rius nisi ex causis extrinsecis violentis. Sensus est:
elementa motu suo naturali per formas eoz substan-
tiales mouent mediū per se primo: & seipsa per acci-
dens: mouent nāq; elementa a seipsis per accidēs:
vbi. n. motus violentus ē a principio extrinseco non
conferente vim passo: est motus naturalis a p̄cipio
extrinseco & intrinseco inclināt. n. forma q; nō est aīa
in determinatū motum.

Item ait: si terra mouetur violente & a mouēte
retur tardius. i. syllogismus iste colligit: terra moue-
ter mouetur deorsum: & omne violente motū ab eo/
dem mouente quanto ē maius: tanto tardius moue-
tur: ergo terra q̄to erit maior: tanto tardius mouebi-
tur. Propterea inducitur ista alia ratio: omne motuz
violente quāto magis appropinquat fini nō veloci⁹
mouet: elemēta quāto magis appropinquat fini ce-
lerius mouent ergo elemēta non mouent violenter.

Digressio.

Hec propositio omnis motus natura-
lis nō spericus celeri-
or est versus sinez q̄z in principio hic approbata: va-
rias habet sue veritatis interpretatiōes. P̄tio cuius
quidem propositiōis expeditione duo proponatur
documenta. Primum est: descensus grauis intēditur
quidem in infinitūz arithmetice nō geometricē: vt si
motus sit velox vt quattuor: & intendatur quousq;
efficiatur velox vt. 8. intendetur vtiq; in infinitum
arithmetice: nō geometricē: nam geometricē vsq; ad
duplum tantuz erit intensus: si. n. terra finite a loco
suo naturali seiuncta in ipsum properet: & in duplo
p̄ximior: & in triplo & in quadruplo & sic in infinitū
arithmetice nō geometricē efficeret.

Secundum documentū sit tale. Nō ē mo-
tus terre deorsuz celerior ver-
sus sinez: ex eo quia decrescat resistētia: & efficitur
aer facili⁹ diuisionis vt q; graue descendēs aerez
calefaciat & ipsuz rarefaciat: nam aer tempore estiuo
longe est calidior q̄z tempore h̄yemali: nō tamen lon-
ge celerius descendit vno tempore q̄z alio ab equali
distantia. Neq; talis velocitas est a loco naturali: &
virtute attractiua locati quia si sic: velocius moueret
minus graue versus centrū q̄z maius: seruata in cete-
ris paritate. Talis etiā motus esset violentus: cū eēt
motus tractus. Neq; causa talis celeritatis ē ipetus
acq̄situs in mobili: quia si i motu naturali acq̄rei-
retur talis impetus in mobili: pari ratione & in mo-
tu violento: ergo motus violentus proueniret ab al-
quo intrinseco mobili: ergo elementū simplex in va-
cuo moueri poterit: quia ibi reperiret resistētia intrin-
seca. Propterea dicendū est: q; causa celeritatis mo-
tus naturalis recti talis existit: mouet quidez graue
per formas suam substantiale medium per se primo:
seipsum per accidēs: & tali parti mediū imp̄mitur
impetus: quo pars mediū p̄tinue efficit potentior ad
mouendū: cū p̄tinue moueat p̄ mediū i virtute oīum
p̄cedētūz: i motu violēto p̄tinue p̄ mediū ē min⁹ po-

tens ad mouendum: sed de his. 3. 4. celi pertra- ctabitur.

Sententia. 90. Ex unitate primi motus: si nra forme desiderati inferunt unitas mundi: ad hec naqz itat ultimata oium resolutio: vñ deus effectiue imediate mouet primū mobile: planetas vero mediate: est et finis cui intelligētie medie intēdūt assimilari. Est forma firmamētū sꝫ eius eē reale: intellectus sꝫ eē intentionale.

Auerrois primo dicit: plures homines nō possunt credere principia prima propter clementū eorū in opinionibꝫ falsis ex quibus insigunt in eis propositiones probabiles cōtrarie primis propositionibꝫ manifestis per se: sicut opinantur per se in lege nra qꝫ deus posset creare mundos infinitos nisi esset diminutus. Sensus est: consuetudo legum facit vt homines penitus assentiant propositionibus impossibilibus: et hec eadez est sententia eiusdem. 2. methaphysice. 14. 15. primo phisicorum. 60. 71. 3. phisicorum in probemio: et subiūgit Auerrois: aut propter existimationē qꝫ principia ista artis debent esse in fide sicut principia geometrie: nam principia istius artis nō sunt in fide sicut principia geometrie: et 2. methaphysice. 16. modus fidei in demonstrationibus naturalibus nō est sicut modus fidei in mathematicis: quibus palam est geometriam certiozem esse simpliciter nāli et diuina phya: vbi naqz naturalis phs frequentissime vtitur demōstrationibus quia: et demonstrationibus dantibꝫ cām tñ rarenter demōstratōibus dantibꝫ cāz et eē: mathematicus plerūqz his: illis vero raro vtitur.

Item ait: motus circularis debet esse vnus sine principio et fine: ad quē reducunt aliū motus. i. motus circularis simplex est ante retroqz semper: et est propositio quā probat phs naturalis 8 phisicorū a. 55. vsqz ad. 78. quā presupponit diuinus: et solitꝫ sum dicere: iste propositioes: prima forma est: primus finis est: abstractus est: sunt in se methaphysicales: in respectu tñ ad mediū p quō probant: dicunt nāles: declarant. n. sola via motus q est via peculiaris pho naturali.

Item inquit: mouens et faciens motū non debet esse in materia et declaratū est illic q omne quod non est in materia impossibile est vt inueniatur ex eo plusqz vnum ens numero scilicet q impossibile est vt inueniantur ex eo duo. i. virtus productiua motus eterni est imālis et indiuisibilis: et in abstractis a mā nō est nisi vnum indiuiduū in vna specie. 7. methaphysice. 28. 12. methaphysice 49. 3. de aia. 5. vnde forme causate a subiecto multiplicantur sub eadem specie et sunt vles in pdicando hñtes aliud esse in aia: aliud extra: forme nō educte nō plurificānt: et sunt hñtes idēz esse in aia et extra: et hec est cā q Auerrois arbitrat. 3. de aia. 5. vñ dū taxat in oibus hoibus intellectū inueniri.

Rursus ait: et declaratū est illic q ab vno mouente nō inuenit nisi vnus motus et cū ita sit necesse est vt celū sit vnus numero: ergo necesse est vt mūdus sit vnus numero. Sensus est: si eēt plures mundi essent plures primi motus eterni: et si plures existant primi motus eterni: plures erūt primi motores effectiue et imāles: ergo cū mūdū et motus forent eiusdez speciei: primi motores existerent eiusdez speciei: ergo in abstractis a mā inuenirētur plura indiuidua eiusdem speciei.

Preterea ait: et pōt aliquis dicere cum declaratum est q mouens non mouet celum nisi desiderio existente in celo propter intellectum eius: quid prohibebit ergo q nō sint plures celi: et vnūquodqz eorum desiderat hoc primum mouens eiusdem modi intellectus: sicut in nobis vnus intellectus mouet plura imaginata: verbi gratia cibū esse vtile mouet omne famelicū ad cibum: et forte sic erit de celis. Sensus est. Primum mouens mouet celū sicut desideratū: nihil autē prohibet idem a pluribus desiderari: ergo ex unitate primi mouentis nō poterit concludi unitas celi: ergo iste consequentia nō valent: vnus ē finis celi et vnū est desideratū: ergo tantum vnū est primū celū: ergo tantum vnus mūdus: quēadmodum neqz iste colligitur: vnus est finis hominis ergo vnus homo: vnus est cibus desideratus: ergo tantū vnū desiderans.

Solut Auerrois dicens: declaratū est iam q imaginatū est illic idem imaginatum ex omnibus modis: et cū ita sit imaginatio est eadem sicut imaginatū est idem: et cū imaginatio sit eadez inuenietur nisi in eodem imaginato: in hominibus autē imaginatio nō est imaginatio eadem ex omnibus modis: quapropter possibile imaginari idē imaginatum pluribus imaginationibus et a pluribus imaginantibus. Sensus est: in Deo intellectio et desideria sunt penitus idem intellecto et desiderato: in homine nō: pluribus. n. imaginationibus pōt imaginari hō circa idem obiectus complexē scilicet et incomplexē: vniuersaliter et particulariter: affirmatiue et negatiue vnde quia tota materia que pōt stare sub prima intelligentia inuenitur actu stare sub illa: ideo tantū est vnum primum mobile: et vnus mundus: intellectio qua Deus intelligit nō deseruiūt sensus: et propterea orbis subiectus Deo non est transmutabilis de vna forma in aliaz formas: nō multiplicatur ergo primus mobile: ergo neqz mundus: at materia que pōt stare sub anima humana actu: non dicitur stare sub aia humana tccro multiplicānt hoies quoz intellectioibꝫ deseruiūt sensus interiores et exteriores.

Enia 91. Elementoz tria sunt loca natura de terminata: vnus infimus: scilicet concavū aque: secundus supremus: concavū lune: tertius est horū extremozū mediū: vt concavū aeris et ignis: neqz preter ista est aliquis corporum naturalium locus: naqz ad alium locum corpora neqz naturaliter neqz preter naturam mouentur: ergo non sunt plures mundi.

Auerrois primo dicit: et hoc non contingit et nisi qui concesserit q omne corpus est in loco essentialiter: et Alexander noluit hoc et etiā Aristoteles dicit q celus non est in loco essentialiter: et cetera. Sensus est. Alexander noluit q corpus eē in loco essentialiter: tñ si erant plures mundi: oē corpus erit in loco essentialiter.

Item ait: et si ex eis inueniant plura numero: contingeret q pars et totū nō mouent ad eūdem locū numero elementoz motoruz: recte igitur hec tria loca sunt eadem numero: quoniam duorum vtrumqz sunt vnum numero scilicet locus grauis et leuis: contingit q locus tertius sit idē vnū numero: et ē locus corporis neutrius. Sensus est: si reperirent plura media ad que mouentur graua: et plures orizontes ad quos redūt leuia: et data loca nō differēt nisi numero: sequit q pars et totū nō mouent ad eūdem locū numero elementoz

ro elementozū motoruz: posita vna parte terre in no- stre lune concavo: et tota terra alterius mundi in concavo lune alterius mundi: imo medium plus distaret a medio qz ab orizonte: et ita plus distarent in loco conuentientia in specie qz contraria in specie. Et format Auerrois hanc consequentiā: locus grauis est vnus numero: et leuis similiter: ergo et celi: quēadmodū si in homine duobus principalibus membris debeantur loca propria ergo et tertio: incōuenit itaqz dare duo centra: et duo orizonta: vt patuit supra 80. quia si sic: nō eēt superius neqz inferius nāliter: sꝫ in sola cōparatione: supra. 29.

Item ait: et quoniam hec duo elementa numerantur in graui: et ille locus in rei veritate est vltimus aeris. i. locus terre et aque est concavum aeris: locus secundus est longitudo in q imaginatur corpus celeste: p longitudinē intelligit spatium in quo est celum: vel distantia celi a medio mūdū: et potest etiam intelligere per locum secundum hie illud qd est vltimū corpus corporū celestū: qz oia q sunt extra illud sunt essentialit in loco. Sensus ē: verus quidem locus celi est mediū circa qd reuoluitur celū: imo nō dicit verū mediū nisi in cōparatione ad celus: et non dicit celum spericū nisi respectu medij: sed Aristoteles et Auerrois non curant declarare verū locum celi: nam satis sibi est habere celo de- beri vnū locū numero: veluti et alijs corporibus simplicibus loca propria debentur.

Rursus ait: diuisio grauis in duo manifesta est per se: diuisio leuis in duo cōpre- hēsa est p rōem: quapropter Alexander dicit q corpus quod est illic nō dicit ignis cū hoc nisi eguoce. Sensus est: diuisio leuis per duo cōprehēsa est per rōnem ex pte qualitatu alteratiuaz et virtutu motuarum: dicit aut ignis in concavo equiuoce cū eo qui est hic: qz ille nō est in fine caliditatis: sed bene iste: dicebat Lōmentator. 2. de gnatione. 21. cuius cā est quia caliditas in igne apud nos in solidiori suscipitur subiecto: et propterea iste licet: ille non.

Postremo aduertendum est: ratio Aristotelis sꝫ translationē Lōmentatoris ex unitate loci concludit unitatem mundi: et probat locum inter circumferentiam et centrum non esse accidentalem leui: ne dentur quattuor loca in genere et quattuor corpora simplicia in genere. Ratio Aristotelis sꝫ aliam translationē tendit ad hoc: si daretur alius mundus: et esset supra hunc: corpus leue esset supra locum celi: si esset infra: corpus leue esset infra locum grauis: et sꝫ aliam translationem ad huc declarauit sententiam Aristotelis: quicquid sit in his non est prolongandus sermo: rationes. n. facite parum plus habent veritatis qz probationes dialectice: que sicut dicent maiorē certitudinem: inquit Auerrois.

Sententia. 92. 93. 94. 95. tota stat in hoc: non solum nō sunt plures mūdū: sed et plures nature fieri impossibile est: constituitur enim celum ex tota sua materia: ideo non potest celum multiplicari: completur naqz mundus quoduis corpꝫ naturale et sensu percipi natū: extra quē mūdū nō pōt inueniri corpus nāle simplex vel cōpositū: et hec est snia generalis: sigillatiz omnia in cōmentis diffuse aperient.

Auerrois. 92. primo dicit: hec ē fortissima questionū opināns plures mūdū

dos esse: est. quidez questio hec fortissima ppter hanc rōnem: natura mūdū est vles ergo ipsa in pluribꝫ mūdū pōt existere. hec. n. est cōditio cuiuslibet forme: predicari de pluribꝫ: et inueniri in pluribꝫ materijs aut numero aut specie: ppter formā genericā: et colligitur genus sumi a forma nō a mā. 12. methaphysice. 14. forma naqz subiectū est vniuersalitatatis: hec est cā q soleo dicere: omne vniuersale esse formaz et nullū pdicātū sumi a materia: p rō d aia. 3. et addit Lōmentator: in cōpositis ex mā et forma aut inueniuntur plura vno indiuiduo: aut est hoc possibile: ppter scilz sententiam. Contra: si forma sit subiectū vniuersalitatatis et sit tota rei quidditas non erit verus indiuiduatus principū. Distinctio de duplici eē forme: et in puro scilz potenciali sensibili: sꝫ qd esse forma est principū singularitatis: et in puro potenciali intellectū qd esse forma est vniuersalis et tota rei essentia auctoritates declarat: et nō docte loquuntur qui dicunt duplices formas: singularē scilz et vniuersalem: qz nō est duplex forma: sed duplex esse forme vt in processu lectionis patet.

Item ait: videmus q in omni subiecto ē aliqd cuius dispositio abstracta apud intellectū est alia a dispositioe extra intellectū: scilz inesse. Sensus est: aliud est esse rotūdū: aliud huius rotundi. i. forma alterius est dispositionis vt est intellecta per se: et alterius vt est in materia: et licet Aristoteles et Auerrois introducāt hanc distinctionē in parte argumentatiua: eam tamen approbant. 93. et 95. et Lōmentator disputatione. 3. dubio. 18. quilibet forma duobus modis habet esse: et parum infra: color habz gradus in suo esse differentes in nobilitate in materia scilicet visu: sensibus interioribus: et intellectus. et 7. methaphysice. 23. declaratur copiose forme de veri duplex esse: et materiam non posse appellari vniuersale: vnde forma sꝫ varia esse sortitur varia nomina: in re dicitur substantia vel accidens: in visu visio: in intellectu intellectio: genus enim et differentia accidunt forme sꝫ q forma: auctore Auerrois. 5. methaphysice. 30. Tandē Aristoteles et Auerrois volunt declarasse istam propositionē: oium siue natura siue arte constantū alia saltez ratione est res vniuersali ratōe designata: et ratōe particulari: vt alia rōne est spera: et spera aurea: et ratione alius est circulus et circulus ligneus.

Item ait: et si ita sit et celum est sensibile ergo est pars partium mūdū et non est sensibile nisi per materiam: et cum manifestum est q omne sensibile componitur ex materia et forma: impossibile enim est sensibile esse per formam: quia est intelligibile sꝫ formam et sensibile sꝫ materiam: et similiter est de omnibus partibus mundi: et qz celus est sensibile et vna partium mundi necessario componitur ex materia et forma. Sensus est: celum cum sit corpus sensibile et sensu nostro perceptibile componitur ex materia et forma: est naqz cōpositum sensibile per materiam et intelligibile per formam: id est cōpositum est intelligibile merito esse quod habet forma in intellectu: est sensibile merito esse quod habet forma in sensibus: sunt enim materia et cōpositum sensata per accidens: merito forme informantis sensum ratione forme informantis intellectum sunt intellecta per accidens: vnde tenendum est rem esse sensibilem et intelligibilem per formam sꝫ tamen aliud et aliud esse forme: et hec ē causa q Lōmentator dicit. sup celo et mūdū. 8

tor dicebat. 12. metaphysice. 14. materia sentitur propter formam.

Rursus ait: celtas est aliud q̄ dicere hoc celum: celtas. n. dicitur de plurib⁹ in diuidis et sicut hoc inuenitur in pluribus partibus huius celi: ita non est longe quā inueniantur plura vno indiuiduorum totius celi. Sensus est: celtas est forma celi: et est intelligentia: et cum intelligentia lune sit tota in toto orbe lunari: et tota in qualibet parte: non multiplicaretur intelligentia lune: etiam si orbes lunares multiplicarentur: quia intelligentia lune non caufatur a celo: ergo ex his patet absurdus esse concedere intellectum humanum non dare esse: quia sunt multi homines: et intelligentia dare esse: quoniam vni celo tantum applicatur: hec est causa q̄ dicebam anno superiori. 2. de anima. 26. omnis forma dat esse substantialis substantiale: accidentalis dat esse accidentale: dare nāq̄ esse non infert formā esse multiplicata et enumerata et vilem: et licet intellectus humanus det esse hominibus: non tamen multiplicatur: cuius non sit caufatus a corpore: veluti et intelligentie celestes dant esse celis: proprijs non tamen multiplicantur in eadem specie: quare inde est fateri intelligentias dare esse celo: non intellectū humanum homini: si enim intelligentia dat esse celo ergo dare esse et esse educum de potētia materie nō cōuertuntur: sed forma non educia potest in plurib⁹ esse indiuiduis.

Amplius ait: celum enim absolute est sola forma: intendit illud quod dixit intelligitur de celo inquantum celum est sola forma: per sensum autem comprehenditur forma cum materia. Sensus est: cōpositio celtas est forma partis et totius: Sanctus Thomas et Scot⁹ arbitrantur celtatem formam esse totius et non partis: Auerrois sensit formam partis totam esse rei essentiam. Alij materiam non vehiculum forme sed partē fecerunt quidditatis: ideo apud Cōmentatores qui dicit celum dicit formam partis s̄m esse vniuersale: qui dicit hoc celum dicit formam partis s̄m esse reale. Per sensum autem comprehenditur forma cum materia: quia forma in sensu ducit sensum in cognitionem forme et materie subiecte illi forme: forma enim substantialis per se cognoscitur a virtute cogitativa. 2. de anima. 65. cum quo stat substantiam non percipi a sensu inquantum sensus: nam sensus bruti nequaquā percipit substantiam.

Præterea ait: et contradictio est q̄ forte hoc est possibile s̄m formam: impossibile s̄m materiam: cuius possibile sit q̄ tota materia sit inclusa in hac forma: si ergo impossibile est plures esse mundos: necessarium est opinari q̄ materia eius inclusa est in forma. Sensus est: plurificatio mundi est impossibilis s̄m materiam: et est possibilis s̄m formam: totam enim materiam alicuius forme esse cōprehensam sub. A. forma est causa quare tantū vnū est indiuiduū sub illa forma: et hanc sententiam habet Cōmentator primo capite de substantia orbis: mundus et celus totam eorū materiam cōprehendunt: et incorruptibilia sunt: et aut possibilis celi multitudo non s̄m esse quod habet forma celi in re: sed s̄m esse forme in intellectu simpliciter et absolute sumptæ: quia etiam repugnat pluralitas forme in intellectu abstracte a materia. i. forma inquantum forma cōcibilis est: quatenus tamē habet idē esse in re et in aia et vt

est vltio p̄ essentiam sibi repugnat cōcari: forme eīz multiplicabiles sunt vniuersales in predicando non in essendo.

Item ait: testatur huic sermōi mundos eē plures qui ponit in creatore mundi exemplar s̄m q̄ fecit mundū: dicens enim exemplar esse cōtinget ei necessario dicere: vt mundus habeat plura indiuidua. Sensus est: exemplaria sunt rationes in deo quibus ipse creaturas condidit: et apud multos sunt talia exemplaria idee Platonis: at quicquid sit sententia huius partis stat in hoc: ratio Aristotelis cōcludit plures aut plures posse mundos: siue cum vnitatem exemplaris s̄m vnitatem exemplari: siue multitudo: imo vnum exemplar potest esse ratio producēdi multa exemplaria.

Alterius ait: cum enim fuerit declaratum predicatum inesse subiecto inductione: et sustentatum fuerit hoc per causam esse predicatum in subiecto erit magis sufficiens: hec autē causa est que dicitur: q̄ causa essendi plura indiuidua ex his cōpositis est: quia res que componitur ex materia et forma non est inata habere hanc materiam formam. Sensus est: presenti inductione fuerunt inducta omnia particularia potentia: non actu: et vnius propositionis inducte habemus notitiam sufficientem: quādo post inductionem reddimus causam inherēntem predicati ad subiectum: vnde ista propositio: omnis corpus est niger: potest induci: et post inductionem sermo est valde sufficiens si reddatur causa inherēntie predicati ad subiectum: ita fuit in proposito: hec propositio: in cōpositis aut sunt aut possunt esse plura indiuidua: inducta est: et est assignata causa: q̄ est: q̄ res que cōponit ex materia et forma nō est inata habere hanc materiam formam.

Iterum ait: virtus imaginatiua valde iuuat et hoc enim possumus imaginari extra mundum vacuitatem continentem ipsum: et q̄ in illa vacuitate possibile est aliū mundum esse: sicut ē dispositio in omnibus indiuiduis que sunt huiusmodi: quā quodlibet eorum existit in vacuo: et extra ipsum inuenitur aliud indiuiduum: aer enim non comprehenditur visu: et hoc inducit plures dicere vacuum esse. Sensus est: nos possumus imaginari extra celum esse vacuum infinitum: et q̄ in illo sint plures mundi: veluti imaginamur plura corpora esse in aere: colligit ergo q̄ possibile est plures eē mundos: imaginatio enim non est ex toto impossibilis: crediderunt enim antiqui vbi est aer ibi fore vacuum: q̄ aer nō terminat visum. Et subiugit Auerrois: existimabant aut loquentes nostre legis vacuum esse in intellectu primo. i. id quod primo a Deo cōprehendebatur: et est necessarium hoc dicenti q̄ mundus fuit postq̄ non fuit. i. vacuum scilicet dicere esse. Sensus est: ante q̄ Deus cōderet mundū: erat vacuum: quia erat spatium in quo non erat corpus: sed poterat esse generātes. n. mundū fatent vacuum: q̄ mundus generatur in loco: querit an ille locus generet: an non: si non: fuit ante mundi generationē: et nihil locabatur ergo vacuum: si generatur ergo in loco: et ita ibitur in infinitum.

Postremo Dico iunioribus ratio Aristotelis et Auerrois ita ordinanda est: omnium siue natura siue arte constantius alia ratione res vniuersaliter designatur: alia ratione: particulariter. Celum est natura cōstantiū: ergo alia ratione

ione est celum: alia: hoc celum: At quecūq̄ sensibilia notione cōmuni designant: plura sub ipsis continentur: sumiq̄ possunt singularia ergo sub celo plura sumi poterūt singularia ergo plures celi aq̄ mundi natura esse poterunt.

Auerrois 93. primo dicit: hec propositio est vera: forma cuiuslibet est aliud a cōposito ex materia et forma: vnde declaratum fuit ipsius eē cōpositum ex materia et forma. i. licet cōpositum habeat esse per formam: tamē cōpositum non est forma: et affirmabam annis superioribus. 2. phisicorū. 12. cōpositum et formam equalis esse p̄fectionis: et formam habere maiorem perfectionē ipso cōposito: propter independentiam forme: pendet namq̄ cōpositum a forma: non forma a cōposito.

Item ait: hec propositio est falsa: ex omni facto ex materia et forma inueniuntur plura indiuidua: aut est possibile: hoc enim non est verum nisi in eo quod factum est ex quadam parte materie et conuenientis: quod autem fit ex tota materia impossibile est reperire duo indiuidua in actu. Sensus est: quia omne factum est nouum: ista propositio: celum est factum ex tota sua materia significat q̄ celus constat ex tota materia: itaq̄ tota materia que potest stare sub forma celi inuenitur actu stare sub illa forma: non enim materia celi est variabilis d̄ vna forma in aliam formam. Tandem sententia Tertius et Cōmentis stat in hoc: singulare sensibile est numerabile: quando non constat ex tota sua materia ex qua nā potest constitui: at id non oportet in omnibus: presertim vbi sensibile singulare ex tota constat materia ex qua quibē cōstituitur natus est.

Auerrois 94. ait primo: si igitur posuimus si simi vnus natus simus: impossibile est alium hominem esse cuius natus sit simus. Similiter si materia hominis fuerit caro et os: et posuimus quoniam nullum ens est nisi vnus homo tantus: necesse est vt ille homo sit ex tota carne et ossibus. Sensus est: si intelligatur natus cuius cōpositus ex omni carne ex qua natura constituitur potest: tūc neq̄ essent neq̄ natura esse possent plures simi. Item si esset vnus homo cōpositus ex omni carne: ossibus et nervis ex quibus posset homo natura constitui: he partes hominis essent indissolubiles: et non essent: neq̄ esse possent plures homines: vnde ex istis exemplis conuincitur vnitatem mundi. cum materia mundi sit tota conclusa sub forma mundi: et si mundus esset plusquam vnus procederetur in infinitum: imo essent iam actu infiniti mundi. Materia namq̄ causa est multitudinis: et etiam forma: alia tamē et alia ratione: non possent multi homines vno pane satiari: et si sit multiplicabilis et diuisibilis in partes: sed multis multi vtiq̄ satiarentur: est itaq̄ forma quo indiuiduum est hoc: materia variata in portiones partita mediantribus dimensionibus causa est multitudinis indiuiduorum sub eadem specie: ergo non esset neq̄ esse posset nisi vnus solus homo: si tota materia quiesceret sub aia humana que apta nata est stare sub illa.

Rursus ait: quoniam si fuerit plus vno erit pars alterius mundi: et iste alter mundus si esset plus vno esset pars alterius et sic procederet in infinitum: aut inueniretur vnicus mundus nume

ro ingenerabilis et incorruptibilis: quapp contingit vt mundus sit ingenerabilis et incorruptibilis: et q̄ eius materia sit cōclusa in eo. Sensus est: si sub vna specie vnum tantum indiuiduū existere possit: opus est vt sit tota materia conclusa sub tali forma: at si indiuidua sint plura vel simul vel successiue causa est: quia materia tota actu nō inuenitur stare sub illa forma: verūtamen quia nō potest successio indiuiduorum esse infinita: nisi sit celum continens ea quod est causa generationis infinite: ideo opus est q̄ indiuidua plurificabilia sint partes alterius indiuidui. i. mundi: ergo si mundus esset plurificabilis: existeret pars alterius mundi.

His dicitis addo istam cōsequentiam: si plures essent mundi: plura essent principia: p̄ principia intelligendo primū finem: primam formam: primū mouens: et. 12. metaphysice. 49. si plures essent celi: eorum esset principium specie vnum: numero vero multa: et hoc est inconueniens: quia numerus multitudo sub tali specie pendet a materia: quia quidem primū principium abstractit: et hec est causa q̄ dicebam anno superiori. 3. de aia. 5. formas caufatas a materia numerari sub vna specie: nō autē nō caufatas a materia.

Auerrois 95. primo dicit: Et videtur si inrellerit per celus in hoc sermone totum mundum q̄ sit illud quod est in eo quasi forma corpus neutrum: et q̄ est in eo quasi materia corpora grauiā et leuiā: corpus enim neutrum non habet materiam ex qua componitur: quoniam si haberet: haberet contrariū et esset generabile et corruptibile: et in principio istius tractatus probauit q̄ corpus neutrum caret subiecto et contrarietate. Sensus est: est celum quasi forma: elementa quasi materia: quia illud continet: hec continentur: continens autem semper habet rationem forme respectu cōtinentis. 4. celi. 37. notanter autem dicit Auerrois quasi: quia proprie corpus non est perfectio corporis: sed forma vera est et intrinseca cōpositi perfectio. 2. de anima. 26. Et cum hoc q̄ celum caret materia et contrarietate stat celum componi ex intelligentia et orbe illi subiecto: est enim materia in actu pars celi essentialis seu pars deferens essentiam celi: non materia in potentia ad nouas formas substantiales capescēdas. 8. metaphysice. 4. 12. metaphysice. 10. dicit autem materia in actu: quia nō est variabilis de vna forma in aliam formam: cum supra nullam formam causalitatem habeat: materia que est altera pars corporum subcelestium dicitur materia in potentia: q̄ est transmutabilis de vna forma in aliam formam.

Item ait: dum exponit textū Aristotelis: quoniam materiam materie plurimorum indiuiduorum sunt terminate quantitatis scilicet q̄ necesse est vt sit quantitas materie sortis equalis naturalis quantitati materie Platonis: et si fuerit excessus inter eas erit terminat⁹: quoniam sicut nō ex qualibet qualitate materie fit quodlibet ens: sic ē d̄ quantitate. Sensus est: si ponat quidez alius mundus iste non erit nisi ex medietate sue materie: q̄ equaliū in quantitate equalis est materia sicut et duobus indiuiduis eiusdem speciei vna quantitas debetur materie in specie et colligitur ex hoc loco dari minimū et maximū naturaliter disposita: et vnāquāq̄ formam requirere dispositiones qualitatiuas et quantitatiuas in materia pro sui inductione et cōseruatione.

Tibe. sup celo et mūdo. 6 2

Digressio Averrois.

Sed habet. Digressio hec Averrois tenet ad hoc ut declaratur celus componi ex intelligentia et orbe subiecto motui et luci visum informantibus. Verba autem Commentatoris ita interpretentur. Quia dixerat celum non habere materiam ex qua componatur: dubitat Averrois utrum res intellecta ex hoc corpore: id est forma celi substantialis sit hoc sensatum: id est materia vel compositum: aut aliud: si primum: tunc res intellecta erit eadem cum re sensata: et hoc inconveniens: sicut enim intellectus non est sensus: ita forma secundum idem esse non est sensibilis et intelligibilis: si secundum: tunc celus componeretur ex materia et forma: et haberet potentiam ad corruptionem: et huius questionis solutio stat in hoc: res intellecta est intelligentia: res sensata est materia vel compositum: et neutrum horum perficit sensum: quia sunt sensata per accidens: est enim substantia sensibilis per accidens. 2. de anima. 65. et ita erit celum compositum ex intelligentia et orbe subiecto motui et luci a visu perceptis.

Item ait: dicamus ergo quod ista natura neutra est non existens per se in actu: sed est materia corporis celestis que est in actu. Sensus est: orbis subiectus intelligentie est natura neutra non existens per se in actu: cum ergo ista natura existat: per alterum existet: et non nisi per intelligentiam: ergo intelligentia dabit esse celo: et hec est causa quod Averrois scribit in secundo capitulo de substantia orbis: nulla est differentia in indigentia virtutis acutue in corpore siue simplici siue composito siue generato siue non. 8. physicoz. 52. dicebat intelligentias dare primam naturam eternam et figuram et quantitatem et magnitudinem et motum. 2. de anima. 27. dicitur vitas alicui dat illi esse: vivum enim non habet esse secundum quod vivum nisi per illud per quod vivit: constat autem celus vivere intellectu: primo capite de substantia orbis: concludit itaque celum constitui inesse per intelligentiam: primo physicoz. 63. hinc panditur error dicentium orbem non existere per se: quod subiectum lumini et figure: nullus enim individuum predicamenti substantie esset per se existens.

Iterum ait: si igitur ista materia non fuerit composita: non habebit formam ita ut sit intellecta. Sensus est: ista natura neutra que dicitur materia in actu causat animal celeste in genere cause materialis: et si ista materia non fuerit composita non habebit formam partem eius: est enim forma pars compositi non materie: neque erit intellecta per se: intelligibili namque per se quedam sunt actu de se intellecta: et sunt forme universales in essendo: quedam sunt potentia de se intellecta: et sunt composita et forme causate a subiecto.

Rursus ait: Sed est vna numero: individua ta per se. Sensus est: talis materia neutra est vna numero simpliciter: sublati ab ipsa intelligentis per intellectum: et habet quod est vna numero simpliciter: quia non est variabilis de vna forma in aliam formam: materia in potentia ablatis formis est vna numero primative. 12. metaphysice. 14. et ratio est: quia talis materia transmutabilis est de vna forma in aliam formam: et hec est causa quod 5. capitulo de substantia orbis. ponitur materia celi medium inter materiam que est oino in potentia et tres

dimensiones: ipsa enim non est ita potentialis veluti materia in potentia: nec est ita actus quod sit forma: vnde talis materia subiecta intelligentie non est aliquid habens formam et materiam: cum non sit gravis nec levis: et est individua per se: quia non est transmutabilis de vna forma in aliam formam: et hinc sententia faveat Averrois. 2. capite de substantia orbis: ubi loquens de orbe subiecto intelligentie dicit: est individuum demonstratum et ens demonstratum in actu: habens formam in actu: et ex his creditur communitate hoc corpus esse formam non materiam: et ex intelligentia et orbe duobus existentibus in actu non fieri unum per essentialitatem: et ita intelligentiam non dare esse celo formaliter: quibus tamen non obstantibus dicendum est hoc corpus nihil prohibere ut sit materia: sed impossibile est ut sit forma. 9. metaphysice. 17. Est et orbis ens demonstratum et habens figuram ab intelligentia et potest dici orbis indivisus per se: quatenus non habet potentiam ad formam capescendam novam substantialem: et isto modo orbis non indiget anima dante sibi permanentiam prohibendo eius corruptionem et remouendo eius aptitudinem ad formam: cuius quidem oppositum sensit Avicenna et Egidius romanus et cum hoc fiat orbis non permanere per se: quia de se non habet existentiam permanentem: imo indiget anima dante sibi esse: et hac declaratione conciliant multa loca Commentatoris. 4. capitulo de substantia orbis et 12. metaphysice. 41. in quibus videtur locis asserit orbem permanere per se: ipsumque non permanere per se: ipse itaque orbis verissimum est subiectum intelligentie supra quam nullam habet causalitatem: et est in actu: quia non est variabilis de vna forma in aliam formam.

Preterea ait: et est intellecta in respectu ad aliud sicut est de communi materia scilicet. Sensus est: sicut materia in potentia non intelligitur nisi per formam: primo physicoz. 69. ita iste homo non comprehendit materiam celi nisi per formam appropriatam celo: eam perfecte digno scit: quando est felix: imperfecte ante felicitatem: non potest intelligere licet sit intellectio orbis orbem intelligere: cum nihil intelligentia intelligat quod non sit intelligentia. cuius ratio est: nam intelligentia celestis non intelligit nisi intellectione per essentialitatem: qua quidem non nisi intelligentia comprehenditur.

Alterius ait: non operatur per corpus celeste nisi in quantum est subiectum forme operationis intellectus: sicut intelligitur materia in quantum est subiecta forme: tamen prima materia est in potentia: et ista est in actu: et ideo in hac nulla potentia est que denudari possit a sua forma et non habet nisi potentiam ad ubi. Sensus est: non operatur intelligentia cuius actio principaliter demondatur: quia non modo an materia subiecta forme coagat: non operatur inquam intelligentia per corpus celeste nisi in quantum est subiectum forme operationis intellectus: intelligo subiectum intellectui qui est forma operans: non potest namque intelligentia agere in hoc inferiora corpora nisi mediante instrumentum corporeo. 7. metaphysice. 31. mediat autem celum inter intelligentias que sunt incorruptibiles non corpus: et corpora mortalia: quia celus est corpus incorruptibile: supra. 22. 8. physicoz. 15. est itaque

est itaque celus compositum non ex materia in potentia et formaeducta: sed ex intelligentia et orbe.

Digressio.

Contra multas propositiones hac summa approbatas inducantur nonnulli rationes: primo dubitatur nunquid due terre eiusdem speciei necessario tendant ad eundem locum numero: videtur quod non: quia sanguis fortis tendit ad cor fortis: sanguis Platonis ad cor Platonis: tamen sunt illi sanguines eiusdem rationis. Quare dico plura individua eiusdem rationis tendere ad eundem locum numero relicta sue nature et sublata virtute attractiva.

Item dubitatur: quod videntur posse esse plures mundi: quia generabilia variantur ergo et mundus: patet consequentia: quia variata parte variatur et totum. Solutio est: quia celum est quasi forma et elementa quasi materia mundi: ideo licet fiat variatio in parte materiali: quia tamen formale idem remanet penitus invariatur: idem mundus numero eterno permanet tempore: veluti et virtutis a principio vite usque in finem permanent eadem non obstante quacumque variatione facta in materia. Quare si plures essent mundi similes speciei ipsi essent fructus: si dissimiles speciei: nullus eorum comprehenderet totam naturam corporis sensibilis: ergo nullus eorum existeret perfectus: ex unitate itaque primi finis: primi motoris: prime forme sit stabilita unitas mundi numeralis.

Iterum dubitatur: quia materia celi videtur esse eiusdem rationis cum materia horum inferiorum: cum comparetur corpora celestia et subcelestia secundum quantitates: sol enim maior est terra: luna minor: coicant autem in materia que comparantur secundum quantitates. 2. de generatione. 37. ergo materia celi erit transmutabilis de vna forma in aliam formam: ergo tota materia que potest stare sub forma celi non erit conclusa sub forma celi. Solutio est: comparantur celum et inferiora in quantitate mathematice considerata: que ut sic eiusdem est rationis in omnibus quantitatibus. Comparantur etiam celum et hec inferiora ut naturalia sunt: que ut sic exigitur idem subiectus analogice idem non vniuerse: est enim nomen materie nomen analogum: cuius ratio est: nam intelligentia inferiorum: quare cum materia celi non sit variabilis de vna forma in aliam formam: et materia corporum subcelestium subiecta privatio sit continue transmutabilis de vna forma in aliam formam: et materia alteri rationis a materia horum inferiorum.

Rursus dubitatur: nam si intelligentia daret esse celo: corruptio in eo esset possibilis sicut quietas: contra Commentatorem. 12. metaphysice. 41. pro tanto enim inquit Averrois non est possibilis corruptio sicut quietas in celo: quia celus suscipit motum ab intelligentia: et habet esse ex se non ab intelligentia. Solutio est: ab intelligentia celum quidem vendicat sibi motus: cuius quietas privative operatur: privative autem opposita possunt fieri circa idem: suscipit autem celum esse ab intelligentia: cui nihil penitus aduerfatur. Cel potest dici quod celus suscipit motus ab intelligentia effectue: non autem suscipit esse effectue sed formaliter. Hec itaque sunt que presenti summa vobis aperienda proposuerat: qua quidem hec propositio est evidentissimis rationibus patefacta. Neque sunt neque possunt esse plures

mundi: licet enim forme celi in quantum forma non repugnat pluralitas: tamen forme celi in quantum forma celi sibi repugnat multitudo.

Summa Nona Primi de celo.

Iremanet. Intentio

senti summa que est a Textu Lib. 96. vsq. ad. 101. est declarare istam propositionem esse veram. Non est extra mundum neque vacuum neque plenum: id est celum in tertia significatio ex omni corpore naturali et sensibili et tota sua materia constituit. Sententia autem. 96. talis est: hoc nomen celum potest esse institutum ad significandum supremam partem celestem: ceteros orbis suo ambitu complectentem: que quidem perfectissima est de numero sperarum celestium: potest et licet celus importare cogentem corporum celestium conuexo supremi celi et celi lune conuexo contentorum. Item potest designare aggregatum ex omnibus corporibus celestibus et elementaribus contentis conuexo primi mobilis: et hoc modo celus: mundus et vniuersus idem sunt.

Averrois primo dicit: intendit per corpus totum neutrum quod mouet secundum motum diurno: hoc enim corpus est finis motus corporum naturalium motorum et mobilium recte: id est totum celus est corpus naturale in quo finit motus corporum motorum mobilium ad superius: ergo Averrois consentit huic propositioni: congregatum ex corporibus celestibus est corpus naturale: aut inquit intendit et ipsum esse corpus naturale cuius motus est vltimus motus totius: motus enim celi totius est vltimus motus oium illorum mobilium que sunt apud nos: nisi vere est primus motuum: id est primum mobile est corpus naturale quod est in vltimo motus totius.

Item ait: signus quod celus dicitur grece de corpore vltimo quod circulariter mouet est quod presertim grece est dicere quod in celo habitant spiritualia. Sensus est: substantia corporea est commensuratiue in loco: et ratio est essendi taliter in loco est quantitas: que est extrinseca et aliena a ratione substantie: intelligentie vero locantur per earum operationis locationes. 8. physicoz. 84. et alteri et alteri celo distributa est alia et alia intelligentia.

Iterum ait: orbis stellarum mobilium. i. planetarum et fixarum: quoniam hoc corpus est continuum. i. contiguum: cuius sine motus oium partium mundi que circulariter mouentur: et propter hoc dixit continuum cum orizonte totius mundi ut sol et luna. i. quod est continuum cum sine motus eorum que sunt sub eo ex corporibus celestibus in quibus sunt sol et planete. Sensus est: capitur celum sepe numero pro cogentem corporum celestium conuexo supremi celi et celi lune conuexo contentorum. Commentus ergo presens absoluit hac distinctione celum capitur pro orbibus stellarum fixarum et extrinsecarum: et pro mundo: et pro maxima spera in qua quidem sunt stelle fixe: que est primum mobile in se: sed quo ad nos vltimus: cuius primi mobilis proprie demandatur motus diurnus: imo certum esse debet tantum illum primo mobili conuenire: et hec est causa quod dicebat Averrois. 12. metaphysice. 44. omnes intendunt motum diurnum qui est primus motus. sup. celo et mundo. 3

toris actio: alij enim motus proprij sunt ppter istuz motuz: cuiuslibet naq; planete conuenit tantu vnus motus qui est ab oriente in occidentem per meridiem: vnde prima intelligentia est ars vniuersalis in mente intelligentiaruz & earum finis: cuiusuis. n. motus celestis Deus est causa productiua: at motus diurni est immediatissima causa: remota vero motus planetarum: omnium autem motu celestium est causa finalis vltimata: motu planetaruz proprie intelligentie sunt efficiencia propinqua: & fines non vltimati. Et 2. celi. 42. 71. primus orbis mouet alios orbis: nam prima intelligentia est in medijs intelligentijs sicut intellectum in intelligente: & propterea dicitur mundus ligatus potentia spiritali diuisa in sui toto: qz intellectus in partibus orbis diuisus est: & alteri & alteri orbi alia & alia intelligentia distributa est sicut esse reale: quibus demum omnibus prima est vnita sicut esse spirituale: induxi hec incidentaliter: satis tñ ad propositum: vt sciretis primam intelligentia planetis non posse vniri re ipsa.

Sententia. 97. celus ex omni corpore materialis & sensibilis est compositum: quia extra celum non est corpus: neq; simplex: neq; mixtum: quia corpus siue simplex siue mixtum est naturaliter intra: extra enim celum non est corpus naturaliter: quia tantum est vnus naturalis locus: neq; violenter: qz nulli corpori naturalis est ille locus: ergo nulli est violentus: ergo mundus complectit oia corpora naturalia & sensibilia.

Auerrois primo dicit: dicam q totus mundus quod est totum continens oia corpora naturalia quod continetur vltimo reruz motarum quod est conueniens omnia que sunt in eo est compositum ex omnibus corporibus naturalibus sensibilibus que sunt materia eius. Sensus est: mundus continetur conuexo supzemi mobilis. Sunt autem corpora simplicia tria: graue scilicet leue & neutrum materia mundi: quia talia corpora sunt materia respectu forme mundi: cum quo stat qz celus sit quasi forma & elementa quasi materia: quia celum continet: elementa vero continentur.

Item ait: si enim extra celum est aliquod corpus: aut compositum aut simplex: si simplex: aut in loco et naturali aut accidentali: impossibile autem est inueniri corpus simplex extra mundum: corpus enim aut circulariter mouetur: aut recte: si moueatur motu simplici: si circulariter mouetur: impossibile est vt sit in alio loco accidentaliter: declaratum est enim qz corpus qd circulariter mouetur impossibile est transferri a loco suo: cum impossibile est ipsum moueri violenter: celum enim cum nullus habeat contrarium eidem nihil preter naturam euenire potest: & tacuit ipsum esse impossibile illic naturaliter: quoniam si extra mundus esset corpus celeste loco naturali absq; hoc: ptingeret vt illic esset alius mundus extra hunc mundum: quoniam de necessitate esse corporis celestis e esse corporis quiescentis circa quod reuoluitur: & ex necessitate esse corporis quiescentis est principaliter corpus mobile esse: scilicet ignem: & ex necessitate essendi extrema est medietas esse: scilicet aerem & aquam. Sensus est: de ordine naturali istius mundi est corpora celestia moueri circa terram quiescentem summe grauem: tunc scilicet inuenitur elementum summe graue ergo & ignis qui est summe leuis: sunt elementa extrema ergo media:

maxima. n. est in reb⁹ naturalibus: & quidem tanta qz si non plueret periret mundus. 2. p⁹ h⁹ corum. 77.

Iterum ait: & quia contentus est ex hoc qd apparet esse impossibile qz locus sit naturalis alij corpore ad propalandum propria diuisione istas duas partes oppositas sicut nos secum scilicet ad dicendum qz si illic esset corpus simplex: aut illic esset naturale aut accidentale: quoniam amposito illis ipsum esse accidentale contingeret vt alteri esset naturale: & ideo excusatus fuit a propalatione istius diuisionis. Sensus est: satis fuit Aristoteli probare si esset corpus simplex extra celus qz non esset ibi naturaliter: & propterea fuit excusatus a positione illius diuisionis qz si sit corpus simplex extra celus sit accidentale vel naturaliter.

Sententia. 98. 99. Extra celum nec naturaliter nec violenter locari potest corpus simplex aut mixtum: quare extra celum non potest esse locus naturalis: quia nulli corpori potest esse naturalis: non est autem natum esse locus vbi non est aptu natu esse corpus quod loco contineatur: non enim locus sine locato esse potest: neq; vacuus ibi potest esse: quoniam ibi corpus esse non potest: vacuus naq; diffinitur: esse locus corpore priuatus: natus corpore repleri & in quo natu esse corpus: at cur extra celum non sit aptu natu esse corpus: neq; locus ergo illic non est natum esse vacuu. Neq; etiam motus: quia ibi nec locus nec corpus potest esse. Nec tempus: qz motus extra celus esse nequit: tempus autem e numerus motus. 4. p⁹ h⁹ corum. 101. quare cur melius sit habere vnu indiuiduu perfectu qz multa imperfecta: ita circo tñ erit vnus Deus & vnus mundus: & de facto & de possibili.

Auerrois. 98. dicit possibili posito non se possibili posito inesse non colligitur impossibile: qz propositio de sensu composito & illius dictu nuquam repugnant: sed sepe est repugnantia inter propositionem diuisam & dictum illi: vnde possibile ad imaginationem posito inesse non debet sequi impossibile ad imaginationem: & possibile sicut naturam in se posito non debet colligi impossibile naturaliter.

Item 99. dicit: omnis enim motus est in loco. Contra: licet verissimum sit omnia mota motibus esse in loco: non tamen vnus est omnes motus esse in loco: ratio est Auerrois primo de anima. 33. Solutio est: mobile motu locali & essentialiter: id est per se & naturaliter mouetur: est enim natura principium motus eius in quo est: at alterabile & augmentabile a mouentibus essentialiter mouetur: non naturaliter: quia alterans & augens semper ab alterato & aucto extrinseca inueniuntur: illud ergo quod mouetur naturaliter mouetur localiter: ergo omnes motus naturales sunt in loco: & motus locales: solus enim motus localis inest naturaliter mobili id est propter se non propter aliud extrinsecum: existit dico talis motus in re naturaliter & est necessario in loco: & hoc est quod dicit Auerrois. 8. p⁹ h⁹ corum. 20. non inuenitur aliquid moueri ex se nisi in motu locali: in ceteris autem motibus est motor extrinsecus: his ergo constat extra celum neq; natura neq; preter naturam posse esse aliquod corpus: nec locum: nec vacuum: nec tempus: nec

pus: nec motum. Contra: in circumferentia super premi celi quispia existens haberet preter extedendi manum: que quidem in aliquo spatio reciperetur: in quo corpus non existeret. Solutio est: casus est impossibilis: & ex impossibili colligitur quodcumq;: at si casus admittatur: dicendum est qz non posset manum extendere: quia non posset manus extra celus conseruari: & dato ad imaginationem qz conseruari: non videtur qz magis prohibitum ipsius motus sit ipsum nihil qz vacuum: si autem animal esset in vacuo: posset vtique moueri: ergo & illa manus extra celum moueri posset: vbi nihil esset. Item hec consequentia videtur valere: extra celum non est locus ergo extra celus est locus scilicet & ista valet: ante tempus non est motus ergo ante tempus est tempus. Solutio communis est: ly extra & priuatiue & positiue capi potest: ly ante non sumitur nisi positiue. Dixerem ego: si non esse precedens tempus e non esse simpliciter: tunc tempus esset impossibile: & ita nunq; inciperet: si autem id non esse non sit non esse simpliciter oportet qz sit in subiecto mutabili de non esse ad esse: ergo ante tempus sufficit aliquid mutabile ab esse temporis in potentia ad esse temporis in actu: & omne tale aut tempore mensuraretur: aut tempori coexistere: ergo ante tempus extitisset tempus.

Sententia Tertus Lamenti. 100. Que extra celum nata sunt esse entia non sunt in loco: neq; in tempore: quia non transmutantur: loco: nec temporis fluxu consenscunt: non sunt alterabilia: non transmutabilia. Cetera eorum est perpetua & perfectissima: Deus qui est primum ens est totus atq; perfectus: est summa rerum perfectio: est diuina: intransmutabile: necessarium: qz simpliciter non possit non esse: summum: eo quia nihil sublimius: nihil melius nihil diuinius: incessabili motu semper regulariter mouet: quia semper se declarat & explicat vitam suam per motum suum: ipsum insuper primum ens dictus est omnium reruz finis: cum sit ad quod natura recurrant omnia: appellatur vniuersusq; vite mensura atq; duratio: qz summa sit eternitas: tempus omne & durationis infinitatem vt summa perfectio continens. Demus ipsuz dicitur eternus: semper ens & immortalis: a quo quidem pzo ente ceteris coicatus est & esse & viuere: aliquibus quidem claris: alijs vero obscuris: & iste coditiones pnt vt Auerrois exponit declarari & de pzo orbe & de pza intelligentia.

Auerrois primo dicit: Necessario e vt entia que sunt illic non sint in loco: neq; in tempore: quapropter tempus non potest corrumpere scilicet quia non accidit eis transmutatio & corruptio accidens temporalibus. Sensus est: omne quod est in tempore exciditur a maiori tempore qz sit sua mensura adequata: & propterea nec celum nec intelligentia terminantur tempore: vnde. 3. p⁹ h⁹ corum. 30. vltimum generationis est principium corruptionis id est esse quod est terminus ad quem generationis est terminus a quo corruptionis: ita circo terminatum generationis est terminatum corruptionis: motus autem & tempus dicuntur causa generationis & corruptionis: quia applicant actua passiuo. 2. de generatione. 55. motus generat faciendo appropinquari generantes. i. soles: & verissima causa motus:

vis viuenti lz attribuat tpi: est nihil minus dispo: portio facta in primis qualitatibus: quibus quidem cum celum careat non est antiquabile & fatigabile: quia hec sine alteratione fieri non possunt. 9. metha: p⁹ h⁹ sic. 17.

Item ait: mouens igitur est illic scilicet in conuexo spere: & hoc manifestum est qz illud quod non est in materia non est in loco: neq; transmutatur cum non sit in tempore: manifestum est etiam ipsum orbem non esse in loco: omne enim quod est in loco continetur sub corpore: sed extra orbem non est corpus ergo non est in loco: & cetera. Sensus est: per primam causam potest intelligi omne genus intelligentiarum: cuiuslibet enim intelligentie competit non esse in materia & non esse in tempore: neq; in loco: & primo mobili competit non contineri ab alio & non mensurari tempore. Planete quia carent materia in potentia non mensurantur tempore: & si contineantur hoc non est inquantuz sunt spherica corpora: officium enim sperici est continere: cui terminari & contineri accidit. Quare cum forme a subiecto causate sint tote in toto: & partes in partibus: forme non educte sunt tote in toto: & tote in qualibet parte: erit ergo prima intelligentia per totum primum mobile disseminata: licet eius operatio maior sit in conuexo quantum ad motum localem: quia maiorem circumferentiam describit circumferentia qz cetera particule celi. Et est attentione dignum. Que sunt locabilia per operationem non oportet esse mobilia neq; per se: neq; per accidens: & quis intelligentie possint locari per operationem: non tamen moueri: nam motu denotatur fluxibilitas que intelligentijs minime consentit. Sunt quidem intelligentie nulli penitus subiecte transmutationi. Celum ad quod stat mobilium rectoruz resolutio tantuz mouetur localiter: & vni orbis per vitas que extra orbem existit: si intelligentia sit extra celus: quod ideo dicitur: quia intelligentia est intrinseca celo & separata a celo. Est actus celi: & non est actus celi: cñ info: met orbe & no causatur ab eo.

Iterum ait: sicut hunc mundum recte nominamus esse celi continens tempus seculum celi: per finem autem & orizonta intendit vltimitatem rei pzo: & cetera. Sensus est: seculus & eternitas est duratio motus celi non mensurati tempore: quia tempus non excellit motum celi. Vel coexistentia celi ad motus celi & tempus dicitur seculus. Et. 4. p⁹ h⁹ corum. 117. dicitur: corpora celestia licet non sint in tempore sicut tempus non continet illa: tamen sunt coexistentia cum tempore scilicet esse eorum quod est in motu est coexistens cum esse temporis: coexistentia quantitatis cum quantitate: res autem separate non habent continentiam: neq; coexistentiam: & nullo modo sunt in tempore: quia non sunt quante: quapropter non mensurantur tempore: non continentur a tempore: non patiuntur a tempore: non sunt coexistentia temporis. Est ob seruandum qz cum sint tres mensure: eternitas scilicet Euum & tempus: de prima & secunda parum loquuti sunt peripatetici: ideo de his mensuris nostri Theologi tractantes has induxerunt propositiones. Prima est: eternitas est mensura carens principio & fine: & indiuisibilis & immutabilis vite increate perfecte perfectio vltima: ita hz eternitas pparatione ad alias mensuras: itaq; mensura excellens. i. ad

euum & ad tempus: excellit euum fm principium: tempus fm principium & finem: quare licet fm rem eternitas nihil aliud sit qm Deus: fm ratione tamen comunitio: est eternitas qm Deus: quia in diffinitio: ne eternitatis cadit ratio mensure: gratia cuius habz comparationez ad alia qm ad Deu. Secunda propositio est: sunt qui existimant euum esse mensuram rerum permanentiu. Alij dicunt euuz spatium ee eorum quozuz esse stabile est sed tamen vices habent in potentijs: vnde cuz eternitas sit mora & spatium permanentis vno modo per omnes moduz: & ea que ab illo deriuatur: deficiunt ab illius perfectione: propter distare a primo: opus est vt aliquid potente eis permisceatur: & hec est causa q Albertus dicebat in summa de homine: sub eternitate est mora cui & sub euo est mora temporis propter plus & plus distare a primo: quemadmoduz euiternuz est sub eterno: & temporale sub euiterno. Tertia propositio est: de tempore hec approbentur. Est tempus numerus motus fm prius & posterius: est & partim a natura: partim ab anima: ipius est idem nunc fm substantiam: variatum tamen fm esse. Est & tempus non motus sed passio primi motus. Est & quantitas continua cuius partes ad instans copulantur. Est & magis causa corruptionis qm generationis. Est & vnuz tempus respectu omniu temporalium: hec de mensuris dicta sufficiant.

Rursus ait: & potest intelligi q necesse e spirituale no transmutari neqz alterari: quia est causa causaruz: & de hoc sermone possumus intelligere primam causam & possumus intelligere orbem: &c. Sensus est: spirituale non accedit transmutationi: & cuz omnis intellectus sit spirituales & omne celum sit spirituale: quia abstractuz a materia in potentia: hec non erunt transmutabilia. i. corruptibilia & datur hec expositio: quia celuz est mobile motu locali: & transmutatio non accedit nisi propter corporeitatem: id est propter formas terminantes generationem & corruptione causatas a corpore: & paulo post subiungit Commentator: alterans oportere esse corpus mobile necessario: quia instrumentum intelligentiarum peculiare alterationem non recipit: sed bene motuz locale: intelligentia primu mouens locale: nequa qm primu alterans dici potest.

Preterea ait: dignu est hoc corpore hēre eternuz motuz: quia corpora quiescētia non mouentur nisi cuz fuerint extra suum locum naturalem: & quiescunt cum perueniunt ad ipsum: &c. Sensus est: non est maior ratio q quiescat stella in vna parte celi q in alia ergo continue mouebitur celum est enim mobile continue in principio & fine motus: quoniam idēz punctus est principiu & finis: & etiam mutatur esse: & non habet celuz nisi vnuz locum in quo mouetur. Differunt enīz circulariter mota a recte motis: quia horum locus est terminus in quem non existens mobile fertur: quando non impeditur: at locus celi est in quo mouetur celum: non autem ad quem mouetur. Neqz est contradictio in dictis Commentatoris modo dicentis celi esse tantuz vnum locum & infinita loca: quia arbitratuz celum moueri non fm materiaz: cum non mutet locuz: sed moueri fm formam: quia mouetur circa centrum: circuli itaqz imaginati in terra sunt loca formalia celi: & centrum mundi est locus materialis celi. Cui de obseruande sunt iste propositiones. Prima est:

locus celi ille est qui ab ipso variatur mediante motu circulari. Secunda est: spera celestes transferuntur de superfite in superfisem complete spericam. Tertia est: spera celestis variatur de certa superfite completa ad indeterminatam: describentur enīz tot circuli fm formam: quot puncta fuerimus imaginati in conuexo vel concauo celi. Quarta est: complete superfities sperice ad partes terre fm omnes suas partes tales respectum habentes loca celi fm formam esse dicuntur: & qualem aspectuz ponimus inter spericam superfitem & terram: talem fatemur inter celum & terram. Quinta est: spera celestis circulariter mota locum fm totuz per se continue variat: eo quia aspectum ad terram fm totum mutare dicitur: & partes integrales celi variant locum fm formam per accidens: mutant locum fm materia per se: hec de loco celi.

Postremo ait: & debes scire q hoc quod dixit de causa eternitatis motus eius non est causa completa: quoniam si ita esset: in corpore finito inueniretur virtus infinita: sed est causa fm necessitate materie istius corporis: scilicet q necessarium est vt hoc corpus moueatur semper: necessarium est vt materia eius sit huiusmodi: scilicet vt suus locus sit vnicus: ista est consequentia proposita: causa completa eternitatis motus est orbis subiectus intelligentie ergo in ipso est virtus infinita in vigore: extensa ad extensionez subiecti: quia virtus in corpore si mouet eterno tempore est infiniti vigoris supra. 65. & etiam mouet in instanti. Iterum proponit hanc sequelam: si motus celi non esset eternus: esset violentus: que conditionalis tenet: quia si talis motus non est eternus: est quia celum inclinatur ad motum diuersum a motu circulari & ita motu circulari mouebitur violenter. 2. celi. 71. si potentia moti celestis addit aliquid supra potentiam motoris: motus celestis esset violentus: quia ille motus esset tantum fm naturam mouentis & contra inclinationez mobilis: motus progressiuus animalis e ab anima & corpore. i. non est ab anima tantuz. Rursus: si mouens celum non esset non in materia oporteret vt quiesceret violenter. i. contingeret ei labor necessario: & hec consequentia tenet: quia agenti materiali aliquando contra agitur positus: cum ergo non detur agens generatum & intendens solum priuare: propterea non datur agens quietatiuz celi: sed intelligentia simpliciter inuariabilis perpetuat motum. Nec sunt que circa nonam summas declaranda erant: qua quidem hec propositio patefacta est. Extra celum nec est vacuum: nec plenu. De eternitate mundi sequenti summa loquemur.

Summa Decima Primi de celo.

Cum declarauimus.

Presenti summa que est a Textu Commentarij. 101. vsqz ad 140. intendit Aristoteles ostendere mundum non esse generabilem & corruptibilem: neqz ex se: neqz ex alio. Sententia. 101. conueniens est inquirendo an mundus sit genitus opinionibus antiquoz in mediū afferre. Tuz quia contrarie dubitantuz opiniones cause sunt vt sint contrarioz dictoz manifestatioes

manifestationes. Tuz quia reprobatis antiquoz sententijs determinatio Aristotelis credibilior & veritati conformior esse videbitur: oportet quoqz veritatis inquisitores neqz odio neqz emulatione alioz dicta carpere si rectum de re proposita iudicium ferri velint.

Auerrois dicit: & ideo contrarium manifestius erit: cum adiunctum fuerit alij contrario suo: & maxima cum ante fuerit auditum vilius contrariū ante q nobilius. Sensus est: contra-ria posita iuxta inuicem magis elucescūt. Contra: no potest sensus duo ita perfecte sentire sicut vnum. Solutio est: forte tunc deciperetur sensus in iudicio magis album illud & illud magis nigrum: vel cognitione distinctiua perfectius sentiuntur sensatio: ne comuni q propria: & est considerandum q anima no ita perfecte attendit ad duo sicut ad vnum: ideo licet species possent esse in sensu perfecte: tamē sensus no posset bene & comode attendere ad ea que p illas species representantur. Tuz quia in principio lectionum affirmavi differentiam inter sextam & decimam summam esse talem: q in sexta probabatur celum no recipere corruptione: neqz generatione: ex quo no colligebatur ipsum non esse corruptibile: quia no desunt qui putent celum esse corruptibile: ipsum tamen perpetuari a Deo: at decima summa conuincitur celuz no esse corruptibile: neqz generabile. Contra: dicit Auerrois in principio Commentarij. 101. oportet ponere questionez per se vtrum mundus sit generatus: aut no: quāuis determinatum sit ex predictis: sed tamen volumus vt sermo sit perfectior: & hoc ponere questionem per se: ergo Aristoteles redidit in decima summa ad determinandum id quod in sexta determinauit. Solutio est: intentio Aristotelis sexta summa est ostendere celuz ee vtiqz ingenerabile: siue sit ingenerabile ex se: vt Aristoteles tenet: siue sit ingenerabile ab alio: vt Plato voluit: celuz naqz erat ingenerabile: et si erat factuz ab alio: q licet celum esset factum ab alio fm Platone & Auicenam: erat tamē ac si fuisset no factum ab illo: sed present summa quaz premanibus exponēdas habemus intendit Aristoteles celuz ee simpliciter ingenerabile & nullatenus genitū & factum: neqz denuo: neqz ab eterno: apud. n. Peripateticos si debeat aliquid ee generatū requirit q no ee generatū precedat ee generati tpe: non nā tantum.

Sententia. 102. Varie de mundi origine adducuntur opinionones. Prima est dicentuz qdem mūdūz esse genituz: sed postea incorruptibilez futuruz. Secunda est asseuerantū mūdūz factū & tandē interituz. Tertia est Empedoclis dicentis mundū alternatis vicibz adortū duci & corruptū: & has generatioes & corruptioes alternatioes semp futuras esse.

Auerrois primo dicit: opinionones de mūdo sunt quattuor: aut credere ipsum no generabilem & no corruptibile: & hec est opinio Aristoteli. 10. est: q ex quo mūdus est eternus: no pot ee gnabilis & corruptibilis. 2. phisicoruz. 25. mā q est eterna no est facta. Aut credere ipsum ee gnabilem & corruptibile: & hec est opinio Anaxagore i phisicis: & hac sustinet tres leges q sunt mō note. s. maurozum & chritianoruz & iudeozum. Contra: primo phisicorum. 32. dicitur Anaxagoram mūdum asseuerasse eternum. Solutio vera est: mundus apud Anaxagoram

eternus erat ratione materie infinite a chaos segregande: generabilis vero erat & corruptibilis merito intelligentie segregationem complere intendentis: ideo damnatur Anaxagoras q putauerit intellectuz intendere pplementū segregationis: qd tamē expe dire no valeret: no ita est de motore celi apud Peripateticos.

Item ait: quarta vero est credere non generabilem sed corruptibilem: sed hoc nullus dicebat in quantum scimus nisi loquentes nostre legis quis sit hoc tantum vnum extra naturaz. Contra: hec pugnare ad se inuicem videntur: tres leges sustinent mundum generabilem & corruptibilem: & loquentes nostre legis credunt mundum non generabilem sed corruptibilem. Solutio est: loquentes sue legis erāt bipartiti: iuxta illas duas opinionones: alij faciebāt mundum generabilem sed non corruptibilem: alij corruptibilem sed non generabilem. Iterum: ita bene videtur esse extra naturam dicere mundum genitum non corruptibilem: veluti dicere mundum ingenerabilem sed corruptibilem: cuz ista dicta repugnet huic propositioni. Eternum a parte ante est eternuz a parte post: & e conuerso. Solutio est: prima opinio imitatur ordinem nature: qui est procedere ab ipsefecto ad pfectū: que qdē naturalissimū ordinē non pot saluare secūda opinio.

Iterum ait: no debemus credere aliquid habere aliquam dispositionem donec inueniatur in maiori parte illius rei aut in omnibz. Sensus est. Propositio vniuersalis quando est manifesta quo ad plures singulares & sensus in nullo percipit instantiam: nec intellectus habet rationem instanti: est illa propositio certissima & omni ex parte approbanda.

Sententia. 103. Contra primam opinionē inducitur hec ratio. Vel partes mundum constituentes no potuerunt aliter se habere: vel potuerunt aliquando aliter se habere: si prium: ergo partes mundi sunt intransmutabiles: ergo nec mundus est genitus: si secundum: ergo in futurum poterunt eadem partes etiaz aliter se habere: non est. n. maior ratio quare in preterito potuerit aliter se habere potius q in futuro: cum semp partes eadem inueniantur.

Auerrois primo dicit: res carentes potentia transmutationis & alterationis impossibile est vt transmutentur in aliqua hora: quoniam si ita esset: tunc alteratio esset causa sui ipsius. i. esset alteratio sine possibilitate. Sensus est: ad quantū mutationem tria exiguntur: subiectum: dispositio antiqua quam subiectuz deponit: & dispositio noua quā subiectum acquirit: iccirco si aliquid est genitum: materia illius transiit a non esse illius ad esse illius: ergo est contrarietas in formis ergo illud genitum est corruptibile: & procedunt hec dicta Commentatoris ac si nihil per creationem esset possibile: materia nanqz sublata aufertur natura possibilitatis: primo phisicorum. 60. nullam enīz mutationem ad substantiam posuerunt Peripatetici nisi generationem: cui subiectum assignauerunt materiam primā: primo de generatione. 23. generationem. n. vnus dixerunt esse alterius corruptionem: primo de generatione. 17. inalterabile itaqz si alteraretur esset alteratio sine subiecto: & idem existeret causa sui ipsius: ratio est: nam si res carentes potentia transmutatio-

nis transmutarentur : in eis nulla potentia passiva inueniretur ergo neq; existeret potentia actiua & est facta alteratio ergo e facta & seipsa. Inueniret quoq; aliquid sine causa: quia mundus esset constitutus nulla pcedente potētia actiua vel passiua.

Item ait: si igitur ille res ex quibus fit mundus possibiles sunt transmutari in formā mūdi: & nō remanere sū eandem dispositionē alterabūtur: continget cu3 alterabunt in formā mūdi ex forma habita q; sunt possibiles alterari ex forma mūdi in formāz primā quam habebāt. Sensus est: ea que alterantur in formam mundi possunt quidem alterari ex forma mundi in formā primā quā habebāt: nō eandē numero: q; corruptū nō pōt reuerti idem in numero. 2. de gnatione vltio: sed eandē in spē: & in fine Lōmenti dicit: impossibile est vt possibile non exeat ad esse in tēpore finito. vel in indiuiduo vel in specie.

Sententia. 104. Crediderunt Platonici mundū esse genitum & nō in tpe: apud quos nō eē mundi pcedebat eē mundi natura tantū: nequaquā tempore: veluti linee & supficies sunt priores natura ipsa figura que ex illis cōponitur.

Auerrois dicit: nō est tertius modus ptiō rritatis. Contra: in postpcedica mentis plures asigantur. Solutio est: ea ex quib; aliquid generatur vel sunt priora tempore vel natura generato & producto: Plato: Auicenna: Theologi nostri arbitrantur ad factionez & productionez aliquid producti sufficere non esse pcedere esse producti natura: & hec est causa q; Auicēna putauit vnam intelligentiam producti eē alterius: at Peripatetici sentiūt ad factionē hoc necessario requirit: vt nō eē pducti pcedat eē producti tempore: non nā tantum.

Sententia. 105. & 106. Non erat simile de mathematicis compositionib; & factione mundi: inuenitur nāq; inter prefatas cōpositiones triplex differentia: figura dum est in actu nunq; inuenitur diminuta in aliqua linearū ex quibus componitur: sed genitum ex simplicibus potest eē in actu dato q; sit diminutio in aliquo simpliciu3 componētium. Secunda differentia est: quia figura nō fit ex componētibus ipsam per alterationez figurarum & transmutationem linearum ex quibus fit: s; genitum ex simplicibus fit per alterationem & trāsmutationem eius ex quo generatur. Tertia differentia est: quia linee in actu nō inueniuntur aliqua hora absq; figura cuius sunt linee: sed elementa bene inueniuntur in actu ante generatuz: & sic genitum ex simplicibus inuenitur in tribus dispositionibus cōtrario modo figuris: tum quia inuenitur actu ante completum eius: tum quia fit per alterationem componētium ipsum: tum q; elementa cōponētia ipm antecedūt tempore. Veritas est ergo Peripatetica q; oportet subiectuz prius tpe inueniri sub nō esse: deinde sub esse.

Auerrois dicit: ipse nō intendebat per hūc sermonem nisi q; partes ei; sunt priores natura toto: nō q; ipse fuit generatus vere: & si hoc intendebat: nihil differt ab Aristotele: sed tū male fecit in dicēdo mūdum esse generatum: & nō corruptibilez. Sensus est: si sufficeret ad hoc q; mūdus debeat noiari gnātus: vt partes eius sint prio

res natura mūdo. Sermo Platonis fuisset veritati pformis: at id nō satisficit: sed ad generationē alicuius requirit necessario qd nō esse generati antecedit esse generati tempore.

Item Lōmento. 106. ait primo: & intendebat p hoc: q; cū ponit mūdus eē factus ptinget vt ea ex qb; fit sint priora eo tpe: & hec consequentia non solum ponitur contra Platonem: sed contra generationem mundi absolute: omnis enim generatio est in tempore ratione alterationis. pcedētis: primo physicoz. 62.

Rursus ait: dicē mūdū eē generatuz a nihilo ptinget eis vt nō sit generatuz: generatio. n. nō eē ex ptiatōe essentialiter: & cetera. Sensus est: si generatōi nihil subijceret: generatio esset ex ptiatōe essentialiter: & ita ptiariū recipet cōtrariū: & cū ptiatio nō trāsmutet i eē: aut modo mūdus erit ptiatus: aut semp fuit: qua quidem ratioe probari pōt itelligētias eē improductas: quia ptiatio nō recipit eē ergo itelligētie non sunt aut semp fuerūt: quare cōcludēdum est nō eē mundi nō posse pcedere eē mūdi natura vel tempore: quia illud nō eē fuisset aut in agēte: aut purum nihil: & hec nō: ergo illud nō eē fuisset fundatus in aliquo subiecto qd quidem ab vna forma variaretur in alteram: vnde que cunq; sunt incompossibilia pto eodem instanti durationis qd prius natura inest: & prius duratōe inest: sed esse & non eē rei sunt incompossibilia pto eodem tempore momento: & nō esse est prius natura ergo erit prius tempore: absurdum nāq; esset fateri nō eē pcedere esse natura: & esse antecedere non esse duratione.

Sententia. 107. Nō recte sentiunt qui opī nātur mundum alternatis vicibus lite disgregante generari: & amicitia congregante solui: nam id affirmare nihil aliud esse videtur q; dicere mundum sū substantiam esse perpetuū & eternū s; sū accidētia & qualitates pmutari.

Auerrois primo dicit: hoc quod dixit d mūdū esse quēdam modum diximus in aliquo indiuiduo ipsum esse eternum: sed aliquando transmutatur ex pueritia in iuuentutes: & aliquando ex iuuentute in pueritiam. Sensus est: putauerūt antiqui mundum sepius gigni & sepius corrumpi: sicut si quis ex puero fiat vir: & ex viro iterum fiat puer: rursum ex puero vir: & ita alternatis motibus demutetur: vnde puer alteratur in viruz processu etatiuo: vir in puerum moribus: vel quia materia stans sub anima senis varijs mutationibus medijs redibit ad animam.

Item ait: & cum ita sit substantie non erit generatio & corruptio. Sensus est: per amicitiam elementa in callos conueniebant: per litem se gregabantur ab illo: iccirco semper idez mundus numero substantialiter remanebat variatus duntaxat accidentaliter: quapropter amicitia causa erat interit; mundi: litem vero generationis: respectu tamen indiuidui determinati litem erat causa corruptionis: amicitia generationis: & propterea dicit Auerrois infra: quia ponit causam generationis litem: & causaz corruptionis amicitiam.

Sententia. 108. & 109. Nō recte dicūt dicētes mūdū eē gēitū & corruptibile: s; nūq; postea reproducēdū: nā si mūdū eē gēitū: an ipm fuit mē ex qua fuit genit;: & cū mūdus corru

ptus fuerit: eadē manebit materia: & ex illa materia poterit iterū mūdus fieri: quēadmodū prius factus est: nō. n. est maior rō cur prius fieri posset q; cur posterius: hec ppositio: oē qd corrumpitur: corrupit in cōtrariū: scripta est ab Aristotele primo physicoz. 44. Et si aliqua esset potentia ad generationem vel corruptionē que nō reduceret ad actum: possibile fieret impossibile: q; ex hoc q; semp manens possit corrumpi colligit q; in eodem instanti sit & nō sit: q; implet ergo i possibile est illud corrumpi qd tū prius erat dictū esse possibile. Item hec ppositio: anteq; generabatur erat corruptibile in actu: ita intelligit: q; celū ante generationē eius erat acti si fuisset corruptū in actu: & cū generatū fuit: corruptibile est in potentia. Verū q; opinionēs antiquoz difficile possumus intelligere: q; nō sunt note apud nos: dico q; non vt opinionēs veterē: sed vt mens Ari. clarissime hēat enixissime est elaborandum.

Snia Textus Lōmenti. 110. conueniens est modos ingeniti: geniti: corruptibilis & incorruptibilis agnoscere: inducereq; varias pceditorum nomīnū acceptōes & significatōes cum. n. in oratōe dictōes sint equoq;: quaz quidez multiplicitas nō manifestet: q; vni in oī sensu oratio foret vera aut falsa: tū intellectus relinquit ambigū & dubius nesciens in quo potissimū significato oio sit accipienda: multiplex nāq; in distinctū cōfusione parit: at distinctio est cā claritatis & distinctōis intellectus.

Auerrois dicit: qm cū aliqua dictio significet plures intentiones: & pōt intelligi p idēz: subiectū istius qōnis: qm cū idēz subiectū fuerit diuersis intentionib; & nō distinguat ille intentōes: vt accipiant quasi eidez: necessario apparbit illud subiectū hēre dispōnes diuersas. Sensus ē: dictio equoq; plures importat itentōes copulatiue vt copula cadit inter actus significadi: nō aut vt cadit inter significata. Recipit i idem subiectū plures intentiones. Est enī deus pima forma: prim; finis primus motor: inter que quidem predicata est ordo & distinctio rationis.

Snia Textus Lōmenti. 111. nō gnābile dicit primo d eo qd nūc est quod prius non erat sine successus trāsmutatōe: vt punct; in linea: sed dicit nō generabile: & nūdus est sed eē potest: tertio qd sue durationis caret principio & qd fieri impossibile est: veluti mūdus: impossibile enīz interdū simplr negat: & significat qd nō est possibile: nōnūq; difficultatē denotat: & est qd fieri quidem potest sed difficulter.

Auerrois primo dicit: sicut qdam dicit de tactu & motu illos nō eē gnābiles q; carent eo qd necesse est in generatione. s. q; exitus eozū a nō esse ad esse sit a nō esse ad esse & p transmutationē & in tpe: & illud qd plus inuenit hmoi est in rebus relatōis: & manifestū est q; hoc nō dī nō generabile nisi p similitudinē: q; oē qd post nō eē est: necessario est generatū: & apparer ex hoc: q; nō dī ipm nō generatū proprie nisi apud suū esse: Themistius aut dixit q; dicit in ambobus. s. apud esse & nō esse: Sensus est: illa dicunt exire inesse p alteratōez & generationē que terminat per se illas mutatōes: & cuz motus non terminet motus: & relatio non terminet per se aliquam mutationem. s. physicoz. 10. iccirco hec dicuntur nō generalia primo modo. Quo tū nō obstante possunt dici genita inquantū accipiūt esse

post nō esse: Themistius putauit hec appellari nōn generabilia & apud eē & apud nō esse eoz. Auerrois apud eē tantū: & de hoc sit parua cura: vñ multa sunt que acquirunt tanq; qd: motus autem actio & passio acquirunt tanq; quo: propterea sine generatione & alteratione.

Item ait: illud qd nō eē ens apud suū nō eē pōt dici nō generabile: s; tū pditionaf i eo vt sit possibile esse ad differētia eius ad impossibile & cetera. Sensus ē: de rōne nō generabilis secūdo modo: sunt due pditiones: q; nō sit s; possit esse p transmutationē: & tale nō generabile nō opponit generabili: s; Aristoteles affirmatiue numerauit hanc intētionēz & hoc significatū q; nō generatū dicit de aliquo si ente sū q; possibile est esse p transmutationē: dimisit Aristoteles significatiōē nō generabilis qua quidem si gnificatione relatio apud suū nō esse poterat dici nō generabilis: q; appellat hic nō generabile illud qd i sua positōe. i. qm ē dicit generabile: vel sū numerū vel sū spēm: relatio aut cū fuerit ens nō dicit generabilis. Themistius intēdit p possibile possibilitatez. i. possibile vt opponit impossibili & ita apud ipsuz relatio apud nō eē poterat dici nō generabilis: differebat aut apud Themistuz secūdo modo a primo: quia relatio tam apud esse q; apud non esse pto modo dicebatur non generabilis: secundo modo apud nō esse tantum.

Iterum ait: & cum explanatio fuerit sūm Themistū tunc nō generabile dicit trib; modis: v. n. de eo qd sit absq; cāis generatōis: & de difficili tū possibilis: & de impossibili generatōis: & s; hoc dimittit ex eis de qb; dī nō generabile illud qd ē magis famosuz. Sensus ē: celuz & itelligētie entia dignissima sunt nō generabile tertio mō: & errauit Themist; credēs nō generabile tertio mō dicit de impossibili: quimo fuit in ptradictōe: nā i hoc tertio modo locauit illud qd cū difficultate generabat: & quocūq; sit sermo Themistij fuit diminut;: q; nō capiebat nō generabile vt diceret de eterno & de eo qd non erat generatū sed possibile erat facilius generari.

Rursus ait: illud de quo dicit nō generabile aut vere aut nō vere dicit: si nō vere dicit de tribus: de generato absq; causis generatōis: & de eo qd est difficultis generatōis: & de nō generato in actu in aliquo tempore: dicitur. n. nō vere quia collocatur sub diffinitione generati qd est ens postq; ens non fuit: de his igitur tribus dicitur non generabile nō vere. Sensus est: nō genitum nō vere dicitur d eo qd habet esse post nō esse sine generatōne & motu: & de eo qd habet esse post non esse cuz difficultate: & de non genito in actu in aliquo tempore: nō genitum vere dicitur de duobus: de nō generato simpliciter neq; in aliqua hora: & hoc quidem dicitur de eo qd semper est: & de eo qd semper nō est: in rei veritate. ergo sunt quinq; modi: videtur ergo q; forte Aristoteles congregauit ens simpliciter & non ens simpliciter sub tertio modo: & congregauit non ens in aliquo tempore qd est difficultis generatōis & facili generatōis sub secundo modo: & sū hoc erunt intentiones quas dixit tres: tamen vere sunt quinq;.

Attēdēda est ptiō iter Theologū & p hūm apud Theologū sū i diuinis ē genit; ab eterno: non fact;: creatura si fuisset ab eterno fuisset facta: apud Auerroim non genitum & non

factum exactissime dicuntur de eternis. Contra: soluit ab eterno ergo ab eterno produxit lumē in aliq̄ pte sui orbis ergo aliq̄d eternū est pductū. Soluio est: eternū in esse reali et desibile vel inceptibile vel generabile vel corruptibile nō se cōpariunt: s; bene in esse intēionali: intellectio. n. q̄ fem̄ intelligit̄ est inceptibilis et corruptibilis: stat tamē ipsam ppetuari: lux itaq; in esse reali solis non est inceptibilis: neq; desibilis: sed bene ē esse spiritali: et si est eterna: non est producta et facta: sed bene est producibilis et factibilis: induxi hoc argumentū et solutionem: ne quis vi illius argumenti arbitretur de eterno generatum predicari.

Snia. 112. Tres modi geniti reperuntur: primo: id est genitū quod iparia trāsmutatione existit: vt res nālis perfecte genita: scdo qd est et pōt nō eē: vt res nālis nūc existēs et corruptibilis: tertio qd aliq̄ mō siue facile siue difficulter fieri pōt: siue q; duratōis h; principū.

Auerrois primo dicit. Cum finuerit de numeratione intentionū de quibus d; nō generabile: vult dicere de quibus d; generabile et totū Lōmentū cōsistit in hoc: generabile p̄io mō d; de eo qd aliq̄ est in potentia: deinde in actu: siue sit p gnationē: siue sine generatōe: et sunt idēz subiecto generabile et non generabile: sed rōne diuersa d; generabile et nō generabile: vñ primus modus generabilis est q; actu incipit eē: quocūq; mō incipiat esse. Secundus modus est q; pōt incipere quocūq; mō h; nūduz inceperit. Tertius est: aliq̄ d; generabile cuius pōt eē gnatio siue inceperit siue nō inceperit esse: et iste tertius modus restringit primū: et attendenda est cōtentio inter Themiū volentē p generabile intelligere id qd necessario generat: et Auerrois dicentē id qd necessario generat nō fieri s; viā generatōis. s; p alteratōez: vt est motus celi: q; necessario pducit et nō p generatōē: apud. n. Auerrois solum cōtingentia dicunt vere generari.

Sententia Textus et Lōmenti. 113. corruptibile primo mō est quodcūq; potens desinere esse: scdo mō qd desinit per veram corruptōez: tertio mō facilius corruptibile: Themiū dicebat stuitū corrupti sine corruptōe qñ transmutabat ab vno loco ad locū.

Snia. 114. illud d; nō corruptibile primo mō qd h; non esse post esse sine vera corruptione: sicut tactus et relatiua: siue per tactum intelligamus sensationez siue cōtactum duorum corporū: et abbreviatio Auerrois talis existit: incorruptibile dicitur aut quia corruptio eius sit sine causis corruptionis: aut quia est non corruptum in actu: et possibile est corrupti in futuro: et hoc duobus modis: aut sine causis corruptionis aut cum causis: dicitur itaq; hoc nō corruptibile de duob; intētionib; p̄ia et scda. Tertius autē est verus et est illud qd ē ens in actu et nō h; potētiā ad corruptōez: neq; est possibile vt in aliqua hora sit corruptus. Quartus vero est id qd est difficilis corruptionis.

Non est amplius prolongādu sermo in declarando dictorum terminorum significationes: id dūtaxat dicam: solum compositum generatur per se et corrumpitur: quia sibi competit existere: forma et materia generantur tantum per accidens ratione compositi. 12. metaphysice. 13. vnde de compositum et forma tantum vna mutatione inci-

piunt esse: inceptio tamen forme requirit subiectū: inceptio compositi requirit partem essentialē est enim materia subiectū forme sed pars essentialis compositi: et hec est causa q; solitus sum dicere: terminus mutationis nō denominatur ab illa mutatione: terminat. n. albedo albefactionē nō tamen albescit. Sūt itaq; omnia composita subiecta generabilia et corruptibilia: forme causate a subiecto habent officium terminandi mutationes: intellectus celestes nullā possunt penitus terminare mutationez: intellectus humanus et si nō intrinsece: extrinsece tamen potest terminare generationē hominis: est et ipse subiectus alterationi spiritali et intēionali variabilis: et ita euitabatur creatio apud Peripateticos propter casualitatem forme a materia: si. n. forma de nouo informat: aut est causata a materia: et ita ē noua: aut nō ē causata a subiecto: veluti est intellectus humanus q; si eēt nouus concederetur peripatentice creati: sed est ante retroq; sempiternus.

Item incorruptibile dicitur primo qd sine trāsmutatione pōt nō esse: vt punctus et ipartibilia que momentanea deperdunt deperditione. Secundo id est incorruptibile qd nunc est et tempore sit q; impossibile sit ipsum nō fore: vt immortalia et perpetua. Tertio: qd caret sine sue durationis et simplicitate pōt nō esse vt mundus: aut qd pōt non esse sed difficulter: vt seropuli et saxa que longo tempore in teruallo indigent vt corrūpantur. Corruptibile autē id est qd per trāsmutationē temporalem potest desinere esse: vt res naturales. Secundo qd nunc ē et potest non esse in futuro: vt equus actu existens. Tertio qd aliquo modo potest non esse: siue difficulter siue facilius.

Sententia Textus Lōmenti. 115. proponit hec cōsequētia: generabile habet potētiā ad generationē ergo illud qd non est generabile nō habet potētiā ad generationē: q; tenet quia oppositorū oppositē sunt diffinitiones: et est cōmentum deprauatū qd ita vt feci ordinandū ē. Itēz adducit Lōmentator opinionem Platōis dicētis: mundus fuit equalis per naturā potētiā: deinde post hoc fuit equalis per naturā actu: trāsiuit. n. mūdus ex inordinatōe ad ordinē: in quo perdurat mūdus voluntate opificis. Voluit autē Aristoteles q; mūdus semper fuit ordinatus: quia nō est in cōpotentia ad ordinatōē. Si mundus veniret ex inordinatōe ad ordinatōem: potētiā haberet ad ordinatōē et nō ordinatōē: et aduertendū q; causa quare rosa ē ens possibile est: quia materia ē in potentia ad formā rose: et si nō esset materia in potentia ad formā rose: eēt rosa ens impossibile: et hoc aduertendum facit ruere imaginationes multorū circa potētiā obiectiua: mūdus ergo non habet potētiā vt sit equalis naturaliter. i. vt sit perfectus: quia semper fuit et erit perfectus: apud tamen Platōez habuit potētiā vt esset equalis naturaliter: quia primo fuit inordinatus: deinde ordinatus.

Sententia 116. et 117. Quanta sit virtus tua per maximū mobile in qd pōt determināda est: vt quanta sit rei quantitas per maximā eius extensionē: et quanta sit rei etas p totā eius durationē determinādamus. s; n. sit duplex virtus: actiua scilicet et passiua: potētiā actiua omnem et quantitātē ipsius dignoscimus per actū relatus ad obiectum: virtus nāq; mouens per min⁹ mobile nō determinat

determinat: neq; tota virtus per hoc q; minus moueat: cognoscit. Quidāmodū neq; rei decupedatio quantitas per bipedalem inotescit: neq; hominis quinquaginta annos nati etas per decē ānos apte declarat: cū quecūq; vis mouēs pōt in maius mobile et magis resistens potest etiam in imbecillius et minus resistens: nam quicquid est maius maiore: maius est et minore: vt qui pōt ferre decem talenta: pōt et q; q; igitur virtus motiua determinat p maximū mobile: qd pōt mouē: et ab illo tāta virtus determinat: vt si quis centum talenta subleuare potest: et non plura dicit talis virtus subleuatiua centum talentorū: ex opposito autem quecūq; virtus non potest in mobile excellere: neq; eadem in maius eccellente valebit: cum quicquid sit minus minore: minus sit et maiore: vt virtus potens decē ferre talenta et nō plura: non potest in pondus quindēdecim talentorū: neq; igitur poterit in pondus viginti talentorū. Cōtra potest quis videre magnitudinem aut spatium: vt stadium qui non videbit millesimam partem spatij: et aliquid audire sonum maiorem et tamen nō audiet maiorem: ergo non quicquid potest in maius: etiam potest in minus. Soluio est: predictum principium intelligebatur de maiore virtute resistendi et minore resistendi: et nō de maiori aut minori h; motu aut intentionem: id est predicta diffinitio consentanea virtuti actiue: obiectio procedit de virtute passiua que determinatur per minimum in quod potest.

Auerrois primo dicit. Cum narravit q; oportet per scrutatorem de potētiā: ante quid est dicere: hoc habet potētiā super hoc: aut non habet: et vtrum cum de aliquo dixerimus ipsum habere potētiā ad esse est in toto tempore sui esse: aut est in vltimo istius temporis: et similiter cum dixerimus q; aliquis non habet potētiā ad esse vtrum sit in toto tempore sui non esse: aut in sui eterno vel suo principio. Sensus est: cum inueniatur non esse ante esse et non esse post esse: determinandum est nunquid res naturalis habeat potētiā ad esse in toto tempore sui esse: aut in vltimo istius temporis: et vtrum res naturalis habeat potētiā ad non esse in toto tempore sui non esse: aut in sui eterno vel suo principio. Unde cum tanta sit repugnantia inter potētiā ad esse et non esse: quāta est inter esse et non esse: impossibile erit potētiā ad eē et non esse inesse eidem existenti in actu s; idē tempus: ergo oportebit tempus determinatum cadere inter esse rei naturalis et non esse eiusdem: aliter oportuit inexistere eidem s; idē tempus: ergo oportebit erit inquirere quo pacto potētiā ad eē scilicet et ad non esse in sint subiectis potētiab; et eē et non esse.

Item ait. Et cum ita sit potētiā igitur non definitur nisi per finem sui actus non per illud quod est ante finem: id est potētiā actiua terminatur vltimo et maximo quod sic ad qd quidem se extendit virtus actiua. At defectus potētiē terminatur per minimum in posse: cum enim nō poterit minus necessarium est vt non possit materia: econuerso determinationi actionis potētiē. s; quo potētiā diffinitur ex fine sui actus: defectus autem eius diffinitur ex primo in posse: et cum ita sit manifestum est cum dicimus hoc h; potētiā trādūm tantum potētiē finem: et similiter cum dixit hoc nō

habet potētiā nō intendit nisi terminū. Sensus est: vt inquit Albertus magnus: potētiā passiua diffinitur in minimo qd potest in ipas: eo q; ipsa in nihil oīo pōt s; q; est passiua: sed in hoc dicitur potētiā: q; alia possunt in ipas: vltimūz ergo potētiē passiue est minimum: hoc. n. potest esse illud a quo sit passio: sicut maximū potest esse illud in quo sit actio in potētiā actiua: virtus ergo potētiē passiue erit in minimo: qd potest in potētiā passiua: at definitio virtutis actiue est vltimū potētiē sue s; plus et maius in qd potest. Item ex hoc loco videtur colligi posse potētiā actiua terminari per maximū qd sic: im-potētiā vero per minimum qd non. Contra: claudit contradictionē dari maximū pondus qd fortes pōt portare: et minimum qd non pōt fortes portare: quia sit. A. maximū pondus qd fortes pōt portare: tunc minimum qd non pōt vel est equale. A. vel maius vt minus: si equale vel minus: fortes poterit in ipas: sicut pōt in. A. si maius: ergo pondus qd est minimum qd non excedet. A. aliquo excessu diuisibili: excedat ergo per vnāz librā ponderis: et tunc fortes poterit portare. A. cūz dimidia libra vel nō: si poterit: ergo illud prius assignatus pondus nō fuit maximū pondus quod fortes posset portare: si non poterit ergo. A. pondus cū vna libra nō fuit minimum qd. nō. Soluio est: h; hec videt pcludere. potētiā actiua non posse terminari simul et semel per maximum qd sic et minimum qd nō: at euz affirmat impotētiā terminari per minimum qd nō: id intelligit de minimo sensibile: id est dandū est aliq̄ pondus qd fortes nō pōt portare nec maius illo: sed quodlibet qd est sensibiliter minus illo pōt portare: et qñ dicit: istud minimum qd nō: vel est equale. A. vel maius: vel minus dicitur q; excedit. A. per minimum sensibile: et nihil est minus eo sensibiliter nisi. A. quod quidez est maximum quod fortes potest portare.

Rursus ait Lōmento. 117. et hoc exemplum predicti: oīs. n. potētiā aut est actiua aut passiua: si actiua: terminat per vltimūz finez eius quod agit: si passiua: per minimum eius a quo patit: nam cūz a minori patitur: patiet a maiori: et potētiā que est sortio: ris passionis: patit a minori: hec quidez est dispositio potētiē visus: cūz. n. patietur a grano milij ab aliquo spatio: patietur a maiori ex illo eodez spatio: sensus igitur fortes sunt qui cōprehēdūt minimum eoz que sunt possibilis vt cōprehēdantur de spatio ex quibus separaf visio: cū ita sit potētiā nō terminatur nisi ex suo fine siue fuerit actiua siue passiua: ergo videtur sentire Auerrois potētiā actiua terminari p maximum qd sic: et passiua per minimum qd sic: sed in digressione quid tenendūz sit aperietur.

Digressio.

Relicta distincōe potētiē actiue et passiue: et q; potētiā actiua terminat maximo q; sic: aut minimo q; nō: et passiua maximo q; nō aut minimo q; sic: et potētiā actiua causans suos effectus cūz resistentia: alia est portatiua: alia velocitatis causatiua: alia est durationis potētiā. Et passiua: alia est resistitiua: alia nō resistitiua: alia sensitiva: alia intellectiua. De potētiā portatiua dico p̄io: potētiā portatiua simpliciter sumpta absq; limitatiōe aliqua per maximū qd sic terminari non pōt: hoc fundamētum: talis potētiā potest per horā et per miliare illud

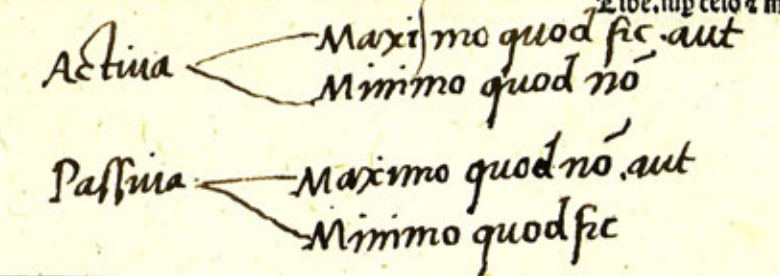
Eide. sup celo et mūdo.

In veritate na argumēto

Solutio

Potentia actiua terminatur maximo quod sic, a minimo quod nō & passiua Maximo quod nō a minimo quod sic

virtus actiua & passiva q; ratioe ignoscantur

pondus maximum portare ergo in medietate horz...

Rursus de potentia activa velocitatis cau...

minima in instanti ante primu non esse alterationis...

De potentia activa durationis: dico pri...

excessus terminatus potentie supra resistentiaz fm...

De potentijs passivis tractado: dico pri...

quod equale. Datur tamen minimuz visibile quod...

Opinio comunis.

Contentio est non despicienda inter expo...

Alia opinio.

Sunt qui arbitrantur hanc propositionez esse...

duplum ad sua medietatem erit sufficiens pro inceptio-
ne motus: et similiter procedatur qualibet pro-
portione assignata. Item nisi quilibet excessus suffi-
ceret ad mouendum: non esset verum quod si totus motor
in aliquo tempore per aliquod spatium certa veloci-
tate moueat totum mobile: medietas motoris pro
spatium in eodem tempore et equali velocitate mo-
ueat medietatem mobilis: sit. A. excessus non sufficiens
pro inceptioe motus: sit. B. excessus idoneus pro
motu inchoando duplus ad. A. cum excessus. B. suf-
ficiat pro motu certe velocitatis inchoando supra cer-
tum datum mobile ergo medietas. B. sufficit pro
incipiendo motu supra medietatem dati mobilis pari
velocitate: at medietas. B. est equalis. A. ergo. A. e-
xcessus sufficiens pro inchoatione motus. Amplius
ex portione. C. ad. D. puenit motus aliquate ve-
locitatis ergo ex subdupla portione ad portione
L. ad. D. puenit motus subdupla velocitatis: his
rationibus que sunt doctorum de via communi teno omnem
excessum sufficere ad mouendum respectu potentie sim-
pliciter et sine limitatione sumptis. Unde debet mini-
ma natura: non tamen datur minimus motus et minima tar-
ditas motus: nam et tempus et motus sunt continui di-
uisibilia in infinitum: et ut paucis conceptum meum absol-
uam: quod festino ad alia. Sit aqua summe frigida et hu-
mida: cui calidus sit primus eam calefaciens: non as-
gnabitur prima pars frigiditatis sublata: quacumque. n.
frigiditate ablata: primo medietas et medietas medie-
tatis auferretur: nunc non est ablata aliqua pars frigi-
ditatis: et immediate post hoc erit sublata aliqua pars
frigiditatis ergo frigiditas definit esse per primum quod
non: ergo si nunc frigiditas resistat ut. 8. immediate post
hoc resistet minus quam ut. 8. et erit minor resistencia in
aliqua portione: in nulla tamen certa et determinata por-
tione erit minor: et ita illa frigiditas remittet successi-
ue per partem post partem in infinitum usque ad ultimum gra-
dum frigiditatis quod in momento deperdet: cum pars illius
gradus per se existere non possit: ergo non dabitur minimus
motus: sed deperditio momentanea. Uel minimus deper-
datur in instanti quantum ad esse naturalem dispositum non
tamen quantum ad esse eternalem dispositum: dat. n. ultimum
dispositum naturalem: et primum quod non dispositum eternum
habet. At caliditas inducet per primum quod sic quantum ad mi-
nimus illius quod possit per se existere: intenditur portio
successiue per partem post partem in infinitum: ecce igitur quod
processus minimis fateor dari subitas et momentaneas
inductiones formarum: nec non deperditiones: nequaquam
tamen concedendum est dari minimum motum et minimam mo-
tus tarditatem: hec de digressionem pro oportunitate
loci et temporis dicta sufficiant.

Enia **Textus** **Comenti.** 118. Aristoteles incipit
probare convertibilitatem inter gnabile et cor-
ruptibile: et propterea si celus non erit gnabile: non existet
vitiis et corruptibile: et primo ponit hec propositio. Si
quod possibile est esse et non esse: hoc tempus determinatum
ad esse et ad non esse. i. de quocumque est verum dicere: quod est
possibile esse et non esse est verum dicere quod hoc tempus deter-
minatum ad esse et ad non esse: ut canis potest quidem ali-
quo tempore esse: et altero non esse: et tempus quo victurus
est canis determinatum est: tempus est quod preedit generationem
et corruptionem sequitur determinatum est: plus tamen tempus ha-
bet res naturales determinatum ad non esse quam ad esse:
quod multum habet potentie et parum actus. Et ne hoc intel-
ligeretur tamen de esse substantiali: subiungit id verum
esse secundum quodcumque predicamentum: si quid namque potest

esse bicubitum per augmentationem: et non bicubitum
alio tempore: tempus eius quo fit bicubitum natura con-
stitutum est: et quo etiam non fit bicubitum. Similiter
si quid potest esse calidum et non calidum: utrumque tem-
pus natura ordinatum est: et si quid potest moueri sed
locum et non moueri: determinatum est tempus quo
mouetur et quo non mouetur: unde si neutrum tem-
pus esset determinatum: quo res naturalis posset esse
et non esse: ergo toto tempore infinito res naturalis
haberetur potentiam ut sit: et eodem tempore infinito po-
tentiam ut non sit: aut saltem altero tempore infini-
to haberetur potentiam ut non sit: ergo idem haberetur
potentiam ut sit et non sit eodem tempore infinito: aut
ut sit vno tempore infinito: et non sit altero tempore
in infinito ergo plura existerent infinita: quod est im-
possibile.

Auerrois dicit primo: Entia per potentiam
que est in eis ad generationes ge-
nerantur: et per potentiam que est in eis ad esse sunt:
et corrumpuntur per defectum istius potentie: et hec
est causa quod dicitur. 8. phisicorum. 4. omne quod
est postquam non fuit: necesse est ipsum fuisse ante in po-
tentia: et omne quod mouetur postquam non mouebatur
necesse est ut ante esset possibile ut moueret: et pro-
pterea que admodum esse et non esse sunt actus op-
positi ita et potentie ad esse et non esse: que eadem non
poterunt inesse simul sed idem tempus ergo inter esse
rei naturalis et non esse eiusdem necessarium est cade-
re tempus determinatum quod sit distinguens esse ei-
us ab eius interitu quod terminat ad non esse ipsum: quod
cumque. n. eadem existenti secundum actum attribuit potentiam ad esse
et potentiam ad non esse: opus tales potentias habere successio-
nem in eo: et opus est ut inueniat tempus distinguens
inter ipsas.

Item ait: diximus ipsum habere potentiam ad esse et
ad non esse et non habere esse plusquam cen-
tum annorum: et similiter de qualitate et quantitate et alijs
predicamentis: cuius attribuimus eis potentiam scilicet
quod terminat omnes has potentias ex ultimo sua-
rum actionum in tempore scilicet ex ultimo tempore in
quo possibile est ut istud remaneat ens: corruptiones
autem terminamus ex primo tempore in quo possibile
est generari: cum hoc generari in hoc sit hoc corrup-
ti. Sensus est: tanta est repugnancia inter potentias
ad esse et non esse: quanta est inter esse et non esse ergo in
possibile est potentias ad esse et non esse inesse eadem exi-
stenti in actu secundum idem tempus ergo necessarium est tempus
determinatum cadere inter esse ipsum et non esse eius-
dem: aliter opposita inessent eadem secundum idem tempus. Cle-
rum quia idem erat primum non esse forme corrup-
pende et primum esse forme inducere dicit Auerrois:
terminamus corruptionem ex primo tempore in quo
possibile est corruptionem: et potentiam generandi ex primo tempore in
quo possibile est generari: cuius hoc generari in hoc
sit hoc corrupti.

Item ait: si igitur aliquis finxerit potentiam
esse non terminatam in aliquo tempo-
re scilicet non habere principium neque finem erit viti-
osus potentia que est ad aliquid et ad suum oppositum
infinita. Sensus est: si alicui rei concederetur virtus
ad esse et non esse: itaque vnum et continuum foret tem-
pus vtriusque potentie: sic quod non compararetur ad di-
uersa tempora distincta per intermedium tempus in-
tercedens etiam inter ipsas. i. quod nec paruum nec ma-
gnum tempus inueniatur secernens tempus vnius
ab alterius

ab alterius tempore: tunc opposita inessent eadem si-
mul in eodem tempore: quod constat esse impossibile: ergo nota
aliquid respectu determinati temporis: similiter et possi-
bile non esse.

Pro ultimata huius rei declaratione induco
quasdam propositioes approbatas a doctore
bus de via com. Prima est: non habet assignare minimum
tempus per quod res naturalis durare possit. nam per quodcum-
que tempus potest res durare: potest et per minus illo dura-
re. Secunda propositio est: non datur maximum tempus per
quod res naturalis durare valeat: nam si sic: daretur
vitiis vltimum instantis rei permanentis in via definitio-
nis: quia si per istud tempus potest durare: ergo et per
maius: si est fortis nunc est ergo et immediate post hoc
erit. Tertia propositio est: non inueniuntur maximum tempus
per quod res naturalis non possit durare: nam quodcum-
que tempore dato per quod res naturalis non potest
durare reperitur maius tempus per quod quidem non
potest durare: ergo iter tempora per que res naturalis non
potest durare nullum datur maximum tempus per quod non pos-
sit durare. Quarta propositio est: datur minimum tempus
per quod habet non potest durare: et est tempus inter primum esse
et primum non esse rei naturalis: et convertuntur iste due pro-
positiones: datur maximum tempus in quo res potest du-
rare: et minimum tempus per quod res naturalis non
potest durare.

Sententia. 119. aliquid esse verum: falsum: pos-
sibile et impossibile intelligit et ex
suppositione et simpliciter: aliquid esse verum ex supposi-
tione: quod tamen est falsum et impossibile simpliciter:
similiter aliquid est falsum ex suppositione quod ta-
men simpliciter et nulla suppositione facta verum est
et necessarium. Ergo cum impossibile et falsum non om-
nino idem sint: neque possibile et verum non erit idem sup-
ponere falsum et supponere impossibile: verum et pos-
sibile: supposito namque impossibili colligitur impossi-
bile: at supposito falso possibile nunquam sequitur impos-
sibile: similiter ad supponere possibile aliquid sequi-
tur quod non sequitur ad supponere verum: nam
supposito possibile bene sequitur falsum: supposito
autem vero nunquam deducitur falsum: cum ex vero
non sequatur falsum. Et ideo idem simul habet po-
tentias ad opposita successiue habenda: nihil tamen
habet potentiam ut opposita simul habeat: et ad se-
cludendum sophysticas instantias: illa particula si-
mul debet determinare verbum: habet potentiam:
et non accusatiuum opposita: ut ipse sedens habeo
nunc potentiam ut sedeam vno tempore: et non sedeam alio
tempore: non tamen habeo potentiam ut sedeam si-
mul et non sedeam: cum tunc due contradictorie essent simul vere.

Auerrois primo dicit: cum declaratur quod con-
tingit dicenti quod in aliquo quod est
ens per tempus infinitum est potentia ad non esse: ut due
potentie in simul sint infinite: et quod tempus actionis vni-
potentie non sit aliud a tempore secunde potencie. Sen-
sus est: si erit potentia non terminata in aliquo tem-
pore non habens principium et finem erit vtriusque poten-
tia que est ad aliquid et ad suum oppositum infinita:
quod constat esse impossibile.

Item ait. Dedit exemplum de possibili ut
triangulum esse isochellem: quod est
possibile esse: et id laborant geometre declarare quo
modo possit inueniri. Sensus est: possibile quidem
est sicut triangulum esse isochellem: potest enim tri-
angulus esse isochelles et potest non esse isochelles: per quod

laborat vir geometricus ad declarandum isochellem
sub ratione trianguli.

Item ait: ergo non inueniuntur in eo due po-
tentie in simul: quod sic inueniuntur in
eo due actiones in simul in eodem tempore: et voluit
ostendere per hoc quod sic est de potentia ad oppositum
sicut de ipsis oppositis scilicet quod duo opposita non con-
gregantur in simul: sic et earum potentie non simul con-
gregantur in eadem materia. Sensus est: impossibile
est idem subiectum esse in potentia simul ad opposita.
3. phisicorum. 10. potentie contrariorum sunt contrarie. 2. de
tra. 4. metaphysice. 20. necessarium est contraria inue-
niri in eodem potentia non actu: et 9. metaphysice.
17. omnis potentia est simul contradictoria. Distinctio
de potentia radicali et absoluta materie et respectiva
soluti: fateor. n. idem subiectum contrariorum esse in po-
tentia indeterminata ad opposita: quia nullum illorum
sibi determinat: nullum tamen est subiectum in pot-
entia respectiva ad opposita immediata circa ipsas: quia
non respicit subiectum formam qua non caret: sed re-
spicit id oppositum quo non actuatur. Rursus dubi-
tatur: quia 9. metaphysice. 10. et 18. ponitur differ-
rentia inter potentias rationales que sunt simul in
potentia ad opposita contradictoria: et irrationales
que non possunt non agere actiuo et passiuo approxi-
matis. Solutio est: potest esse quod aliquid sit simul in
potentia actiuo contradictoria: voluntas namque hu-
mana equaliter respicit duo opposita non exiens tamen
in actu sine determinante. 2. phisicorum. 48. nullus est
tamen subiectum in potentia passiuo simul ad oppo-
sita: sicut nec subiectum potest recipere simul oppo-
sita: ita non potest agens simul agere opposita: quia si
actiuo actu agit: potentia est non agens: si agit actiuo
a qua possit desistere: si non agit: potentia est agens:
quare concludo potentias vnius contrarij compati-
actus alterius contrarij: non tamen potentiam: et ut
clare distinetur hoc intelligatur inducantur iste pro-
positiones: eadem est materia contrariorum secundum substantiam
tamen alia tamen secundum esse: primo de generatione. 22. 10. metaphysice.
14. 12. metaphysice. 11. Subiectum est simul est
in potentia ad contraria mediata: successiue ad contraria
immediata. Item: non omnes potentie simul in ali-
quo subiecto inueniuntur: ad actum simul trahi possunt:
ut constat de potentijs ad contraria mediata: unde
ex similitudine potentiarum non licet concludere compo-
sibilitatem actuum simul: actibus earum longissime di-
screpantibus et aduersantibus.

Sententia. 120. nullum perpetuum a parte
est perpetuum: potest semper esse: et si perpetuum potest aliquando
non esse ergo potens semper esse potest aliquando non esse: et ita
idem simul erit in potentia ad opposita immediata sed idem
erit tempus exitus duarum potentiarum in actu: quare si
perpetuum potest non esse: ponatur quod perpetuum non sit:
tunc idem simul est et non est: sed hoc est impossibile
ergo impossibile est perpetuum posse non esse: at si quis
huic rationi obuiaret dicendo perpetuum posse non esse:
et talem propositionem non debere poni inesse: tunc quod
est de sensu diuiso: tum quod repugnat concessio quod scilicet
perpetuum erit semper. Solutio est: dico primo Aristote-
lez primo elenchorum distinxisse omnes tales pro-
positiones. Dico secundo propositiones diuisas poni inesse
non in proprijs terminis: sed posito pronome demo-
stratio pro subiecto: et hoc sufficit in proposito: quia
ponatur hec: hoc non potest non esse demonstrata re que
libet. sup. celo et mundo. 113 3

potest semp durare. Dico tertio: qd repugnancia termi...

Auerrois primo dicit: cu declarauit qd po...

Item ait: si alio finxit aliqd eternu hie po...

Item ait: n debet aliquis dicere: cu fue...

Digressio Auerrois.

Debes scire. Nota hec digressio stat in B...

a parte post: fundatur in priuatione et terminat ad...

Sententia. 121. Quadoq3 esse et quando...

infinitum: unde de semper existente no potest verifi...

Auerrois primo dicit: corruptibile dicitur...

Item ait: cu declaratu est qd generabile et cor...

Sententia. 122. et 123. non semper ens po...

Sententia. 124. Non potest generabile et cor...

Auerrois primo dicit: et debes scire qd ipos...

ex alio ergo si ratio valet: vnum infinitum est maius...

Item ait: si igitur potentia ad no ee sit infinita co...

Amplius pbat Auerrois via sumpta a tra...

Sententia. 125. et 126. Probatur Aristoteles...

Enia. 127. et 128. generabile et corruptibile sut...

Auerrois. 128. ait: et hoc no verificat nisi cu...

te ante: & incorruptibile a pte post: infinitū adderet supra infinitū. i. infinitū esset maius infinito: qz infinitū ex vtraq; pte adderet supra infinitū ex vna pte. tñ: non est aut ita de tpe: qd est infinitū in potentia nō actu. Et inductōe in qua perficiunt oia particula...

Sententia. 129. Ut probatio existeret vñs & non tantū accidentalitatis & particularitatis id est limitata ad terminos speciales: sumit opposita vniuersaliter accipiēdo terminos ignotos qui cuilibet materie sunt applicabiles: vt dicitur p̄o p̄o ruz capitulo secūdo.

Dubitatur quia videtur qd oē generabile necessario generabitur: aliter si generabile: semper nō esset: esset impossibile & nō generabile: sicut corruptibile necessario corrumpet: ne corruptibile efficiat sempiternū: & hec ratio est tante efficacitē apud Joānes questioe. 24. vt ipse crediderit omne gnābile de necessitate generari & quācūq; potentia necessario reduci ad actum. Contra omnia que euenirent de necessitate euenirent: & potentia accidentalitatis necessario reduceretur ad actum contra Auerroim supra. 120. Quare dicendum est qd signati corruptibilis corruptio est inevitabilis: quia per p̄ntiaz forme illius corruptibilis in mā signata est materia in potentia ad multa genera formarū & talem potentia actuari oportet: sed determinati generabilis nō est necessaria generatio: qz potentia materie ad signatā formā impediri p̄t ab exitu in actus: neq; rō Joānis cōcludit: qz apud Aristotelem ly generabile nō dicitur nisi de eo qd est: dicitur nāq; generabile de eo qd est & nō fuit: corruptibile de eo quod est & non erit.

Sententia. 130. 131. 132. 133. 134. Attendēda est diuersitas inter translationem latinorum & Lōmentatoris: Auerrois epilogat: latini faciūt rationes que habentur. 133. & 134. vnde non p̄t genitū esse incorruptibile: neq; corruptibile ingenitum: quia omne genitū possibile est eē & non eē: ergo genitum habet tempus determinatū ad non eē: incorruptibile autem cum non possit non eē non habet tempus determinatū ad non eē ergo si aliquod genitum est incorruptibile: habebit tempus determinatū ad non eē & nō hēbit tps determinatū ad non eē: pari ratione nec corruptibile potest eē ingenitum.

Auerrois. 133. Sciendū est: potētia alia est actiua: alia passiuā: & actiua est eē: alius nō eē: & cū potētia ordinē ad actū: aut hoc erit ad esse aut ad non esse: & ad quodcūq; horum sit potentia aut erit fm tempus finitum aut infinitū: inter finitū enim & infinitū nō est mediū. Iterum: sicut vnū est tempus in tota continuitate temporis:

ita vna ē sua potentia ad fluxū successiōis in infinitū & per hoc qd p̄teritū terminetur ad nūc & futurum incipiat in nūc: non distinguitur potentia in duas potentias infinitas: sed est vna potentia infinita ex vtraq; parte: res vero naturalis finito tēpore durās habet duas potentias finitas ad esse: vnam in p̄terito: aliam in futuro: tempus nō est actu terminatū: quia infinitū tempus sibi succedit: & cū de tempore nihil sit in actu nisi instans: quod nec est tempus nec pars temporis: cui succedit tempus in finitū: propterea non dicitur tempus terminatū per nūc p̄sens 3. tamen phisicorū. 6. vocauit Auerrois instās partem sensibilem temporis: quia nihil d tempore appareret nisi instans.

Commento. 134. Consideranda ē p̄tētiō iter Auerroim & Themistii: arbitrat Auerrois generabile nō esse ens in tēpore infinito: qz sic nō eēt generabile: nec corruptibile vult eē ens tpe infinito: qz sic nō eēt corruptibile: nulla ē. n. potentia mediā inter finitū & infinitū: & potentia infinita ē tantum vna potentia. Themistius sentit generabile & corruptibile hie tantū potentiam finitam: & illud qd est eternum in aliquo tempore potētia eius nō est finita.

Sententia. 135. & 136. Si aliquid simul habet potētiam ad esse & non eē simul esset & nō esset. Itē generatū eternū: & corruptū eternū repugnant: qz tempus potentie & actus esset idem & nō idem: nō idem: quia tempus potentie aliud est a tempore actus. Idem quia & tempus actus & tempus potentie est infinitum: potentia. n. ad esse semp est ante esse: vnde potentia naturali nō sunt simul in potentia ad sedendū & nō sedendum: s; bene potentia logicali.

Dubitatur vtrū contingens sit cōtingens quē videt qd nō: qz: duz est fortis: nō p̄t esse & nō eē: ergo dū ē nō ē p̄tingēs: tū quia cuilibet rei dū est p̄pētū necessitas ergo nō contingētia. Solutio est: contingens ē cōtingēs quādo est: quia contingens dicitur contingens: quando p̄t eē & nō eē corruptibile quando ē p̄t nō eē: & generabile quando est p̄t nō fuisse. Ad primum dico qd fortis dum ē p̄t nō eē: nō p̄t tamen fortis simul eē & nō eē. Ad secundū: hec p̄positio: omne qd ē duz est necesse est eē: vārios habet sensus: si est categorica de subiecto temporato est vera: si est p̄positio temporalis est falsa.

Sententia. 137. Si aliquod eternū sit corruptibile: ipm semp erit: & aliquid quādo nō erit: vñ si corruptibile nō corruptif in aliquo tpe: in eo nō ē potētia ad corruptionē: qz illa est diffinitio ei⁹ qd nō ē in potētia ad aliqd scilicet vt nunq; exeat in actū: qz cū posuerimus aliqd hie potētia ad corruptionē absq; eo qd corruptif: sequitur hec iposibilia: scilicet vt in eo sit potētia & nō sit: aut in eo sit potētia ad duo opposita simul: hoc idē hie supra. 124. & 3. phisicorū. 64. & ita cōcludo qd oē corruptibile necessario corrūpet & ita aliquādo nō erit.

Sententia. 138. 139. 140. rōnes oēs facte sunt fundate sup has p̄positioes. Prīa ē: impossibile ē idē simul eē in potētia ad opposita. Secūda ē: quicūq; potētie sunt simul in aliquo si mul possunt ad actū reduci. Tertia ē: ois potētia necessario erit ad actū. Quarta ē: ex nihilo nihil fit: & nulla substantia acgrif nisi p generationē. Quinta est: quicq;

quicquid hz potētiaz ad esse & nō esse est in futurū: qz nō est potētia respectu p̄teriti iccirco pugnant adinucē: generatū perpetuū: qz vt generatū: nō hz esse semp in futurū: in perpetuū semp hz esse: simul ter repugnant hec duo: eternū corruptū: qz vt eternū semp hz esse: corruptū nō. Itēz oē genitūz & oē corruptibile hias hnt qualitatēs: qbus alterantur & nūc ad generationē: nūc ad interitū disponuntur ergo nullū genitū est incorruptibile: & nullū corruptibile ingenitū. Quare vt primū libū de celo tandem expēdiāz: dico qd Aristoteles arbitrat oē incorruptibile esse ingenitū: & oē genitū esse corruptibile: quā nihil putat esse genitū & corruptibile nisi p transmutationem nālem fm mām subiectam: quocirca neq; mundus: neq; angeli: neq; aie intellectuelle humane dicuntur genitē: & quātus inceperint esse denuo fm fidem & veritatem: quia non habuerunt exordiu p transmutationēz naturalem: sed modo supnaturali & per creationem.

Digressio.

Propositiones p̄terenti summa apud Auerroem probate verū p̄o iuribus nō est inutile vt reassumant. Prīma est: si quid possibile est eē & nō esse: hz quidē tēpus determinatū ad esse & nō esse. Secūda est: non est ois idē supponere falsum & supponere impossibile: & supponere verū & possibile: impossibile nāq; & falsum nō sunt penitus idēz: neq; possibile & verū. Tertia: idē simul hz potētia ad opposita successiue habēda: nihil tñ hz potētiam vt opposita simul habeat. Quarta: oē semp ens est incorruptibile pariter & ingenitū: & nullū semp ens est genitū aut corruptibile: se hnt enī isti duo termini: semp ens & semp nō ens vt p̄positiones cōtrarie: semp ens & nō semp ens vt p̄dicatoe: & similr semper nō ens & nō semp nō ens: at nō semp ens & nō semp nō ens vt subcōtrarie. Quinta est: oē ingenitū & incorruptibile est semp ens. Sexta ingenitū & incorruptibile adinucē conuertunt: cū cōuertant cū semp ente: & quecūq; vni & eidē sunt cōuertibilia: ipsa inter se sunt p̄uertibilia. Septima: genitū & corruptibile equalis sunt ambī & cōtatis: ergo oē genitū est corruptibile & oē corruptibile est genitū. Octaua: incōueniēs est existimare aliqd genitū esse incorruptibile: & aliqd corruptibile eē ingenitū. Nonā: mundus est ante retroq; sempiternus. Contra eternitatē mundi induco has duas rōnes celum est corpus finitū in quo nō est potētia actiua: neq; passiuā infinita. 8. phisicorū. 79. & celus nō p̄t p̄petuo durare: oē. n. hñs potētia finitā ē corruptibile. Dico infinitā potētiaz passiuā in duratōe posse eē in magnitudine nō infiniti actiua: illa. n. nō est fatigabilis: hec est fatigabilis. Rursus: qñ aliqua sunt ordinata nō cōcesso p̄mo: nō datur vltimū: & dato vltimo dat primū: sed reuolutōes p̄mi mobilis sunt ordinate: ergo. Solutio est: maior est vera i essentia liter ordinate nō accidentaliter. 8. phisicorū. 15. & ita numerus circulationū cū nō essentialiter circulatio nes ordinent: nō erit par neq; ipar: quare cū mūdus sit eternū p̄pateice loquēdo p̄cesserūt in finitū hoies & ne detur in finitū numerū actu aiaz humanarū: vel erit vnus tñ intellect⁹ in oib⁹ hoib⁹: vel erūt numerate & mortales. Nec sunt q̄ circa primū libū de celo & mundo vobis duxi aperienda: quo quidē eternitas mūdi patefacta est.

Ciberij Bacilerij Bononiensis Lectura i Secūdo libro de celo & mūdo.

Am dcla

rauimus. Sūma secūdi libri de celo talis p̄p̄t. In ten dēns Aristoteles p̄terenti libro tractare d accidētibus & actib⁹ corporis celestij quātū nobis sufficit loquitur p̄mo de partib⁹ celi dextrā scilicet & sinistro a

Textu Commeti p̄mi vsq; ad. 17. Ad op̄ patefacti celū hie plures motus a. 17. ad. 22. Tertia sūma figurā celi declarat eē: spericā a. 23. ad. 33. Quarta p̄uincit celūz tñ moueri ad vnā p̄te a. 33. ad. 35. Quinta qd motus sit equalis a. 35. ad. 41. Sexta manifestat substantias: figuras & motus stellarū a. 41. ad. 60. Septima p̄bat qd altior orbis p̄uincit motib⁹ mouet a. 60. ad. 72. Octaua ē de motu gete: & figura terre a. 72. vsq; ad. 112. qbus octo sūmis p̄pletis finis erit secūdi de celo.

Sententia Tertius Comēti p̄mi. Celus ingenitū ē & incorruptibile: sumēdo ipm pro corporū celestij multitudie: est qdem cā tps infiniti: & p̄tēs ipm: assertiones quoq; coz qd dixerūt celū eē genitū & corruptibile i p̄io libro ostense sunt ifirme & nullū eē momētū: & dicuntur sermones sufficētes q sunt p̄firmati sensū: p̄mo celi. 22.

Auerrois p̄io dicit: hoc qd dixit cū sit fit ex elemēto duob⁹ modis intelligit: aut qz non p̄ponit ex mā & forma sicut alia corpa simplicia & cetera. Sēsus ē: nō ē celū ex elemēto: tū qz nō p̄ponit ex mā & forma: sicut alia corpa simplicia: nō hz. n. materia celū partē sui variabile de vna forma i aliam formā: sed quatuor elemēta generabilia sunt & corruptibilia fm partē: & si nō fm totū simul: quozus materia in potentia ad substantiā est pars essentialis seu defferens essentiam: tū quia nō p̄ponit ex elemētis in actu: cū sit simplex: & si eēt p̄positū ex cōtrarijs nō moueretur circulariter naturaliter: & ratio ē: quia semp ibi esset resistentia inclinans ad aliū motū: cūz n. dicitur quodcūq; moueri possit ab elemēto dominante nō p̄t celū esse mixtū. Tandē Auerrois intendit has duas p̄sequētias: p̄ma ē: oē p̄positū ex mā in potentia & forma hz contrariū. Celū nō hz contrariū: ergo. Secūda ē. Celū est simplex ergo non cōpositum ex elemētis: & aduertendū est nomē elemētis sepe capi pro materia p̄ia: sepe pro elemētis i actu: que quidem actu formali: remisse tñ in mixto remanent. 3. celi. 67.

Item ait: suū eē nō hz p̄cipiū in tpe neq; finē cū ipm sit cā tps & cōtinens ipm: & iō dicit p̄tēs ipm & cetera. Sēsus ē: vnūquodq; quod ē in tempore p̄inet a tempore in vtrūq; extremitatibus. 4. phisicorū. 120. & dicitur tempus terminari a celo: quia est causa eius. 4. phisicorū. 98. & celū continet tempus: quia tempus nō addit sup ipsum nec tēpus est supra ipsum: & in hoc ostendit Commetator equalitates eorum in duratione: & hunc locum explis

nat Auerrois. 4. phisicor. 117. quādo dicit: intelli-
gētas nullatenus esse in tpe quoniā nō sunt quāte:
cozpora aut celestia sunt in tpe: qz sunt coexistētia tē-
pori: pzi mo celi. 100.

Item ait: quapropter id qd est extra corp^o
celestē non est in tēpore: vt deus &
intelligētia. Sensus est: vt dixi primo celi. 5. intelli-
gētia est intrinseca celo: & est verissim^o actus celi:
qz causat ipsuz in genere cause formalis: dicit tamen
sepenumero extrinseca: qz nō est educta & causata a
celo: nō pugnant. n. iste propositiones adinuicē: in-
telligētia est separata a celo. Nō est actus celi. Est
extra celum. Est cōiuncta celo. Est actus celi. Est in
celo. **Contra:** videtur intelligētiā non dare esse
for: maliter celo: auctoritate Auerrois. 7. methaphy-
sice. 31. dicentis: virtus informatiua vlt nō agit nisi
p calozes qui est in semine: nō ita qz sit forma in eo si-
cut aia in calore nāli: sed ita qz sit inclusa in eo: sicut
anima est inclusa in corporibus celestib^o: nulla est er-
go virtus formatiua in semine: sicut forma substantia-
lis eius: eo modo quo aia est i calore naturali: quia
aia dat eē caloz naturalis: si calor naturalis sit forma:
liter aiatu: vel est anima forma substantialis corpo-
ris dispositi p calozem nālez: si calor nālis nō sit for-
maliter animatus: sed virtus formatiua est i semine:
sicut intelligētia celo: ergo intelligētia nō erit que ma-
cōstituit celuz in esse. **Solutio** est: virtus infor-
matiua assimilaf intelligētie nō aie existenti in calo-
re nāli qz ipsa agit nō per mēbzuz propriū: sicut & in-
telligētia: aia vero existens in calido per mēbzuz ter-
minata certis producit operatōes: virtus ergo for-
matiua a Peripateticis est vocata ars summa intel-
ligentia sine mente: hanc virtutes Aristoteles attri-
buit principijs diuinis nō nālibus: que quidē indū-
guit spiritu gignituo eius subiecto: eam ad mēbzuz
figuratōes & formas iuste dandas vehiculante.

Rursus ait: nos autē sumus sustentati super
sententiā huius hois inter oēs alios
qz videm^o ipsaz minoris ambiguitatis & remotiozes
a dicitōe: ergo vt velle Auerrois opinōes Aristo.
nō esse penitus remotas a dicitōe: laudes Aristote-
lis explicant prohemio primi phisicor: primo d ge-
neratōe. 38. 3. de anima. 14.

Sententia Textus Lōmenti. 2. sapientes
phis auctoritate & doctrina infi-
gnes dixerunt celuz esse perpetuū & motuz circularē
in se habere perfectum & diuinum cuius nullus ē ter-
minus: at ipse motus celi potius altiarum reruz finis
& terminus est: perfecta namqz circungiratio muta-
tiones imperfectas reruz sensibiliū principū & fines
habētes tanqz mensura pzinēs sine principio & fine
& sine quiete semper durans inuenitur. Itē veteres
celuz deo locū assignauerunt ergo sicut ipse deus est
eternus & immortalis: ita & celum sempiternuz existet
quandoquidē locus nature eius quod loco cōtinet
accomodandus est.

Auerrois dicit: motuum eternozum qui-
dam sunt facientes motus gene-
rationis entiu: & quidaz sunt obseruātes ei^o eē cur^o
gnatio pficit: & hoc intendebat p quietē: mot^o. n. ge-
neratōis gescit eū ens pficit. i. motū eternoz: qdaz
sunt generātes: & qdam cōseruātes & hoc intendebat
cuz dixit: & recipiēs: qz mouēs cū recipiēs receperit
motū rē gescit a motōe: & tūc pseruabit ipsaz. Sēsus
est: cū idē mot^o generet & pseruet: diuisio mot^o eterni

in generantē & conseruantē nō dicit motū reales di-
ueritatē: mouens. n. inquit Lōmentator cū recipiēs
receperit motū rē. i. terminū motus quiescit a motu
ne: per sic quidē motus acqūto termino ad quē mo-
tus: itaqz forma in termino ad quē illam nō hz imple-
ctiōne quā habebat dū motus celebrabaf: & hec ē cā-
qz forme pparantēs mām pro intellectu pficiuntur in
aduentu intellectus: etiā desinentes esse: qz ille for-
me que apud me vocant i choatio particularis a nā
institute fuerunt vt per ipsas intellect^o acqūref: ita
in pposito a natura institutus est motus: vt p ipsum
acquirat terminus motus. **Contra.** 4. phisicoruz
117. & 118. motus generat per accidēs: corrūpit p se:
hic vult officiū motus eterni generare & conseruare.
Solutio ē: motus vt successiuus & fluxū dicēs destru-
ctiuus ē: hoc. n. sibi inest rōne pparietatis: vt autē est
talis corporis & naturalis pseruat.

Sententia 3. in celo nulla est defatigatio:
nulla contrarietas: nulla resistē-
tia ergo celum est perpetuuz: si enim esset aliquid qd
motū celi impediret: ipse tempore nostro lentio: exi-
steret qz fuisset in principio.

Auerrois dicit: cā fatigationis in aialib^o est
qz i eo ē principū motus ppariū
motui aie scilicet paro grauis que est in eis: hec autē
mouet nos multuz ad contrariā partem illi que inten-
dimus moueri ex aia nostra. Sensus ē: causa vera fa-
tigationis est quia motoz mouetur quando mouet:
forma. n. que pōt recipere aliquā passiōne que nō cō-
petit sibi per se pōt in se alterari & variari: & dico p se
propter potentiam passiuaz celi eternā que semper
cipit passiōne a motoz suo: sed hoc conuenit sibi p
se: propter qd non alteratur nec veratur: sed potētia
motiua per accidens mota recipit motuz qui vt sic nō
competit sibi per se: ergo. **Causa** ē fatigatōis i aialib^o
bus subcelestibus ē & resolutio spirituu: & qz nō mo-
uetur corpus aialis ab aia vt ē aptū natum moueri &
aia nō mouet eo motu quo ē apta mouere: intelligē-
tia autē mouet vt ē apta nata mouere: & celū mouetur
vt ē aptū natū moueri.

Digressio Auerrois.

Et iste Digressio h Auerrois tēdit ad hoc vt
declaretur quo naz pacto mot^o celi sit a
sua natura: & qualiter intelligētia orbi vniat: vñ ta-
lis motus celi nō prouenit a natura sicut motus ele-
mentoz: qz motus celi est a natura que ē aia: elemen-
tozū vero a natura que nō ē aia: qz ergo intelligētia
est natura: aia & voluntas: ideo motus ab ea pduct^o
sepe nālis: interdū aialis: aliqñ voluntariuz nomi-
natur: si. n. moueret celū a nā nō aia esset generabile
& corruptibile: quia omnis forma: nō anima causatur
a subiecto.

Item ait: virtus in mā celesti est similis forme
nāli & similis forme abstracte: qz ē aia: rō
aut aie ē media inter rōne forme abstracte & rationē
forme oio materialis: & potius rationē aie cōsequit
appropriatio qz abstractio: hic ē qz dicit. 2. d. aia. 21.
22. intellectus ē abstractus fm qz nō aia: vñ intelligē-
tia assimilaf forme materiali vt dat motū & esse corpo-
ri qd mouetur per ipsam: assimilatur forme abstracte
imo est abstracta: quatenus nō partit ad diuisionem
corporis in quo ē: nō habet. n. subiectū ex cui^o potē-
tia educatur: neqz intelligētie quicqz aduersaf: nec
positiue: nec priuatiue.

Rursus

Rursus ait: recipiēs autē istam formaz qd
adunatur cum ea est corpus celeste
incorruptibile ad quod sequuntur dimensionēs coz-
porales & alia accidentia que in eo inueniuntur: &
ideo forma & formatus sunt in eo idēz numero: sed
fm dispositionē magis diminutā qz sit adunatio re-
cipiētis & recepti in forma abstracta. Sēsus est: ma-
xima vniō ē recipiētis & recepti in intelligētijs: amat
eniz & intelligunt inferiores intelligētie superiores
per essentiā superiorū: & quia intelligibilia hnt veris-
sime nām actus & potētie: propterea dicebat Auer-
3. de anima. 5. ex intellectu & intelligibili fieri verius
vñū qz ex materia & forma. Scda vniō est: qz intelligē-
tia vnitur orbi & tali vnione forma & formatus: sunt
idem numero fm dispositionē magis diminutā qz
sit adunatio recipiētis & recepti in forma abstracta:
in prima eniz vnione recipiēs & receptū sunt peni-
tus indiuisibilia: in secūda receptuz est indiuisibile:
recipiēs existit quantuz & diuisibile fm designatio-
nem. Tertia vniō est qua forme materiales vniunt
materie in potentia medianibus dimensionibus: &
hoc est qz Auerrois dicit: causa istius adunationis
inter istam formaz & suam materiam est quia non co-
heret sue materie medianibus dimensionibus: sicut
forme generabiles & corruptibiles: quapropter hec
materia caret potentia: id est orbi subiectus intelli-
gentie non est variabilis de vna forma in aliam for-
maz: in libello de substantia orbis hec oia sunt osten-
sa: quez quidē tractatus composuit vt declararet in-
telligētiā non eē diuisibiles ad diuisionē subiecti
nō obstantē qd darent esse: & hoc erat qz nō educeban-
tur de potentia materie celestis: ex cuius potētia nō
est extrahibilis forma aliqua: & ob hoc qz intelligētie
nō educunt sunt abstracte & itelligētes: & per eas ce-
lum intelligit & amat. 3. de anima. 14. & propter hoc
ēt sunt penitus infatigabiles & imobiles: & est bonū
simpliciter illud cui nō accidit in sua actōe fatigatio:
& id nobiliss est qd minus in sua actione defatigat.
Contra: mixta aiatā magis fatigant qz mineralia in
motu locali: ergo. **Solutio** est: motus localis nō debe-
tur viuētib^o vt talia: sed magis debet fieri & duris
quatenus magis resistit motui locali. **Cel dico id nō**
bilis esse qd minus in sua actōe defatigat paritate
in ceteris seruata.

Postremo obseruandum est. Quia mate-
ria celi nō est trāsmutabilis de
vna forma in aliaz formaz: cum supra nullam formā
inueniatur habere causalitē: propterea in celo ta-
lis ordo reperitur: intelli- gentia: materia celi. Quan-
titas celi: est enim intelligētia celestis cum non in-
cipiat esse neqz informare hoc perfectibile vel illud
penitus prior materia celi & quantitate eiusdē: ma-
teria corporū subcelestiuz trāsmutabilis est de vna
forma in aliaz formaz: & ratio est: quia talis materia
semper inuenitur stare sub forma supra quaz habet
causalitē: & propterea ordo in subcelestib^o corpo-
ribus talis existit: mā: dimētio intermiata: forma spe-
cifica: dimētio terminata: forme. n. que incipiūt eē &
iformare sunt oio posteriores mā & quātitate ad itel-
lectus cū incipiat informare hoc vel illud perfectibi-
le: sed nō esse: est prior mā & quantitate per se: poste-
rior vero p accidēs: & vocat corpus humanū subie-
ctuz appropriate loquēdo respectu aie intellectiue:
mā respectu aie cogitatiue. **Cōtra:** intelligētia pcedit di-
mētiōes in celo & celū est indiuisibile. **Solutio** est:

intelligētia pcedit & materiaz celi & quantitatem:
ideo remanet materia celi diuisibilis per quātitates
sequentem: forma autem substantialis tollit diuisio-
nez: quando mediat inter mām & quātitate.

Sententia 4. nō est opinanduz celuz esse
grauē & sustineri humeris aian-
tis: qz capite vnuz poluz: pedibus alium: vna manu
orientem: altera occidentēz contangat: osten sum est
eniz celuz neqz graue esse neqz leue: & si grauis exis-
teret: minime tanta eius moles humanis viribus sus-
tineri posset. Non est etiā putanduz celuz esse gra-
ue: & a sua anima sustineri in sublimē ne cadat. **Et. n.**
vt Auerrois iuquit celuz quidem animatus: nōh tā-
men est animatum quia sit graue. **Unde** si celum sus-
tinet graue nō potuisset moueri ab anima tanto tēpo-
re: quia licet ille motus fuisset naturalis aie: nōh tñ
corpori: est autē motus celi eternus: qz aia mouet mo-
tu quo ē apta nata mouere: & corpus similiter: & hoc
idem habet. 3. phisicor. 217.

Sententia Textus Lōmenti. 5. Non est
iteruz opinanduz celuz esse gra-
ue & natuz moueri de oruz: at propter celeritatez mo-
tus ipsuz sustineri suruz: quē admoduz aqua in vase
aperto velocissime & circulariter motoz: & si nata sit de-
scendere: non tamen descendit: velocitate mor^o ipe-
dita. **Contra:** ergo celum violentē moueretur: ergo
motus eius non esset perpetuus: violenta. n. nō sunt
nata perpetuo durare. **Auerrois** format qz qz yllio-
gismuz. **Ad** motus celi est eternus & perfectus: motus
qui ē cā stabilitatis pp velocitate nō ē eternus: & per-
fectus: cū sit violentus: violentū autē nō ē eternū: qz
habet contrarium: primo celi. 15. 5. methaphysice. 6.
pzi de aia. 49.

Sententia Textus Lōmenti. 6. Nō ē rōne
psouū celū eē graue & ab aia co-
gēte sustineri ne cadat: tū qz talis aia semp eēt mise-
ra: tū qz: talis aia sustineret celū violentē: tum quia
alia aialia qñ labore sunt defatigata: quietē habent a
natura ordinataz: ergo motus celi nō posset pzinuus
& perpetuus esse.

Auerrois primo dicit: isti sermoni cōtingit
ipossibile: qz motio corporis ab
aia qd ē huiusmodi ē motus violentus. Sensus ē: for-
ma ista psequētia: motus celi ē pmanēs ab aia celi qz
ē violentus: qz hoc fundamēto. Si celū caderet ex se
pmaneret ab intelligētia ergo hiet getē ppariam geti
intelligētie: vel motū ppariū motui intelligētie: sed
qd tale ē: violentū ē: ergo mot^o celi eēt violēt^o corpori
celesti: vt ē corpus absolute. **Cōtra:** ergo motus pro-
gressiuus aialis eēt violentus. **Solutio** ē: mot^o aialis
pōt concedi qz est violentus. i. aialis cōtingit labor &
defatigatio: & ita si celū eēt graue: motus ei^o eēt vio-
lentus. i. celo eueniret labor & fatigatio. **Cel mot^o ce-
li** esset violentus: qz ē simplex & nō esset fm ppariam
mobilis iclinationē: motus nāqz circularis ignis eēt
violentus si existeret simplex: pzi celi. 10. **Cel vt dice-
bā** pzi celi. 5. motus celi inueniret violentus si poten-
tia moti adderet supra potētiā motozis: qz ille vtiqz
essz fm nām mouētis tñ: & contra inclinationē mo-
bilis: motus progressiuus aialis est ab aia & corpore
i. nō ab aia tñ.

Item ait: & similiter suū eē vnicū. i. suū eē vnicū
essz sibi violentū: vnde formatur hec con-
sequētia si celuz remaneret vñū: hoc esse vñū. existe-
ret sibi violentū: & ratio est: quia omne hñs formaz in

materia est aliquo modo multiplicabile: ergo si celum maneret unum: hoc esse unum esset sibi violentum.

Item dicitur quod anima celi est nobilissima anima: corpus autem est corpus nobilissimum omnium corporum.

Alterius dicitur quod quia hoc quod dixerunt de hoc ente ipsius esse homini est sermo dicentis sine ratione: sicut dicebant quod dii sunt plures sine ratione.

Postremo dicitur quod aduertendum est: cause permanentie celi apud Aristotelem multe existunt: prima est: carentia materie.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

rale instrumentum propterea dixit retro non ante.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

corporebus inanimatis: in quibus non est augmentatio secundum quam sumit sursum et deorsum: neque in eis est motus progressivus secundum quem sumitur dextrum et sinistrum.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

manifestum est quod vocat dextrum quod est positum a parte dextra: et per similitudinem ad partes nostras: et per contrariam positionem.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

Sententia dicitur quod dextrum et sinistrum: hoc ante et retro et superius et inferius: cum enim anima subceleste habeat has sex differentias positionis ergo et celus.

demonstrationes: & sumuntur in celo omnes tales a motu locali: que enim dispersa sunt in inferioribus ac cumulantur in superioribus: & cum motus localis sit simplicior & plus corpori simplici accommodatur: ideo a motu locali tales accipiuntur in celo differentie: vñ sicut anima aialis subcelestis perfecti exercet diuersas operationes & varia officia: mediantibus diuersis organis: ita anima celi mediantibus diuersis partibus celi diuersas insuit virtutes: ergo quædam modum in aiali subcelesti perfecto sunt differentie positionum natura determinate: ita & in celo. Contra: celum est sphericum & habens omnes partes similes: cõsumlemque motum semper exercens: ergo non est maior ratio cur vna pars sit magis sursum quã altera & ita de alijs. Solutio est. Est quidem celum sphericum habens partes similes sicut quantitates: dissimiles vero sicut virtutes: sumuntur autem differentie positionum non sicut diuersitates figurarum sed virtutum: habet animal mortale dextrum & sinistrum sub consimili figura: ante: retro: sursum & deorsum sub diuersis figuris: & si animal mortale intelligeretur conuerti in figuram sphericam eas positionis differentias preseruet quas habebat sub diuersitate figurarum: accidit. n. figurarum diuersitatem diuersis positionum differentijs respondere. Item motus celi non incipit sed est ante retroque sempiternus ergo non est dextrum in celo vnde fit motus. Solutio est: si incipisset celum moueri ab oriente inciperet non ab occidente. Contra: a quoque puncto speret incipit motus: ab omni incipit ergo non magis ab. A. puncto quã a. B. incipit. Tum quia quod est orientis nobis est occidens si qui sint habitantibus sub nobis: ergo quod nobis sursum est: illis est deorsum: & ita dicatur de alijs positionum differentijs. Solutio est: non tollitur ratio primitatis vnius puncti: etiam si omnia puncta equaliter incipiant moueri. Rursus: dextrum nobis ipsi celi est dextrum simpliciter: propterea motus celi super alto hemispherio est per motum stellarum super nostro primo dicit. Quia hec partes non distinguunt nisi per distinctionem motuum: diuersitas. n. motuum in rebus aialis ostendit nobis diuersitate illorum principiorum: & diuersitas illorum principiorum ostendit nobis diuersitate illarum partium. Sensus est: celum habet diuersitatem motuum in seipso sicut diuersitate suarum partium: quia celum est aiatum: ergo celum omnes retinet positionis differentias. Item celum mouet ex parte propria ergo habet dextrum & sinistrum ergo & alias quattuor positionis differentias.

Item ait: & imaginatio nostra quod orbis habeat partes istas sicut imaginatio quod alius habet & cetera. Sensus est: si atlas imaginatur habet pedes in polo antarctico & caput in artico: manus dextra foret in occidente: & sinistra in oriente: ergo si dicitur verus ordo saluari: habet caput in antarctico: pedes in artico: dextrum in oriente: sinistrum in occidente: facit versus partem celi nobis meridionalis: partem posterioris versus partem oppositam partem meridionalis.

Rursus ait: orbis habet virtutes diuersas in partibus diuersis: quibus iste virtutes si sint in partibus diuersis figure: aut copulate cum partibus non diuersis figure: & diximus aut copulate: quia iste virtutes non sunt males. Sensus est: virtutes non causate a subiecto propriissime dicuntur copulari: forme males dicuntur educi: & non copulari: quia sunt noue: & cum sit manifestum discrimen inter principium partium & magnitudinis constat: stat celum habet principium magnitudinis & motum in parte

propria & loco proprio. Tandem constat his celum habere sex differentias positionis: & tota ratio sic formetur: quolibet die mouetur celum vna completa revolutione: ergo aliqua pars inuenitur sicut partes celi & alius locus vel situs vnde incipit motus vnius revolutionis: omne enim cuius vna reuolutio incipit post aliam habet proculdubio locum inceptiois in aliqua parte & in aliquo loco: omnis autem motus incipiens a parte & loco determinatis: oportet quod habeat principium aliquod naturale quod sit causa quare incipit ab illa parte & ab illo loco & non ab alio: principium autem istud non potest esse nisi dextrum ergo celum habet dextrum: & illud oppositum per locum est sinistrum: celum habet dextrum & sinistrum ergo & ceteras quattuor differentias positionis.

Sententia Tertius comenti. 14. longitudo celi sumit sicut distantiam a polo ad polum: quorum vnus est sursum: celi alter vero deorsum: & ratio est: quia dignoscimus differentiam hemispherij quod supra nos est ab eo quod est sub nobis per polos immobiles semper eadem parte celi manentes: nam in nostro hemispherio conspicitur polus articus: at in parte celi opposita antarcticus: nunquam nobis apparet. Item partes celi iuxta polos nominantur latera celi: vt sunt ille que clauduntur intra circulum arcticum & circulum cancri: & in parte opposita que circulo antarctico & tropico capricorni continentur latera autem neque sursum: neque deorsum sunt: sicut adiacent parti superiori aut inferiori: veluti brachia non sunt sursum neque deorsum sed vicina capiti quod est sursum: longitudo ergo celi sumitur sicut polos extremitates axis eorumque distantiam: & iuxta imaginatiuam atlantis dicta polus antarcticus erit superior: polus vero articus nobis eleuatus inferior.

Auerrois dicit primo: & cum declarauit quod orbis habet dextrum & sinistrum: quia propter hoc habet sursum & deorsum & ante & retro: propter hoc habet longitudinem & latitudinem & profunditatem. Sensus est: ista consequentia colligit: celum retinet sex positionis differentias ergo in celo reperitur longitudo: latitudo & profunditas: est namque longitudo inter sursum & deorsum: latitudo inter dextrum & sinistrum: profunditas inter ante & retro.

Item ait: longitudo orbis est dimensio que est ex vno duorum polorum ad alterum: quoniam cum principium motus est ex extremo proprio necesse est vt locus principij motus sit extremus longitudinis: & cum ita sit necesse est vt longitudo sit ex meridie ad septentrionem: & quod necessarium est cum habeat dextrum & sinistrum vt non tantum habeat longitudinem sed sursum & deorsum que sunt principia longitudinis. Sensus est: formatur hec consequentia: locus principij motus est extremus longitudinis ergo longitudo est ex meridie ad septentrionem: ergo poli sunt principia longitudinis: que quid tenet: quia dextrum & sinistrum sunt latera mundi: ante & retro sunt etiam latera mundi: quia sequuntur dextrum & sinistrum. Dicit Albertus: longitudo orbis est spatium in quo disponuntur orbis sicut motum diurnum a polo in polum super arcem seu dyamentum mundi: & cum in vno orbe sint multi orbis sicut formam: quidam ex orbibus sunt malibus sunt sursum in celo: quidam deorsum: & vnus polus erit in vna medietate: alius in alia: polorum enim inquit Auerrois remotio a medietate orbis est eadem: & est dicere medietatem orbis circulum equinoctialem fecantes arcem

arcem per duo media super angulos: & intendebat quod locus vnus poli est super orbem & locus alteri in infra orbem.

Item ait: intendit per hoc polus: polus. n. dicitur quiescens geometricè. i. sicut imaginatiuam & non vere: & 4. physicorum. 118. dicebat Auerrois: polus quiescit transumptiue: vnde de nulla est substantia in orbe in actu que non moueatur: id est nulla est pars integralis orbis que non moueatur: & ita polus erit pars orbis integralis.

Rursus ait: sed punctus qui est indiuisibilis & non existens in moto quod mutat locum per materiam non dicitur motus neque essentialiter neque accidentaliter: punctus enim dicitur esse motus accidentaliter quando fuerit in re mota: & similiter dicitur quiescens: quia est in re quiescente: & cetera. Sensus est: medietas celi partitio celo per equinoctialem non mutat locum: punctus autem assignatus pro polo non variabit locum: & quia totum celum quiescit sicut subiectum & materiam: quia non mutat locum in quo est: & mouetur sicut formam: quia voluitur circa centrum: propterea pars orbis in qua est polus licet in rei veritate moueatur: & sicut materiam & sicut formam: quia tamen magis apparet quod mutat locum in forma quam in materia propter eius tardissimum motum: dicitur quiescens: partes autem celi distantes a polo manifeste mutant locum & sicut materiam & sicut formam: ideo non dicitur quiescens.

Postremo ait: & quia imaginatio est necessario in orbe: quia motus eius est ab oriente in occidentem: non e conuerso: ergo vult Auerrois omnes motus celestes esse ab oriente ad occidentem: & est polus meridionalis superior: septentrionalis inferior. Contra. 26. particula problematum superiorum. 14. arbitratu Aristoteles polum arcticum esse superiorem: antarcticum inferiorem: ergo. Solutio Conciliatio est sursum & deorsum dupliciter sumuntur: simpliciter & quo ad nos vera est sententia Aristotelis hic loquendo de sursum & deorsum simpliciter & sicut naturam propter antelatem imaginatum habere caput conuersum ad polum antarcticum: & pedes versus arcticum: in problematibus recte sentit Aristoteles intelligendo de sursum & deorsum quo ad nos.

Est attendenda diligenter contentio inter philosophum & astronomum: putat namque philosophus longitudines celi esse a polo in polum: latitudinem ab oriente in occidentem: profunditatem a puncto meridiei ad angulum noctis. Astronomus facit longitudinem ab oriente ad occidentem: latitudinem a polo ad polum. Contra: ergo mathematicus fatetur motum celi esse a sursum in deorsum: cum conuenit sursum & deorsum terminare longitudinem: ergo philosopho consentiendum est ponenti longitudinem de bere sumi sicut partes axis terminantes. Contra: longitudo terminata sursum & deorsum & est maior latitudine terminata per dextrum & sinistrum: at linee iter puncta sex celi assignata sunt equales: ergo: Solutio est: non semper longitudo est maior latitudine: disserentia. n. est iter aialis sublunaria & celestia: illa diuersitatem habet membrorum in figura & potentia: hec tantum tenent diuersitatem virtutum: hec est sententia Auerrois disputatione prima dubio. 11. Quia ergo celum non habet sensum: non oportet sursum in celo esse vbi magis est principium motus: neque oportet sursum esse partem nobiliozem celi.

Sententia Tertius comenti. 15. Polus sum: antarcticus sursum: nam primi mobilis id dextrum vocat a quo incipit motus & ortus astroz: orientis scilicet sinistrum id dicitur vbi astra occidunt: scilicet occidentis: vñ si poneres caput atlantis versus polum arcticum & pedes versus antarcticum: facie versa ad meridiem: manus eius sinistra esset ad orientem: qui idcirco existeret sinistrum celi: & manus dextra ad occidentem: qui punde esset dextrum celi: propter similes in homine rudentiam: primo autem mobile mouet ab oriente in occidentem ergo a sinistro in dextrum: quod est impossibile: ergo si tale impossibile euitari debeat: habebit atlas manum dextram versus orientem: sinistram versus occidentem: facies versus meridiem: vt ante hominis rudentiam partem anteriori celi sicut dextrum dextro: & sinistrum sinistro: eius caput erit conuersum ad polum antarcticum: & pedes ad arcticum.

Auerrois dicit primo: & cum dextrum est pars ex qua incipit moueri in loco: potest autem ex qua incipit celum moueri est pars ex qua ascendunt stelle fixe ergo illa pars est dextrum celi: oppositum autem sinistrum celi. Sensus est: orientis debet poni dextrum in celo: cum ab oriente incipiant astra moueri super nostrum hemispherium: & occidens erit sinistrum: dimittit autem Aristoteles anterior & posterior tanquam manifesta esse ex his que determinata sunt: cum. n. celum moueat ab oriente versus superius hemispherium: vt apparet per eleuationem stellarum orientium ergo anteriori celi est superius hemispherium: posteriori: hemispherium inferius.

Digressio Auerrois.

Sed habet dubitatio Commetatoris stat in hoc: si orientis est locus dextri & occidentis sinistri: cum successiue de diuersis partibus celi dicat orientis & occidentis: ergo & de diuersis partibus celi dicit dextrum & sinistrum: ita non erit distinctio partium dextre a sinistra ex natura rei. Neque est dicendum vt dicit sanctus Thomas mas intelligentia prima esse in dextro & oriente: ideo semper dextrum celi est in oriente: quecumque partem singularem celi contingat ibi esse: quia intelligentia est anima celi totum celum indiuisibiliter informans & non vnam partem sic & aliam non: sicut neque anima sensitua informat vnam partem corporis tantum: cum sit extensa & tota in toto & pars in parte. Item continue esset alia & alia pars celi que dextrum esset: sicut alia & alia pars adesset in intelligentie orientali. Item loca intelligentia in circulo differentia propter velocitatem motus. 8. physicorum. 84. non est autem motus velocior in oriente quam in occidente: ergo. Neque responsio modernorum satisfact putantur continue esse eandem partem celi dextram per equalentiam: quia tunc non esset distinctio ex natura rei partium orientalis ab occidentali.

Solutio Auerrois: & visum est mihi dicere in hoc: quod dextrum celi attribuit orienti: quia est locus in quo cum fuerit dextrum celi scilicet locus in quo est potentia principij motus erit pars celi in qua est potentia ad ante super terram: cum vero dextrum celi fuerit in occidente: tunc pars que est super terram est posterioris celi & hoc est vnum de his que possumus intelligere quod orientis est dextrum celi. Sensus est: introducit Auerrois duas conditionales. Prima est: si ante celi est super terram: dextrum est in oriente. Secunda est: si posteriori celi est super terram: dextrum est in occidente: & iste due conditionales sunt vna ratio ad dubitationem. Libe. sup celo & mundo. 3 2

*Secundum Aristotelem
Prima in equalibus partibus*

Item ait: et intendit hic per orientem: primus earum que ascendunt super primum orizon...

Iterum ait: sed contingit huic ut in orbe sint infinite virtutes et materiales: et si materiales ergo corruptibiles...

Rursus ait: et non dicuntur dextrum et sinistrum nisi per similitudinem: et modus assimilationis est quia apparent in orizonibus terminatis...

Sententia Tertius Comenti. 16. In habitates sub polo arctico sunt in deorsum primi celi...

cticus erit sursum respectu planetarum et antarcticus deorsum: ergo qui sunt deorsum respectu primi mobilis...

Cometum 16. tribus documentis aperitur. Primum sit tale: Auerrois dividit totam terram habitabilem...

Secundum documentum: quando Aristoteles dicit: habitantes in septentrione sunt in parte inferiori...

Tertium documentum sit tale. Videntur in eadem stella multiplicandi esse motus: et quod motus proprius planetarum est ab occidente...

Presenti

Digressio.

Presenti summa sunt iste propositiones ap probate. Prima est: celus est perpetuo motu absque labore et defatigatione...

Prima propositio est vera hoc fundamento. Est quidem celum eternum: cum orbis non sit variabilis de vna forma in alias formas...

Iterum: planete modo tardius: modo celerius moventur: tum quia in equalibus temporibus non equas zodiaci portiones perambulant...

Secunda propositio procedit hoc fundamento: in celo inveniuntur sex puncta penes que accipiuntur dimensiones celestes...

est polus arcticus: super globus retulit celum: tertius punctus est oriens: quartus occidens: quintus meridies: sextus septentrio vel angulus noctis...

Quarta propositio declarat secundum mentem doctorum de via ceteris sphaere planetarum moventur ab occidente in orientem...

3

oici et idem post punctu videlicet medie noctis: Quinta propositio ita intelligat. Quemadmodum celum imaginatur diuidi in quinque zonas: quare una est a polo antarctico usque ad circulum antarcticum: secunda: ab hoc circulo ad tropicum capricorni: tertia est inter duos tropicos quare quidem scandit equinoctialis per medium: quarta est a tropico cancri ad circulum arcticum: quinta a tali circulo ad polum arcticum: ita terra creditur esse partita in quinque plagas illis celestibus suppositas. Nolumus itaque Aristoteles partem australem et septentrionalem habitari: imo tanta est pars habitata ad austrum quanta ad septentrionem per equalem distantiam inter tropicos et circulos antarcticum et arcticum: eademque pars habitacionis concurrentes in zona arctica sunt et in australi. Sol enim equaliter appropinquat et equaliter recedit a zona septentrionali et australi: cum semper sit in medio earum: unde si aliqua pars australis non esset habitata: aliqua virtus celestis ociosa esset: patet de stellis in polo antarctico semper nobis occultis: sed hec opinio non placet Astrologis et Alberto magno volentibus partem austrinam penitus esse inhabitatam: sed si solis sit orbis eccentricus: vera est opinio Alberti: si autem non def eccentricus: stat sententia Aristotelis: sub equatore etiam non esse possibilem bonam habitacionem crediderunt Aristoteles Averrois et Ptolomeus: cum enim datur frigida zona: ergo et calida: sub equatore enim ut dicit Averrois. 2. methaphysice. ultima caliditas propter reflexiones radiorum vntionem et vicinationem: et huius oppositum tenet Avicenna Albertus et Concliator: et temporibus nostris fuerunt inuenta insule ab expertissimis nautis sub equinoctiali: cuius rei testimonium est: quia multa genera avium exquisitissima: multasque species aromaticas preciosissimas et aurum secunda vixerunt: et homines illi inuenta sunt non magne stature: prociundi: septus ridentes: et bone indolis facile omnibus credentes et acquiescentes: et putat Theologi paradysum terrestrem esse suppositum equatori: virumque cosmographicis relinquant: satis superque satis sit dictum celum hanc naturam esse positum differentias.

Summa secunda Secundi de celo.

Odo ergo. Prout summa que est a Tertio Comenti. 17. vsque ad. 22. intendit Aristoteles declarare istas propositiones: plures sunt sperae celestium motuum: ut sint reze naliuz generationes et interitus. Sententia aut. 17. stat in hoc oportet considerare cam per quam sunt plures motus celestes: quare ibi non est contrarietas que est causa motuum elementorum: unde si speris celestibus et motui eorum aliquid aduersaret: facile esset intelligere multos esse motus celestes: nam si vnus huius est: et alterum esse necesse est. Difficultas autem oritur in assignando cam multitudinis motuum celestium: nam orbis celestes: eorumque proprietates a sensu remote sunt: et propterea redduntur capti difficiles: ergo considerandum huiusmodi qui tentant facere quod non a longe. i. de corporibus celestibus longe a nobis existantibus: cum tamen de his que sunt elongata a nobis non possumus habere certum iudicium: corpora autem celestia inquit sanctus Thomas non ita sunt longe a nobis tanto. i. huius quantitate localis di-

stantie sed multo magis: eo quod pauca accidentia eorum accedunt super sensum nostrum: cum tamen materiale sit nobis quod ex accidentibus sensibilibus deueniamus ad cognoscendum naturam alicuius rei: et hanc elongationem dicit esse multo maiorem quam localis: ratio est: si considerare tur localis distantia: aliqua est proportio distantie qua distat a nobis corpus celeste ad distantiam qua distat a nobis aliqua inferiorum corporum: et vtraque distantia est vnus generis: at accidentia corporum celestium et subcelestium sunt alterius et alteri rationis et penitus improporcionata: cum tamen ex dicendis pluralitatis motuum ostendatur. Assignat ergo cam multitudinis motuum celestium propter viam compositionis: hac ratione: si celum est corpus diuinum et eternum: necesse est motum eius circumlarem esse sempiternum. Si motus circularis est eternus: terra est: ergo et ignis: ergo et elementa intermedia: ergo rerum generationes et corruptiones: ergo motus celorum diuersi: ergo si celum est eternum: opus est ut sint plures sperae celestium motus. Dicit ergo Aristoteles: vnusquodque quod habet propriam operationem existit propter suam operationem: ut propriam oculi operatio est visio: oculis autem ad visionem est ordinatus: et intellectus propriam operatio est contemplatio ad quam quidem ordinatus ipse intellectus: operatio ergo est finis potentie ordinata in illam operationem: Dei autem operatio est immortalitas. i. propria celi operatio est motus circularis proprie tuus: quare ex quo Deus est forma celi: compositum et forma sep numero eodem nomine nominantur: idem Dei. i. celi operatio est immortalitas: hec autem immortalitas est vita sempiterna: ergo ad illam operationem celus ordinatus: ergo celum perpetuo circulo voluit: sunt ergo hec eterna: Deus: celum et motus circularis: deducta est igitur hucusque hec consequentia: celum est eternum ergo et eius operatio. Proponit alia conditionalis talio: si celum semper circulariter mouetur: aliquid semper in medio quiescit: ut terra: que in medio mundi constituta: vnde quod tanquam centrum ad extremis equidistat: et tale semper ternam quod nunc est opus: nam perternam nihil natum est semper quiescere: sicut neque natum semper violenter moueri: dicitur ergo Aristoteles. propter quod igitur non est corpus tale totum celi. i. totum mundi: ut. i. quibus pars mundi est deus celestis corporis: nisi detur dices: quare necesse est esse aliquid manens et getum in medio corporis quod circulum mouet: non est autem possibile quod tale corpus sit pars celi: tunc quare nulla pars celi potest quietescere vbi quod: tunc quare non potest quietescere in medio: neque quod si nam: neque violenter: ergo opus est inuenta aliquid corpus quod naturaliter quiescat in medio: si motus celi sit circularis et sempiternus: hoc autem quod naturaliter quiescit in medio est terra: ergo si celum semper circulum mouet: necesse est terra esse. In textu ergo commenti. 17. deducte sunt iste consequentie: celum est eternum: ergo et eius operatio: motus celi circularis est eternus ergo terra est.

Averrois primo dicit: vult hic percutari de finali qua celum habet plures motus et vult dare causas omnium accidentium que in eis apparent: et primo causam finale in multitudine motuum ex eis que hic apparent et non ex ipsa re. i. in seipso. Sensus est: finis principalis motus eterni est intelligentia que primaria intentione agit per se: forme gnabiles et corruptibiles sunt finis secundaria: agit. n. intelligentia secundaria intentione per alium. 12. methaphysice. 36. et intelligentia habet sollicitudinem circa hec inferiora et ipsa agit per hec inferiora non infert ipsa intelligentia hec inferiora: intelligentia namque cognoscit finem principale per quem mouet: finis autem secundarius necessarius et naturalis inquit cognitionem finis primarium.

Item

Item ait: causa eius est causa finalis non efficiens non multa. i. causa pluralitatis motuum celestium non est contrarietas inter motus circulares: neque contrarietas inter intelligentias motrices: neque contrarietas orbis celestes subiectos intelligentibus: sed causa est finis secundaria: gnatio. i. corruptio subcelestium corporum.

Iterum inquit: et modus ex quo fit in eis est alium a modo ex quo fit: quibus duo motus sunt vnus subiecto. i. gnatio et corruptio dupliciter derant: primo modo in se: secundo modo ut in corporibus gnabilibus et corruptibilibus: quod duo modi considerandi sunt vnus subiecto: et dicuntur gnatio et corruptio fines et actus in passiuus: intelligentes autem intelligentiarum sunt fines et actus tunc: quas quod vocantur operatio immanentes. 2. de anima. 51. 3. de anima. 2.

Amplius ait: hec quod habet multas causas diuersas sicut prius et posterius etc. Sensus est: pluralitas motuum celestium potest declarari ex primo modo fine et posteriori: si ex posteriori: potest partem dupliciter percipi: primo est motus celi sunt plures per gnationem gnatio per contrarietatem elementorum: elementa vna per motum celi: motus celi per actionem diuinam eternam: secundus percipitur est e converso. Et considerandum est quod finis intelligentiarum primarium est in seipso et in ipsa re est summi finis: secundarium est ab intelligentia secundaria intentione corpora inferiora participant esse diuinum gnationem: quod esse diuinum est primaria intentio intentum a natura: idem gnatio sortis est prima intentio per alterum: vnde permanentia sempiterna est finis qui intendit a natura: sed in diuidua sunt illa quibus acquirunt talis finis per successus eorum gnationem: sicut. n. membra non principalia primo faciunt operationem per alium: secundario per se: ita enim mortalia primo faciunt operationem per alium: secundo per se: ut paucis totam rem complectar: reperit finis que agens intendit producere: quem intendit conservare: cui intendit se assimilare. Contra. 12. methaphysice. 36. 44. sola prima intelligentia est electa per se: intelligentie medie per ipsas: ergo intelligentie medie non agunt primaria intentione per se: et si omnes intelligentie agant primaria intentione propter se: nulla erit differentia inter primas et medias: et hec ratio tante est apud multos efficacie: ut credant intelligentias posse efficacie mouere celum dato quod non intelligentiam neque diluunt primas: imo quod plus esse possent mouere intelligentie medie sua mobilia: dato quod prima odio prosequerentur: et habent hoc fundamentum: anime mixtorum animatozum mouent sua mobilia absque hoc quod intelligentiam et amant primam intelligentiam: sed omnes anime vnt formiter se habent quantum ad sua mobilia quantum ad mouere aliquo certo motu: ergo. Solutio est: actio dei primo est propter se: secundario propter alia: actio intelligentiarum dependet in ordine ad inferiora est propter se primo: secundo propter alium: que tamen actio subordinatur actioni diuine. Distinctio etiam data de triplici fine soluit difficultatem: et intelligentie medie plus amant primas quam seipsas: et in prima non in seipsis beatificantur: et tanta fuit intelligentiarum concatenatio et conserio et naturalis completatio: ut ipse non mouerent nisi amaret et intelligerent primam per essentiam prime.

Postremo ait: quia celum mouetur circulariter necesse est corpus fixum esse in medio circa quod mouetur: id est terra habet potentiam priuatiuam ad semper quietendum propter absentiam cause potentis mouere eam: et causa

seruatiua quietis terre est ipsam esse medium motus circularis: infra. 102.

Prima 18. proponit talis consequentia. Terra est et ignis: ergo et ignis: sunt. n. terra et ignis partes mundi principales: ergo si terra est ignis est. Item si posterius et implecti est: et prius esse necesse est: ignis autem est prior terra huius nam: cum sit leuis et valde mobilis: ergo si terra est ignis est: quemadmodum valet: priuatio ergo habitus vnus si non est contrarietas in formis: omnes forme que essent eent intelligentie: in hoc. n. intelligentie differunt a formis educis: quare intelligentibus nihil aduersat nec possit ue nec priuatiue: formis educis multa aduersant: et si in postpredicamentis dicat vnus contrarium posse esse in natura sine reliquo. Dico ad esse contrarium legi alterius potentia: et si non actu in qualitate secundum: quare prius ad salutem mundi omnes necessario ponitur. Item spiritus impletio: de priuatio respectu perfectissime sub illo genere 2. physice. 15. 7. 10. methaphysice. 7. in vnoquoque genere est vnus quod est metrum et mensura omnium in illo genere et hec est causa quod colores non dicuntur poni ex albedine et nigredine tanquam ex perfectis in genere colorum.

Prima 19. Terra et ignis sunt ergo elementa intermedia aeris et aqua esse necesse est: quare si vnus contrarietatis actu sit et alterius actu esse necesse est: terra autem et ignis sunt contraria elementa intermedia: imo quodlibet elementum alteri cuiuslibet est contrarium ergo si terra et ignis sunt intermedia elementa esse necesse est. Item: sunt quattuor elementa: ergo reze generationes et corruptiones esse oportet: cum. n. elementa sint contraria: agere et pati adinuicem: nullus est motus rectus et eternus ergo nullum elementum est perpetuum. Tunc dato quod non essent nisi duo elementa: adhuc eent generatio et corruptio: existimo tamen quod ex duobus elementis tantum virtute propria non possit produci mixtum: sed possit fieri generatio et corruptio elementorum. 4. celi. 34. 38. declarat hec propositio: inter elementa extrema sunt duo media necessario assignanda: quorum vnus vnus alteri alterius vicinior sit. Et si quod dicat. Contra: inter contraria potest esse vnus medium tantum ergo potest esse quod sit tamen vnus elementum medium. Solutio est: contrarietas alia est que est circa idem subiectum sed diuersum sicut forma: et inter contraria hac contrarietate potest tantum vnus medium inueniri: alia est contrarietas sicut forma et subiectum: et hec regit duo media: quorum vnus sit ut forma respectu alterius: et hac contrarietate elementa opponunt: id inueniunt duo media: possit namque tamen vnus elementum inueniri: si opponeret formaliter: ex igne et terra: sicut color: medium componitur ex extremis coloribus.

Prima 20. 21. Sunt reze generationes et corruptio: nes ergo plures sperae celestes: quare earum plures motus: nam eadem causa eorumdem effectuum est productiuarum: si igitur esset tamen vna spera celestis et vnus motus: omnia semper consimiliter se haberent: plures igitur sunt celorum motus: ut sint reze naturalium generationes et corruptiones: agens. n. omne semper in quantum idem est inatum facere idem: et si facit diuersa: habet in quantum non idem: diuersitas effectuum non proueniat ex diuersitate materiae.

Averrois 21. primo dicit: necesse igitur per hanc sollicitudinem ut corpora celestia sint plura: et cetera. Sensus est: forma hec consequentia: motus celestes sunt plures quare plura sunt corpora celestia que non nisi hoc fundamento: vnus corpus simplicis non est nisi vnus motus simplex: et fuissent corpora celestia octo sa et motus eorum nisi fuissent plures: cum autem gnatio et corruptio saluari non potuissent: infero corolarie eos quiter

errare q putat ad mentē Auer. Saturnū moueri plu-
rib⁹ motib⁹ re distinct⁹: qz tūc bec pntia nō colligeret
mor⁹ celestes sunt plures q plura sunt corpa celestia.
Item ait: ddes scire q eē plures mor⁹ rē. Sē
sus est: l3. n. Deus sit finis vltimar⁹ oīuz
entiū: tñ alia entia sunt finis secundari⁹ dei: oē. n. qd
primaria intentōe agit pp se: secundaria intentōe agit
pp aliud: nisi illud nō sit nā innata ad largiēdū: pntat
aut deuz benedictū esse imense largitatis. Item esset
intelligētia ociosa si nō hēret aliquā actionē p quam
secundaria intentōe ageret pp alia ex se. Causa q pma
nentie mundi est vt intelligentie sint perfectē: essent
enim intelligentie ociose sine motu: cū moueant de
necessitate nature.

Item inquit: qz hoc est addenduz voluit
declorare q puerio in istis ē ex duo
bus extremis rē. Sensus est: vbi cā r effect⁹ pueria
tur: sit in illis mutua pntia: seclusa cōuersione ex po
teriori: sequit prius r nō ecouersio: volēs aut Aristo
teles ostēdere pueribilitatē elemētōz p riorū r gnā
tionis r corruptōis introduxit hanc psequētiā: ele
mēta sunt ergo gnātionēs r corruptiōes.

Digressio.

Contra hanc approbatā ppositōem solent in-
ducti iste difficultates: in primis: celo
gescente ageret ipm in bec inferiora lumine r influē
tia. Existeretqz estas r hēms i determinatis mūdū
ptibus. Itēz pōitō qz celū vno tantū motu moueāt:
ad huc planete nobis appōximarent: essentqz reruz
nālū gnātionēs r corruptōes. Solutio cōis ē: agit
celū in bec inferiora motu: luie r influētia: cessante
motu celi: remanētē luie r influētia adhuc rez nālū
essent gnātionēs r corruptōes sempiterno tpe: non
tñ in effectib⁹ tanta inueniret difformitas quāta nūc
cōspiciat. Cū quoqz motu celi existeret: essent gnāti
ōes r corruptōes nō fm pntem rerū ordinē sed fm
aliū. Mens aut Aristotelis fuit qz debēt gnātiōes r
corruptōes in istis inferiorib⁹ fieri r pmanere fm or
dinē r fm loca s3 que apparēt fieri r pmanere neces
se est celuz moueri plurib⁹ motib⁹: motu. i. diurno r
motu obliquo: qz mor⁹ obliq⁹ est planetaruz sub 30.
diāto: aliqñ. n. planeta accedit: aliqñ recedit. r hoc p
lineaz circularē cuius vna ps est nobis ppinquior: r
alia remōtior: positis. n. epiciclis r eccentricis plane
ta terre primio: efficit r ab ea sepe elongat. Cōtra
hāc solutiōez est Auer. 4. capitulo de substantia orbis
r nisi ipse esset destrueret motus: r sic motus r celū:
celuz. n. est pp motū suū: r si mot⁹ celi destrueret: mo
tus entū inferiorū destrueret: r sic mundus: ex quo
verificat qz dator pmutatiōis motui est dator eē oīb⁹
alijs entibus. Itēz primo methaphysice. 21. cum nō
sunt mor⁹ celestes nō erit generatio neqz corruptio:
pendēt ergo res māles quo ad suū generari: corrupti
opari: a motu celi: quo qdes sublato auferret influxus
prime cause: r. 12. methaphysice. 41. nō est timendū
celū gescere. Quare tenēdū est qz cessante motu celi
nō inueniret dyapbanū receptiūū lumis: tantā enīz
ponūt in reb⁹ ppatenti pcatenatōez qz si nō plueret
rueret mūdus. 2. phisicoz. 77. celū igit pseruat bec
inferiora qten⁹ mouet: r si dñneret moueri: dñneret
pseruare: r primū instās gētis celi eēt primū nō esse
destitōis oīuz rez nālū: qñ enim forēt verū dicere:
nunc celū quiescit: r imēdiate ante hoc nō quiesce
bat esset verū dicere: nunc non sunt res naturales r

imēdiate aū hoc erant res nāles. In sup si nō eēt mo
tus celi primus nō esset tps ergo neqz instans ergo
nulla mutatio: cū oīs mutatio mensurē tpe vel istā
tu: neqz valet qd cōiter dicat: qz si nō eēt motus celi:
possemus vti vno alio motu pto tpe: r rō cōis est: qz
cuz tps pceptat ex oī motu ergo erit sequela oīs mo
tus: qñ nō percipit res nisi sicut ē. Contra. 4. phisicoz.
98. voluit Auerrois qz tempus percipiat apud
perceptionē oīs motus: qz apud cognitionē cuiuslibet
bet motus cognoscitur motus primus: qz vt sentit:
quando sentit quicūqz motus: siue fuerit imaginat⁹
siue existēs: r talis motus percipit in oī motu: sicut cā
in suo effectū.

Rursus: bec cōsequētia nō vī valere: celum
semp circulariter mouet ergo sem-
per in medio gescit terra: r rō ē: terra semp mouet:
cū continue variet cētrū grauitatis et⁹: r ps grauior:
pellit leuiorē sursum ergo celū nō oportet vt moueat
circa terrā: gescentē: satisfaciē. n. motui celi centrum
mathematicū: ergo si terra existeret in cōcauo orbis
lunē: relicta sue nature: tēderet ad cētrū: celo pntue
circūuoluto. Solutio cōis prima ē: talis psequētia
r3 gratia materie: qz psequēs ē necessariū: cōstat autē
necessariū colligi ex quolibet. Contra. 2. celi. 102. eē
mediū motus circularis ē cā cōseruans gētē terre: er
go ista cōsequētia ē formalissima: terra ē mediū cor
poris qd circulariter mouet ergo terra naturalit⁹ ge
scit in medio mūdū: ergo si celū semp circulariter mo
ueat: r terra sūme grauis sit mediū celi nāliter moti:
gescet terra nāliter in medio. Solutio secūda ē: talis
psequētia ita deducit: celū semp mouet: sed oē mo
bile indiget gescente fixo: r huiusmodi gescens fixuz
nō vī esse aliud qz terra gescēs ergo. Cōtra: loquitur
Aristo. ibi de eo qd mouet motu pgressiuo. Itē si in
discrete loquat de quouis motu locali: qd mouet in
diget gescente. i. nō moto eo motu quo mouetur id
qd reuoluitur circa illud gesens: ergo si celū circulari
ter moueat: terra gescet. i. nō mouebit in giruz: cum
quo stat ipsam moueri motu recto. Itē cū celū nō mu
ter locū fm materiā r subiectū: dabit cētrū indiuisi
bile: penitus inuariabile: circa qd circūuoluet celuz:
sublata terra: ergo non est necessario terra reqūita ad
motū celi: rāqz id gescēs r immobile circa qd reuoluit
celum. Solutio tertia ē: predicta psequētia r3: quia
moueri est aliter se habere qz prius respectu alicui⁹
gescentis ergo si nulluz esset quiescens: nō moueret
celū: r tale gescens nō pōt assignari nisi terra que est
in cētro: si nāqz terra eēt alibi qz in cētro celū non de
scriberet equales angulos sup eā in tpi⁹ r equalibus
ergo si celū semp circulariter mouet: necesse ē terram
gescere in cētro. Contra fm fidem pōt Deus moue
re totalē mūdū motu recto: qz respectu alicui⁹ extrin
seci nō se haberet aliter r aliter. Itē currat sortes ver
sus occidentē in nauī mota versus orientē: pari velo
citate: itaqz remaneat eadē habitudo sortis ad polos
r cētrū: tūc ppono istā cōsequētiā. Sortes currit: er
go sortes mouet: tñ non se habebit sortes alit⁹ r alit⁹ p
casuz respectu alicui⁹ extrinseci. Itē fm mathematī
cos mouet epiciclus circa ppriū cētrum circulariter
eterno tpe: i quo cētro nō ē aliquod gescēs: ergo nō
opz qd mouet: moueri circa aliquod gescēs. Itēz
aduersarius dicit qz motui celi circulari ppetuo satis
facit cētrū mathematicū. Solutio itaqz vā ē: oē qd
primaria intētiōe agit pp se: secundaria intētiōe agit
pp aliud: ergo cum corpa celestia agant propter se
primaria

primaria intentōe: agent pp salutē corporuz subcele
stium secundaria intentōe: sed nō possent saluari pla
nete: b: uta r hoies si terra nō gesceret: ergo. Itēz: mo
uef celū: s3 mor⁹ celi est ordinat⁹ ad gnātionē r inte
ritū hoī: r inferoꝝ ergo elemēta sunt: s3 grauia r leuia
s3 sūme graue: s3 terra nāliter gescet in cētro. Ad rō
nez in oppositū dico qz l3 cētrū grauitatis terre pti
nue variet: ob hoc tñ terra nō dī moueri localit⁹ sensi
biliter: nā. n. illius mor⁹ est fm qz cētrū grauitatis
terre respicit cētrū mūdū: neqz satisfaciē motui celi
cētrū mathematicū: s3 regit necessario terra p cen
tro nāl: nāz si celū ageret r moueret tñ vt intelligē
tie pseruarent pfecte: satisfaceret vtiqz motui celi cē
trū mathematicū tñ: sed qz Auer. dixit cōmento. 21.
illud qd inuenit pp se pta intētiōe: necesse est vt inue
niat pp aliud secundaria intētiōe: nisi illic nō esset nā
innata ad largiēdū: cōstat aut intelligētiā esse non
parue largitatis ergo motui celi deseruit necessario
centruz nāle. Quare rē.

Summa Tertia Secūdi de celo.

Dicam⁹ quod

figura. Presenti Summa q ē a Tex
tu Cōmēt. 22. vsqz ad. 33. declarat
bec pp 6. Celū figurā h3 pfectissī
māz: spherica. i. tū qz figura spherica
pfectissima est r pta figuraz: tum
qz est pueniēssima celo. Sniā at
22. in hoc cōstitit: cū oīs figura plana sit aut circula
ris aut rectilinea: figura circularis est pfectior rectili
nea: tū qz ipsa est vt vnū: nā vnico termino p tines: tū
qz ipsa est vt simplex. i. indiuisibile in plures termi
nos: oīs aut rectilinea est vt multa r cōposita: qz plu
rib⁹ p tines terminis ex quibus resultat r in quos resol
uitur r diuidit: r ista est cā qz antiqz circulū pparabāt
vntati: r triangulū binario: qz habeat tres angulos
equales duob⁹ rectis: circularis ergo figura est pla
naruz figuraz pfectissima.

Auerrois primo dicit: volum⁹ mō declara
re qz figura celi est rotūda: r bec
figura est pueniēs nāe substantie eius. i. celi: pportio
n. istius figure ad alias figuras est pportio substantie
celi aut corporis celi ad oia corpa. Sensus ē: intelligē
tie sunt circuli intētionales: qz intelligūt seipsos per
essentiā ppta: r causant circulū reale r motū spicuz
eternū: ppta figura spica fuit celo r motui celesti acco
modatissima: vñ aīa ex sui nā est cā sphericitatē: r bec
inferiora aiata put melt⁹ pnt ad sphericitatē accedunt:
corp⁹. n. recedit a sphericitate: r cū vnāquāqz formaz
substantialē psequat pppta figura: formas substantia
les pfectiores comitabunt figure pntiores figura s3
celi pto: erit ceteris corporū sublanariū figuris: cuz
celū ipm nobilitate oia alia antecedit cōposita.

Item ait: pportio circulari ad figuras suplicia
est qz est sicut figure spherice ad figuras cor
poras. Sēsus ē: linee r suplicies dūtaxat hnt pntē
claudēdi figurā: tō figura oīs lineis tñ vel suplicie
bus claudit: figura terminata linea vel lineis appel
lat suplicialis: cū linea sit termin⁹ supliciet: figura vō
terminata suplicieb⁹ v l suplicie dī figura corporalis: nā
suplicies appellat termin⁹ corpis: figura suplicialis
terminata vna tñ linea noiat rotūda: itaqz suplicies
dī ppta vna linea dī circulus r figura circulari: linea

vero qua quidē cōtinet talis figura circularis nuncu
pari cōsuevit circūferentia: figura rectilinea claudif
ad minus trib⁹ lineis: repit. n. figura triangularis: quo
drangulus: pentagonus r ita vlteri⁹. Circulus ergo
in planis: spera in solidis vna tñ terminant superfi
cie: r propterea corpa celestia ppta orbicularia:
minime spherica vocant.

Item ait: r intendit p hoc qz figura rotūda
ē prior triangulo: qz figura rotūda est
vnus linee: r triangulus triū: r qz triangulus ē prior
ceteris figuris quarū linee sunt recte: necesse ē vt il
lud qd est prius eo sit pti⁹ istis. i. figura rotūda ē pri
or r simplicior ceteris: nō qz alie figure cōponantur
ex circulari r resoluant in circulares: s3 qz figura cir
culans ē vn⁹ linee tñ: alie vero pluriū: cū. n. triangu
lus sit prima figuraz rectilineaz: diuidit r resoluit i
triangulos ductis lineis ab angulis ad cētrū: r hoc
ē qz Auerrois dicit: r videt qz cū dixerimus qz super
ficies rotūda sit prior nō rotūda sit alto mō qz cum
dixerimus qz simplex ē prius pposito: superficiei. n. re
cto: v laterū nec pponit ex rotūdo: neqz dissoluit in
ipm: sicut alie figure dissoluitur in triangulos: s3 inue
nitur in ea simile dissolutiōi r cōpositiōi in eo qd trian
gulus cōponitur ex trib⁹ lineis r circulus ex vna: s3
igitur linea ex qua cōponit circulus esset euidē spēi
cū ea ex qua pponitur triangulus: tūc prioritas circu
li ad triangulum eēt sicut prioritas simplicis ad pposi
tū: sed in rei veritate circulus ē prior triangulo sicut
linea circularis ē prior linea recta: qz circularē ē pfe
ctū r rectū diminutū: r pp hanc diuisionēz accidit ei
vt recta nō possit pplere figurā. i. rō prioritatis circu
li ad triangulū est ex vno qd est pfectū in ppositione
ad vnū impfectū in genere lineaz circulariū ad figu
ras: inquantū. n. linea circularis ē pfecta cui nihil po
test addi p cōpositionē ipsa sola nata ē pficere figurā
qz si sola nō cōcluderet figuraz: ergo aliqd addi pōt
set: sed inquātū linea recta ē impfecta recipiēs addi
tionē ipsa nō sufficit sola pcludere figurā: r tō nulla
figura ex vna vel ex duab⁹ rectis lineis cōcluditur r
propterea in ratioe elementū ad figurā cōcludendaz
prior est linea circularis qz recta: r ante ipsam est si
cut vnū inesse a virtute potens pcludere figuram
ante id qd multa est inesse r virtute qñ cōcludit figu
ram: hoc igitur modo circulus est ante triangulum:
r sicut circulus inter figuras supliciales prima est fi
gurarum: ita inter corporales figuras spherica antecē
dit omnes alias. Contra inquit Albertus: sicut se ha
bet linea recta ad lineam circulearem: ita figura recti
linea ad figuram circulearem: r quia linea recta ē an
te circulearem ergo r figura rectilinea erit ante figu
ram circulearem. Dicitur euz Euides in Geome
tria primū agat de triangulo qz de circulo: r corpa
ra triangula vel quadrata determinētur ante corpa
ra spherica. Solutio ē: linea recta nō h3 eandē ppor
tionem ad circulearem qualē habet figura recta ad fi
guram circulearem: quia linea recta est vnus forme:
circularis duarum: figura tamen circularis vna tātū
linea: recta pluribus terminat: ideo Euides. diffi
nuit circulū aū triangulū: s3 diuēritates r passioēs
trianguli demōstrant aū diuēritates r passioēs cir
culi: qz diuēritates r passioēs circuli nō inueniunt
nisi p passioēs trianguli r mēsuras quadrati ptracti:
circulus ergo ē ante triangulū sicut simplicior. eozer/
go figura circularis ē vt vna r simplex: figura rectili
nea vt multa r pposita.

Postremo ait: figura celi no est in eo acci... dotaliter: sicut in elementis in... gbus intendebat receptio multarū figurarū: cū esse... elementorū sit ppinquū ad esse materie q̄ ad esse for...

Sententia. 23. 24. 25. Linee circulari non... pōt fieri addito: q̄ finis con... iungit principio: & in circulo nullus punctus in actu... reperit: & no est ita d̄ linea recta: circulus etemz vbi...

Sententia. 26. Corpus celeste est primum... ergo sibi iure debetur prima figura: sicut...

placissima: pfectissima: capacissima: motu aptissima... saluatiua rei: est igitur celum primum sphericū: ergo... & inferiores celi intra primū contenti: naz adinuicēz...

Auerrois primo dicit: & cū dicit q̄ corpus... primum est in horizonte totius: pōt... intelligi orbis stellatus: & pōt intelligi totus orbis...

Item ait: & hoc ē melius dicere: qm̄ figura spe... rica ē in orb̄ corporū celestib̄ essentia... liter & in elementis accidētaliter & cetera. Sensus ē...

Snia. 27. gnālis stat in hoc. Celū nō ē angula... ris figure: dato q̄ moueat circulariter &... nō sit rarefactibile & p̄densabile: ne def̄ vacuū: q̄ spa...

Series verborū Aristotelis & Auerrois talis... ē: q̄ motus celi p̄tinētis totū sit circū... laris ē manifestū p se vltiori: nō egēs declaratione...

neq; locus: neq; motus neq; tēpus: primo celi. 98. 99. bis stantib; proponit hec p̄ntia: celus est rectili... neq; ergo ē celus est aliq; locus: & aliq; corp; & ali...

retinet eundē locū. Contra hanc rationē dubitat... Auer. dicens: & hoc qd̄ dixit nō est manifestus in istis... figuris scilicet oui & lentis: quoniam: cū axis corporis...

Snia. 28. 29. Perpetue mobili circulus ē apti... sim: cū i circulo idē sit p̄ncipiū & finis:

et corporu equalis magnitudinis variatoru soluz fm figurā id qd erit velocissimū minimā dz hēre figurā si. n. equalē hēret figurā et equalē velocitatē et si maiorem tardius: ergo si est velocissimū: opz hēre miniaz: sed minima figuraz est spherica ergo celū est spherice figure: et in sine Lōmēti. 29. addit Auerois: celum nō pōt esse minoris quātitatē qz sit: ergo ē spherice: qz oī alia figura data eiusdē rei pter spherica imaginabilis est figura minor: nō pōt ē mundus cē maior aut minor: cuz cōstet ex tota sua mā. C. Est aduertendū qz figura celi est minima et cōueniens maximo corpori: qz est minima quo ad loci occupatiōez et maxima quo ad cōtinentiaz: officiu autem celi est cōtinere: vnde est motus celi velocissimus: simplicissim⁹ et maxime vnus ergo et minim⁹: sicut vnitas est minimus in numeris ergo motus celi est fm lineam simplicissimā et maxime vnaz: huiusmodi autē est linea circularis nō recta: ergo fit motus celi fm lineā circūlarem ergo celum circularē est et spherice: mot⁹ itaqz celi velocissimus est et minimus: tuz quia fit in minoz tpe: tū qz fit sup minimā lineā in cōparatione ad lineas que possunt totū celū cōprehēdere.

Sententia. 30. 31. 32. Demonstratione qz cōiunctur celum esse spherice: qz elementa sunt spherica: et in cōcauo et in cōuexo: et hoc ostendit ex motu grauiū et leuium equaliter tendentiu ad loca sua naturalia: et elementata nō ideo sunt rotunda: qz tangant se fm superficies rotundas: sed tangunt se fm rotundū: qz sunt rotunda: et celū dicitur celum esse spherice in cōuexo si est spherice in cōcauo: qz celum est eiusdem nature in superficie exteriori et interiori: ex hoc loco colligit qz datur regressus et nō demonstratio circularis. Est autē superficies aque conuexa spherica: qz aqua semper nata est fluere super terraz ad locū decliuoierm: et nō cessabit donec oēs partes equaliter distent a centro: sed illud cuius partes equaliter distent a centro est spherice figure: ergo. Quare concludendum est qz primum celum est perfectissimū sphericitatis propter primam intelligentiam que est perfectissimū circulus: elementa non ita perfecte dicuntur spherica: planete in ordine ad elementa dicuntur perfecte sphericitatis in relatione ad firmamentū recedunt a perfecta sphericitate: cū intelligēte medie non ita spherice sicut prima: que tantū se cōprehēdit p essentialiaz proprias: mathematici fatentur celum habere pfectam sphericitatez: sed orbēs defferentes augetz ponuntur pp eccentricos nō habere pfectam asserunt sphericitatez cum enim nō sint equalis spissitudinis ergo nō erūt perfecte rotunditatis. Contra: si darentur eccentrici daretur vacuū et corporū penetratio: cū enim augetz defferentes sint corpora naturalia habent motuz ergo pars grossa mouetur ad locuz partis subtilis qui locus nō potest capere totam illam partē: ergo dabitur penetratio corporum: et similiter pars subtilis fertur ad locuz partis grossioris que cum totum occupare nō possit: locus remanebit vacuus: et cōcessit et hēbit quedaz corpora instituta a nā ad replēdū vacuū: qz ppriuz nō haberēt motū: qz nec rectū nec circularē: et nō v3 rīfio astrologoz dicentiū qz defferētes a suis intelligētis taliter voluunt qz lemppars grossa vni⁹ directe supponit parti subtili alteri⁹: qz haberēt pcedere aliqz intelligētias medias mouere ab oriēte in occidentē: alias vero ab occidentē in orientē pprijs motibus qz pcepta naturalia.

Auerois dicit. 31. aqua. n. nō naturaliter mouetur ad centrum totius nisi inueniret terra extra suum locuz et esset locus naturalis aque idem cuz loco terre naturali. i. quia aqua facilius recipit impetū deorsuz qz sursum: id sublatā terra aqua descenderet ad occupandū locuz terre naturaliter. 4. celi. 39. Itē ait. 32. et hoc apparet qz hoc qd dicunt mathematici de eccentricis ē impossibile: cōtingit. n. vt in corporibus celestibus cēt corpora nō vere rotunditatis neqz habentia actionem i. motum sed quasi repletia vt inuenit in pplexione animalū et hoc est valde remotū ab istis corporib⁹: et nihil est in libris mathematicoz nisi hoc qd apparet in luna de eclipsibus: et forte possibile est inuenire astronomiā conuenientē esse huc qd apparet d luna sine orbe eccentrico. Sensus est: ex eclipsi dignoscitur eccentricus: nam cū aliquando terrā inter solē et lunam dyametraliter contingat interponi luna nullam vel parua habente latitudinē: et tamen luna non patiatur eclipsim: et aliquando facta interpositione et manente latitudine eadē patiatur: alia causa assignari nō potest nisi qz vmbra terre aliquādo ita breuis ē qz eius corpus non pōt attingere corpus lune: et aliquando est vmbra longior in tantū qz tunc eius corpus obtenebrat corpus lune: abbreviatio autē et elongatio vmbre esse nō pōt nisi per approximationem et elongationē solis a terra: qzto. n. aliquod corpus lucidum maius corpore vmbroso ppinquius ē vmbroso tanto vmbra breuior existit: eo qd radij ppinquius vntuntur: qzto vero remotius: tanto vmbra fit longior: ratio ergo Auerois in fauorē eccentrici stabat in hoc. Semp opacū minus a lucido maior ppiquo vmbraz causat minorē. S3 aliquando eclipsis ē diuertimoz: ergo luminosus ē primum aut luna: s3 dhis infra diffuse tractabitur.

Digressio.

Presenti ergo summa sunt approbate iste due propositiones. Celū est spherice seu orbiculare. Aqua ē rotunda: sicut nāqz mundus sensibilis spherice factus ad similitudinē mūdī archetipi. i. dei principis: qui mundus dici pōt: quia omnia est potentia et virtute principio carens atqz sine. Item si celū esset planū: sol vno tempore notabiliter maior appareret qz alto: et causa huius apparentie nō esset ex indispotione mediū: imo sublato ipedimento: cū stelle in oriente vel occidente plus alijs distent a nobis: qz inter nos et ipsas ibi mediant aer: ignis: terra: in er nos et mediū celi: ignis et aer tātū: hoc tū nō est visui notabile sed a doctis tantū cognoscibile: semidyameter. n. terre si h3 pceptibilitatem. Item rotunditas aque ostendit experientis: nāz cum nauigantes duz sunt a terra distantes et querūt videre locum remotū: ascendūt in altum supra maluz et vident inde que videri nō poterant ex loco infimo nauis: qd alia de causa euenire nō potest nisi tumore aque impediēte eius visionē: si fit etiāz nauis i mari tantuz a terra elongata qz nō percipiat terra: neqz que in terra existunt: appropinquet intantū qz incipiat videri terra: prius videbitur sūmitates montium et cacumina rerum altaru: et ita dū nauis efficit proximo terre: maior pars montis et tandē totus mons conspiciet: et causa nulla alia pōt esse nisi aque rotunditas. Item aqua est corpus homogeneū: s3 ptes aque tendunt naturaliter ad figuram rotundam ceu demonstrat

demonstrat gutte aque cadentis et rozes in herbis inuete: que qz nō cōtinent corpe terminato figura rotūda figurant: ergo figura nālis totius elementis aque ad rotunditatem tendit. Amplius ratio Aristotelis fuit talis: cum vna pars aque altera sit eleuatioz et tumidior: defluit ipsa et decidit ad partes inferiores et decliuoierm: donec sese in formā sphericez reduxerit: sit itaqz. a. centrū terre subsidentis naturaliter aque a quo ad superficiē cōuexam aque ducatur due linee recte. a. b. et a. c. quibus subducatur basis. b. c. dein/ de a centro ad basim ducatur linea recta. a. d. que est minor qz linea. a. b. et a. c. nam est pars linee. a. e. ergo est minor qz linea. a. e. at linea. a. e. equatur linee a. b. et a. c. nam ex ita centro eiusdem circuli ad eius circūferentiam ergo a linea. a. d. est minor qz linea a. b. et a. c. quicquid enim est minus vno equalium: minus est et altero: est igitur apud lineam. a. d. locus decliuoierm et concauio quem circūfluet aqua vt partes eius euentur et sine tumore rotundam habeant figuram: Cū vnde ipsius maris non impediunt rotunditatem maris: hīs igitur constat aquam tendere ad rotunditatem: hec de figura celi satis dicta sint.

Summa quarta Secūdi de celo.

Solumus etiam.

Presenti summa que ē a textu cōmēti. 35. vsqz ad. 35. cōiunct Aristoteles celum tantū moueri ad vnā partem: et tota sentētia stat in hoc: cum melius sit celum moueri ab oriente in occidentem qz econtra ergo ita mouetur: natura enim possibilium semper optimum facit: melius est etiam et honorabilius celum moueri ab oriente ad meridies qz ad septemtrionem: et non est culpandus sed magna gratia dignus qui sola scientie et veritatis cupiditate inductus veritatem inquirat et eam efficacissimis comprobatur rationibus.

Est primitus obseruandū: Auerois arbitratur qz in omni corpore celesti possint esse duo motus: tamen actualiter in vno celo non reperitur nisi vnus motus: vel talis motus sit ab oriente in occidentem: vt est motus primi mobilis: vel sit ab occidente in orientem: vt est motus planetarum: et ita sentit Auerois planetas moueri tantum vno motu reipsa: et dicuntur planete moueri ab occidēte in orientem: quia cito apparet defectus eorum a perfecta circulatione: et apud Alpetragium et Alphraganuz et Alfarabium vt Albertus refert et Joānes gaudauensis. 12. metaphysice questione. 21. et doctor subtilis. 2. sententiarum distinctione. 14. idem ē motus velocissimus ab oriente in occidentem et tardissimus ab occidente in orientem: orbēs enim quanto sunt superiores tāto citi⁹ cōplēt suā reuolutionē et tardius eoz defectus panditur.

Item sciendum est: induco quedā fundamenta ad probandum celum moueri ab oriente in occidentē capiendū celū p aggregato ex oib⁹ spheris celestibus: cā scilicet manifestāde veritatis: et in primis Auerois. 12. metaphysice. 47. et. 48. vult firmamentum moueri pluribus motibus et experientia constat firmamentū moueri ab occidente in orientē. 3600. millib⁹ annis

vna reuolutōe: sed primo mobili certuz est apud oēs vnum tantuz motū re cōuenire ergo nō est cōcludēdum planetas pluribus motibus re distinctis moueri: et si Lōmentator dicat ipsos moueri motu diurno et proprio. Rursus formo hanc rationē. Intelligentia secunda dat suo motui velocitatē: productiqz immediate motuz circularē: cui motui prima intelligentia dat cōditiones motus appropriati prime: sed tales cōditōes sunt eternitas seu cōtinuatio et esse ab oriente per meridies ergo motus immediate productus ab intelligentia secunda est ab oriente per meridies: colligit hec ratio ab Auerois. 4. capitulo de substantia orbis. Item si intelligentia secūda vt intelligit primam pfectus qz tertia: velocius moueat ab oriente in occidentē qz tertia ergo cuz prima velocius moueat qz secūda: cuz pfectus intelligat se qz secūda intelligat ipsaz: mouebit et secūda velocius qz tertia in quātum pfectus intelligit se secūda qz tertia intelligat secūda: in operatione enim propria secūde intelligentie nō debet nasci impfectio et tarditas cum in ipsa nō sit impedimētuz et impfectio: imo magna pfectio: vt magis appropinquat prime: quare cum intelligentia secūda sit longe pfectior tertia motus productus a secūda vt est talis secūda intelligentia erit longe velocior motu producto a tertia: maxie quia intelligentie mouent fm vltimuz sui posse. Itē 12. metaphysice. 48. nō sunt plures motus qz mouentia et mota: et hanc ppositionē cōcedunt etiaz mathematici: ideo cē.

Amplius dicit sanctus Thomas: distinctio ptium celi est causa qz motus celi incipiat ab hac pte et nō ab alia: et nō eōuerso: s3 motū celi incipē ab hac pte et nō ab alia ē signū distinctōis ptū celi: cā aut distinctōis harum partium est virtus anime mouentis celum vel cuiuscūqz intellectualis substantie attributa diuersis partibus celi: nihil autē prohibet cum querit an aliquid sit probare illud per signum: cuz tamen querit de causa alicuius propter quā est: oportebit signuz ad causam reducere. i. non incōuenit vti et demonstratōe quia et demonstratōe propter quid: dicitur namqz est sepe qz datur regressus sed nō demonstratio circularis. Item l3 eclipsis fiat raro in ordie ad tempus simpliciter: quia tempus in quo nō est: est maius eo in quo est: nō tamen fit raro in respectu ad tempus cause. Adonstra etiā sunt ppter intentionem nature quātum ad diffōmitatez: nō quantum ad abstractū diffōmitatē: nō potuit ergo in celo esse aliqua inordiatio: quia motus celi nō h3 cōtrariū: hec de quarta summa.

Summa quinta Scdi de celo.

Solumus etiā.

Presenti summa que ē a Textu Lōmenti. 35. vsqz ad. 41. declaratur varijs rationib⁹ motuz celi esse regularem: vnde motus celi non est vniformis et equalis quo ad partes subiecti: qz partes p pinque polis tardius: distantes vero velocius mouentur. 8. phisicorum. 84. est tamen vniformis quo ad tempus: quia in partibus temporis equalib⁹ spacium pertransit equale: hac itaqz pnti summa vult Aristoteles remouere a celo diffōmitatez mot⁹ quo Tibe. sup celo et mūdo.

ad tempus: que quidem difformitas nascitur ex diuersa proportione agentis supra resistentiam. Sententia. 35. stat in hoc. Virtus mouens in primo motu semp est eade sicut et motus semper idem: neq; vno tempore velocior: neq; altero tardior: igitur motus celi est regularis.

Queris primo dicit: quoniam quod apparet ex hoc non est vnus motus sed plures qui congregantur ad mouendum stellam et habent vnā intentionē. Sensus est: sciens Comētator vnus corporis simplicis esse tantum vnū motum naturalem dicit vnus planete esse plures motus non absolute sed congregatos in vnū subiectum: et. 12. metaphysice. 44. dicebat motus vnus stelle componi: constat autē ea venire ad vnitates que compositionem faciunt et congregantur in eodem: vnde duo motus simplices re distincti non possunt vniri simul in eodem subiecto: propter ergo defectus planetarum qui cito manifestantur potest Comētator diuersitates motus planetarum vocare plures motus: et hoc de firmamento dici non potest in quo diuersitates et defectus tardissime apparent: et hec est causa quod Queris dicit. 12. metaphysice. 45. vera astrologia fundata est sup motus eiusdem orbis cui motui accidit velocitas et tarditas.

Item ait: quoniam qui ponit causam diuersitatis has duas causas: eccentricas scilicet et epiciclicas: non dicit quod causa diuersitatis sunt plures motus ex quibus fit vnus motus diuersus stelle in velocitate et tarditate et progressionē et retrogradatione. Sensus est: causa diuersitatis in motibus planetarum est aut eccentricus et epiciclicus aut motus plures ex quibus fit vnus motus diuersus in velocitate et tarditate et progressionē et retrogradatione: et hoc idem habetur. 12. metaphysice. 44. vnde apud mathematicos planeta est stationarius et prima et secunda statione quando est versus oriens aut versus occidens: est retrogradus in puncto epicicli terre propter quod: directus in puncto illi opposito: sed quia ab vna propositione habent plures causas veritatis non colligitur altera causarum ideo Comētator vult propter diuersitatem in motibus planetarum et propter retrogradationem et directionem non esse inferendum dari epiciclos et eccentricos.

Item inquit: ex hoc ergo quod declaratum est in hac scientia apparet esse impossibile epiciclicum esse etc. Sensus est: cum non possit esse motus circularis circa aliud quod circa centrum totius non dabitur epiciclicus: omnis enim motus simplex aut ad medium aut a medio aut circa medium: et cum idem sit locus totius et partis erit centrum mundi centrum omnium orbium celestium: cum sint ex eadem natura analogice: vnde elementa sunt vt contraria sunt habent loca diuersa: non vt elementa sunt: sed corpora celestia non potuerunt habere loca diuersa: cum non sint contraria.

Rursus ait: in mathematicis vero nihil apparet ex quo est existimandum epiciclicum esse aut eccentricum etc. Sensus est: Astronomi non demonstrant eccentricos et epiciclos aliquo genere demonstrationis: non a priori vt patet: neq; a posteriori: quod aliunde potest effectus apparens puenire quod ex epiciclis et eccentricis: vnde licet si esset eccentricus esset diuersitas in motibus planetarum: non tamen ex diuersitate in motibus planetarum sequitur eccen-

tricus: ab vna. n. oppositōe habēte plures causas veritatis ad vnā illarū non tenet ratio: sed bene e contra: quid aut sit demonstratio quod demonstratio propter quod: et demonstratio absoluta vana cām et eē dixi anis superioribus phemio primi physicorum: et videtur posse colligi ex hoc comēto dari aliquam demonstrationē ex notioribus quo ad naturā fatū: vt etiā sentit Theophrastus primo posteriorum caplo. 4.

Preterea ait: fingunt enim quod demonstrant lunā habere eccentricū hoc quod inueniunt ipsam in eodem loco zodiaci eclipsatam etc. Sensus est: quia in motibus planetarum triplex apparet diuersitas: vna est in latitudine: quod non semper planeta eadem distat a polis immobilibus: alia in longitudine: quia planete non equaliter currunt zodiacū: tertia in elevatione et depressione: quod idem planeta aliqui plus appropinquat ad centrum terre: aliquando plus distat propter quas differentias astrologi vni planete dāt plures orbis partiales: vt patet in theoreticis planetarum. Verum pro mente Comētatoris habenda notandum est: firmamentum moueri ab oriente in occidentem in. 24. horis non complens revolutionem: sed facta restrictōe ad vnū determinatum signum illud in vno signo zodiaci morabitur annis tribus mensibus: Saturnus ab oriente in occidentem motus tardus circuit quod firmamentum et non complens revolutionem in vnoquoque signo stat per duos annos cum dimidio: Iupiter adhuc tardius circueundo stat in signo vno per annum: Mars morat in vno signo. 60. diebus et ultra: Sol. 30. diebus: Venus. 28. Mercurius. 27. Luna per duos dies cum dimidio: vnde poli veri omnium orbium celestium describuntur circulos: vni in meridie alium in septentrione: et quanto spera est superior: tanto poli eius tardius describunt dictos circulos: et describunt isti circuli per motus laulabiles spirales non terminatos in eodem puncto a quo incipiunt: propter quorum circuloz descriptionem possunt saluari tres diuersitates dicte in motibus planetarum licet Scorius dixerit tantum duas saluari posse: sed de his in digressionē nostrā loquemur statim infra.

Sententia 36. causa diuersitatis proportionis agentis supra resistentiam est aut intensio virtutis aut remissio aut resistentie cremētum vel decemētum aut aduētus impedimētū aut illius remotio: horū nullum in celo reperiri potest: tū ex parte intelligentie: tum ex parte orbis subiecti intelligentie: et cum Comētator dicit: quāto proportio agentis supra mobile fuerit maior: tāto motus erit velocior colligitur motum productum a secunda intelligentia velociore eē motu facto a tertia. Item ait: quoniam animal quādo mouetur motu aliquo et in natura est moueri velocius tunc non mouet suū corpus nisi si per quandam partem instrumenti et per quod instrumentum est mouere suum corpus scilicet calorem naturalem. Sensus est: calor naturalis est instrumentum quo anima mouet localiter et mutat et auget: intelligentie mouet per suam naturam et voluntatem et intellectum. 12. metaphysice. 36. in substantijs enim separatis est virtus motiua non distincta ab intellectu et voluntate. Quando ergo aliquid irregulariter mouet: aut hoc euenit propter virtutē mouentē que per totum motū non manet eade: aut propter variationem resistentie: aut propter vtrūque: et cum celū sit simplex et intrasmutabile et similiter intelligentia: non poterit

terit celum irregulariter moueri.

Sententia 37. non potest eē irregularitas motus in partibus celi: cū stelle fixe semp eque distantes inueniantur: nec in toto celo: cum in ipso non sit aliquid proter naturam nec vnuerfalem: nec particularem: sed in animalibus subiectibus accidit senectus et corruptio proter naturam particularem: et ponitur causa interitus omnium motorum vniuersalis que est desiderius elementorum ad loca propria: vnde dato mixto vniuersali et aiali in quo ita bonum humidum restauraret pro vita: sicut deperdebat: adhuc cōtingeret senectus et mors.

Est obseruandum: ab extrinseco mouent quidē animalia subcelestia proter aliud esse quod huius desideratum in re et in anima: sed corpora celestia non dicuntur moueri ab extrinseco: quia desideratum in eis habet idem esse in anima et extra: corpora enim celestia non habent imaginatiōes aliquando in actu: aliquando in potentia: quia intellectiōis intelligentiarum non deseruiunt sensus neq; interiores neq; exteriores: intelligunt enim se per essentiam propria: frustra itaque fuisset datus celo sensus: celo non indigente sensu ad salutem eius: quare errauit Auicēna credens celum habere fantasias et motum et ponens materiam celi esse eiusdem rationis cum materia horum inferiorum.

Snia 38. 39. 40. stat in hoc: si motus celi esset irregularis: aut infinito tempore fieret velocior: et infinito tempore tardior: aut tempore fieret velocior: aut semp tardior: aut alternatis vicibus aliquando velocior: aliquando tardior: non potest dici primum: quia tunc essent plura tempora eterna. Item nihil proter naturam durat in infinito tempore: omnis autem impotentia proter naturam est et ab impotentia nascitur remissio et tarditas motus: ergo remissio motus est proter naturam ergo non durat in infinito tempore. Neq; motus celi fit semp velocior: quod omne quod mouet ab aliquo termino mouet in aliquo termino: et ois motus determinatur huius tempus quo cōficiat: vt non quātulocūque tpe motū fieri ptingat: non ptingit ergo celū quātulocūque tpe suū p hęc circulationē: sed si motus celi semp fieret velocior: opz celū quātulocūque tpe suū absolueret spatium: quod si celū non semp huius motū intendat ergo neq; semp remittet. Item si motus celi semp intēderet: tandē deueniendū esset ad minimum tempus quo suū expleret circulum: neq; vnquē esset stat nisi dato minimo tpe simpliciter: quod ē impossibile: si cut et minima dari magnitudinē: neq; motus celi aliquando fit velocior: et aliqui tardior: nam si sic: id sensu exploratū hēret: quod opposita iuxta se iuicē posita magis elucescūt: ergo cū sensu nodū cognitū sit motus celi aliqui eē velociore et aliqui tardiore: non intēdit et remittit motus celi ergo motus celi ē regularis.

Pro expeditōe huius lectōis i primis ē aduertendum: motor: celi non potest debilitari in infinito in suo motu: neq; vigorari vigoratōe eterna: quod si sic motus celi non eēt terminatus in velocitate et tarditate: cōstat aut quod motus celi ē terminatus: quod huius velocitatem terminat: non quod sit ex loco terminato ad locū terminatum: cū non sit inter terminata opposita.

Item sciendum est: si velocitas est non terminata ergo potentia est non terminata ergo et natura non terminata: quod si hēret potentia non terminata et naturam circa quam ageret terminatam: tūc essent motores infiniti quibus non correspondēt res proprie:

sed motus necessario habet materiam terminatam in velocitate: si enim non terminaretur ad velocitatem: posset moueri in instanti: et tunc non esset materia motus sed mutationis.

Item obseruandum est: oēs motores celorum mouent eterno tempore ergo non differunt nisi propter diuersitates proportionis inter vnūquodque eorum et corpus quod mouet: sed data potentia infinita in vigore non erit proportio inter rem motam et motorem aliter motus esset in instanti. Sicut ergo secunda intelligentia mouet tempore infinito ita et prima et alie: ergo sicut non differunt in hoc ita si posset dari potentia infinita in vigore que moueret orbem vnus sine velocitate terminata: eade ratione erit et in alijs: ergo nulla differentia erit inter motores quin quilibet eorum habeat potentiam infinitam in vigore: ergo non esset differentia inter illos ergo non eēt in abstractis multitudo: quia non possunt esse multa infinita huius perfectione: et cōcludendum est: si motor esset infiniti vigoris additio cuiuscūque non impediret velocitatem cuius oppositus dicit infra. 71. et Comētator. 39. cōvincit potentiam infinitam in vigore non conuenire forme separate. Contra: illam potentiam attribuit Aristoteles primo motori quam ponit non posse esse in magnitudine: sed Aristoteles probat infinitū in vigore non posse esse in magnitudine. 8. physicorum 78. quia ex virtute infinita in vigore sequitur motus in instanti non ex virtute infinita in duratione: ergo. Rursus intelligentie medie sunt finitarum potentiarum: appetibile ab ipso est infinite potentie: et tale appetibile est Deus ergo Deus est infiniti vigoris: ratio est Queris. 4. capitulo de substantia orbis: vbi vult intelligentias medias quantū est ex se non facere motum eternum. Solutio est: cum Deus moueat huius peripateticos de necessitate nature et huius vltimū sui posse: non potuit esse infiniti vigoris: ne motus localis celi fuisset momentaneus: et 8. physicorum 78. principalis intentio Aristotelis est probare virtutem infinitam in duratione non posse esse in magnitudine: quod si sic: illa esset infiniti vigoris: ois enim virtus in magnitudine est fatigabilis: sed virtus fatigabilis non potest continuare motus et actus perpetuū nisi consequenter addat sibi aliqua virtus fortificans: vel nisi totam illam virtutē simul haberet ex se: sed cuius nihil sit prius prima intelligentia: oportebit intelligentiam totam illam virtutē simul habere: et ita si in infinito tempore mouens est aliqua virtus in magnitudine: infiniti vigoris est: et si sic: in instanti mouet. Ad aliud intelligentie medie suis motibus dant velocitatem: quibus prima intelligentia dat eternitatem: et hoc est: quia intelligentie medie sunt dependentes: prima est omnino independens: Theologi volunt Deū eē infiniti vigoris et ipsius non mouere immediate vel mouere tū libere et contingenter: imo arbitrantur multum Deū non posse mouere huius vltimū sui posse: quia si posset et moueret: in instanti moueret. Alij tenent Deū posse agere huius vltimū sui posse et fatent ipsum mouere posse in instanti: vel motus ita velocem: quod velocior dari non potest: neq; eque velocior: et hec est causa quod aliqui dixerūt virtutē in magnitudine necessario mouere huius vltimū posse: non aut virtutē extra magnitudines.

Amplius notandum est: infinitas intentionis non est in motu celi: imo talis infinitas impossibilis ē in formis in quātū sunt forme. i. in finita potentia in vigore non cōcedit forme separate Theophrastus sup celo et mūdo. 15 2

et hinc translatione latinorum Aristoteles asserit motus intendi p additio ne priu velocitatis equalituz prima seu maior: et dat gdes minimu tempus mensurans mi nimuz motu in quantitate: et 6. phisicoz. 50. dat mini muz tempus in quo pot mobile transmutari: et cõcesso vno motu minimo facto in tpe minimo: pars motus erit in pte tpiõ: unde no pot celuz moueri in tpe m/ nozi illo p tñi spaciũ: sicut neqz ambulãs pot ambu lare spaciũ terminatũ in tpe minor illo: sed d his di/ ctuz est pzo celi. 117. Quz ergo celuz no cõponat ex mã in potetia et forma: et motor eius sit abstract: erit in vna spece tñi vnũ celuz: no. n. cõcedo aggregatũ ex oibus orbib: esse vnũ et aial: s; quasi vnuz et quasi aial: hec de regularitate motus notata sufficiant.

Digressio.

Quia Comẽtator. 35. pbaut nulluz corpus ce/ leste esse eccentricũ mudo: ideo no imerit/ to dubitat: nũqd absqz pñdio epicicloy et eccẽtricoz possint planetarũ apparẽte saluari: pzo cuius diffi cultatis expeditõ duo faciã in primis qd Astrono mi sentiant aperies. Scdo loco mens Auerrois quo ad melius fieri poterit explicabif: qbus duob: expe ditis finis erit pñtis digressiois. Quantũ ad primũ dico qd Mathematici has approbant ppõnes. Hãv ma est: Sol hz eccentricũ: non epiciclus: rõ est: Sol aliqñ e nobis pximior: aliqñ remotior ergo hz eccen tricũ. Itẽ luna aliqñ est magis ecclipfata: et aliqñ mi nus fm q magis vel min: intrat vmbã terre: ergo. Itẽ sol no inuenit retrogradus: stationarius: dire ctus: ergo non hz epiciclus. Scda ppositio est talis. Quilibet planeta alius a sole hz tam eccentricum qz epiciclus: rõ est: qlibet planeta alius a sole aliqñadõ terre est pximior: aliqñ distantior: veluti et sol ergo hz eccentricũ. Itẽ Juppiter: Mars: Venus et Alder/ curius inueniunt retrogradi directi: stationarij vtraqz statione ergo habet epiciclus. Luna in suo motu no existit velox: modo tarda ergo hz epiciclus. Ex his duab: ppositioib: sequit corollarie: qz planete mo uent sub zodiaco et signis eius: quoz qdem motus cõplent circulis cõcentricis eccentricis deferẽtib: et epiciclis: circulus cõcentricus est q terram in duo equalia partiri intellectus centrũ suũ idem hz cũ cen tro mudi. Eccentricus dicit qz centrũ ei: et extra cẽ truz mudi. Deferens defert planetã cuius puncto remotissimũ a terra dicit aux: primus vero oppositũ augis et defert talis circulus planetã ab occidẽte in orientẽ: cõperimus. n. planetam moueri de ariete in taurũ: mor ad geminos: deinde ad cancrũ et leonez: et sic deinceps: post quẽ motũ appet planeta in orie te signo arietis in quo pzo mouebat existẽte in occi dente. Epiciclus e paru circulus cui centrũ est in circũferẽtia eccẽtrici: et di et sepenumero deferens planetã: qz centrũ planete e in circũferẽtia epicicli: et no soluz mouet ad motũ eccẽtrici: s; et ad motũ epu cicli: eccẽtricus tñ dicit deferens simplr: qm defert taz epiciclus qz planetã. Quãdo igit planeta e in pte supiori sui epicicli videt minor: et dicit directus: qz mouet versus partem orientis: qñ vero est in parte inferiori apparet maior: et dicit retrogradus: qz ten dit versus partem occidentis: quãdo aut incipit de/ scẽdere vsus pte inferiorẽ: itaqz no appareat moueri v: stationarij statõe pza: qñ ascẽdit vocat stationa rius statione scda: sit. A. pucto orientis. B. cẽtruz. C. pucto occidentis. D. pza statio. F. directio. E. secũda

statio. G. retrogradatio. Rursus cũ pñdio eccentrici pot sol in vna medietate zodiaci que est a principio arietis vsqz ad finẽ virginis morari tpe longiori: qz in reliqua que est a principio libra vsqz ad finẽ pisciũ: ergo i prima medietate zodiaci maior pars sui orbis intercipit qz in reliqua: cũ in eccentrico regulr mo ueatur: ergo linea secans zodiacũ in duas medietatez transies per centrũ mudi secabit circulũ solis in partes inequales: ergo no transibit p centrũ illi: ov bis: ergo centrũ eius est aliud a centro mudi: apud ergo mathematicos qz imitat Alber. magnus danf eccentrici et epicicli: sunt. n. stelle errantes aliqñadõ terre ppinquiores: aliqñ remotiores: et sepenume ro apparent notabilr maioris quatitatis qz prius: et interdũ eclipsis est diurnior: interdũ impedit: sunt et planete stationarij: directi: retrogradi: et iste appa rentie saluari no possunt sine eccentricis et epiciclis: et q plus est huius snie videt esse Auerrois primo methozum dicens: necessitamur ponere eccentricũ ppter inequalitatẽ motus solis in zodiaco: cũ i vna eius medietate velocius tardius vero in alia mo ueatur: et supra. 32. forte inquit impossibile est inue nire astronomiã cõuenientẽ esse huic qd apparet de luna sine orbe eccẽtrico: hec sunt que mathematicis satisfaciũt. Quãtu ad secũdã ptem digressionis vi co qz si nãli phisosophie cõsentire voluerimus fate/ bimur nullum corpus celeste esse eccentricum: non potest enim motus celi circularis esse circa aliud qz circa centrum totius respectu cuius simplicitas mo tuũ co: potũ simplicitũ dignoscit primo celi. 6. sentie mus insup firmamentũ eẽ primũ mobile realr: cum n. celũ sit ppter stellã: vbi no erit stella binõ erit ce lũ: sed supra celũ stellatũ no est stella ergo supra ce lũ stellatũ no est celũ: et stabilito firmamẽto pzo mo bili certissimũ erit ipz tñ vno motu moueri ab orie te. s. in occidẽte p meridiẽ a pza intelligentia imedia te effectiue et finalr: et cũ manifestũ sit primã intelligẽ tiam no cõcurrere effectiue remote tñ ad motuz pla netarũ nisi p quãto intelligit ab intelligentijs medijs iccirco no potuerũt planete plurib: motib: re distin ctis circũuolui: pot itaqz pbs nãlis motuũ celestiu colligãtia et aialũ octo celestiu cõplationẽ et catena tionẽ nobilissimã eẽ ex aiaz celi vinculo et ligamẽto spãli: amat. n. et intelligit iserito intelligẽtia supiores p essentia supioris: et pza pot i eẽ intẽdali picipia re motũ qualẽ picipiabat i eẽ realr: cũ g no sint pla corpa celestia qz octo ponẽda: no poterũt supradicte apparẽte saluari ponẽdo pla qz octo corpa celestia. Item aduertẽdũ est: cũ terra sit sperice figure: sunt q dicit qz pp spericitatẽ ipi: habitã ti bus in septẽtrioẽ et in quarta australi pot sol qñqz maioris appere quatitatis qñqz minoris: et ea px imior et remotior sepe iudicat: vñ et insup sol mouet velox in vna medietate zodiaci qz in alia: at habitã tib: si q sint sub egnoctiali iste diuersitates no appa reret. Cõtra istũ modũ saluãdi appentias arguit: in primis no saluant retrogradatões. Itẽ: sol respectu habitãtiũ sub egnoctiali facit eẽ supradictas diuersi tates: moraf. n. semp in vna medietate zodiaci mato ri tempore qz in alia. Itẽ illis sol qñqz e proximo: quãdoqz distantior.

Propterea dicitũ e qz celum mouet vno motu q vocat leulab. i. spirat: q qdẽ no e pfecte circularis: quo poli veri pñtue va riant: polis imaginarij s pmanẽtib: et p talẽ morum efficit

efficit qz stella mõ tẽdit vsus orientẽ: mõ vsus occidẽtẽ interdũ efficit septẽtrionalis: interdũ meridionalis: et ita pp circulos descriptos a polis veris appentie dicte saluari poterũt: vñ qz hec intelligi no possunt nisi post studiũ astrologie: hec pauca sufficiãt p opoz tunitate loci et temporis.

Summa sexta Secũdi de celo.

Solumus modo.

Presenti sũma q e a textu comẽt/ ti. 41. vsqz ad. 60. manifestant sub/ stãtie figure et motus stellaz. Snia aut. 41. et. 42. stat i hoc. Astra sũt eiusdẽ nãe cũ celo in quo fixa mo uent: et no est cõcedẽdũ astra esse ignes lz calefacti: nã celũ suo motu et lumie calozes in aere pducit: ipm tñ no est calidũ formalr: et maxie sol inducit calozẽ qzto accedit ad nos et cancro proximi mus efficitur.

Circa. 41. est pzo sciẽdũ: stella et ei orbis eius/ de sunt nãe: orbis. n. tot eades; numero intelligẽtia isozmaf: diuersitas. n. iter stellã et orbẽz accidẽtalis est: sũt iter pte luminosã et no lumino sam rarã et dẽsam: et ille diuersitates accidẽtales non iserũt aliqñ in celo cõtrariatẽ: ne qz aliqñ ex con trarijs cõpositionẽ faciũt. Itẽ aduertẽdũ e: verior e hec ppositio: ps e de nã toti qz ista: toti e de nã pns et lz celũ vna tñ pfiat intelligẽtia: no tñ quelibz po celi e celũ: cũ celũ sit aial et oẽ aial sit et herogeneũ: et sit aia actus corpis organici. 2. de aia. 7.

Comẽtũ. 42. varijs notãtis et duab: di/ gressioib: apianf. Dico igit pzi mo: no est necesse mediũ alterari pñte eodẽ mõ sicut extremũ: piscis. n. stupefacit manũ piscatoris: no re te: ita celi inferiores a supiorib: illuminant: no tñ cõ terũtur a calefactũ et mouent motu locali a supiorib:.

Dico secũdo: Actio qua celũ agit in hec iseriora toti celo demãdaf fm tñ virtutẽ solis et aliaz stellarũ: et tale aggregatũ ex oib: orbib: e quasi vnũ aial: et no est vnũ aial: cũ no hẽat vnã intelligẽtia i toto et pib: imo alteri et al teri orbi alia et alia intelligentia est distributa: et 3. di/ sputatõẽ dubio. 13. dicebat Comẽtator: celũ eẽ silẽ vni aiali: tũ ppter orbẽz varios intelligẽtjẽ subie ctos organis vnus animalis mortalis corzespõden tes: tũ qz orbẽz ligant spũalr: sicut ptes aialis sub/ celestis cõnectũtur realiter et ligamẽto corporali: tũ quia orbiũ resolutio est ad primũ mobile: sicut mem brozum vnus animalis resolutio stat ad cerebrũ vel cor: ideo cessante motu primo rueret orbis: sicut ces sante actõẽ cordis perit aial.

Dico tertio: Erronea est imaginatio cre/ dentium orbẽz superiores influere in inferiores: sed dicitur primus orbis mo uere alios: quia intelligentia prima est ab alijs in tellecta que quidẽ mouet alios orbẽz effectiue et finaliter: unde est celum causa vniuersalis in quod effect: subcelestes reduci debet: tanqz in primũ alte rano: qd deinde in primum mouens oino immobile resoluĩt: celũ no recedit a nã actus: et est celuz matus maioris virtutis effectus partibus: ex oib: itaqz celũ sit vnuz agens quasi vnũ aial agens fm diuersas stellas: neqz incõuenit orbẽz pati inter se intentio/

naliter ppter lumen in eis receptũ: et cõfirmo id qd solitus sum dicere: multas scilz formas in esse inten/ tionali pducere effectus reales vt patet de arte et lu mine. Et sigs dicat. Contra: si celuz ageret in hec in/ feriora: passuz sibi assimilaret. Dico celuz assimilare sibi passuz faciẽdo passum tale in actu: quale erat ce lum in virtute: et tantã in subcelestib: potuit celum causare difformitatẽ: qz et ipuz sũt difforme in mo tu: lumine: raro et denso. Sunt et orbẽz inter se sub/ stantialiter difformes: qd intellect: human: subicit indirecte pp. s. colligãtia quã hz cũ virib: sensitiuis.

Dico quarto: Stelle celestes pp fortis/ simũ motũ igniri dicunt: qz ignitũ mãm quã fortiter mouet: et mot: eaz effe ctuz suũ extẽdit ad aerez: stelle at dicte fm similitudinẽ pp calozẽ supioris aeris igniri dicunt ex motu aeris et pñt stelle nobis appropinquari et a nobis remoue ri in respectu ad zenith sine orbe eccentrico: neqz sol magis appropinquat puncto qd est centrũ: sed pun cto qd est zenith.

Dico quinto: Lumen est calefactũ et pferitũ cũ reflectit radiũ ad ppendicularẽ: qz tũc radius duplicaf: et fortĩ cũ radij pgregant: vt experiẽtia speculi cõcacui lumine reuerberati in certo puncto ignem generãtis: et loca vmbrosa sunt frigida: et media aeris regio frigida est a reflexione radiõz no vexata.

Digressio prima.

Queritur nũqd motus localis sit calefactiũ videt qz non: tũ qz generatio cu/ iuslibet forme est ab vniũoco: tuz qz caloz causaf a ca loze ergo no a motu: tuz qz aqua mota frigeft: et fla bellatio refrigerat et post motũ remãet hõ frigidus: tuz qz motus localis est ens respectiũ: respect: aut no est actiũ. In oppositum est Aristoteles. Solutio quesiti vltimata e: calefacit localis motus qñ mobile velocius mouet qz si moueret nãliter ptes mobilis distrahẽdo: dissoluẽdo: et rarefaciẽdo et cõterẽdo: mo tu itaqz caloz pseruat et generaf no p se et vniũoce lz equoẽ et maxime motu celesti q cõparatus celo est vera vita: cũ sit operatio intelligẽtie: sed in relatione ad hec iseriora est quasi vita: quatenus eo aie et ope/ rationes viuẽtũ cõseruant. Ad primũ no oportet substãtias impfectas et accidentia a sibi simili genera ri: et ita soluit scdm et quartũ: qz motus localis per se terminaf ad vbi: cõsecutiue ad raritatẽ et calozẽ. Ad tertũ semp motus calefacit vbi no cõcurrat potẽtior cã ad infrigidandũ qz sit motus ad calefaciẽdum.

Digressio secunda.

Dubitatur nũqd lumen sit calefactiũ: vi def qz no: tuz qz lumen est spi ritualiter in medio: tuz qz oia corpa celestia calefa cerent. In oppositũ est Auerrois dicens calozẽ con/ sequi lumẽ. Solutio e: pot forma intentionalis pdu cere effectũ realez: et corpa celestia tñ calefaciunt intente tñ et remisse: sunt. n. noctes in plenilunij ca lidiores et no ingredit frigiditas opus nature. Et si quis dicat. Contra: sicũ et frigidum essent per acci dens in vniũerfo. Itẽ forma substãtialis terre e per se intenta a natura ergo et eius dispositões que sunt frigiditas et siccitas. Dico celuz conseruare elemẽta frigida motu et lumine: motus. n. celi factus in tanta distãtia cã est elementoz cõseruatiua a fateoz celuz p Tibe. sup celo et mudo. 43

accidens fecitatem terre nalem adiuuare: hec de. 42. Sententia. 43. vsq ad. 52. stat in hac con-

clutione. Astra no mouent solitarie & pprio motu fm celi circum: vnde moueri pprio motu est moueri no ad motu alterius: vt quolibet altero gescente nihilominus ipsum moueatur.

Quiescere pro nuc est no moueri motu pprio & solitarie & seorsum: mouebunt ergo stelle ad motum sui orbis cui sunt infixe: sicut motu hoie mouent partes integrales eius: & motu nauis clauus i fixus nauis: ita astra no transferunt nisi fm translationem celi cuius sunt ptes integrales: hec est snia huius pte generalis. Sententia aut. 43. talis est: occulata fide spiciuntur ortus & occasus astrozum & terra gescit in medio ergo no gescunt celum & astra.

Querois dicit primo: qm declaratur est qd stelle sunt partes rotundi & qd impossibile vt stelle moueant localiter per se: quonia si ita esset mouerent recte. Sensus est: si stelle mouerentur per se motu pprio & solitarie: mouerent motu recto: ro est: qd no mouerent motu mixto: cuz sint corpora simplicia: nec motu circulari simplici: qd no mouent circa centrum totius ergo motu recto simplici: & paulo post ait: astra videtur moueri p sensus: & celum p existimatione: est naqz celus sensibilis quatenus subicit luci informanti sensus visus.

Item ait: apparet. n. sensu qd stelle erraticae habent duos motus. s. ex oriente in occidentem & ex occidente in orientem & hoc impossibile e nisi vt altero duorum motuum sit pars moti totius motu. Sensus est: planete dicuntur hie duos motus: quia ipsi no ita cito circunt sicut firmamentu: celerius. n. apparent deffectus planetarum qd firmamenti: vt dixi supra. 35. & sunt planete quasi ptes totius celi: qd totum celus e quasi vnum animal.

Iterum ait: si ita esset sicut illi dicit de quietate stellarum no apparet hoc quod apparet de motibus earum ex occidente & retrogradatione & pgressionem earum. Sensus est: no est de stella id qd apparet de ripa fluminis existenti in nauis motu in flumine: ripa scilicet moueri pp motu organi in quo fit visio. Et hie etia aliqua apparent moueri ppter spirituum oculi vertiginem: sed dato qd de quiete terre dubitaretur adhuc planetarum coniunctioes & oppositiones motu celi indicant.

Snia. 44. & 45. Mo possunt celus & stella moueri proprio motibus: eodem enim tempore astrum & orbis perficiunt circulationem ergo minorum corporum daretur motus equalis motui maioris corporis: & transponant stelle ad intellectus saluatis orbibus: tunc stella velocius moueret orbe aut econtra: neqz a casu est equalitas in motu celi & stelle: qd in celo non est casus: quia ibi non est materia. Iteru stelle maiorum orbium velocius mouerentur stellis minoribus: sed in celo maiori contingit esse stellarum minorum: ergo minorum corporum concederetur velocius motus naturaliter: & stelle firmamenti inaequalis sunt magnitudinis: quas quidem oportet habere motus naturales equales: & id qd Querois dicit: dicitur astro nomorum nihil est illi motu sic mathematici faciunt saturnu velocius moueri & tardius circuire: lunam tardius moueri & velocius circuire: sed hoc nihil e: qd planeta velocius motu e velocius circuitiois tenedo planetam no moueri nisi vno simplici motu: & qd dicitur. 45. effectum casuale no habere cam intelligit non

habere cam intendente illu effectus. Contra: mercurius apparet sintillare & hoc non est ex distantia ergo est ex motu stelle tremantis. Solutio est: talis distantia in comparatione ad paruitate mercurij est causa qd mercurius apparet sintillare. Itē corporibus spericis debet motus circa illozum centrum: stelle sunt sperice: ergo. Solutio est: corporibus spericis per se existentibus & totalibus debet motu circa propriu centrum. Iteru si stelle no herent motu ppriu: tuc haberent quietem infinitam que est priuatio motus: consequens est falsum: qd quiescens no mouet in tpe in quo pot moueri. 6. phisicorum. 30. ergo cu stelle no possint moueri motu pprio: no quiescunt. Solutio est: stelle vt gescunt motus pot inesse: no aut in quantum tale quiescens est: constat ergo ex his qd astra no mouent motu pprio: na cu sint minora qd sunt orbes & eiusdem speciei cum illis & eque velociter mouentur cum suis orbibus: quod a casu euenire non pot: corporum simplicium eiusdem nature que magnitudine maiora sunt: non essent velociora: ergo ista ppositio est impossibilis: sperice celestes & astra mouentur propriis & peculiaribus motibus.

Sententia. 46. stat in hoc: & 47. Non est moueri: quia si sic: stellaru velocitates sumerentur fm circulos quos suo motu pertransirent: vt que mouerentur fm equinoctialem celerius mouerentur: que citra aut vltra tardius: quia he in equali tempore. minus: ille vero maius absoluerent spacium ergo non seruaretur stellarum fm suas magnitudines proportio & velocitas: nam compertum est stellas maioris magnitudinis ee in circulis minoribus & minoris in equinoctiali: & aliquas equalis magnitudinis i minoribus circulis & equinoctiali qd maioris eent molis tardius mouerent & qd minoris veloci: & astroz eqilis molis aliqua eent velociora: alia vero tardiora. Itē si celis gescunt astra moueant: aut mouent extra orbe suuz & si sic: in celo eet vacuu p qd astra mouent: aut mouentur itra orbe: vt piscis itra aqua & aut i aere & si sic: oporteret astra diuidi suu celu aut celi dimensioes penetrare: ergo relinqt ista ppositio cōcludenda: celo moto astra gescunt: & cu suo celo ferrunt: tuc. n. circa centru maiora corpora velocius mouebunt & minora tardius: no oportebit quoqz celus diuelli & distrahi ad huius stelle mo ad ortu: mo ad occasum transferunt.

Circa. 46. dico primo: motu stellarum e fm magnitudinem circuloz ab oriente in occidentem: & si moueretur planete ab occidente in orientem: no moueret maior orbis velocius: minoris: sino tardius: ppter a planentis no e assignadus nisi motu ab oriente in occidentem: re ipsa.

Dico scdo: Si stelle mouerent & orbes gescerent: cōpleret stelle suas reuolutioes in eodē tpe casu: qd accidit stellis here velocitates proportionales fm magnitudinem & puitate circuloz i qd extitit: qd no mouerent stelle velocius & tardius fm nāz ppria: s. fm nāz circuloz i qd sunt: qre erit stella orbi fixa n tanqz grauis: qd n e apta recipere motu rectu: neqz violēter neqz nātr: qd si reciperet violēter: scilicet huius motu que violent reciperebat.

Dico tertio: Velocitas maior orbis e fm pportioez ad orbes ex qd cōtinet & h e vtr vtr: & Comētor ad iungit limitatio nes trabētes dicta ppositionez ad corpora celestia in quibus tantus valet magnitudo corporis: quantum in rectis.

rectis motis magnitudo spatij pertrāsiti: neqz vult Aristoteles omnes orbes equaliter circuire: s. vult orbes maiores velocius circuire & velocius moueri orbibus inferioribus: & quia hoc est verum tantum de motu ab oriente in occidentem: iccirco stellis non datur alius motu: hinc patet error Alberti magni creditis opinionē Alpetragij nullatenus esse ad mentē Aristotelis & iteru falsum est planetas cōplere suas circulationes cum primo mobili & fm Alpetragium.

Circa. 47. Celum non est diuisibile nisi p designationem: ideo non est diuisibile: & vno motu cōtinuus esse in vno motu cōtinuo no habente in partibus discontinuationē: & colligit ex hoc cōmēto aggregatur ex orbibus celis no moueri vno motu: cu tale aggregatu no sit vno cōtinuum.

Sententia. 48. & 49. Astra no possunt moueri circūgirando: naqz corpora que circūgirant: semp in eodem loco permanent: astra aut no semp manēt in eodem loco: sed modo in oriente: modo in occidente spiciunt: ergo astra no circūgirant: qd aut sol oriens & occidens videat se circūgirare hoc no est qd vere circūgredit sed ppter nostri visus debilitate: que ex longa rei vīse puenit distantia: nobis sic apparet sicut stelle firmamenti qd per magna distantia videntur apparente sintillare & tremulo lumine micare: planete nobis proximiores no videntur sintillare: qd breuiore videtur radio: neqz astra circūuoluunt vt globus p superficiē terre decurres quia in his que circūuoluunt no semp eadē apparet superficies: sed mo vna: mo altera: quod si globus esset diuersicolor facile sensu dignosceretur: in stellis aut semp eadem nobis apparet superficies: na quod in vno astro spicitur: rationally est in alijs cōsimiliter inueniri: in vno aut astro vt luna eadez nobis semp apparet superficies: vt ea que difformis est: & ptez vna claru lumine psumit: altera vero mino ostendit: no. n. h3 luna lumine vni forme: sed maius in vna pte & mino in altera & maculosa facies dicitur.

Circa. 48. Dico primo: astra no mouent motu circūgiratois: qd trāserunt ab oriente in occidentem: & iste motus no apparet in orbibus: cu tū deberet appere: cu oia astra sint eiusdē spēi & nāe analogice. Iteru dico ob visus debilitate currēte distantia obiecti & claritate eiusdēz appet in stellis multis tremor & sintillatio: & sicut boi circūgirato velocius apparet circūstātia moueri: ita appet solē rotari circa propriu centru pp hūores & spūs visuos calefactos & motos. Itē multitudo vaporū cadēs inter solē & oculos fac solē appet maiorē: ipsūqz moueri motu saltatois.

Circa. 49. Est primitiu obseruaduz: lumen in luna apparet no est reflexu tū ad exteriorē superficiē lune: imo recipit in substantia lune: qd de nā luminis reflexi a corpore sperico est solū ad angulos terminatos reflexione fieri: cui oppositu appet: qd tota terra fm ptez illi exposita lune radiat: ca ita qd imagnis apparētis in luna no est mons: aut mare reuerberatu: s. est ex diuersitate partiu lune diuersi mode lumen recipiētū: vū no est luna totaliter pura neqz est reflectēs tū: qd tunc no spargeret lumen p terrā: sed in determinato loco vniret: sed profundat lumen in luna vsqz ad certā illius ptem.

Scdo sciēdū est. Autēna tenuit corpora celestia differre spē & ee eiusdē generis: pp. s. diuersitate motuū & cētrorū. Contra: corpora celestia eent

pposita ex mā & forma & eent gnabilia & corruptibilia & eent aliqz corpora priora celo: vū vult Comētor celis esse aliqz cōe genus analogum non vniuocum: & que sunt eiusdem speciei vniuocē materialia sunt: no que sunt eiusdem spēi analogice: veluti existunt celi & intelligentie.

Tertio considerandum est. Idem centrum est locus materialis omnium orbium a quo quidem orbes recedunt: vnus ad maiorem distantia altero: & subiungit Auerrois: motum leulab causam esse diuersitatis: quare scilicet sol diuinus moratur in vno signo qd in alio: & est motus leulab motus vnus simplicissimus: regularis & vniiformis: & si loca orbium essent multa & opposita. Similiter & locata contrariarentur: & ita essent sub eodem genere vniuoco. Et si quispiam ambigat: vnde est qd celis diuersis: nihil est cōmune vniuocum: & similiter celo & inferioribus: si enim hoc est: quia materie celozum sunt alterius rationis: & pariter materia celi & horum inferiorum: sequitur genus sumi a materia: contra id quod sepe dixi: omnia scilicet predicata quiditativa sumi a forma vltimata substantiali. Respondeo: vniuocatio generis non potuit sumi ab aliqua forma substantiali: cuz forme substantiales naturales in nulla substantiali forma conueniant: sed sumpta e a principio materiali eiusdem rationis in omnibus corporibus subcelestibus: licet ergo genus non sit materia: sed forma sub esse imperfecto: tamē vniuocatio generis est a materia: & hec est causa qd Comētor dicebat apud Porphyrium in capite de specie substantiam non esse genus sed corpus videlicet cōe ad corpora sublunaria tantum: & propter hoc dicebat Auerrois in primo capitulo de substantia orbis: corpus analogice predicari de celo & corpore subcelesti: quia differre specie diuersitate se tenēte ex parte materie. Similiter diuersis celis nihil erit commune vniuocum: tū qd omnes sunt alterius & alterius rationis: & 10. methaphysice. 12. dicitur e illa genere differre: quozuz no e cōis mā: & hoc qd principiu generis vniuoci erat mā: vū que sunt eiusdē generis habeat puenire i alio quo principio eiusdem rationis: no in formali: quia species sunt alterius rationis ergo in materiali: & hoc notabili multe grauissime sentētie Auerrois hic idē intelliguntur.

Snia. 50. & 51. Si astra moueretur proprio motu cu neqz girētur: neqz voluatur: ergo videretur ipsa pgrederi: volare: natare aut repere: que ad modum aialia qd a seipsis mouetur: qd si ita moueri nata essent: natura ipsas dedit organa ad huiusmodi motu: pgressionē: volationē: & natationē & reptionē apta: sicut & aialibus dedit: non. n. neglexisset natura astra lōge pfectiora aialibus subcelestibus: at natura n dedit astra organa & instrumenta apta ad hūc motu pagendū: cu ipsa sperica sint: ergo neqz pgrederentur: volant: natant: & reptit: quare nec proprio motu feruntur: s. ad motu sui orbis: sicut clauus fixus ad motu nauis: psequētia ergo Aristotelis talis existit: natura nulluz organuz dedit stellis ergo stelle n habent propria virtutē motiua Contra: graua & leuia organis no indigent ergo neqz celi g stelle organis n indigent vt localiter moueantur. Respondeo Aristotelē introduxisse hāc rōnē qd quosdā dicentes stellas hie virtutes motiua s. eas no exire in actum fm illam propter organozū defectu: vel introducat ratio sic: non habent

helle organa ergo neq; virtutem motiuam: tuc ad rationem: celi aut graua non indigent: stelle autem quia sunt indifferentes ad esse in oriente & occidete ideo egissent organa: sicut & aialia terrestria egerit: inanimata aut ad vna tñ positionis differetias mouentur: propterea no egerut organa: & si fuissent da ta instrumeta pp melius no oportuisset in instrumen tis esse pprias virtutes mouetes: sicut si fuissent con/ cessa pp necessitatez.

Est obseruaduz q non fuit hic pbatio circularis: q; fuit per varia media: fateor eniz ego regres sum sed no demonstratone circulari: vt sepe dictum est. Amplius spera mouet fm partes non fm totum fm materiaz sed fm formam mouet fm partes & fm totuz: relinquo ea que dicit sanctus Thomas de ani matione celi: costat eniz celum esse viuū: cu eius for/ ma substantialis sit aia: intelligentie eniz abstracte at/ tribuuntur cozpozib^o celestib^o fm q aia attribuit coz/ pozit. 8. methaphysice vltio: est quozq; celu verū aial 2. capitulo de substantia orbis: est & aial intellectuum & ronale sine discursu: no liberū: cum libertas nascat ex discursu: & cu intelligentia det ee celo: veri^o dicim^o celu intelligere & amare q; intelligentias intelligere & amare: patefacta est itaq; hec cōclusio: astra no mo uent solitarie & pprio motu fm celi circulum.

Sententia. 52. vsq; ad. 57. pñst in hac cō clusione: no recte dixerūt anti qui corpora celestia cu mouent: sonū & harmonia effi cere: neq; difficile est eoz rōes soluere: i primis celi no sunt eiusde rōis cu cozpozib^o inferiorib^o: & adiu ce no collidunt. Itēz astra lz sunt i magna multitudie & magnitudie & velociter mota: no efficiūt tñ sonū: q; no satisfaciunt velocitas mot^o ad sonū causandū: sz opz corpora que mouent adinuicē vebemeter collidi: mō astra no collidunt adinuicē. Insup cōsuetudo no im pediret qn adhibita intentiōe audiret sonus celestis & posset puer in principio sue nauitatis illū sonuz p/ cipe. Itēz cozpa celestia cu sint tam vaste magitudis si sonuz efficerent sensus aialius interimerēt: naz ab ex/ cellēti sensibili cozrupti sensus: no faciūt ergo cozpa celestia cum mouent sonū & cōsonātiā.

Auerrois. 56. ait: & cum creator posuit eas partes motas processit via qua conseruarentur omnia que sunt hic: quoniaz si essent mote per se &ē. Sensus est: si stelle essent mote per se necessario corrumpere ea que sunt hic: patet conse quentia: quia si per se mouerentur: recte mouerētur vel simpliciter vel cōpōite ergo minimū accederent vel recederēt a nobis: neq; ex hoc loco inferatur deū cognoscere hec inferiora & si habeat curaz de istis in/ feriozibus: neq; item stelle sunt facte: sed bene sunt depēdētes a deo in genere cause finalis. Et in stellis priuatio ligamenti aut ligamentuz est causa soni aut priuationis soni.

Sententia. 57. & 58. cozpora celestia vt sci/ tur ex Astronomia ordinē iter se habēt determinatū: motus primi mobilis veloci/ simus est: quo motu orbis viciniores primo celeri^o mouent: orbis vero inferiores motu pprio mouē tur: & qui sunt proximiores primo mobili tardi^o cir/ cunt pprio motu.

Circa Cōmentum. 57. & 58. est primitus aduer tendum: astrologus cōsiderat de figuris & sitibus astrozum & cozpozum celestiu fm qualitatē motuū & fm velocitatē & tarditatē: q; tñ no pñderat

celū in quātū est motū & no declarat q̄lis modus mo/ tuū est possibilis in celo & qualis non: propterea dē astrologus pñderare abstracta fm rōnē tñ nālis ve/ ro cōsiderare causas que sunt cum materia: pprio me/ thaphysice. 19.

Item cōsideranduz est. Videtur Auerrois. 58. consentire mathematicis dicentibus pla netas moueri pluribus motibus reipsa distinctis quo rum diurnus est velocior in superiori planeta factus super polis mundi: alius est ab occidente in orientē super polis zodiaci qui velocior est in minori planeta: tardus in maiori: quo tamen no obstante dico q; hec conuertuntur tardissime circuire ab occidente in ori entem & velocissime circuire ab oriente in occiden/ tem: & ideo planete quia citro suos pandunt defect^o cum tarde circuant ab oriente in occidentem intelli guntur moueri ab occidente in orientem: & illud qd ma/ thematicis facit motus re distinctus: satisfaciunt nobis diuerfitas motus: propter quā quidem motus diuer sitatem multe sententie Auerrois hinc inde intelli guntur. Unde celuz maius non mouetur tot diuersi/ tibus motus sicut celuz minus: stelle nanq; in pla netis superiorib^o no ita eleuant sicut in planetis infer ioribus: & hec ē causa q; spire descripte a stellis su/ perioribus sunt respectu suozū celozum minores q; spire descripte a stellis inferiorib^o.

Iterum obseruandum est. Sol est supra vene rem & mercurium & tardius deficit ab vna spira q; venus & mercurius: ideo non est ve rum solem velocius moueri ab occidente in orientē: & dato q; Aristoteles voluerit solem esse supra vene rem & mercurium: ipsumq; velocius moueri ab occi dente in orientem & per consequens citius deficere illis ad huc saluat Auerrois Aristotelem dicens hoc prouenire propter abundantiam intelligentie solis supra intelligentias veneris & mercurij. Ab Alber/ to assignantur cause cur venus & mercurius non ecli psant solem: tum quia sunt propinquii soli: tū ex par uitate cozpozū eozū: tū quia n̄ phibēt radios solares ad nos venire: cu no sint eoz cozpora opaca veluti ē corpus lune.

Amplius sciendum est: quia non potest di/ ci q; planeta superior in maiori tempore peragat suum circulum: non propter tardi/ tatem motus: sed propter magnitudinē circuli: itaq; licet tardius circuat: tamē velocius moueatur: quia tunc oportet pportionez magnitudis saturni ad ma gnitudinem lune esse fm pportionem. 30. annozum quibus saturnus perficit vel cadit ab vna reuolutio ne ad mensē quo luna deficit: qd non videtur: vt inquit sanctus Thomas. Concludo q; intelligentia superior est maioris intellectus ergo maioris desidē rij ergo maioris virtutis motiue: ergo motus pro/ prius productus ab intelligentia superiori est velo/ cior: ergo intelligentie mouent ab oriente in occidē tem. Contra: si planete tantum habeant vnum mo/ tum ab oriente videlicet in occidentem: & cu illo mo tu omnes stelle in eodem tempore suas perficiant cir culationes: supra. 46. ergo nunq; apparebit defect^o planetarum a suis reuolutionibus: hec est ratio Al/ berti magni contra Alpetragium. Solutio est: no est verum planetas & firmamentum motu diurno equa liter complere reuolutiones: imo firmamentū veloci^o circuit & mouetur ceteris orbibus in qb^o ē velocitas sz pportione magnitudis eoz: sup tñ dē n̄ ē stellaz pparatas

pparatas suis orbib^o equaliter cum circulis suis cir/ cuere: itaq; vnūquodq; astrū est eque velox circulo fm quem fertur: quam propositionem volo esse abso lute veraz: licet Cōmentator eam limitauerit ad mo/ tum diurnum.

Sententia. 59. Astra spherica sunt: tuz quia spica figura ineptissima est mo/ tuū progressiuo: tum quia quod deprehendit in vno astro: idem est in alijs: at luna est spherica: quia incre/ menta luminis recipit circularia: pariter & decremen ta: nam aliquādo fm plenus circulus: aliquando fm maiorēz circuli portione: interdū fm semicirculum: mox illuminat fm minorē portione circuli: & quādo sol patitur eclipsim ob lunā interpositā soli & nostris aspectibus: luna aliqūā solis partē sua opacitate oc/ mitans: alteraz partes solis extra lune extremitates apparentē abscindit fm arcuales figuraz: vt id solis quod nobis pspiciū relinquit arcuale videat: & hoc fieri no posset: nisi luna effet spherica: nihil. n. ab alte/ ro arcualem figuraz abscindere potest: nisi ipsum ab/ scindens circulare & sphericum fuerit ergo luna est spherica ergo & oia astra debent iudicari esse spherica.

Est aduertenduz. Quando luna incipit suam cir/ culationēz primo die est penitus obscura: & di citur nouilunū: sex diebus sequētibz illuminat fm minorēz circuli portione: septimo die fm semicircu lum: sex alijs diebus illustrat fm maiorēz circuli por/ tionem: decimoquarto die cōpletū assecuta est incre/ mentum & dē plenilunium: deinde paulatuz decrescit vsq; ad nouilunū.

Digressio.

Contra q̄sdaz ppōnes pñti sūma approbatas inducant nonulle difficultates: in pri mis sūt pposita hec ppositio: astra sunt eiusde natu re cū celo in quo fixa mouent: sunt tñ orbis celestes alterius & alterius rōis. Contra: stelle illustrant a sole & no orbis: neq; oēs stelle fixe sunt eiusde spēi pp virtutes quas hnt diuersas: hnt nāq; substantie eiusde spēi virtutes pñsimiles. Itēz stella agit in hec inferiora: est luminosa: est sensibilis: no aut orbis: q; stella no est eiusde nāe cū celo in quo est infixa. Rur sus: orbis celestes figurant eadē figura: mouent eoz dez motu: locant eodē loco: q; sunt eiusde rōis. Itē aggregatū ex oib^o orbib^o est vnū aial q; est eiusde rō nis in toto & partib^o. Solutio est: inter stellā & orbē est diuersitas accidētalis no essentialis: cū astrū & orbis eadē informent intelligentia: raritas. n. & densitas di/ uersitate inserūt accidētalis: no eēntiale. Ampli^o: figu ra celozuz diuersificat: si nāliter sumat: mathematice sumpta ē eiusde rōis in oibus. Itē mor^o valde simi les inuentunt in aialib^o diuersaz nāruz. Iterū ad di/ uersitate celoz sufficit q; celi recedat a cētro: vnuz tñ ad maiorē distātiā altero. Insup dico q; aggregatū ex oib^o celis no est vnuz aial: sz est quā vnū aial.

Fuit & alia ppō talis. Astra no mouent solitarie & pprio motu fm celi circulum. Cōtra: astra sunt cozpora simplicia: q; mobilia motu simplici. Itē stelle erraticę suis orbib^o p̄tigue mouent p se & solita rie in suis epiciclis & no ad motū totū spere: hz nāq; luna spālez motū circa centrū ppriuz in epiciclo: nāz cū ipsa moueat ad motū sui epicicli & sit aliqñ in su/ periori parte epicicli: aliqñ in inferiori: opporeret q; macula q; apparet in luna aliquādo apperet euer/ sa: nisi luna moueret circa centrū ppriū motu

opposito scilicet cōtra motuz epicicli: vnde aliter no videt posse cōmode saluari lunaz habere epicicluz & maculam que apparet in luna semper cōsimili mo/ do nobis apparere: nisi dicto modo poneretur luna moueri per se circa suum centrū ppriū. Solutio ē. Dico primo: cozpozibus simplicibus totalib^o: non partibus illozum debentur motus per se. Dico secundo: non dantur epicicli: macula. n. lune proue/ nit ex opacitate cozpozis lune: quoniam circa partes medias centrales luna illuminari no potest: sicut cir ca exteriorē partes illuminatur a sole: quia igit fm eundem situm imprimit luna in oculum in ortu & oc casu: ideo fm eundem moduz apparet imago. Dico tertio: datis epiciclis: astra que suis orbibus p̄tigna sunt mouentur per se & solitarie in suis epiciclis & si ad motuz totius spere: hoc tamen non est fm celi cir culum: sicut clarus in naui non imobiler in fluxu bene posset moueri: vt verti aut volui i suo loco ma nens: non tamen de littoze ad littus nisi per nauem transferri. Simile est de oculo qui bene mouetur in capite: vt clauditur & aperitur: sed non transferretur: vnde recentiores dicunt: si luna habet epicicluz: mo uetur per se circa centrū ppriū contra motum quo mouetur in circunferentia epicicli: & ratio est: quia aliter non posset saluari: quin illa macula q; ap/ paret in luna aliquando appareret euerfa: sic scilicet q; si modo apparet caput supra: & pedes infra: postea appareret pedes supra & caput infra: neq; talis mo tus lune est frustratorius & octosus: imo vtilis ē pp diuersam influentiam causandam in ista inferiora: h de digressione.

C Summa Septima Secūdi de celo.

I volumus mō.

Presenti summa que est a Textu Cōmentari. 60. vsq; ad. 72. decla ratur hec ppositio: alioz orbis pautioribus motibus mouet. Sē tentia autēz. 60. talis est. Questio pria introducta ab Aristotele pro/ ponitur sub hoc titulo. Cur celozum motus no mul tiplicantur eo numero fm quē a primo celo distant: vñ q; oēm intelligentiā superiorē inferior intelligit iccirco quanto arithmetice plures intelligentias intel ligit vna q; alia: tanto plurib^o motib^o dz mouere: tñ videt oppositū: q; luna & sol infimi sunt Planete & pautioribus diuersitantibus mouēt q; superiores planete. Vel ratio Aristotelis est ista: dato q; ipse te/ nuerit solem esse in medio planetarum. Sol & luna quozum vnus est in medio: alter ē infimus (est nāq; luna sub marte: sole venere & mercurio: cuz hec syde ra nonnunq; occultet) pautioribus motibus mouē tur q; ceteri ergo non est ordo in recessu a primo aut approximatione primo mobili fm multitudinez mo tuū aut paucitatem.

Sententia. 61. Secunda questio est. Cur i firmamento primo mobili in/ uentur tanta stellarum multitudō: in planetis autēz duntaxat vnum sit astrum: a quo quidem celum no men sibi vendicat: vt in celo lune sola luna: in celo so lis solus sol: & sunt introducte prefate questiones no arrogantie aut temeritatis causa: sed modestie & di/ scipline gratia. verum in soluendo questionem hāc

presupponit corpora celestia esse viva & animata anima intellectiva. Est namque celum animatum: quia omne habens figuram terminatam & motum in loco est animatum: corpora. n. simplicia que non ab anima mouentur: mouentur vel a generante: vel a mouente prohibens & ab extrinseco: celum autem est ingenerabile & motus eius non potest impediri: & hinc celus figuram terminatam. Amplius: omne nobilius aiatu est aiatu: celus aiatu est instantius: ergo & dicitur celus habere animam per appetitum existentem in eo & motum localem. Contra: celum non habet virtutem progressiuam: ergo non est animal: quia omne animal habet virtutem progressiuam supra. 50. 59. Solutio est: propositio hec est falsa: omne animal habet virtutem progressiuam tam de animalibus celestibus quam de subcelestibus: sicut Aristoteles supra supponebat stellas esse animalia perfecta & ipsas non posse moueri circulariter: & propterea sequebatur ipsas moueri motu recto: & habere virtutem progressiuam. Item aduertendum est: motus celi non est naturalis: non est a natura que sit anima: cuius quoque stat ipsum esse naturam: anima & voluntarium secundum quod intelligentia dicitur natura anima & voluntas.

Sententia. 62. Prima que sitio terminanda est ex similitudine animalium que sunt hic: quorum quedam habent sanitatem absque aliquo motu sola nature dispositione aduicta: alia ut sanitate habeant vno eorum motu: ut ambulatio: alia pluribus: ut ambulatione: luctatione & palestra exercitio: sunt & alia que sanitatem nullo motu consequi possunt semper egra: aliquantulum tamen meliorem dispositionem acquirere possunt.

Auerrois dicit: illud quod acquirit perfectam nobilitatem sine actione est in re veritate illud cuius actio est sua substantia scilicet intellectus abstractus. Sensus est: dicitur intellectus abstractus cuius actio est sua substantia esse sine actione id est esse penitus immobilis: cum quo stat intellectus abstractum mouere effectus orbem celestem: & errant moderni existimantes deum mouere propter aliud non propter se: quoniam primaria intentione agit & mouet propter se: secundaria propter aliud: supra. 17. & 21. Item opinio Ptolomei stare non poterat: tunc quod concedebat eccentricos & epiciclos nature repugnantes: tum quia non seruabat ordinem celorum in nobilitate secundum magnitudinem sed secundum ordinem in motibus: & ex commento presenti colligitur non esse multiplicandos motus in vno planeta: nisi quia vni planete dantur plures orbis partiales ex quibus tota sphaera planete integratur ergo cuius Commentator vni planete concesserit tantum vnum celum sequitur planetam moueri tantum vno motu.

Sententia. 63. Illud quod acquirit nobilitatem vna operatione facilius acquirit & nobilius est: ergo corpora celestia erunt perfectiora corporibus subcelestibus. Contra: in corporibus celestibus non est facilitas aut difficultas: cum motu ibi non resistat motor. Solutio Auerrois: orbis resistit intelligentie: quia est talis in potentia qualis est intelligentia in actu virtuali: non resistit: quia inclinatur in motum oppositum illi quem dat sibi intelligentia: nascitur enim successio motus ex resistantia: & talis resistantia celi non infert fatigationem: causa enim fatigationis est quando motor mouet quando mouet & physicoz. 83. unde cum materia celi sit materia in actu: quia non est variabilis de vna forma in aliam

formam: facit illa actualitas ut orbis celestis possit resistere: cum fuerit potentia in loco formali: in quo intelligentia cupit ipsum esse in actu: potest namque orbis celestis propter suam quam habet actualitatem esse subiectum immediatum accidentium terminatorum: & cuius varia vbi sunt accidentia terminata: potest illis orbis subiectum: & quia non potest simul subiectum contrariis vbi: accedit propter hoc resistit suo motori: est itaque intelligentie ad celum proportio indiuisibilis & ex parte intelligentie que penitus liberata est a celo: & merito corporis motu: cui si aliquid addatur: vel si ab ipso aliquid auferatur: non mouebit celum.

Item ait Auerrois contrarietas que est inter motorem & rem motam que mouetur pluribus motibus ergo arbitratu ab vno motore plures motus prouenire posse: sed constat ab vna intelligentia vnum tantum motum prouenire cui quidem potest sunt accidere diuersitates in velocitate & tarditate. 12. metaphysice. 45. ergo cuius vnitatem numerali motus stat diuersitas motus: & ita ruit imaginatio doctorum de via celi.

Iterum ait: quoniam si esset in magnitudine corporum & motuum multitudine & velocitate motuum esset possibile inuenire motum non in tempore & corpus motum infinitum. Sensus est: si Deus esset infinitus in vigore: motus esset in instanti & corpus motum esset infinitum: quia mouet naturaliter & secundum vltimum sui posse: & 12. metaphysice 44. dicitur substantias abstractas mouentes excedere se in nobilitate secundum ordinem & magnitudinem corporum. Et illud quod dixerunt alij non satisfacit Commentator: videlicet quod si Deus esset in magnitudine moueret secundum vltimum sui posse: non tamen existens extra magnitudinem: quia apud Auerroem de motu uel de necessitate nature siue sit in magnitudine siue extra.

Amplius ait: actioes hominis non sunt perfecte nobilitatis: cum actio eius sit aliud ab eo: illud autem quod est perfecte nobilitatis est substantia eius est actio. Sensus est: homo pluribus actionibus acquirit finem vltimum qui est cognitio Dei per essentiam Dei: que actiones non sunt perfecte nobilitatis: quia actio eius est aliud ab eo: sicut actio illius quod est perfecte nobilitatis est sua substantia. n. nunquam intellectio qua intellectus humanus intelligit est ipse intellectus: cum intellectus humanus sit purum potentiale in genere intellectu: sed vni intelligentie quibus intelligentie superiores intelligunt se sunt ipsemet intelligentie.

Preterea ait: primus sermo apud me est in corporibus celestibus & cetera. Sensus est: consentiendum est Commentatori facienti duos distinctos ordines de naturis diuersis: quia si esset vnus ordo tantum ut creditur Themistius potest quis existimare aliquod celum pauciorum actionum & vilitus: sicut hoc contingit in animalibus subcelestibus: & aliquod celum plurium actionum & nobilius ut patet de homine: hec de. 630.

Enia. 64. 65. 66. Deus qui omnium rerum est finis suapte natura est eternus: primum celum sempiternitatem acquirit vno motu: alia vero corpora distantiora a primo pluribus motibus obtinent sempiternitatem: alia sunt corpora que sempiterno tempore esse non possunt: que ergo sunt Deo proximiora sunt perfectiora: lucidiora: priora: que vero sunt remotiora: sunt

sunt imperfectiora & ignobiliora: & per hoc terra gescens & imota permanet a primo ente remotissima: sunt & alia corpora que mouentur quidem: eterna tamen esse non possunt: sunt & corpora mota & eterna & pluribus & paucis motibus primum mobile vno tantum motu mouetur.

Est in primis aduertendum quod hec quod iudicio meo non est soluta ex quattuor ordinibus per ostis commentum. 66. quod planete sunt in secundo ordine: & ille qui pauca: motibus diuersitatibus mouetur est perfectior. Neque vera est sententia simpliciter quod non sit ordo nobilitatis in celis secundum situm. Errat quoque sanctus Thomas credens octauam speram duobus motibus moueri cui deseruit Saturnus: Jupiter: & Mars habentes tres motus: Soli deinde dantur duo motus: Quater tres: Mercurio quattuor: Lune quing: non enim saluatur secundum hanc sententiam ordo in recedendo aut appropinquando primo mobili secundum multitudinem aut paucitatem motuum. Quare ordo peroptime saluatur si ea que dicta sunt. 35. ad memoriam reuocent: firmamentum in. 36. milibus annis deficit ab vna reuolutione: Saturnus in 30. Jupiter in. 12. Mars in duobus: & ita ordinate descendendo.

Item obseruandi sunt nouem gradus felicitatis: in simis est hominis: supremus dei qui tantum se comprehendit per essentiam propriam: & celum plures intelligentias intelligens non est ita perfectum sicut paucas comprehendens: & multis actionibus acquiritur vltimus finis equivalentibus vni actioni qua nobilissimus intelligit seipsum. Deus enim ab intelligentiis inferioribus pluribus medijs capitur quod a superioribus: & sicut inter intelligentias est ordo: ita inter orbis eius subiectos quorum primus vna: ceteri pluribus actionibus deo assimilatur.

Sententia 67. 68. 69. 70. 71. Non sine ratione firmamentum tanta stellarum multitudine est ornatum: tum quia excellentius est & perfectius ceteris & omnium primus: tum quod planete superant firmamentum in multitudine motuum: & ab eo superant in multitudine astrorum: ut quod perdit in vno: recuperet in altero: tum quod mouet suo motu alios orbis ergo diuersa debuit habere sidera quibus diuersas planetis insueret virtutes & infunderet operationes.

Circa 67. Arbitratu Commentator Aristoteles loqui secundum babilonicos: cum dicit orbem stellatum esse propinquum primo orbi: vel translatio non est sana: & cum hoc vult celum stellatum moueri pluribus motibus: imo obseruatum est firmamentum moueri ab oriente in occidentem & ab occidentem in orientem: sicut constat firmamentum cum sit primum mobile moueri tantum vno motu simplici: ergo cum vnitatem numerali motu stabit diuersitas in motu: & illud idem quod sentio de firmamento teneo esse verum in planetis.

Circa 68. Saturnus dat frigidum & siccum que faciunt potentiam bene tenendi & male recipiendi: & quia mortificatione sunt iste qualitates & mixtionem impediens ideo oportuit ipsum Saturnum esse valde distantem a loco mixtionis. Jupiter est super bonam dispositionem. Mars super virtutem actiuam: & ita descendendo: verum hec mathematicis relinquatur.

Circa 69. & 70. Quia motus vno in duabus partibus esse non potest: & stelle erraticae moueantur contrario motu primi mobilis motu proprio quod mouebuntur duobus motibus re distinctis: & confirmat: non potest vno motu

re fieri super diuersis poliis: sed planete mouentur super diuersis poliis. 12. metha. 45. ergo. Solutio est. Ad primum hec dicta verificantur: quod motu inferioris planete non ita citto perficitur circulatio perfecta sicut motu superioris: citto. n. pandit defectus inferioris orbis. Ad secundum: requiritur motus leuabatur ut primum varientur poli veri: sed poli imaginarij permanent: vni talis positionis est motus leuabatur ut primum stellae alie partes motu velocius motu tardius moueantur.

Circa 71. Dico primo: potentia motus dicitur ad inclinam ad motum oppositum illi que dat mouens: & si potentia motus celestis addat supra potentiam motoris ille motus est violentus: quod ille motus est tantum secundum naturam mouentis & contra inclinationem mobilis: motus progressiuus aialis est & ab anima & corpore. i. non est ab anima tantum: vel est motus violentus. i. contingeret celo labor: primum motu celi. 100.

Dico secundo. sine corporeis ligamentis: sine raptu & violentia est motus celestis ordo in quantum prima intelligentia intelligit ab intelligentiis medijs: quare orbis stellati effectiue mouet orbis planetarum: & hec est causa quod Commentator dicebat disputatio. 3. dubio. 13. omnes celi mouentur a primo motore: & quod prima intelligentia mouet & proportio finita: non crescit resistantia planete per creatum stelle aut orbis aut per multitudinem stellarum tandem dare aut auferrere motus planete.

Dico tertio. Albertus pius dignus est reprehensione arbitras cuiuslibet orbis spale intelligentia est appropriata: & totali aggregato primo motore: & putas tale aggregatum vno simplici motu moueri: tum quod numerus intelligentiarum est prescise numerus orbium: tum quod tale aggregatum est verisimile vni & vere aial per primam aiaz: tum quod prima intelligentia immediate informaret omnes orbis & eos immediate moueret: & cum habeat maiorem proportionem supra minorem illius velocius moueret: quod maiorem: tum quod cuiuslibet orbis essent vni te due intelligentie secundum esse reale: & cuiuslibet intelligentie sit forma perfectissima erunt orbis constituti in esse vltimo per duas formas substantiales. Quare prescise tenendum est: quod prima intelligentia est vniata primo celo reali: & quod intelligit ab intelligentiis medijs est vniata orbibus planetarum spiritualiter tantum: & mouet immediate primum mobile effectiue & finaliter: planetas mouet effectiue sicut remote.

Dico iterum. finita in duratior: quod forma celi nulla est que sit malis: sed eterno tempore durat celus: & dicitur forma celi non esse oio malis: quod nullam mutationem penitus terminare potest: nec per se: nec per accidens: intellectus autem humanus multas mutationes terminat extrinsece: ut sepe dicitur est annis superioribus.

Summa octaua Secundi de celo.

Olumus modo dice

re. Presenti summa tractatus est de motu: quiete & figura terre: a. 72. vsque in finem libri: & hoc ideo factum est: quia terra erat centrum motus celi. Sententia autem. 72. Terra apud pythagoricos mouebatur circulariter circa medium in quo est ignis: &

re uoluebat fm motu diurnu & faciebat dies & nocte qm motu suo mouebat supra soles & sub sole cui alia terra opponeret motu equali mota: qd opinabatur ppter eclipses solis & lune quas ex opacitate illius terre mote ante soles & lunam dixerunt prouenire: & eclipses prouenientes habitatibus in terra opposita dixerunt prouenire ex motu terre nre: & uoluerunt pdicti pythagorici celu gescere sed pp motu terre id nobis apparere moueri: ignis g erat in medio mundi fm pythagoricos ponetes duas terras oppositas & no querebat rones concordantes apparitjns nostris sanctus Thomas saluat ipso: qz loquebant methaphorice: ignis erat in medio. i. calor solis: terra erat stella: qz erat ca diei & noctis p coparatoez in soles: luna uocabant terram: qz terminus est celoz: sicut terra elementorum.

Sententia. 73. Quis locus medius sit & nobilior & magis cōseruatiu⁹ uilissimo elemēto nō cōueniet: s; igni pp claritatē & uirtutez actiua & subtilitatez pfectissimo elemēto cōcedi d; locus medius.

Sententia. 74. Ignis local in medio s; uirtute nō fm magnitudine: & aduicit Auer. in aīali magno mediū fm subūtiāz & pūmū est supra & cōtinēs & sibi nō deficit uirt⁹ quā diffundat vsq; in centrū eius: in aīali paruo nobilib; simuz membrū est in medio: ut melius possit influere super toto: & uī cōmodius ueri possit ac defendēdi per circūstantiuz membrōz tutelam ab extrinsecis occurrentijs: & sūt melius cor declinare ad superiora q̄ inferiora: ad dextrum q̄ sinistrū: & ad ante magis q̄ ad post.

Sententia. 75. Dicebant antiq; distantiam terre a medio nō p̄hibere uisioez medietatis celi: tū qz terra erat insensibilis respectu quātūtatē celi: tū illa distātia a cetro erat insensibilis respectu distātie ipsi⁹ a celo: est aut apud mathematicos pbatū qz existēs in parte p̄pinq̄uoz celi: lo minus medietate uideret: & pp hoc cōcludūt astro nomi terraz esse centrū oīum orbū: cū orizon noster diuidens partem celi uisam a parte celi non uisa trāseat fere per centrū mundi: & hec est causa ut super orizontem in qualibet habitatione terre medietatem celi uideamus.

Digressio.

Dubitatur utrum oculus ubiq; existat uideat medietatez celi: & ut q nō: qz oculus existēs in ualle nō pōt uiderē nisi modicaz celi portione: ut sic: qz orizon diuidēs partē celi uisaz a parte nō uisā diuidit celuz in duas partes equales ergo oculus cuius est talis orizon uidet medietatē celi. Pro expeditōe difficultatis dico primo apud astronomos orizon diuidit in celo hemisperiū superius ab inferiori: qz respectu eiusdem in eodez loco existentis nō uariatur: apud perspectiuos orizon dicitur circulus imaginatus in celo diuidens partē celi uisam a non uisā qui respectu eiusdem in eodem loco existētis ppter difformitatē mediū uariari pōt: & uolo loqui in p̄sentiarum ac si terra eēt perfecte spherica sine uallibus & montibus. Dico secūdo: uisio sit sub pyramide cuius conus est in oculo & basis in re uisā ad quam uisionem causandam satisfacit angulus acutus: non obtusus propter eius magnitudinē: nō contingēt ppter eius paruitatem: nō rectus: quia

nō possunt linee p aliquod foramen ad intra p funde protrahi quin in cōcurfu earū causent angulū acutū. Dico tertio: nullus vnica uisione pōt uiderē medietatem celi: imo nec quartaz partē: quia si uisio fieret sub angulo recto precise uideret quarta pars celi: qz si sit pyramis cuius conus sit angulus circuli tūc basis illius pyramidis erit quarta pars circuli: sed constat uisionem fieri sub angulo acuto minore recto: ergo. Dico quarto: oculus existens in centro terre diuise in duas medietates & vna medietate amota precise intueretur medietatē celi circūuoluendo se: & pluribus uisionibus: talis. n. uideret de celo s; arcū resecatum a diametro mūdi: & talis arcus ē recte medietas celi. Dico quinto: oculus existens in sup̄ficie terre: terra existente perfecte spherica nō uidet medietatem celi precise: qz talis oculus solum uidet de celo fm arcū resecatū a linea p̄ingente terraz in sup̄ficie terre: ubi est ille oculus: tū talis modicū min⁹ uidet q̄ medietatē celi: quare &c.

Sententia. 76. Ceteres dixerūt terram rectilineam: qz sol oriens & occidens habet de cōsione fm lineā rectam: que quidē de cūo sit a terra: & figura recta actissima ē motui. Sed eozū ratio inualida ē: nāz qz terra uideatur a sole portiones fm rectū abscondere: nō ideo euenit: quia terra sit timpanilis figure: sed quia sol nimis distat: propter quā quidem distantiā portio circularis a sole abscessa uidetur recta: nam pars circuli a lōge uisa apparet recta: ut medja circūferentia esse linea recta: q̄stomagis magni circuli pars a longe cōspecta apparet recta: distantiā ergo causa erat erroris. Constat. n. qz terra est rotunda a septentrione in austrū: nā stelle q̄ incipiūt ambulanti apparere si terra eēt plana eodem nūq; occultarent eadem.

Snia. 77. Difficultas dīderata stat in hoc: quo modo tota terra existēs grauisissima nō cadit: cū uideamus qualibet partē terre descendere si non detineatur.

Snia. 78. 79. 80. Quidā dixerunt terram quiete ppter eius infinitā profunditatem deorsum. Aliqui dicebāt terram aquis supernatante: contra quos inuehit philosophus querēs a quo substat aqua. Itē aqua ē supra terrā naturaliter: cui sit minus grauis terra. Itē tota terra ergo & ptes ei⁹ natat: idē. n. ē iudiciū totius & ptes. Qui exacte uult ingere ueritatē d; p̄pletā & sufficientē ex p̄p̄is p̄cūijs inuestigare rei cognitionē.

Snia. 81. 82. Aliqui dixerūt terrā eē latā & sua latitudine sup aerem detineri ne deorsus cadat: & multis nitebantur rationibus. Pr̄io: qz latitudo terre prohibet ne ipsa aerē subtilē existentem diuidat. Secūdo: quia per latitudinē suam terra uel hemeter uētis resistit: ne eoz flatu deorsum agatur. Tertio: quia sicut aer in clepsydriis obturato sup̄iori foramine aq̄ impositis nō hz locum in quē recipiat ergo clepsydra non erit: neq; p̄mittit aquam subire: ita neq; aer terre subidēs locum hz in quē recipiat si p̄ terram suo motu ipsū diuidēt a suo dimoueat loco: quare terra in loco suo manet imobilis: sed si iste ratiōes eēt efficaces: propter easdē si terra ponatur eē spherica: manēt in suo loco ab aere sustentata: qd falsum ē: nō. n. in suo loco geta manet: quia ab aere sustentetur ne cadat: s; quia ē in suo loco naturali: nō potuit ergo latitudo terre causa eē quietis terre sup aerem compressuz & constrictuz terra: quia

qz terra magis est cā cōstrictōis aeris per suam magnitudinem & longitudinē q̄ latitudinē: & cū solū minimū aeris sit qd cōstringi non possit: cōstringet a terra aer: & ita mouebit a terra a loco suo: quare si aer & aqua habeant a terra talem cōstrictionē: in ipis utiq; mouebit terra: & si aer & aqua sint in fine cōstrictionis & ponat terra in ipis: nō poterit terra aque & aeri adequari: cum non sit corpus addens sup terram: hoc aut est impossibile: ut aer scilicet & aq̄ sint in fine cōstrictionis.

Sententia. 83. 84. oē corpus nāle rectarū dimensionū debet hēre motuz nālem & getem nālem: & cōsideret hęc uirtutes cor pus simplex nō mouet motu locali nāliter neq; uolenter ergo non mouet: que nō pōt tenere alio fundamento: nisi qz omnis motus simplex localis nālis est aut uolentus. Rursus corpus rectarū dimensionū est qd sibi motū rectū determinat: cui mor⁹ naturalis & uolēt⁹ cōcedit: sicut quies uolēta & nālis: uñ sicut duobus motibus motus nālis ignis cōtrariat: vni nāli & alteri uolēto: ita quies nālis duab⁹ quietibus aduersat: vni nāli & alteri uolente.

Sententia. 85. 86. 87. 88. 89. Quia terra non potuit moueri ad circūferentiā nāliter: nō fuit necessariū qz nāli quieteret in medio: ex nulla. n. parte potuisset impedire aer ascēsum terre: si ascēsus fuisset motus nālis terre. Itē elemēta apud Empedocle aliqui fuerūt cōgregata & per litē inceperūt disgregari: tamen tunc non erat reuolutio. Amplius giratio celi nō impedit partes terre moueri ad medium ergo tota terra quietescit naturaliter in medio. Rursus: leuia qz leuia sunt recedunt a medio ergo grauia quia grauia sunt tendunt ad mediū. Noluit igitur Empedocles terrā quietescere ppter uolētē celi circūgirationē: quia terre nō cōcedit spatū tēporis quo deorsum cadat: & cadere si nata sit: p̄inde atq; aqua in uase uelocissima paerem circūfacto cōtenta: nō effundit ppter uolētē uasis circūgirationē. Contra: si terra habeat aliquē motum: ille uel est nālis uel uolētus: ualeat ista cōsequētia terre non cōceditur motus naturalis ergo neq; uolentus: ergo terra nullatenus moueretur: ergo non quietesceret: nāz quietescere est non moueri quādo: ubi & quō q̄c̄ pōt moueri. Et si terra fertur natura ad mediū ergo & natura quietescit in medio: tunc sic: motus ad mediū non est uolētus ergo quies in medio nō ē uolēta: ergo circūgiratio celi nō ē cā getis terre: cū ergo nullus sit ali⁹ assignāndus locus terre: q̄ centrū mūdi: in medio terre erit nata quietescere. Itē si terra uolēter tēdat ad mediū & q̄seat i medio igit ad aliquē aliū locū nā fertur: in quo quietescat fm naturam: aut id erit in loco sursum: aut i loco deorsus: si in loco sursum ergo sicut aer in nostro hemisperio existēs nō p̄hibet re: nāliū latōne nāle sursum: ita neq; aer sub nro existēs hemisperio p̄hibet motū naturalē corpus sursum: p̄siles. n. cāe p̄similiū sunt effectū g nō p̄hibebit aer terrā i altero hemisperio sursum moueri: cū ita moueri nata sit: ḡ nō q̄seat i medio pp circūgiratoez. Itē atē q̄ p̄ litē segregata eēt elemēta: n̄ erat celoz circūgiratio ḡ tūc n̄ q̄uit terra pp uolētē celi circūgirationē: & tūc q̄uit: nā tunc nullus erat mor⁹: ergo getis eius erat altera causa: quare & eadem nunc quietis terre causa erit: cōsimileo. n. effectus a similibus sunt causis. Rursus: si uelox celi circūgiratio terrā impediret ne deorsus caderet:

simili rōne & qd̄cūq; graue impediret a celi circūgiratione: ne deorsus caderet: at cōspiciunt grauis oīa deorsus tendere ergo circūgiratio celi nō impedit casum grauiū deorsus ergo neq; terre. Amplius ignis fertur natura sursum & nō pp celi circūgirationē ergo & terra deorsus ergo circūgiratio celi nō facit ut unū sit graue & alterū leue: sed fm nām unūq; qz corpus naturalū ut graue sit aut leue determinatū est.

Sententia. 90. 91. 92. 93. 94. 95. Creditur ab omni parte equaliter distare a celi extremo & circūferentia & ipsaz ppter hanc equidistantiam quāsi equalibratā eiusdēq; ponderis gescere in medio: qz nō est maior ratio cur potius ad unā partē celi ferat q̄ ad aliaz. Contra: si ignis esset in medio equidistans ab extremis maneret imotus: hoc aut est falsuz ergo & id ex quo sequit. Itē ptes terre natura feruntur ad mediū ergo & tota terra. Similiter extremū aque locus est nālis partū terre ergo & totius: ergo in concauo aque terra quietescit fm naturam ergo nō ppter equidistantiā ab extremis celi. Itē: ignis natura quietescit in summo: ergo tota terra quietescit in medio mundi: est. n. assignandus aliqs naturalis locus in quo suapte natura sit nata gescere terra. Itē si sit capillus unisozmis uirtutis & equaliter tensus: nō est maior ratio qz rumpat in vna pte potius q̄ in alia: aut igit in oibus partib⁹ suis rumpet: aut in nullis: in oibus aut rumpi ē impossibile: ergo nō distrūpet: qd falsuz est ergo illa argumētandi ratio inefficax est & modo p̄dicto cōfutata: resellit scdo: sit aīal multuz esuriens: pariter & eque sitiens equidistans a cibo & potu: nō est maior ratio quare p̄t⁹ moueat ad cibuz q̄ ad potū: qz eque esurit & sīt: aut igit simul mouebitur ad utrūq; aut ad neutrum: ad utrūq; simul moueri est impossibile: ergo ad neutruz mouebit: ergo inter famē & sītē peribit: nō cōcludit hęc illatio ergo ratio Anaximendri de similitudine & equidistantia nihil colligit. Rursus p̄fatus p̄hs incōuenienter ingrit causam getis terre in medio: ante q̄ inquisuerit causaz motus eius ad mediū: hęc ergo opinio erat minus falsa alijs: qz ponebat terrā habere motuz naturalem ad mediū & quietē uolētā: alie & getē asserbant uolētā: pariter & motū.

Circa. 91. Contētio ē inter Themistiū & Auerrotem: putauit Themistiū dictionē hęc nō esse fm rem: & uoluit ignem nō gescere in medio ppter equalitatē declinatōis: qz semp ad circūferentiaz mouebat: Auerrois sentit p̄dictā cōtradictionē esse fm rez hoc fundamēto: qz si terra quietescit in medio nō ex natura sua sed ppter equalitatem declinatōis ergo qd̄cūq; positū in medio quātūcūq; esset natū moueri a medio gescet in medio ppter equalitatem declinatōis: & si terra gescet ppter talē equalitatem: gescet uolenter ergo ptes terre nō existētes in uero medio deberent tendere sursum.

Circa. 92. In primis est aduertēdus: si mediuz eēt cā getis terre in medio pp scilz equalitatez declinatōis a celo: terra extra medium ad medium non moueretur: quia cum causa motus sit exutus a medio: nō mouebit terra ad medium sed a medio: constat aut qz terra mouet ad mediū nō inquantum illud est mediū terre: sed quatenus est medium mūdi & grauitatis: ergo causa quietis terre in medio nō est equalitas declinatōis. Itē scienduz: corpora quanto magis fuerint p̄p̄nqua loco ad quē mouentur Tibe. sup celo & mūdo. Z

tanto magis vigo:af eoz motus: et colligit palam lo-
cuz mouere elementu formaliter et finaliter et aliquo
modo effectiue sed no pprie effectiue. 4. phisicoru.
14. 35. 4. celi. 25. causa in motu naturali est ca in gete
naturali ergo cuz esse in loco naturali sit causa getis
naturalis: esse extra locu erit ca finalis motus natu-
ralis: dixi effectiue improprie: qz locus h3 virtutem
cōseruatiuā nō pductiuaz locati: et ratio Aristotelis
primo celi. 79. nō fundat sup attractōe grauiū a cen-
tro eodē sed super naturali inclinatioe mobiliū in idē
centru. Item obseruandū: Alexander credidit aliā
esse causā getis terre in medio: aliaz motus ad me-
diū. Cōmētator: sentit eandē esse cām motū et getis
terre in medio: et natura grauitatis in terra ad Ale-
xandru sequebat terram extra mediū nō necessario
moueri ad mediū sublato omni impedimēto: ad Auer-
roim totuz oppositū sequebat. Coluit itē Themisti⁹
causāz motus terre ad mediū esse exitum eius a me-
dio: et causāz quietis esse ipsuz mediū: qz prioz esse-
ctiū debent esse cause cōtrarie. Cōmētator: eidem
cause cuz h3 dispositionib⁹ attribuit motū et getē:
et colligit palam grauitatē et leuitatē habere duo offi-
cia: vnū est mouere mobile ad locū naturalem: aliud
est cōseruare mobile in loco naturali si fuerit intra: et
in exercēdo quodlibet istoz officioz grauitas et leui-
tas merentur dici vel qualitates actuales: vel forme
substantiales actuales: et fatoz elementa media ex-
tra locuz naturales habere grauitatē et grauitare: in
loco aut naturali habere grauitatē et nō grauitare: si
enī talia elementa grauitarent in spertis pprijs nul-
la in aqua esset possibilis natatio: nec nos viuere in
aere possemus. Postremo ex hoc cōmento colligit
ista ppositio: elementuz mouet a se et ab intrinseco: qz
causa quietis terre et motus eius est natura grauita-
tis in terra: et infra. 104. motus terre ad centrū est a
forma terre: et 4. celi. 25. 40. 3. phisicor. 28. elemen-
ta ad loca naturalia mouent ex se: sed ad loca opposi-
ta locis naturalib⁹ ab alijs: sed cum hac ppositione
stat veritas istius: elementa mouētur ex se per acci-
dens et nō per se pprie: vt pbat Aristoteles. 3. phis-
icor. 28. 29. vnde. 3. phisicor. 31. corpora simplicia
carentia aīab⁹ nō mouent ex se sed ex extrinseco. et 5.
phisicor. 18. elemēta nō mouent se in loco nisi p acci-
dens: et 3. celi. 28. 4. celi. 22. 25. determinat Cōmē-
tator: elementa nō moueri ex se in rei veritate sed ex
extrinseco.

Circa. 93. Aduertēdū ē primo: si grauitas ē for-
ma terre mouēs ipsaz ad locū terre et fa-
ciens ipsaz qescere in medio loco suo nāli: tūc graui-
tas mouet principālī et nō instrumētālī: quare graui-
tas erit forma substantialis grauis: et huic snie fauet
Cōmētator: 2. de aīa. 108. graue et leue sunt in p̄dica-
mento substantie: et 4. celi. 20. in fine ipossibile est po-
nere grauitatē et leuitatē sub accidēte: et 4. celi p̄tio
et scdo hoc idēz colligit. Et si qspiaz dicat. Cōtra. 4.
celi. 27. dicit Auerrois: graue et leue esse in capitulo
relatiōis: et 5. methaphysice. 18. graue et leue nume-
rantur in accidētib⁹ quātitatē scda intentione: sunt
enī qualitates nāles: s3 locant sub accidētib⁹ quātī-
tatis. Solutio hui⁹ difficultatī habebit. 4. celi p̄tio.
Item sciēdū est: si duo motores equalis potentie vni
mobili gescerent applicarent: et vnus vellet illud p̄ser-
uare in tali loco: alius mouere: teneo qz cōseruaret:
non tamen possent illud mouere ad partes opposi-
tas. Amplius si vni subiecto nec calido nec frigido

duo agentia eque potētia applicarent quozū vnū ca-
lesceret: aliud infrigidaret: tale subiectū nec infrigi-
daret: nec calesceret: qz igit celū maioris ē virtutis
terra: ad circūferētiā terre mouebit: cum ipsa in me-
dio violenter quiescat.

Circa. 94. Potētia declinationis que ē in terra
videt fortior qz retēto partiū terre. 1. si
terra quiesceret in medio pp scilz equalitatē declina-
tionis: tūc nō esset quies terre fortior virtute celi: s3
si terra quiescat in medio: qz sit sūme grauis: tūc qz
terre fortior est virtute celi. 5. capto de substantia or-
bis. Cā aut grauitatis terre est qz est i maxima distā-
tia a motu celi: nō qz distantia sit cā sūme vict⁹ i
tanta distantia: et h3 terra sit elementū grauissimū: nō
tamē est terra primo frigida.

Circa. 95. Quia rō Aristotelis et Auerrois sta-
bat in hoc: terra posita in medio nō rari-
ficabatur ergo nō stabat in medio ppter equalitatēz
declinatiōis: qz cōsequētia p̄babat p ea q in igne ap-
parent: insurgit Themisti⁹ debilitādo rōem Aristo-
telis dicēs corpus positū in medio nō posse equali-
rarificari et transferri: rō est: qz mouebit ad partē celi
vbi magis cōseruaret: et dato qz non transferreretur
nō sequit vt nō rarificaret: et dato qz rarificaret: rari-
ficari tū nō faceret vt staret in medio. Cōtra Themis-
tiū Auerrois p̄tio dicit nō eē dādā cām que non sit
natura causati: neqz abscondat: si abscondat causatū
ergo eē extra mediū nō potuit eē cā motus terre ad
mediū. Dicit scdo Aristotelē posuisse impossibilita-
tē in raritate: itaqz h3 nō valeat: terra nō rarificat er-
go nō stat in medio ppter equalitatē declinatiōis:
qz sumas ignis sūme rarus in medio: ipse nō rarefiet
tū stabit in medio ppter equalitatē declinatiōis: ta-
men valet hec illatio: hoc nō p̄t rare fieri ergo nō
stat in medio ppter equalitatē declinatiōis: sicut nō
valet: nō ē generatio ergo nō est alteratio: tū valet:
nō p̄t eē generatio ergo nō est alteratio: p̄tio de ge-
neratione p̄tio. Amplius illa opinio habebat conce-
dere terrā rare fieri nisi posuisset cām quietis terre i
medio esse equalitatē declinatiōis: et cōsimilitudinē
circūferētie: hec de opinioibus veterū.

Sententia. 96. 97. 98. Terra nō mouetur
circulariter in medio circa po-
lū reuoluta: qz nec h3 nām: nec violēter moueri pos-
set. Item sol et astra i eadē parte semp oziri vident er-
go terra nō mouet circūl. Item partes terre sūt et to-
ta terra nāliūter mouet ad mediū ergo nā nō circūfer-
tur in medio. nā vnus corporis simplicis tm ē vn⁹
motus natura simplex.

Est primitus sciēdū: si fuit orbis medi⁹ reall acce-
ptus sup quē reuoluit terra: tunc illud fuit cō-
cauū aeris et aque in quo cōtinet terra: si fuit orbis
imaginatioe acceptus: tūc terra describebat motū
circa talē orbē qui erat mediū. Propterea aduertē-
da est hec cōsequētia: terra mouet circulariter ergo
violēter que nō tenet nisi de motu simplici circulari:
et h3 partes ignis sursum ascēdant nāliūter: nō tamen
segf ignē moueri circūl violēter: et hoc qz talis mo-
tus nō est simplex p̄tio celi. 10. et ex hoc loco palā col-
ligitur oēm motū simplicē localē aut nālem aut vto-
lentū. In sup cōsiderandū ē: in motib⁹ planetarū ap-
paret diuersitas in lōgitudine: qz planete nō equali-
pcurrūt zodiacū: et in latitudine: qz nō semp planeta
equidistat a polis imobilib⁹: orbis aut stellatus ha-
bet tm vnū motū: ergo si Auerrois dicit explicite fir-
mamētū

māmentum tm habere vnū motū: ab oriente videlz
in occidentē: ipsumqz moueri motu accessus et recessus
stabit opinio nra de motib⁹ planetarū: qz cū vni-
tate motus numerali stat diuersitas motus: sed cō-
mento. 97. et supra. 69. fatet orbē stellatū hēre tantū
vnū motū: et 12. methaphysice. 47. cōcedit motum
quē hispani vocāt p̄cessus et reuersionēz ergo in fir-
mamento cū vnitatē motus stat diuersitas ergo nō
sunt multiplicādi mot⁹ reipsa distincti in planetis p-
pter diuersitates ab oriēte in occidentē et ab occidentē
in orientem. Ampli⁹ tales in firmamēto diuersitates
oculata fide cōspiciunt et cognoscunt quas quidem
Auerrois vidit ergo opz iuenire modū saluādū tales
diuersitates: que saluari nullaten⁹ possunt: nisi affir-
mes qz cū vnitatē motus numerali stat diuersitas mo-
tus: ergo. Postremo aduertendū ē: ratio Aristotelis
ē ista: si terra circūl mouent ab oriēte in occidentē
vel ecōtra: sol post. 365. dies ad idē p̄ctū zodiaci nō
reuerteret respectu eiusdē ciuitatis: qz tunc illa ciui-
tas eēt facta orientalis vel occidentalis: neqz p̄t
dici qz terra eque uelociter circuat cū primo mobili:
qz sic semp eēt dies: vel nox semp eēt eidez ciuitati:
neqz est dicēdū aggregatū ex terra et mari volui cir-
culo et celū qescere. Ampli⁹ eadē ciuitas semp equa-
liter distat ab oriēte vel ab occidentē vel a meridie v-
l a septētride: polus. n. arcticus eidez ciuitati semp ap-
paret equali eleuatus sup ozis dē vni⁹ ciuitatis: hec
nō essent possibilis si terra moueret circulariter.

Sententia. 99. Inducit p̄s qōnem: quan-
do terra est in medio sic qz idēz
est reipsa centrū terre et totū mūdū: vtrūqz terre et
grauia moueant ad centrū: qz ipm sit centrum terre
vel quaten⁹ est centrū vniuersi. Item videt qz mouentur
ad centrū vt est centrū vniuersi et nō vt est centrū ter-
re nisi h3 accidens: qz accidit idē esse centrū terre et
vniuersi: si. n. tota terra itelligeret trāslata in concā-
uum celi cū centro suo: grauia ad eius centrū nō tēde-
rent: sed ad centrū mūdū: quoniam tota terra et partes
terre ad centrū vniuersi mouerēt. Descēdūt ergo gra-
uia ad centrū: qz ille ē locus deorsuz: nō qz ibi sit ter-
ra: et ascēdit ignis ad cōcauū lune: etiaz ibi nō esset
ignis: et hec est causa qz Cōmētator dicit. 4. celi
23. elementa mouentur ad simile quod est locus: nō
autem ad simile quod est totum. Contra maior est
similitudo ignis ad ignem qz ad celum ergo mouet
ignis sursum propter elementum ignis sursum exi-
stens cum quo conuenit. Solutio est: similitudo loci
intelligit non absolute: sed quia in tanta vel tāta vi-
stantia vel propinquitate ab orbē tantum est possibi-
lis cōseruatio elementozū.

Sententia. 100. 101. omnia grauia tendūt
ad centrū: quia grauia ex qua-
cūqz celi pte et quocunqz spatio moueant: semp ca-
dunt ad angulos rectos respectu supficiet vel linee
contingentis supficiem terre: conuenient enim om-
nes linee in centro p quas quidem grauia mouent
deorsum ergo omnia grauia ad vnum tendunt me-
dium totius mundi et terre. Item non circūferēt ter-
ra: nam si graue sursum p̄ociat h3 lineam rectam et
h3 eandem cadat: cadet in eundem p̄orsus locum
a quo sursum protectum est: et ne aliquis dicat hoc
euenire propter tarditatē motus terre subiungit
philosoph⁹ qz hoc idē accidit si i finitū sursum p̄cia-
tur g nullatenus terra mouet. Quare terra est in me-
dio mundi semp quiescens: et ita quies terre ex

descensu grauium sursum p̄iectoz in eundē locuz
vnde discedebant facile p̄cipit. Cū est aduertēdū
h3 terra nō possit esse in medio mūdū quo ad centrum
magnitudinis ei⁹: et hoc ne tota terra sit ags coopta:
opozteret. n. tunc vnaz eius medietatē esse versus
nostrū hemisperiū: aliaz versus aliud: tamen p̄t ter-
ra esse in medio mundi quo ad centrū grauitatis: qz
possibile ē qz versus nostrū hemisperiū supra mediū
mūdū sit p̄ tāte grauitatis sicut in alio hemisperio.

Digressio.

Dubitatur vtrū terra h3 se totā moueat:
videt qz sic: tuz qz centrūz gra-
uitatis terre cōtinue variat: cū cōtinue a sole aliqua
pars terre calescat et leue fiat ergo mouebit dōec cen-
trum grauitatis eius sit centrū mūdū. Tum qz nulla
pars terre in centro est ergo neqz tota terra: totū. n.
sue ptes: primo phisicor. 17. a centro. n. medietas.
Tum qz si esset coopta ags tota ipsa esset nāli situata
et mediū magnitudis ei⁹ eēt mediū mūdū: s3 nūc ē ita
nāliūter situata sicut tunc esset ergo mediū magnitudi-
nis terre est mediū mundi. Ad oppositū est Aristote-
les. Pro expeditōe difficultatis dico primo. Terra
et aqua magis sunt in loco per centrū qz per circūse-
rentiaz: ignis et aer magis p circūferētiā qz per cen-
trū: elementa nāqz grauia recedunt a circūferētia
ad quā qdem elemēta leuis tendunt. Dico scdo: ter-
ra nāli⁹ locaret si centrū magnitudinis et grauitatis
eius esset mediū mūdū qz si mediū grauitatis eius
esset centrū mūdū punctualit⁹: qz si eēt extra. Dico ter-
tio: aggregatū ex terra et aqua est nāliūter locatū: qz
semp centrū grauitatis illius aggregati ē centrū mū-
di: tale. n. aggregatū est grauissimū et nō ipedit ergo
mouet donec centrū grauitatis eius sit centrū mūdū.
Dico quarto: Allicuius totius quelibet pars est vto-
lenter locata h3 certa diuisione: et h3 aliā ē quelibet
pars nāliūter locata: qz tale aggregatūz si diuidat h3
portiones spere: quelibet ps violenter locat: si h3 ori-
bes se inuicēz includentes quelibet est h3 natura lo-
cata: qz cuiuslibet p̄tis centrū grauitatis est medium
mūdū. Dico postremo: qz nulla est pars terre centra-
lis qn fiat circūferentialis: et qz non p̄t addi vni p̄ti
terre aliqd: et ab altera demī aliqd: nisi centrū variēt
et qz ad variationē centri mouet tota terra: ideo p̄clu-
do terraz h3 se totā moueri: imaginor. n. centrū gra-
uitatis p̄tite terrā in duas ptes eque graues: veluti
duo pondera in eglibri: ergo facta variatione in vna
pte mouet terra: neqz valet rāsiō cōis qz aer v-
l aqua resistūt: qz pono qz sit paritas in ceteris a terra. Ad
auctoritates dico primo terraz dictā esse stabilez quā
vij mouere nō possunt: qz terra nō ascēdit: neqz de-
scendit. Dico iterū ad sempiternā getē terre suffice-
re totū aggregatū ex terra et aqua in eodē loco pma-
nere et principalius terra: p̄ditio aut huiusmodi mo-
tus talis est: h3 qz centrūz grauitatis terre respicit
mundi: quare et.

Sententia. 102. 103. Terra h3 nām gescit
i medio: sicut. n. ignis nāliūter
mouet a medio: ita terra si extra ppriuz locū fuerit ex
omni pte ad locum suū mouebit scilicet ad mediū:
neqz vnqz aliqua terre pars quātūcūqz parua mo-
uebit a medio nisi violēter: quare a fortiori nec tota
terra a medio mouebit ergo terra quiescit i medio:
nō. n. p̄t a medio natura moueri: cum ad mediū na-
Tibe. sup celo et mūdo. L 2

tura moueat: et vnus corporis simplicis tantu vnus sit natura motus simplex: et motu contrarior: si vnus alicui natura conuenit: alter eidem preter naturam conueniet. Motus aut a medio et ad medium contrarij sunt: et motus ad medium est naturalis terre ergo reliquos erit violentus: ergo terra h3 natura in medio qesit. Itē Astronomi astroz motum et nam p terraz iudicantes supponunt terraz in medio qesere ergo terra in medio quiete. Et primitus aduertendum: esse medium motus circularis est ca cōseruans quietē terre: terra. n. nō est generata sim totuz: et qz locus pseruat locatū et nō efficit: ideo dicitur causa finalis et pseruans: nō aut efficiens pprie. Rursus sciēdus est: si debent apperentie saluari que sensu cōprehendunt: necesse est vt terra sit locata in medio: et equaliter distet ab oī pte celi: qz si nō esset in medio magis appropinquaret pti orientali vel occidentali ergo quādo sol et alie stelle essent in illa pte essent terre proximiores ergo viderent maiores cōtra sensuz: qz tam oriētū qz occidēti equalis magnitudis vident remota medij nō debita dispositōe. Preterea: si terra nō est in medio mūdī pōt imaginari tripliciter ab eo recedere: vlt qz extra axim ab vtroqz polo: egdistans: vlt in axe vni polo: vicinior: vel neqz in axe: neqz polis egdistans: si def primus modus colligit qz orizon non diuidet sperā in duas ptes equales: si assignet secundus et tertius stelle nō apperent eiusdē quātittatis: et qz stella in occidente videret maior: et qz nō esset equale tempus ab oriente in meridiē et a meridiē in occasuz: si def secundus nō videret celi medietates: nō haberet egnoctū: stella in oriente videret maior. Itē si terra esset extra medium non semp eclipses lunares continerent luminariū oppositis: id est qn ē oppositio lune et solis: hec sequella sic deducatur: pingat celū. a. b. c. cuius. d. sit mediu a quo terra remota sit in puncto. e. sole vero existente in. a. vmbra terre in. b. proiectet: quā cuz luna ingrediet eclipsat: sed notū est lunam et solem nō esse eo casu oppositos: cum punctus oppositus loco solis sit. c. vt demonstrat linea. a. d. c. ergo luna non opposita soli eclipsim patiet quod est cōtra experientiam.

Sententia. 104. 105. Terra spherica h3 figuraz: oēs ptes terre ob nālem gravitatē mouent ad mediu: et maior in inferiorē descendit ptem: aut ptem ei inferiorē subiectam pellit: modo nō sit impedimentū: quousqz in rotūdā formaz reducta: elevationē et pminentia relinquat et extreme ptes oēs a centro egdistent: ergo ipsa ē spherica: est. n. corpus sphericū solidū corpus vnica superficie extrema cōtētū: in cuius medio punctus est a quo oēs linee ad circūdantē superficiem educte sunt equales: et oportet intelligere pdictā rationē ac si posituz esset terrā fuisse denuo generatā cōcurrentibus vndiqz ptiū terre versus medium sicut antiq nāles posuerūt: illi tū crediderunt motū ptiū terre versus mediu causari ex violentia giratōis celi: et hoc nō fuit rectū: cū palaz sit ipsaz terrā nā moueri ad mediu.

Auerrois primo dicit: figura eius est rotunda spherica necessaria. i. orbiculari re ē corp⁹ pntū superficie cōcaua et cōuexa: sphericuz cōtinet vna tm pprie loquēdo: ē rotūdū qd tēdit ad sphericitatē: vt pomū. Quare celi et elemēta alia a terra sunt orbicularia: terra ē solidū corp⁹ vlt sphericū vlt rotūdū: hec tū vocabula sepe pfundunt. Item ait: possibile ē vt terra dicat grauis i actu cū fuerit extra

mediū: et in potētia cū fuerit i medio. i. grauitas i terra locata in medio est in potētia: qz actu non mouet: dicit tū ibi esse actu: quatenus cōseruat. Itē vngt partes maiores ex oibus partibus cōstringūt minorem et non dimittunt eas expandi neqz exire a medio: cū equalit expellant ab oibus partib⁹. i. cū ptes terre nāliter petant centrū: et non sit possibile qd oēs existant in centro: tunc motu earum a grauitate i circulū disponunt: vt melius centro appropimēt h3 qd possunt: et hoc cōfirmat casus grauiū super superficie terre ad equales angulos: si. n. terra eēt fluxibilis: veluti aqua: tūc ipsa vndiqz distaret equalit a suo centro quātum ad superficiē exteriorē: sed nūc equaliter non distat: ppter. n. siccitatē vna detinet aliam. Rursus ait: oia elementa prius fuerūt in hyle cōi in potentia. i. dicunt forme oēs sublunares esse in hyle cōmunt in potentia: qz omnes tales forme vlt inchoate in mā inchoatiōe vlt: que quidē inchoatio vltis est potentia radicalis et absoluta materie a qua denominatur mā nāliter potēs suscipere formas. Preterea inqt: et hemistius aut reprehēdit Aristotelē i hac doctrina: qz accepit i ea impossibile: scilz qz terra et mūdus sunt generati et. Sensus est: snia Themistij stabat in hoc: errat Aristoteles probans terrā eē sphericam accipiens antecēdēs impossibile: terrā videlicet eē factā: dicit Auerrois illud eē suppositū tāquā falsum possibile: nō tanqz impossibile: terra nāqz non est generata sim totū. 2. de generatione. 37. h3 aut admittere casus falsos vt videat quid sequat ex positio ne falsa: et ita siue terra sit generata siue non: tū mot⁹ equalit ad mediu cā est figure spherice. Postremo ait multotiens. n. dicit qz motus circularis est prior nā oibus motibus: qui si imaginatus fuerit non eē abscondet quilibet motus et. Sensus ē: ordo reruz expositit vt sublato priori remoueat posterius: et non econtra: et hec dispositio cōis est eternis et non eternis: ppter aut est in generabilibus vt remoto posteriori non tollatur prius: qz in generabilibus pri⁹ nā stat quoqz esse prius tempore. Cōtra: celū nō eē isert deū nō esse. Solutio: id intelligendū est non eē ppter rōnem prioritatis et posterioritatis h3 ppter de nominatas a prioritate et posterioritate: vlt celū non esse vt celū est quid posterius nō isert deū non esse vt deus est quid pri⁹: quare ordo rei expositit vt sublato priori tollatur posterius et positio posteriori pot natur prius: et propter hoc qd tollat posterius non oporteat tolli prius.

Sententia. 106. 107. 108. posset terre ex parte nostri hemisperij tanta quantitas adiūgi terre qz impediretur sphericitas terre: et mediu terre non existeret mediu mundi: et tunc vel terra nō quiesceret in medio: vel si quiesceret eēt non in medio existens: etiā nunc quando est in medio esset nata moueri: sed vult Aristoteles totaz terram et partes nāliter tēdere ad centrum: qz grauitas maior ipellit minorē: et cū grauitas sit pncipiū qescedi deorsuz ergo ipsa erit pncipiū mouēdi deorsuz: et qz tali motu nāli terra acqrit figurā sphericā: cōmuntur terrā eē nāli spherica: nō tū ita qz terra determinet sibi terra figurā sphericā h3 nām. Cōtra: superficies cōcaua aque ē locus nālis terre ergo terra ad illā superficie moueri d3. Solutio ē: terra magis ē in loco p centrū qz p circūferentiā. Rursus sit. A. vna portio terre discōmua posita in superficie aque infra quā sit terra totalit pforata vsqz ad aliū hemisperiū: qn pti

Digressio.

ma medieta. A. incipiet tāgere cētrū mūdī: ipsa icipiet moueri sursum versus aliū hemisperiū recedendo a cētro mūdī: tū centrū mūdī est loc⁹ nālis illius pte medietatis: cū idē sit loc⁹ nālis tot⁹ et pti: ergo. Solutio est: fateor aliquā pte. A. nāliter moueri sursum recedēdo a cētro nō per se: sed p accidēs ad motū tot⁹: pars. n. ptiua totū nō appetit vt mediu eius sit mediu mūdī h3 vt mediu tot⁹ sit mediu mundi: ppter a p accidēs mouet pars. A. sursum qn tot⁹ tū. A. tēdit deorsum. Cōtra. A. nō mouet nisi motu deorsum ergo tot⁹ mot⁹ deorsum mot⁹ sursum ē ps. Rñ deo negādo psequētiā: vñ si alicuius corpis vna quarta eēt nigra et totū residuū albu diceret totū esse albu et illius albedinis nullā partē diceremus eē nigra: h3 illius corpore aliqua ps eēt nigra: ita in pposito. A. nō mouet nisi deorsum: neqz ille mot⁹ h3 aliquid pte que sit mot⁹ sursum: h3 aliqua ps. A. moueat motu sursum. Et obseruandū qz elemēta sunt rectoraz dimensionū h3 sunt spherice figure: determinant n. sibi motū nō circularē et in hoc attendit recitudo dimētionū: vñ aliud est elemēto figurā sphericam esse nālem: aliud est elemēto determinare sibi figuram sphericā: fateor terre figurā sphericā eē nālem nāliter sibi cōueniētē quā tū sibi nō determinat: cuz sine illa reperiri possit. Elemēta eteniz quātū est merito suarū formaz substatialiū nullā sibi figurā vdicāt: que tamen ad sphericitatē naturalit tēdūt rōne suoz locorum naturaliz.

Sententia. 109. Quia eclipsis lune nobis semp appet sim figurā arcualem et hoc nō pōt puenire solū: qz luna est spherica: qz illumina a sole sepe sim lineā rectā: puenit hoc necessario: qz terra est spherica: vmbra. n. vt dicunt pfectiuis illis est corpori opaco illā causanti.

Sententia. 110. 111. 112. Terra rotunda ē sic: oēs stelle et sol et luna eque cito oriētent orientaliū et occidentaliū: haberēt. n. eūdē orizontē orientales et occidentales: et per cōsequēs eque cito sicut ascēderet supra orizontē aliquoz: ita ē supra orizontē aliorum. Ampli⁹ ē terra rotūda a meridiē in septētrionē ppter stellas que mō apparet ambulantibus versus vñā regionē: mō nō apperent. Unde terra est maior luna: sol est quasi. 166. vicib⁹ maior terra: iccirco terra respectu firmamenti est veluti punctus: et volunt doctores qz si terra esset in firmamēto nō videretur. Amplius difficultas est de ambitu terre qui pōt sciri hoc modo: qz celū imaginat diuidi in. 360. gradus equales: et quilibet istoz correspondēt. 700. stadia i terra: capiat nāqz eleuatio poli in aliq regione p astro labiū: deinde abulet ille hō ab illo loco recte versus septētrionē quousqz inueniat polum eleuatum plus vno gradu qz eleuabat inueniet spatū interceptum inter illa loca. 700. stadia: et illo habito multiplicent 700. per. 360. et habebit numer⁹ stadior: et hac rōne sciemus numerū leucar: qz. 3. stadia faciunt vnum milliāre: duo milliaria constituunt leucam. Rursus scitur quātitas dyametri terre supposito qz circuli eius ad dyametru sit tripla sexseptima et capiat numerus stadior ad quē numer⁹ stadior tot⁹ ambitus terre se habeat in tali ppōne: et habebit itentū: verū hec cosmographis relinquant: satis ē determinasse terraz nāliter in medio qesere: ipsamqz figure spherice existere: que gde ad astra pparata pue admodum quātittatis esse dignoscit.

Pro secūdi de celo vltimata expedit de iterum reassumant nōnulle ppōnes. Prima est. Terra in medio mūdī est locata: et rō ē: terra ē equaliter remota ergo ē in medio: si. n. nō esset in medio: appropinquaret magis pti orientali vel occidentali: h3 cognoscit oculata fide qz terra distat equalit tā ab oriētē qz ab occidēte ergo terra ē in medio mūdī. Itē si terra nō esset in medio mūdī: ab eo recedere: vel qz extra axim ab vtroqz polo egdistaret: vel in axe alteri polo existeret vicinior: vlt neqz in axe neqz a polis egdistaret: et quocūqz situ assignato varia deducunt absurda: in primis: orizon rectus nō trāfret p centrū spere eaz diuidens nō in duo equalia. Rursus stelle in oriētē et occidente nō viderent eiusdē quātittatis. Amplius mot⁹ solis ab oriētē ad meridiā nō equalit motū eiusdē a meridiā ad occidentē ergo spatuz tps qd ē ab ortu solis ad meridiē non inueniret equale tēpori a meridiē vsqz ad occasuz eiusdē. Item rum nō semp cōtingerent eclipses lunares luminariū bus oppositis. i. qn est oppositio solis et lune: quare cū oē graue in sūmo tendat ad locuz infimū: et ille sit centrū mūdī: locus terre erit mediu vniuersi: vñ mediu grauitatis terre vel est centrū mundi vel pncē centrū mūdī: nō ē. n. necessariū qz centrū grauitatis terre sit pncē centrū mūdī. Ex hac ppositōe inserat primo mediu grauitatis aggregati ex terra et aqua eē necessario mediu mūdī. Itē pars terre arida et ags discoopta ē pxiū orbi lune qz ps submersa ags: qz aliter aqua nō plus flueret ad vñā pte qz ad aliā: ergo aqua in altero hemisperio ē distantiō a celo qz si mediu magnitudinis terre esset mediu mūdī: patet qz pars terre alterius hemisperij plus distaret a medio mundi qz nūc distet. Rursus terra discoopta ags quecūqz sit illa aliqua pte maris ē altior: nāqz aliter illa cooperiret mari: cū ipsum necessario fluat ad ptem decliniorē.

Suit item et alia ppositio. Terra ē qbusdā astris multo minor: nāqz in primis sol ē maior terra: cū radij solares cōcurrāt vltra terrā: est aut verisima hec conclusio: si luminosus sphericū vmbroso sit maior in eodē medio radij luminosi procedentes vltra vmbrosuz si nō sit impedimentū retro vmbrosuz cōcurrunt: et cōtra si cōcurrūt est vmbrosuz luminoso minus et luminosuz maior vmbroso: est et terra minor saturuo et loue et qualibet stella fixa: est maior luna: qz vmbra terre que ē strictior ppe lunā qz ppe terrā obumbzat totā lunā ergo luna inueniet minor ipsa terra. De ptiū terre habitabilib⁹ dixim⁹ satis supra 16. hec de Scdo libro introducta sufficiant.

C. Liberij Baclerij Bononiensis lectura in Tertiu de celo et mundo.

Am dixi

mus. De corpori bus grauib' et leuib' simplicib' tractaturus Aristoteles: i hoc ter tio de illis pseq' fm antiquoz va rias sententias: in quarto vo de illis agit fm ppria in tentione: et ppte rea tertiu hunc li brū pauca pcurreduz duri festinas ad qrtū. Sūma g pntis libri talis pponat: a Tertu comēti pmi vsqz ad. 18. introducif questio an sit gnatio an nō sit gene ratio. d. d. patet oē corpus habere morū natura lem ante violentū a. 18. ad. 26. Tertia summa ostendit oē corp' hie grauitatē aut leuitatē fm quā violē ter mouet a. 26. ad. 29. Quarta summa quincif gnā tionē nō eē in oibus corporib' a. 29. ad. 42. Quinta summa declarat elemēta eē adinuicē gnābila a. 42. ad. 56. Postremo ostēdit quo naz pacto fiat elemētoz gnatio a. 56. vsqz ad. 75. hie summis completis finis erit tertij de celo.

Sententia Tert' Comēti pmi. In gen duz eē an gnatio et corruptio cō ueniant grauib' et leuib': naz aut nihil eē gnatio: aut solū grauib' et leuib': et mixt' q' ex iphis gnānt pūit: et hec scda pō eē vera: celus. n. sicut nō eē graue neqz le ue: ita ipsuz pbylice neqz generat neqz corrupitur.

Auerrois pzo dicit: qz intētio e' in h' libro idē in totali libro d' celo: e' log d' p'ib' mūdi simplicib'. s. in demōstratōe suoz accidē tiū in dādo cās suoz essentialiū. i. accidētū p se: et in tendit p h'mū celū oēs mot' celi et oēs ptes ei': et vo cauit ipm h'mū p equocatōez: nā nomē celi e' equocuū v' analogū analogia mltū ppīqua equocatōi ad cor pora celestia et corpora subcelestia: iō d' pzo celo. i. d' toto corpe qd circulariter mouet: qd qdē d' p'muz in cōparatōe ad corpora iserioza: respectu quoz e' h'mū et ordie situs: et ppetuitate duratōis et v'ute causali tatis. Itē ait: et iō hec p'sideratio d' eis differt a p'side ratōe de eis in libro de gnatiōe et. Sensus e' gnatio vt e' mutatio vni' ex vno. i. a h'rio in h'riū: termini. n. gnatiōis sunt p'uatō et forma: tractat in p'ia pte nā lis p'hye: gnatio aut q' e' vni' ex pluribus q' e' gnatio mixti ex elemētis p'scrutāda e' in libro de gnatione: et p'siderāda sunt vba Comētoris hie qn dicit: hie cō siderat i eis iquātū s'm sūt illic iquātū sunt cāe. i. ter tio celi p'siderat gnatio vt teriat ad elemēta: i libro d' gnatiōe vt mediātib' elemēt' stuit gnatio i mixta: et p' subiectū itelligit terminū: vt e' sumif. s. p'hyicoz. 7. aliter nō esset differētia inter gnationē elemētōz vt subiecta et vt cause: qz nō cōcurrunt ad p'ductōez mixtoz nisi vt subiecta.

Gnia scdi et tertij. Nō d' fuerūt q' putauerūt oia entia ingenita eē et corruptibilia. Alij di cebāt oia eē genita et corruptibilia. Quidā asserēbat oia eē genita: s' quoz aliq' eē icorruptibilia. Præclitus voluit oia p'inue moueri et nihil mouere stabile p'ter

ignē ex quo dixit oia generari: Plato arbitrabat oē corpus ex superficie esse generabile et in superficie esse resolubile. Et obseruādus apud Aristotelem idiuia sunt scibilia s'z forma et nō s'z mās: qz s'z for mā hūt eē pmanēs: s'z vo mās esse fluxibile: p'io me/ th. a. 6. vñ s'z singulare et vñ sint idē re: pp tñ diuersa eē q' hūt pōt dicē Arist. p'io posterior de vñ eē scie tiā et nō de singulari: et vñ eē remota a sensu: singu laria ppīqua: et singlaria multiplicari: vñ nō multipli cato: et singlaria eē p se gnābila: vñ non.

Gnia 4. et 5. corp' d' genē quātūtatē nō cōpo nit ex superficie: nā idē e' corp' p'poni ex superficie: et superficie ex lineis: et linea ex pūct': at ly nea nō p'ponit ex pūct': neqz p'nuū ex ipribilibus g' neqz corp' ex superficie cōponit. Dicit Auer. scie tiā aut eē e' subiectū logicē. i. mōus scietū e' s'm lo gice: nā officiu logici e' tradē modū et viā q' scimus et adiscim' q' modus explici' e' ab Arist. i p'ia ppōe p'imi posterior: et qz demōstratio sola e' instrū q' qdē hō scit: p'pterea puto ipas eē subiectū toti' logici ne gocij. Itē ait: qm in illo libro p'siderat i hoc s'z ter minos cōtinuos et p'iguos et. Sensus est: p'nuūm vt est i mā appropiat nāli: et hec cōsideratio facta in tertio libro est magis nālis p'sideratōe. 6. p'hyicoz.

Gnia 6. mathematice supponit magnitudines in miorēs ptes semp diuidi posse: nō at semp augeri: at si corpa cōponerent ex superficie: ma gnitudo nō semp posset decrescē: cū tāde p'ueniret ad superficie idiuisibiles: et qz superficie alijs superficie b' s'z numeri cōmentū addi possit: magnitudo semp adderetur magnitudo et non esset fm naturam maxī ma magnitudo.

Auerrois d' dicit: augmentatio i infinitū e' ex mā nō ex forma: vñ. 3. p'hy. 67. format hec p'ntia: si aliqd pōt augeri i infinitū: repit aliqd auctū i infinitū: q' s'z h' fundamēto: qz p'cessus nō finit' q' seq' mās: et ita p'nuū e' diuisibile i infinitū: nū quā e' tñ e' actu diuisib' i infinitū: s'z p'cessus seq'ns for mā repit p'plet': q' cū augmentatio sit merito forme: p'z deductio p'cedente. Itē ait: geometer d'z ponē ma gnitudines i q'cūq' q'ntitate voluerit. i. infinite magna magnitudinē p'cedēs mathematic' p'ho nāli p'cedēti maximā q'ntitate i nā: nō dicit: qz vitas v'itati nō dicit 3. d' aia. 5. vñ mathematico nō icōuenit fateri corp' in i'finitū ad hūc sensuz: qz q'cūq' corpe finito imagiatio imagiabile e' mat': et dico h' qz teneo q' nullus imagi nat corp' i'finitū: qz eo q' e' corp': ip'z superficie aut su p'ficie b' claudic' et finit'. Rursus inq'it: s'z q'cūq' mō sit iter scietū altiorē quā vocat Arist. diminutū et iserio rē quā vocat additā. Sensus e' cōicatio iter sciaz dimi nutā et sciaz additā. i. subalternatā tal' e' q' oē qd acci dit i scia supiori et diminuta accidit et i iseriozi: et nō ecōtra: cōicatio iter geometriā et p'biaz nāli talis e' nō oē qd accidit i geometria accidit et in nāli p'biaz: hec oia hūtur p'io posterior capite. 13.

Gnia 7. Qualitates accidentales i subiecto idiuifi bili eē nō pnt g' linea nō cōpōit ex pūct' neqz superficie ex lineis neqz corp' ex superficie: sūt n. q'ntitates d' se tertēse sumētes esse extēsus a quāta te: vñ s'z res vni' p'dicamēti nō possit intrare aliū p'di camētū: tñ res vni' p'dicamēti pōt hēre modū alteri us p'dicamēti: tāta nāqz est albedo quāta est sup'ficie es. Et pōt vt Auer. docet p' h' nālis cōsiderare istam ppōem. Qualitas est diuisibilia p' accis: tū qz diuisiō q'ntitatis s'lis est diuisiō quātūtat': tū qz cā diuisiō/ nis

nis q'ntitatis est diuisio quātūtatē i eo qd est quātitas. **Sententia** 8. et 9. stat in hoc. Cū nō possit totū eē graue cuius nulla ps sit graue: et pūctus nō sit grauis: cū sit p'cessus inuisibi lis: nō erit linea cōposita ex punctis: neqz superficie ex lineis: neqz corp' ex superficiebus: inroducit autē Ari. istas duas ppōnes: oē graue est graui' aliquo: oē leue est leuius aliquo: non tñ ecōtra oportet quic qd est grauius altero ipsum esse graue: neqz q'qd e' leuius altero esse leue. Et dicit sanctus Thomas: q' dam sunt que dicuntur absolute: in quibus compa ratiuus p'presuntur positiuū et insert' ipsum: quedā sunt que q'qz dicunt absolute: interdū cōparatiue: sicut graue et leue. Ignis dicitur leuis absolute: et ter ra grauis: aer respectu ignis appellatur grauis: ad aquā et terrā leuis. Aqua ad terrā est leuis: ad aerē et ignē grauis: et qz graue absoluta e' et graue p' cōpatio neqz p'pēa oē graue est graui': et oē leue est leui': verū qz leue ad alia nō est absolute leue: iccirco nō o'z oē le uius e' leue: et oē graui' e' graue: sunt itaqz iste ppō nes approbāde: oē leue est leui': oē graue est graui' oē magnū est maius. Non oē leuius est leue. Non oē graui' est graue. Nō oē mai' est magnū. Itē vult. s. Thomas: q' si ptes quātūtatue non sint graues et le ues: neqz totū: nō tñ si ptes eētiales nō sint graues et leues regit' q' totū nō sit graue aut leue.

Auerrois dicit: Alexander laudauit Aristotelem sup' h' q' addidit i hoc sermo ne: cū cōgregant h'ebit v'itūqz cor' grauitatē: et. Sē sus est: Alexander dicebat: ista ppō est vera: ipossibi le est vt duo quozū neutrū h'z grauitatē: habeāt gra uitate cum cōgregētur: sicut et ista impossibile est vt duo quozū neutrū habeat quātūtatē: habeāt quātūta tem cū p'gregētur: nam mā et forma nō sunt graua et leuia: et cū cōgregant: nō efficiunt' et graua et leuia: at ista ppō erat falsa: ipossibile est in duo quozū neu truz habeat grauitatē: cū p'gregant: p'gregatū ex eis habeat grauitatem: sicut et ista: ipossibile est vt duo quozū neutrū habeat quātūtatē: cū cōgregant: cōgregatū ex eis habeat quātūtatē: sicut et illa additio valde subtilis pp' mām et formam quaz neutra habz grauitatem et corpus qd cōgregat' ex eis h'z grauita tem Auerrois vult nō solum pp' mām et formaz eē po sitam illaz additioe sed pp' aliud vniuersalius mā et forma: ipossibile. n. est vt cōposituz sit in actu aliquo qui actus nō fuerit potētia in partibus quātūtatuis cōponentib': patet exemplo hominuz trahentiū nauim: est. n. hec p'positio vera: impossibile est vt tri ginta homines quozum neuter habet potētiā mouē di nauim: vt cū p'gregent: habeāt potētiā mouē di nauim: sicut: ipossibile est vt cū cōgregant aliq' quozū nullū habeat quātūtatē vt cōgregata habeant quātūtatē. Itē ex Comēto nono duo colligunt: primū est: vna res vt respectiua plures habet p'rias quātūtas terre est terminata: hec p'opō habet p'rimo p'hyicoz. 37. 6. p'hyicoz. 59. 7. p'hyicoz. 2. 8. p'hy/ ficoz. 62. 2. de aia. 41. cuiuslibet. n. corporis nālis da tur maxia et minima magnitudo quā forma corporis sibi determinat: et qm minimū diuidit' transit in natu ram continentis.

Sententia 10. et 11. Omne graue est den sum fm antiq's: et oē leue rarū sed omne densum pariter et rarū diuisibile est: ergo si punctū est leue aut graue: punctum erit diuisibile:

vñ fm rei veritatē: nō oē graue e' densuz: neqz oē leue e' raruz. 2. de generatiōe. 15. Itē oē graue est molle aut duruz: ergo si punct' sit grauis: mollis erit aut durus: ergo diuisibile.

Gnia 12. Grauitas ex nō grauitatib' nō pōt cō/ stitui: veluti neqz magnitudo ex non ma gnitudinib': neqz albedo ex nō albedine: imo oē acci dēs sensibile ex pūb' dūtarat eiusdē rōnis cōponit: at si grauitas p'nt' e' in idiuisibilib': ipsa p'poneret ex nō grauitatib': v'z nō possunt determinare antiq' ex q' t' nō hūtib' grauitatē ipsa grauitas p'ponat: et ex quozū nō grauib' nō possit p'poni: ergo grauitas nō consistit in idiuisibilib'.

Sententia 13. 14. 15. 16. 17. si corpa ex sup ficieb' p'ponerent: et superficie ex lineis: linea vna alteri fm lōgitudinē et latitudinē apponeret ad p'stituēdā superficie g' et duab' posset ter tia supponi fm p'funditatē g' p'poneret corpus ex line is nō ex superficie. Mel vt Auerrois dicit: iuenietur corpus qd nō e' elemētū neqz ex elemēto: p'sequens e' falsuz: qz ipossibile e' vt iueniat corpus qd nō est ele mētū neqz ex elemēto. Itē Plato dicit illa corpa esse grauiora q' ex plurib' superficie p'stant: s'z talis e' habi tudo superficie ad lineas et lineaz ad pūcta: qualis e' corpoz ad superficie g' pūcta habebūt grauitatez aut leuitatē: qd e' ipossibile: qd si grauitatez et leuitatē nō ponēt distinguere multitudinē aut paucitate superficie s'z elemētis qbus nā determinant: erūt aliq' superficie graues: alie leues: qd itēz e' icōueniēs: nā oēs supfi cies eiusdē sunt nāe: et rōnis. Item si corpa ex sup ficiebus p'ponant: aut nulla magnitudo erit diuisibi lis aut oia erūt pūcta: nā ipsa corpa vel sunt diuisibi lia vel idiuisibilia: si scōz h' itētū: si primū: eadē rōne q' tota corpa diuidunt' i corpa p'ialia et h'mōi p'ialia corpa i alia quozū pūctū sit ad superficie et superficie in lineas et linee i pūcta g' oia tāde erūt pūcta. Itē rō sic magnitudo se h'z ad pūcta ita ipō ad instātia. T'pō nō p'ponit ex instātib': g' neqz magnitudo ex pūctis et in diuisibilib': et eadē icōueniētia sequuntur ad p'p'ha gozicos dicētes celū et subcelestia corpa p'poni ex nu meris: nā corpa nālia habent leuitatē et grauitatez: at vnitates adiuicē p'posite nec grauitatē habent nec leuitatē ergo nō p'stituūt corpa naturalia.

Circa 17. relicta p'etitiōe iter Themistiū et Auer roim in mō defendēdi Platonē: qz Comētoz dicit in fine Comēti superficie existūt in mā qz forma substantialis prima existit in ea: ex quo dicto videtur colligi q' quantitates p'ueniat forma substā tialis in mā: et hec snia p'firmatur hie rōnibus: tuz qz forma substantialis imediate est vniuersalis materie: cū mā et forma substantialis faciant vñū per se: tū qz for ma substantialis est nāliter p'ior accidentalit: et esse sub stantiale est primū: et p'positio accidentalit p'suppōit p'positiones substantialem: tū qz mā est p'ri' actuabilis actu substantiali qz accidentalit: tum quia accidentia non subiectantur in subiecto ente in potentia. 2. d' aia 4. tū qz si forma accidentalit est isepabilis a materia ergo a fortiori et substantialis: tum qz qualitates sim bole requirunt subiectuz cōe v'itūqz elementoz et nō materiam primā ergo corpus substantiale e' illis sub tectū cōe: iste rōnes faciunt vt multi teneant ad men tem Auerrois dari formam corporeitatis coeternam materie quā dedit intelligere per grauitatem et leui tatem in fine. 17. et asserunt Comētoz: et non d' ferre ab Auicenna in ponēdo formam corporeitatis

sed in mō ponēdi formā: apud. n. Auicēnaz talis for- ma generica erat mediū receptiuū: apud Aueroim mediū dispositiuū. Ego aut nullatenus fateor tales formā genericā: esse nāqz talis forma indiuisibilis ⁊ eterna: nō recipet qz mā aliam formā p̄ter istam sibi propriā. Itē si talis forma s̄balis erit educta: erit no- ua: si nō: erit intellect⁹: ⁊ cū valeat hec sequella: for- tes est hō ergo corp⁹: ⁊ q̄qd sit cā antecedentis sit ⁊ cā p̄ntis: eadē forma fortes erit hō ⁊ corpus q̄ distin- ctio d̄ forma generica ⁊ specifica chimerica est ⁊ va- na nō satisfaciens peripateticis. Neqz rōnes facte i oppositū cōcludūt. In primis dicēdū est qz Lōmē- tator appellat superficies quātitatē terminatā quā p̄- cedit in mā forma substantiālis: ordo nāqz in subcele- stibus ⁊ corporibus talis reperit: mā prima: dimensio interminata: forma substantiālis dimensio termina- ta. Dico secundo: nihil mediat per se inter formam substantialem ⁊ mā tanqz mediū receptiuum. Di- co tertio: stat formā substantialem p̄iorē esse forma accidentali natura: posteriorē tñ origine ⁊ tempore. Dico quarto: mā p̄ius actuatur forma substantiāli q̄ accidentali licet forme substantiales sint noue ⁊ quā- titas coeterna materie. Dico quinto: accidentia i po- tentia fundari possunt in subiecto potentia: constat autem dimensioes in potentia esse accidentia in po- tentia: primo capitulo de sba orbis: verus de his dixi diffuse annis sup̄iorib⁹ primo p̄hysicorū. 63. p̄io ca- pitulo de sba orbis. 2. de aia. 4. hec de p̄ia summa.

CSūma Secūda Tertij de celo.

Signum. Presenti sū- ma que est a Textu Lōmenti. 18. vsqz ad. 26. declaratur hec prop̄o: oē corpus nāle h̄z motum nālem ante violē- tum: p̄ponit in primis hec conse- quentia: corpora simplicia mouē- tur p̄ter naturā ergo sunt apta nata moueri s̄m naturā. Itē elementorū est aliqz locus nālis ergo est aliqz motus nālis: ⁊ h̄is dua- bus cōsequētis cōstat qz nō est cōsentiendū Demo- crito ⁊ Leucippo dicētib⁹ corpora moueri in vacuo ⁊ infinito. Patet quoqz sententiam Timei non esse veram dicentis elemēta sese sine ordine mouisse an- te mundi principium.

Auerois. 18. dicit: existimādū est. n. qz tot sunt sanitates nūero quot egrit- udines ergo sentit Lōmētator: sanitates esse species specialissimā. 5. p̄hysicorū. 57. Itē. 19. ait: si impos- sibile est vt inueniatur homo in longitudine capi im- possibile est vt incipiat generari: si nāqz impossibile sit vt aliquid generet: nō potest incipere generari: ⁊ si aliquid p̄t incipere comburi: ex toto illud p̄t cō- buri. Rursus. 20. ait: ignis nō mouetur motu circu- lari a principio existente in eo ergo motus circularis ignis nō est naturalis nec violentus: ergo distinctio de motu naturali a natura propria ⁊ natura cōi non fatiffa. It Aueroi. Ex Lōmēto quoqz. 20. colligitur palam qz primum corpus mouetur naturaliter ergo deus mouebit naturaliter: cum sit natura primi mo- bilis: aliter non valeret ista cōsequētia: deus est in- finiti vigoris ergo mouet in instanti. Clerum cū hec p̄positio certissima sit ⁊ verissima: simpliciū corporū sensibiliū aliqz est motus nālis: p̄pterea hec suffi- ciant dicta circa secundam summam.

CSūma Tertia Tertij de celo.

Manifestum est. Presenti sūma q̄ est a Textu Lōmenti. 26. vsqz ad. 29. ostendit hec p̄positio oē corpus sensibile h̄z grauitatem aut leuitatē s̄m quā qdē violenter mouet. Sentētia. 26. ⁊. 27. stat in hac p̄positione: corp⁹ sensibile sim- plex qd̄ sursum aut deorsum siue vt siue nā recte ferē aut graue aut leue est: patet: qz si aliqd̄ posset moueri deorsum qd̄ tñ nō esset graue: posset graue ⁊ n̄ gra- ue equali tpe p̄ idē spatū moueri ergo maior poten- tia ⁊ minor eque velociter mouere possent. Itē si ali- quod corpus nō graue ⁊ nō leue violēter moueatur aut sursum aut deorsum: infinita mouebit velocitate: nā grauitas motui violento resistit ⁊ minor grauitas minus ergo nō graue nō resistit motui violēto ergo nō graue infinita velocitate mouet.

Sententia. 28. ponit hec p̄positio: aliquis est motus nālis: ⁊ aliqz violēt⁹: vñ duplex ē mot⁹ violent⁹: qd̄ ē nō simpliciter violē- tus s̄z p̄im violēt⁹ ⁊ p̄rtiz nālis: vt ē mot⁹ q̄ sit p̄im a principio intrinseco: p̄rtiz ab extrinseco: vt figo pic- at lapidē deorsum velociore motu q̄ suapte nā moue- ref: ali⁹ ē mot⁹ oio violētus: is scilicet q̄ solū a princi- pio sit extrinseco non coagente principio intrinseco.

Auerois p̄io dicit: vult declarare i h̄ capi- tulo q̄ mō s̄nt mot⁹ nāles ⁊ violē- ti. Sēsus ē: mot⁹ ē nālis qñ ē s̄m nāle i inclinationem mobilis: ⁊ p̄pterea forma ē p̄ncipiū inclinationis: ⁊ cū graue in motu nāli p̄ formā suā substantialem moueat mediū: a forma suā substantiāli d̄ moueri p̄ accidens tñ: ⁊ d̄ mobile moueri a p̄ncipijs extrinsecis: qñ mo- uet violēter: qz passus n̄ confert inclinationem ad ta- lem motum.

Itē ait: tñ hoc fit p̄ adiuuamētū nāe qz iste mot⁹ ē p̄posit⁹ aut quasi p̄posit⁹. i. differētia est inter motū nāle grauis ⁊ violētū: p̄icta mouēt mediū p̄ se: vt solū ab alio mota: cūqz mot⁹ ille p̄tinue tardet ⁊ diminueat: graue aut in motu nāli d̄sus finem p̄tinue velocitatū ⁊ vt ab alio motū: ⁊ p̄ formā suā substantia- lē mouet p̄ se ⁊ effectiue mediū: ⁊ hec ē cā qz graue i motu violēto ab extrinseco solum moueri d̄: i motu nāli ⁊ ab intrinseco ⁊ ab extrinseco: ⁊ hoc ē qd̄ dicit hic Auerois: mot⁹ nālis ē p̄posit⁹ aut quasi p̄posit⁹: vio- lētus ē simplex: hic p̄z error credētū motū dici p̄po- sitū: qz extrinsecū efficiēs p̄currat: qz sic mot⁹ violētus vocaret p̄posit⁹: qz mot⁹ violēt⁹ si eēt tñ a p̄ictēte: ge- scēt statz lapis post separationē ip̄i a manu p̄ictētis. Vel dicēdū ē qz mot⁹ lapidis deorsum a p̄ictēte celerit⁹ q̄ suapte nā moueret ē mot⁹ p̄posit⁹ nō simplex.

Itē ait: Potētia qdē vti aere i h̄is duob⁹ mo- tib⁹ qñ insto: ⁊ itē dicit p̄ duos mot⁹: nāle ⁊ violētū. Sēsus ē: potētia q̄ vti aere i vtroqz motū ē motor extrinsec⁹ n̄ ē generās s̄z remouēs p̄hibēs qd̄ mouet mediū ⁊ mediū motū mouet lapidē: itaqz in motu nāli ⁊ violēto lapidis q̄stū ad initū mot⁹ op⁹ ē iuēire remouēs p̄hibēs: qñ. i. elemētū reducit d̄ potē- tia accidentali ad actū. Cōtra: ḡue d̄tētū i māu alicur⁹ p̄ sui ḡuitatē maximā sepa- a māu: tñ ibi n̄ ē reouēs p̄hibēs. Itē lapis fragit cordā q̄ sustinebat. Rursus p̄iecta incipiūt descēdere: tñ nō est tñ remouēs p̄- hibēs. Solutio primi est: man⁹ est p̄hibēs ⁊ apicē manuum

manū tollit p̄hibēs: qd̄ remouēs p̄hibēs p̄ius nā mouet mediū in q̄ existit p̄hibēs. Ad scdm: ip̄emet lapis remouet ipediēs. Ad tertū: post instās in quo tanta est resistētia mediū quāta est potētia p̄iecti: inci- pit descēdere lapis: ⁊ est ip̄suz p̄iectū remouēs p̄hi- bēs: qz p̄tinue debiliore ipetū dat aeri ip̄m portāt.

Amplius ait: ⁊ querēdū ē hic: vtrū aer ad- iuuat ⁊c. Sēsus ē: dubitat Auerois: vtrū aer sit adiuuās motū nālez: aut necessari⁹ sit vt fiat mot⁹ nālis in eo: ⁊ vult p̄cludere aerē esse adiuuā- tez ⁊ ē necessariū in motu simpliciū: ⁊ aduertit p̄io aerē iuuare: qz est grauis ⁊ leuis: vñ iuuat graue gra- uitate: leue leuitate: ⁊ ex hoc dicto infero cozolarie ignē sua leuitate posse deseruire ascensui lapidis: nō tñ descensui: ⁊ terrā descensui nō ascensui satisfacere posse. Aduertit. 2. Lōmētator: qz aer principū mo- tus acceptit a motore extrinseco: p̄manet mot⁹ post- q̄ est separat⁹ a re mota p̄ principū in eo: ⁊ est mot⁹ lapidis sursum s̄nt nāli rōne aeris: ⁊ violētus: qz est contra inclinationem lapidis. Aduertit. 3. aerē esse necessariū in motu violento vt est corp⁹ passiuū ⁊ di- uisibile a re mota: ⁊ esse adiuuātes vt est grauis ⁊ le- uis: vñ motus aeris vt impellit ⁊ diuidit est violen- tus: vt est grauis aut leuis est nālis: ⁊ qz aer vt mo- uetur nāliter adiuuat: non aut vt mouet violenter: ideo saluat s̄nt Auerois. Aduertit. 4. aer est adiu- uans in motu nāli grauius: ⁊ est necessariū in motu simpliciū elementorū in quibus non est resistētia in- trinseca: in vacuo. n. nō est possibilis motus localis elementorū: ⁊ in his dicit Lōmētator esse difficul- tatez: ⁊ cū incipit dicere: declaratū est. n. de elemētis redit ad soluendāz questionē ab eo introductā: quā qdēz soluendo inducit quattuor: p̄pōes. Prima est: lapis cūqz mouet nāliter mouet per se a potentia ex- trinseca que vtiur aer in motu illo. Secda est: lapis reducit de potentia accidentali ad motū deorsum a ge- nerāte mediante forma lapidis. Tertia: lapis mouet se p̄ accidēs ad inferi⁹. Quarta ē: nō mouet se lapis p̄ accidēs nisi qz mouet essentialit⁹ aerē in quo est: ⁊ h̄is quattuor: p̄pōib⁹ expōsitis p̄cludit Lōmētator elemēta media p̄io motu grauiū ⁊ leuiū p̄ictēdo ne- cessaria esse: cōiuncit ēt palaz elemēta moueri p̄ se a medio in cōtinuatōe motus.

Digressio.

Inquirendum est nūqd̄ in elementis extremis mot⁹ p̄iectio- nis fieri possit: vt qz sic: tum qz crescit motus subtili- tate mediū aucta: cōstat aut ignez longe esse subtilio- rem aere: tum qz stat lapidē habere maiorē potētiā actiua q̄z habeat ignis resistētiā: tñ qz p̄t terra pfo- rari ergo: tum qz sepe numero ponit casus de lapide in cōcauo lune descēdente p̄ ignem. Ad oppositū est Lōmētator p̄iti Lōmento ⁊ Aristoteles. 8. p̄hysicorū. 82. ⁊ Albertus magnus p̄iti parte dicit: ele- menta extrema non deseruire motui p̄iectionis: tuz p̄opter siccum: tum qz ad vnam tantūz partem posi- tionis naturaliter inclinātur: quare cū elementa ex- tremā non possint recipere impetus: qz carent humi- ditate: est. n. complexio humida apta receptōi: sicca retentioni: nō poterūt talia elemēta motui p̄iectio- nis deseruire: nō suz ergo cū illis qui credunt ignez posse deseruire ascensui lapidis sua leuitate per se: ⁊ descēsi p̄ accidēs in quātū mouēt se supra lapidez: nō ē dicēdū ignē vt diuisibilis a re mota deserui: vt

luti ⁊ aer d̄z necessariū vt est corpus passiuū ⁊ diui- sibile: quia potissima conditio requisita in medio p̄io- tectorum est talis impetus: qui cū nullatenus possit suscipi in elementis extremis habet intentuz: rōnes aū oppositū p̄cedāt vjs suis. Quo nā pacto fiat mo- tus p̄iectionis dixi. 8. p̄hysicorū. 82.

CSūma Quarta Tertij de celo.

Doniam autem. Presenti summa q̄ est a Textu Lō- menti. 29. vsqz ad. 42. declaratur hec p̄positio: generatio nō ē i om- nibus corporib⁹. Series aut vbo- rū Aristotelis talis existit. In pri- mis dicēdū ē qz oib⁹ corporib⁹ nā- libus p̄cauo orbis lune p̄clusis ⁊ simplicib⁹ ⁊ mixtis p̄sentit generatio ⁊ corruptio: ergo errauit Empedo- cles credens elemēta esse ingenita ⁊ incorruptibilia: ⁊ Anaxa goras arbitrat⁹ partes homiomeras eē prin- cipia rez nāliū. Rursus dicēdū ē: elemētū ē qd̄ cūqz sit in mixtis aut actu aut potentia: corpora mixta in ip̄m diuidunt: qd̄ quidē in altez elemētū specie irre- solubile est: vnde elemētū irresolubile ē in alterū ele- mentū sp̄e: similiter ⁊ in corpora mixta irresolubile ē. Amplius dicēdū est qz plura sunt elemēta sp̄e diuer- sa: qd̄ ex motū simpliciū diuersitate cognoscit: sim- plices. n. mot⁹ p̄ueniūt simpliciū corporibus: mixti vero mixtis. Et non sunt elementa infinita: neqz p̄i- cipia rerum naturalium possunt esse infinita: vt dcm est primo p̄hysicorū.

CSūma Quinta Tertij de celo.

Icamus etiam. Presenti Sūma que ē a Textu Lōmētū. 42. vsqz ad. 56. declarat hec p̄positio. Elementa sunt ad seinuicēz generabilia ⁊ corrupti- bilia: vnde nō bene asserēbat po- nentes corpus aeris ⁊ aq̄ mediū ceteris corporibus eē elemētū. Errabant ēt credētes ignē oium esse elemētū: plu- ra. n. sunt elementa ⁊ finita: probatus nāqz ē nō posse esse tantū vñ elemētū: itē ⁊ nō posse eē infinita: er- go sunt plura elementa ⁊ finita: qz quattuor. Insup elemēta s̄m numerū sempiterna eē nō possunt: ⁊ cūqz non fiant ex non corpore neqz ex corpore altero ab ip̄is: relinquuntur ip̄sa ex seinuicem fieri ⁊ in seinuicē corrupti.

CSūma Sexta Tertij de celo.

Olmus igitur. Presenti Sūma q̄ est a Textu Lō- mētū. 56. vsqz ad. 77. ostendit Aristo- teles modū q̄ fiat gnatio: cur⁹ Se- ries vboz talis existit. In primis incōueniēter dicit Democritus ⁊ Empedocles elementa generari ex seinuicem segregatiōe ē. n. sub- tectū generis ens pura potētia subiectū at p̄gregatiōis

et segregationis est ens actu ppleto et pfecto: ergo se- gregatio non est generatio secundum rei veritatem. Item quod ge- nerat solū per segregationem prius existebat in actu in eo ex quo generabatur: inexistens autem et separatū non est maio- ris virtutis secundum quod huiusmodi ergo nec grauius nec leuius. Amplius: corpora clausura inuicem cum exierit vnum ab altero non occupabit maiorē locū loco corporis in quo erat clausura. Aqua cum exierit ab aere occupat maiorē locū loco aque in qua erat clausura: ergo cum aer fuerit ge- nerat ex aqua non erit clausura in ea. Item: si per segre- gationem fieret generatio: tandem elementorum ex se inuicem generatione deficeret: nam si ex terra aliquid aque au- feratur: aliquid ab illa subtractū est et generatum: deinde iterū tantūdem aque auferendo: rursum aliquid generat: et cum omne finitū per determinate quantitatis ablationem tan- dem consumatur: nihil aque residuum erit a terra auferen- dum: quare amplius ex terra non poterit fieri aqua: aut si semper aliquid super est potius prius accepta auferendū ipsius erit mole infinitū et tunc contingit mole finita ter- re igitur sub mole finita continetur infinita: quod est impos- sibile: igitur elementa non generantur ex se inuicem per segrega- tionem: declaratū est ergo hucusque quod elementa non sunt ex inuicem secundum exitū et separationem.

Preterea. 60. ponit hęc ppo: elementa non sunt ex inuicem per transfigurationes et vnius figure in altera mutatione: sicut ex cera non circulari per variationem figure fit figura spherica: p: q: pyramis non semper in pyramide diuiditur: neque cubus in cubū: ergo elementa non possent diuidi in elementa: imo eēt indiuisibilia: sicut cum per pyramidem non sit pyramis et ignis sit pyramis igitur pars ignis non erit ignis: sic cum pars cubi non sit cubus: terra autem sit cubus ergo pars terre non erit terra: et accepta pars ignis sic formatur: ut aliquid elementū dicatur hęc figurā ta- li elemento conueniētes: si quod ergo corpus non hęc figurā elemento conueniētes: non vocatur elementū: at pars ignis non hęc figurā aptas elementū: neque pyramis est neque sphaera: ergo pars ignis non est elementū neque resolu- uer in elementū: et cum pars sit prior suo toto: datur ali- quod corpus prius elementū: quod est impossibile.

Rursus. 61. 62. 63. 64. 65. Inducit ista ppo: elementa non sunt ex se inuicem per supple- mentum resolutione: primo: quod dicunt vniū elementū ex paucioribus triangulis et superficiebus ponitur: et ideo id ipsius transmutari non posse: neque alia quod pluribus egēt triangulis ex ipso generari posse: id autem inconueniens est: non omnia. scilicet ex se inuicem posse generari: cum non potior de vno elemento quod quolibet altero videatur: et negant ea quod sensu cognoscunt: videmus. n. quodlibet elementū in alterum resolui: at huius causa est: quod proprietates positōes ni- tunc defendere potius quam inuestigare veritatem: neque hinc- cipia rebus ipsius recte accomodat: nam sicut ea principia ex quibus eterna ponuntur eterna sunt: ita ex quibus sensibilia ponuntur et ex quibus corruptibilia: corruptibilia: et in- telligendū est inquit Auerrois: p: q: non remota: quod principia rebus sensibilibus remota non sunt sensibilia ut prima forma. scilicet dimensio interminata et prima materia: neque etiā principia rerum corruptibilium remota sunt corruptibi- lia: et ita nullum eternū potest esse per appropriata rei generabilia et corruptibilia: materia. n. non appropriata ē eterna: et forma cōs: et forma vltis in essendo. Item terra omniū elementorum sola incorruptibilia est et in qua alia resoluitur: quod potiores sunt elementū cōditōes igitur terra secundum eos maxime omnium debet dici elementū: quod est inconueniens: nam hęc quattuor sunt elementa

aliorum ppositō: et nullū eorum ē dignius hęc nomē ele- menti et ratione eius quam aliud. Item: cum ex eo quod plu- res habet triangulos generat illud quod hęc pauciores: sunt aliqui trianguli residui: et illi non ponuntur ele- mentū simile ei ex quo genitū ē: quod illud regit longe plures triangulos quod sunt: neque ponuntur aliud quod cunq; elementū eadem de causa igitur remanentes trian- guli erunt superflui et otiosi: quod est inconueniens: ut si ex igne habente. S. triangulos fiat aqua habēs sex et totidem regrens: manent duo residui quod non ponuntur ignē cum ignis multo plures duobus regrat triangulos: neque aliud ponuntur elementū per eandem causam igitur sunt superflui. Item: quod dicunt generationem fieri ex superficiebus habent cedere generationem fieri ex non corpore: quod disciplina principijs oppositū est. Item: admittit non omne corpus sensibile esse diuisibile ut suam defendant positionem: quod prius est absurdū: nam in disciplinis cor- pora mathematica quod solū intelligibilia sunt cedere diuisibilia ergo multo potius et corpora physica sensibi- lia diuisibilia sunt. Item: quod substantias elementorum abinuicem figuris distinguunt: ut ignē dicunt esse sphericam aut pyramidalis figure ergo sic diuisa sphaera aut py- ramide partes ipsius in quas diuidit non sunt sphaera aut pyramis: sic partes ignis non erunt ignis: et ita de ceteris elementis igitur ipsa elementa indiuisibilia sunt: aut aliquid scilicet pars elementū ē prius elemen- to: quod utriusque est impossibile.

Sententia. 66. v. q. ad. 77. stat in istis dua- bus ppositionibus. prima est: in conueniēter antiq; figurarum elementis attribuitur: ut igni sphericā aut pyramidalē: aeri octoedra: aqua eocedra: et terre cubicā. Secūda ē: non sunt figure elementis at- tribuende ob eorum motus et proprias operationes sa- cientes. Series autem verborum Aristotelis talis est: si ele- menta figuratur ita ut igni figura spherica aut pyrami- dalis: aeri octoedra quod ē figura solida octo extremis superficiebus aut basibus penta. Aquae eocedra que est figura corporea viginti superficiebus et basibus penta. Ter- re vero cubica pcedat: quod quē figura cubica equalem hęc longitudini latitudinē et profunditate: si elementa in quibus figuratur p dicitur figuris et ponantur ex eis: ac- cidet ponit vacuū: nam in plantis figuris et superficiebus quod continentur lineam aut lineis: inveniunt tres tantum quod applicate secundum angulos earum replent locū superficialiter scilicet: et sunt: trigonus: tetragonus: et exagonus. i. figure triangulares: quadrangulares: et sexangulares. In solidis autem figuris quod supple clauduntur aut superfi- ciebus solū due. Pyramis et cubus totū replent spa- tiū: sicut quod plura duobus sunt elementa ergo aliquid ponitur figure non replēt totū spatium: quod ē introdu- cere vacuū: aut saltem plures oporteret sumere figuras solidas totū replentes spatium quod duas et eas elemen- tis attribuit ad excludendū vacuum.

Circa 66. In primis sciendū ē: replēto totū spatium superficiale circūstans aliquid punctū in super- ficie imaginatū: et replēto locū corporale et occupare to- tū spatium quod est circa punctū imaginatū corporale. i. secundum longitudinē: latitudinē et profunditate: vni non potest esse figura ppleta superficiale: quod potius nisi que implet an- gulis suis capacitatem angulorum superficiei corporalis nec potest esse figura pfecta corpus nisi que angulis suis corporalibus implet capacitatem angulorum cor- poralium: locū igitur replere superficialiter est occupa- re totum spatium quod est circa punctum vnum: ita quod non pmitat

non pmitat vacuū aliquid circa ipsum non replētū aliqua figura vel parte ipsius: locū autem replere corporaliter est totum spatium quod est circa punctū vnum occupare cor- poraliter secundum. scilicet omnes dimensiones.

Rursus considerandū est: totū spatium quod est cir- ca punctum vnum est quattuor anguli recti vel equale eis: ut patet ex. 13. primi elementorum euclidis: que ponitur: quod si linea recta super rectā stans angulos faciat: aut faciet duos rectos aut equales duo- bus rectis: si. n. pirahat linea stans super rectā: secūdo recta sicut ex alia parte faciet duos angulos equales duo- bus rectis: totū ergo spatium circa punctū vnum si valet quattuor rectos replent totum locū: ergo cōstat quod quattuor quadrata secundum quattuor angulos vni in puncto medio in superficie imaginato replent totū spatium su- perficiale. Item sex trianguli equilateri secundum sex eorum an- gulos vni in puncto medio in superficie imaginato to- tum spatium superficiale replent quod punctū datū circun- stat: nam illi sex anguli valent quattuor rectos. Item tres figure exagone secundum tres earum angulos obtusos in puncto medio in superficie imaginato se cōstātes to- tum implēt spatium quod punctū datū circūstat: ex quo illi tres anguli obtusi valent quattuor rectos: dūta- rat ergo figure triangulares: quadrangulares: et sexan- gulares replent totū spatium non relinquēdo vacuū.

Item aduertendū est. Inter figuras corpales re- plent locū: vnde octo cubi vni ad vni punctū me- dium in spatio imaginatū ex omni latere replent totum spatium corporaliter: nam octo cubi applicant ad pun- ctum medius secundum octo angulos rectos cubicos ergo totum illud spatium corporaliter implet. Item. 12. py- ramides vni secundum earum cuspides in puncto medio in spatio imaginato replent totum spatium corporaliter: nam valent. S. angulos rectos cubicos: ceterę figure corporales in quocūq; numero accipiant non habēt partem replendi totū spatium: cum non valeat. S. rectos angulos cubicos: sed de his satis dictū sit p nunc: quod festino ad quartum de celo.

Sententia. 67. Omnia simplicia corpora terminat sibi propria figura: vni elementa nullarū figurā sibi determinat: cum sint materia receptiua omniū figura- rum mixtis appropriatā: imo cum figurant figura cō- tinentis non hnt certam figurā: figura namque spherica est eadem elementis naturalibus illarū sibi non determinantibus.

Digressio.

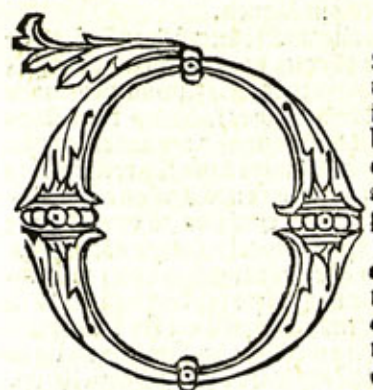
Auerrois habet cōcedere istam ppositōem: aliquid elementū preter materiam primā remanet in mixto: dimitto opinionē Auerrois tenen- tis elementa esse in mixto secundum esse pfectū quo ad for- mas substantiales: secundum esse imperfectū merito qualitātū primarū: relinquo opinionē eorū quod 13 formas sbales elementorum non intēdi neque remittit elementa quod in mixto tñ virtualiter remanere nihil. n. elementū remanet in mixto pter materiam primā: opinio cōmētatoris stat in ista ppo: elementa non hęc esse pfectū 13 remissū et ipsectū remanēt in mixto: q̄itates namque in sumo in mixto non repliunt quod neque forme elementorum hęc esse pfectū et sumū vñ cū q̄itates elementorum intendant et remittant et su- scipiāt magis et minus et sint passīdes eorū: forme quoque elementorum substantiales intēdent et remittent suscipiētque magis et minus: et ita erūt gradus forme sbales ignis distincti a gradibus qualitatum cum. n.

elementū sit id ex quo ponitur aliq; et in eo: et idui- sibile in alterā spem et vniūquodque maneat in illo quod componitur ex illo: permanebunt elementa formaliter in mixto: Item non est elementū nisi elementati et sunt elementa materia mixti ergo remanent in mixto. Item mixtio est alteratio et non corruptio vniū: miscibilia n. in mixto non sunt corrupta. Contra: substantia et ac- cidens distinguuntur per rationes p̄dictōrias ergo inter illa non existit mediū. Dico quod inter substantiā pfectā et accidens ē mediū per participationē p̄ditionū substanti- tie pfecte et accidētis. Item nihil ē mediū inter ea quod sunt diuersorum generū: substantiā et accidēs sunt diuer- sorum generū: ergo. Dico nihil ē mediū per p̄cipatōes diuersorum generū: cum hoc tñ stat formas elementorum mediare inter substantiā pfectā et accidēs quantū ad p̄ditiones pueniētes substantiē et accidētis. Rursus forme substantiales elementorum intēdunt et remittunt ergo acgrūtur per motū: distinguēdo motū p̄tra gene- rationē. Dico motū et generationē differre ex parte subiectorum et terminorum: subiectū generatiōis ē materia pri- ma: subiectū autem motū ē p̄pletū actu: ad formas itaque elementorum ē verissima generatio: 13 successiue inten- dant. Item vniū mixti eēt quattuor supposita et i quat- tuo: speciebus: quod quilibet forma substantialis p̄stituit suppositū in determinata specie. Dico formā elemē- ti in mixto non denominare: tū quod in materia in qua existit ē aliqua forma nobilior: tū quod est ibi secundum esse imperfectū et remissū: vñ cū ex mixto generat mixtū: elementa acgrūt talē p̄portionē qualē regit forma mixti gene- rati: tenendū ē ergo in mixto elementa formaliter rema- nere: mixtio namque ē miscibilitū alteratio vniū: altera- tio autem et vniū non puenit eis quod non sunt: vult Aristote- les elementa non corrupti cū veniunt ad mixtionem. Difficile quoque ē habere modū quo elementa in mixto habent sitū: vel. n. habent sitū distinctū: vel non: si sic: non quilibet pars mixti esset mixta: si non daret pene- tratio corporum. Dico quod elementa veniūt ad mixtionē: cū tria agant in quartū: cuius materia venit sub formis ele- mentorum: refractions: vbi prius inueniebatur sub forma ele- menti intensa et pfecta. Quare etc.

Sententia. 68. omnia carnes nerui ut asserūt elementa secundum ipsos generantur ex p̄positione superficiei: ergo os: caro: neruus et cetera mixta non sunt ex ele- mentis. Rursus dicebat antiq; ignē esse speram aut pyramidē: quod pyramis et sphaera sunt maxime mobiles minima tāgūt: et nequaquam firmiter tacēt: quod globus super terre planitie decurrēs facile monstrat: ignis autem ut fertur mobilis est: minima tangit: et minime fixus est ergo ignis est sphaera. Preterea angulus vix habet calefaciendi et calefactione incendendi: ignis autem calefacit et incendit ergo ignis est pyramis: est enim pyramis tota angularis et in cono angulū hęc acutissi- mū. Eadē quoque ratione ignis est sphaera: nam sphaera an- gulum cōtactu linee exteriori p̄stituit omnium acutissi- mum. Terre autem cubica dabant figurā: quod cubus ad si- re manendū aptissimus est: ut lapis cubicus in terrā protectus manet imor: terra autem omniū firmissime ma- net et gescit ergo terre ē cubus. Contra: ignis ē apti- moueri sursum: sphaera non est apta motui sursum: er- go sphaera non est apta motui proprio ignis. Item: ter- ra non vbiq; est nata quietescere sed solū in loco proprio sicut et quodlibet aliud elementū: quod quodlibet elementū in suo loco erit cubus: quod ibidē māeat: et elementa ex- tra loca sua erūt figure spherice: quod facile moueantur.

Item: ignis calefacit & ardet: qz habet angulos ergo qd habebit angulos calefaciet: sed oia elemēta habent angulos: aliqua qdem plures: aliqua vero pauciores ergo oia elemēta suapte nā calefacient. Rursus: spera: pyramis: & angulus vt dicunt calefacit & ardet: sed corpora mathematica habēt speras: pyramides & angulos ergo corpora mathematica calefaciūt & ardent: qd est falsus: cū sint abstracta intellectu a materia: & motu: nō enim est maior ratio: cur ignis calefaciat: & tamen mathematica corpora idem habēt ita quo ignis calefacit: nō calefaciat: aut si qua sit: eā afferat. Item: ignis est spera aut pyramis: at qd ardet: ignis: in igne qz conuertit & sit ignis ergo qd ardet sit spera aut pyramis. Item: cū ignis diuiditur: quelibet pars est eiusdē denominatōis cū toto: nam quelibet ps ignis ē ignis: ergo si ignis sit spera aut pyramis: quelibet ptem eadem figure sequet denominatio: & quelibet ps ignis erit pyramis aut spera ergo quelibet ps pyramidis erit pyramis: hoc autē est incōueniēs: nā qui dicit pyramidē nō nisi in pyramides esse diuisibile: simile est ac si pro aliqua dignitate asserat gladius nō nisi in gladios diuidi posse: & ferrā in ferras esse partibile. Rursus igni magis proprium est cōgregare & vni alterū cōtinuare qz diuidere & segregare: nā cōgregatio p se est ad pseruationem: segregatio autē p accidēs & ad rei depditionē: cōgregat. n. ignis q sunt eiusdē rōis & spēs: vt vapores vaporis: cinerē cineri: separāt autē ea que sunt diuerse spectei & nature: ergo potius debuerūt attribuere figurā quā congregaret: qd ei est magis proprium: qz qua segregaret: qd ei minus est proprius: male ergo assignauerūt ei pyramidē: qz aptissima figurarū est ad diuidēdū & ad separādū. Item: calidū & frigidū hriantur fm virtutes & opationes ergo habent hrias figuras: si elementa figuris agūt & trāsmutāt: at frigidū figurā assignare impossibile est figure calidi hriam: cū figure nihil sit hrium igitur neqz calido assignāda est figura: aut. n. oibus agentibus ois assignare figuras: aut nullis: cū nō sit maior rō cur potius vni qz alteri assignētur figure: aliq aut volētēs primis auxilio esse sibiipsis hdicunt dicētēs frigidū esse magnaz partū: & ob hoc p poros trāfire nō posse sed eos cōstringere: erit ergo calor aperitēs: dissoluens: trāfiens & paruaz subtiliorūqz partū ergo calidū & frigidū differunt magnitudine & paruitate a seinuicē: qz calidū paruaz sit ptium: frigidū vero magnarū: nō igitur abinuicē p figuras differūt: vt ipsi dicunt: imo cū in igne sint magne pyramides & paruaz & magnaz ptium corpus frige facit: magne ergo pyramides frige faciūt & nō sunt ignēs: neqz calozē efficiunt: quare aliqua pars ignis frige facit: ergo nō sunt assignāde elemētis figure ad eozū motū & trāsmutationes efficiendas: cū aut vnūquodqz elementum a natura habeat proprias opationes & virtutes a nā determinatas qbus abinuicē ipsa proprie differunt & a qbus virtutibus eozū opationes: generatio neqz iteritus & latōes fiant dicef. 2. de gnatione. hoc de tertio libro summarij dicta sufficiant.

C. Tiberij Bacilerij Bononiēsis Lectura i Quartū libru de celo & mundo.

E graui.

Sūma prima qrti de celo tractat de finitionē grauis & leuis tam simpliciter qz fm quid a Textu Cōmēti primi ad. 7. Scda summa ostēdit loca nālia mouere si nālī & aliquo modo effectiue grauiā & leuiā. 7. v. qz ad. 26. Tertia d clarat varias grauiū & leuiū conditiones & naturam locoz eozūdem a. 26. ad. 37. Quarta merito grauitatis & leuitatis cōuincit numerum elementozum quaternarium: a. 37. ad. 45.

utum & leuiū conditiones & naturam locoz eozūdem a. 26. ad. 37. Quarta merito grauitatis & leuitatis cōuincit numerum elementozum quaternarium: a. 37. ad. 45.

Auerrois in probemio pzo dicit: qz intentio eius in hoc libro totali d celo est loqui de partibus simplicibus. i. corporibz simplicibus scilicet de cognitione substantiarū eaz & de numero earum & omnibus accidentibz earū: ergo vult Auerrois officiū esse philosophi naturalis cōsiderare & substantias & accidentia. i. pphicorū. 11. 2. pphicorū. 27. primo de aia. 3. & infero corolarie pphicorū phum naturalē tractare de rebus naturalibus quāru ad predicata primi modi specialia: diuinus aut solū in vniuersali quiditates naturales speculari: iste. n. ppositiones: homo est ens: est substantia: sunt metha pphicæ sed cū dscendimus ad genera subalterna intramus cōsiderationē naturalis phic: hec ē causa qz predicata primi modi illa ad naturā spectāt ad que psequitur esse mobile: reliqua ad diuinus: predicata itaqz primi modi abstrahunt a motu: si ad ea si sequatur esse mobile. Item ait: in tertio autē de pluribus vspositionibus corporū grauiū & leuiū non in quātū elementa sunt. Sensus est: in tertio libro fuit in quātū nunquid elementa inter se trāsmutent p eziūz athomoz vel partium cōsimiliūz: an per figuras: & quo modo: que omnia nō insunt eis vt elementa: qd quidem sic intelligitur: hic psideratur de elemētis vt subiecta sunt: in libro de generatōe vt cause: vbi habent rationē elementū: qd dicitur per respectū ad pzi cipiū: vnde ignis extra mixtū non est elementū. Rursus inquit: manifestū est aut qz hoc cōpleto perficatur sermo de corporibus mundi primis & simplicibus & de omnibus existentibus in mundo inquantū est mundus. i. de accidentibus puenientibus mūdo in eo qz mūdo. Contra: nō completur cognitio animalium: plantarū: mineraliū que tamen pficiunt mūdo ergo. Solutio est. Auerrois intelligit respectu librorū pcedentū: vbi imperfecte habite sunt cognitiones: que facte sunt perfecte per notitiā traditā in hoc quarto libro. Contra iterū ergo naturatum vt habet in se principū motus localis simplicis nō erit subiectus libri de celo: cū multa accidentia alta a motu cōsiderētur. Solutio est: cognoscit aliquid ē subiectum in aliqua facultate: quando est subiectū respectu principalissimi predicati psiderati i illa facultate. constat

constat autē inter omnia predicata tractata in libris de celo principalissimum fore: esse mobile localiter simpliciter: vt dixi in principio lectionū huius anni.

Sententia Textus Cōmēti primi & secū di. Inquirendum est qd graue & leue & que sit vtriusqz proprietates & conditio: nam de motu corporū simplicium que nata sunt moueri motu recto tractandū est cui deseruit cognitio grauiū & leuiū: est nāqz graue natūz moueri deorsū: leue sursum: & sunt noia grauiū & leuiū noia potētiaz: vnde noia actū rōndentia illis potētijz noia non habent: sed possunt circūloqui his noibus ppositio graue actū: leue actū.

Auerrois primo dicit: & fuit manifestum qz forma eozum sunt grauitas & leuitas: sed latet quas naturas habent. Contra: quo nam pacto latet & est manifestum. Solutio est: palam est grauitates & leuitates esse formas elementoz: sed latet quas naturas. i. essentias habēt forme scilz elemētōz: an sint ppter vacuū: an pp figuras: ppter ea de istis ē pscrūdūz. Item ait: grauitas & leuitas sunt principia motū hrioz in his corporibz vocatis elementa: & paulopost subiūgit: necesse ē cōsiderare in eis: nam psideratio in eis similis est psideratōi in rebus mobilibz. i. nālībz. Sensus ē: grauitas & leuitas interdū ppterates: sepe forme appellant grauiū & leuiū: & notāter dicit vocata elemēta: qz vep elemētū est mā pzia: & psideratio in eis ē sūis: cuius dicit rō est: qz vera prima psideratio naturalis pstitit in quiditate rerū naturalū & nō in hac cōsideratione: primo pphicorū. 11. Item inquit: res eterne non habent agens nisi fm silitudinē: neqz hnt ex quattuor causis: nisi formālē & finalē: & si habuerit aliqd quasi agens nō erit nisi in quātū est forma illi & cōseruans ipsum. Contra. 4. capitulo de substantia orbis: materia: forma: & finis: sunt cause celi: ergo. Dico celū nō habere mām in potētia partem sui: que solet appropiate loquendo vocari causa materialis: cuius quidem causalitas consistit in recipiendo omnes formas subcelestes fm esse reale: habebit ergo dūtaxat cām formālē & finalē.

Auerrois cōmēto. 2. pzo dicit: qz hoc nomen graue & leue dicit in maiori pte rē. Sensus est: hoc nomē graue & leue dicit de actōe. i. de forma cui ē actio & nō de motu tm pueniēte ex habitibz: & p habitū itelligo qualitātē de scda specie: p formā: ipsaz substantiā: p actōez grauitatōez & leuitationē: & potuit idē nomē qualitati de scda spē & substantiē sauffacē: pp. s. maximā eoz cōueniētiaz: hinc ē qz. 7. pphicorū. 20. dicit qz de scda spē non acqri p alterationē: qz forme substantiales nō acquirunt p alterationē: ppter ea dicit hic Cōmētor: qz hec noia graue & leue nō demōstrāt apud Aristotelē nisi habitū & formā. Item ait: forma. n. & habitū dicunt hic potētā rē. Sensus ē: potētia ē ipi forme & nō tm cōpō sit: & forme elemētōz dicunt picipia actiua suozū motū: nō passiua: receptiua. s. qz pnt noiari pincipia passiua iclinatiua: vñ solitūm dicere formā esse picipiū actiū & iclinatiū motū naturalis. Amplius hec ppositio: virtutes passue egent motozē ex trānsco hētur. 2. de aia. 52. 12. methaphysice. 54. ex qua inferit nihil hēre potētē reducēdi seipz de potētia ad actū: & elementa dicunt moueri a formis modo infra determinādo. Contra. 9. methaphysice. 12. mā que potest simpliciter nō indiget in hoc quod extat

in actum nisi vno motozē tantum: materia autē que non dicitur posse simpliciter sed per potētiaz remotionem aut propinquitates ergo nunqz ex se exit potētia ad actum. Distinctio de potētia proxima ad actum primū & secundū soluit difficultates: potētia ad actū primū regit agens disponēs & inducēs. Item ait: actio. n. est manifestior habitu & apud intelletū & apud sensū: vñ dicebat Auerrois. 12. methaphysice. 14. forma non comprehenditur fm sensum: sed fm suam actionem: & cum Cōmētor dicit: hoc est melius: intelligit id ēē facilius ad doctrinam.

Digressio prima.

Quia Cōmētor dicit grauitates & leuitates esse naturas & formas elementozū: ppter ea non immerito dubitatur. Cū grauitas & leuitas sint forme substantiales grauiū & leuiū: videtur qz non. Tum qz sunt sensibilia per se. Tum qz forme substantiales rumpuntur in mixto: grauitas autē & leuitas non: quia datur mixtum grauius elementū: vt aurum. Tum quia substantia non est substantie cōtraria: nec suscipit magis & minus. Tum qz manēte eadem forma substantiali variat grauitas & leuitas: vt in vapore. Tum qz. 4. pphicorū. 85. ex raro & denso oriuntur graue & leue. Tūqz in eucharistia ē grauitas sine forma substantiali. Tūqz quia. 5. methaphysice. 18. sunt grauitas & leuitas qualitates naturales primaria intentione: secundaria quātitates. Tūqz. 4. celi. 27. sunt graue & leue in caplo relatōis. Tūqz sepe numero dicit qz grauitas & leuitas consequūtur qualitates alteratiuas.

In oppositum est Auerrois in probemio huius quarti: & in Cōmēto primo & secundo appellans grauitatē & leuitatē naturas: ois aut natura substantia est. 2. pphicorū. 4. Item. 4. celi. 20. impossibile ē ponere grauitatē & leuitatē sub accidēte. Amplius. 3. celi. 17. pzia forma substantialis existit in materia: grauitas scilicet & leuitas. Rursus. 2. celi. 92. 93. palā vult Cōmētor: grauitatē pncipiare motū pncipalit. Item. 2. de aia. 108. graue & leue numerantur i pdicamento substantie. Item si essent accidēta nō distinguerentur elementa essentialiter p grauitatē & leuitatem. Tū quia grauitates oēs sunt eiusdē rōis. Similiter & leuitates: veluti & calozes oēs: & dato qz grauitas terre & aque essent alterius rationis accidētia: tunc a posteriori per grauitatē & leuitatem elemēta differrent.

Ad difficultatē itaqz dico primo: graue & leue vt dicit pōdus vel absentia ponderis vocantur qzitates. Dico secūdo qz forme substantiales sepe nominant qzitates nāles. Dico tertio qz grauitas & leuitas pnt sumi pro grauitatōe & leuitatione & ita sunt motū qz grauitas & leuitas mouent sensū tactū. 4. celi. 29. Dico qzto: qz graue & leue vt dicit pncipiū motū in ordie ad vniuersū sunt in capitulo ad aliqd solitū n. suz pcedere idē ēē in diuersis generibz fm diuersa esse. Dico quinto: grauitatē & leuitatē formas ēē elementozū substantiales ad mentē Auerrois: & hoc ne cogamur dicere: sunt forme substantiales. i. psequuntur formas substantiales.

Solutio igitur primi est: dico qz substantia sentitur per accidens a sensu: quia non in quantum sensus: sed in quantum humanus. 2. de anima. 65. potest tamen concedi substantiam libe. sup celo & mūdo.

sentiri per se: quia forma nunq̄ acquirit ab intellectu esse intellectum: quin prius ab agente sentationem acquisierit esse cogitatum: cogitativa enim & intellectus humanus & in essendo & in operando se cōmittant. Ad scdm̄ dico q̄ gravitas & leuitas frāguntur in mixtis: & nunq̄ mixtum pōt esse grauius graui simplici cōponenti. Ad tertiu: sunt gravitas & leuitas cōtraria ratione motus sursum & deorsum: & suscipiunt magis & minus forme elementoz̄ substantiales. Ad quartū: si vapor substantialiter differat ab elemento: tunc leuificatio non opponit forma vaporis. Ad quintū stat accidentia precedere formā: que scilicet preparant materiā pro recipienda forma. Ad sextū: in hostia consecrata grauitationē facit Deus nō gravitas. Alie rōnes sunt ex dictis solute.

Digressio secunda.

Quia Averrois asserit res eternas non habere agens nisi fm̄ similitudinē: p̄pterea queratur nunqd̄ ista p̄positio sit vera: omne productum est nouū: videt q̄ nō: tum p̄pter lumen solis ab eterno productum in parte orbis propinqua. Tum quia omne habens finem habet & causas efficiētē secūdo capitulo de substantia orbis: finis significat agens si gnificatione necessaria. Tum quia intelligentia scdā intelligit primā per essentiaz̄ secunde ergo secūda ē effectiue a prima: obiectū enī ab intellectuone realiter distinctū effectiue ad intellectuonē concurrat: est aut̄ necessariū intelligentiā mediā intelligere p̄ mediam: ne ipsa intelligat se modo accidentaliter: intelligere enī se modo accidentali cōceditur tantū intellectui humano. 3. de aīa. 8. Tum quia. 7. metaphysice 31. mouit Aristotelem ad ponendū agens separatū a materia in factione virtutū intelligentiū ergo intelligentie sunt facte: tamen sunt eterne: ergo neq; per virtutes intelligentes pōt intelligere intellectuōes: q̄ intellectuōes rerū materialū nō intelligunt. 3. de aīa. 16. Tu q̄ in intelligentiis effectens: finis & forma concidunt: primo capitulo de substantia orbis.

In oppositū est Averrois presenti Lōmento. 2. metaphysice. 4. 4. ab agente nihil prouenit nisi extrahere illud qd̄ est in potētia ad actum. 12. metaphysice. 41. nihil est possibile ex se & necessariū ab alio preter motum celi. 2. celi. 102. terra non est generata fm̄ se totam: quia est eterna. Itē ne pereat sylogismus diuisiū Aristotelis. 5. phisicorū. 7. 7. phisicorū. 10. 12. metaphysice. 6. non potest reperiri mutatio per quam acquiratur substantia nisi generatio. Et si Averrois concludit contra Auicēnam de productiōe intelligentiarum. 12. metaphysice. 4. 4. & dogmatibus Aristotelicis non insit aliqua diminutio: distinctio Theologorum de duplici factione: cuius nouitate scilicet & sine nouitate seu per simplicē emanationē: nulla est & non satisfact peripateticis: neq; veritati: hoc fundamento: termini illius emanatiōis sunt pugnantes adinuicem ergo vnus illorū precedit reliquū tempore ergo nō esse cuiuscūq; producti antecedit esse illius tempore.

Pro expeditione difficultatis dico primo: est prima intelligentia efficiens respectu motus celestis qui fm̄ partes est nouus: est finis intelligentiarum cui quidem intelligentie dependentes cupiunt assimilari: est forma primi mobilis. Dico secūdo: causalitas finis p̄sistit in mouē metaphysice:

efficientis in mouere proprie & realiter: forme est da re esse: materie officium est pati & recipere: iccirco causalitas agētis h̄z similitudinē & causalitas forme consentiunt.

Ad primū: eternū in esse reale & desibile vel inceptibile vel generabile vel corruptibile non se cōpatiunt: sed bene in esse intentionali: intellectio enī qua fem̄ percipitur est inceptibilis & corruptibilis: stat tamen ipsam perpetuari: lux itaq; in esse reali solis nō est inceptibilis neq; desibilis sed bene in esse spiritali: & si ē eterna nō est producta & facta: quāuis producibilis sit & factibilis. Ad secūdū: habens finē habet agens verū v̄ similitudinariū. Ad tertiu: intelligit intelligentia inferior per essentiaz̄ superioris: que cognitione beatifica intelligit se modo accidentali: intellectus autē humanus comprehendit se modo accidentali & cognitio ne beatifica & cognitione non beatifica: vt dixi. 3. de anima. 8. Ad quartū: per virtutes intelligentes & intellectuales intelligit intellectuōes factas ab intellectu agente que denominant intellectuū intelligentē imo tanta vnione vniunt intellectuū q̄ efficiunt ipse intellectuōes. 3. de aīa. 37. & 38.

Sententia. 3. 4. 5. 6. inuenitur graue simpliciter tendit: graue ad alterum mouetur deorsum fm̄ alterum. Leue simpliciter fertur ad concuum lune: leue fm̄ alterū fertur sursum h̄z alterum: vnde datis duobus corporibus simplicibus equalis magnitudinis diuerse iamē nature id est graue vel leue simpliciter quod velocius descendit vel ascendit. Est autem concuum lune fm̄ naturā loci superius: ceterum mundi locus infimus: & sicut habitates in nostro hemispherio non precipitantur versus celum: ita nec existentes si qui sint in altero hemispherio timere debēt ne precipites celū concuant.

Est primitus aduertendum: Aqua grauis est in respectu aeris & leuis in comparatione ad terram: propterea existens in centro mouet ad concuatum aeris: & est grauis magis q̄ leuis & aer magis leuis q̄ grauis: & licet elemēta media in propriis speis graua existant & leuia: eorum tamen gravitas & leuitas sunt simplicissime: quēadmodum & qualitates alteratiue: & motus simplices locales: sepenuero dicitur aer magis grauis q̄ leuis: quatenus magis promouet ad motum deorsum q̄ ad motum sursum: sepe dicitur magis leuis q̄ grauis: quia descendit in vno elemento & ascendit in duobus: aqua magis grauis q̄ leuis: cuius ascendat in vno: & descendat in duobus elementis. Item notandum est: cum medium fuerit diuisibile habens latitudinem. 1. mediū est in se indiuisibile mathematicē sumptū: potest tamen vocari diuisibile in quātū ad ipm̄ diuersa terminant. Et cū Averrois dicit: & nō nocet huic sermōni si sit ex duab' affirmatiuis in tertia figura. i. istē sylogismus: ignis mouet ad superi' ignis mouet ad circūferētia celi ergo circūferētia celi ē supi' ē palā in tertia figura: que q̄cludit: que q̄ cōcludit affirmatiue dicitur Lōmētatorū circa h̄ v̄ inutile. Solutio ē: cōclusio demōstrationis ex documētis posterioribus d̄z ē v̄ h̄: cōstat aut̄ q̄ tertia figura cōcludit in particulariter. Rursus sciēdū ē: vulgus imaginat mūdū eē ad similitudinē semicirculi habētis cordā cui' medius p̄ctus est centrum: ponit nāq; vulgares celū supra capita nostra veluti rectū: nulli autem dubiū est q̄

est q̄ p̄ctus medius corde nō est mediū toti' semicirculi. Preterea ait Averrois: illud aut̄ qd̄ est minoris grauitatis est ex genē grauis simpliciter. i. mouetur ab elemēto domināte: & ad locū elemēti dominantis: & nō differūt nisi h̄z magis & minus: p̄pter illud qd̄ misceat cū eis ex altero cōtrario qd̄ est leue. i. grauitas remissa ē remissa per admixtionē leuitatis: & hoc non inuenitur in rebus que sunt eiusdez̄ speciei: grauitas enī magnitudinū equaliū que sunt eiusdez̄ speciei respectu grauiū equalis est: & iste magnitudines i. excessus in respectu indiuiduorū eiusdez̄ speciei nō sunt in grauitate nisi p̄pter magnitudinē & paruitatem. i. quantitatis: magnitudines aut̄ equales q̄ sunt diuerse speciei inueniunt diuerse i grauitate: & cū grauitas magis dominet in cōpositis q̄ leuitas: id est graui tanq̄ d̄ notiori locutus ē Aristoteles: vñ vn' pugillus terre est grauior q̄ vnus pugillus aque: & q̄ vnus pugillus argenti: his ergo constat q̄ grauis simū est id qd̄ grauitate p̄cedit oia graua quib' substat. Leuissimū qd̄ leuitate atcedit leuia quibus subferuntur: & vocat elemētū graue simplr qd̄ natū est descendere in tribus elementis: leue simplr qd̄ ascendit in tribus: graue i respectu qd̄ ascendit i vno & descendit in duobus: leue in respectu quod descendit i vno & ascendit in duobus: hec de p̄ia summa.

Sūma secūda Quarti de celo.

Dicamus. Presenti sūma que ē a textu cōmenti. 7. vsq; ad 26. ostendit Aristoteles loca naturalia mouē finalr & aliquo modo effectiue graua & leuia. Sententia aut̄. 7. 8. 9. 10. stat i hoc: nō recte Plato determinauit de graui & leui: cū dixit id graui' eē qd̄ ex plurib' eiusdē n̄e sup̄ficiēb' aut trigonis cōstaret: & leui' qd̄ ex pauciorib' eiusdē speciei sup̄ficiēb' aut triāgulis cōponeret: nā in primis nihil dixit de graui & leui simpliciter. Itē si sic: maior ignis eēt grauior & tardius moueret sursum q̄ minor ignis: hoc aut̄ est falsū: nā maior ignis fert sursum veloci' & minor tard' ē: eodē uero maior deorsum tard' tēdit & minor velocius & ita dicat de terra maiore & minore. Itē si aliqd̄ esset grauius aut leui' alio multitudinē aut paucitate triangulorū aliqua pars ignis eēt grauior aliqua parte aque aut terre. Est aduertendū: apud Aristoteles quattuor sunt elementa ex quoz̄ diuerso domino fiunt mixta: sed apud Platonē vna erat rō oīum triāgolorū ex quib' oia cōponebant: h̄z vera sentim' mixta resoluti elemēta nō in triāgulos. Ampli' quanto magis aliqd̄ fuerit graue aut leue tāto magis erit veloci' & si velocitas ē infinita grauitas ē infinita: p̄io celi 54. 88. & dicebat Lōmētator. 4. phisicorū. 71. stante medio eodē facta variatōe i graui aut leui variat motus: sit. n. variatio in p̄io principio illi' mot' p̄pterea scribit. 8. phisicorū. 32. id leue operabitur mor nisi aliqd̄ ipediāt: & 2. celi. 105. grauitas maior propellit minoz̄: ex his colligat palā q̄ in maiori quāto ē maior virtus: & si graue quanto fuerit maius tanto motu proprio velocius mouetur ergo celus quāto fuerit maius tanto velocius mouet motu proprio: cum tanta velocitate moueat quanta vnquā moueri pōt: hec de opinione Platonis.

Sententia. 11. & 12. stat in hoc. Dicitur athenos esse principia rerū nā h̄z poterant saluare in elementis causas grauitatis & leuitatis: non in mixtis: dicentes sup̄ficiēs esse principia nec in elementis nec in mixtis apparentias saluare poterant: & cōvincunt rōnes Aristotelis contra Democritū volentes graue & leue non differre nisi p̄ maius & minus: vt Averrois docet in fine. 12. Non ē ergo affirmandū id esse grauius qd̄ maiorez̄ habet molem: & id leuius qd̄ minoz̄ ē: nam oppositū huius cōspicit in corporib' simplicibus eiusdez̄ nature: vt igne bipedali & pedali. Rursus ignis bipedalis maiorem h̄z magnitudinē q̄ terra pedalis nō tamē est grauior. Itē parua planta interdū grauior est maiore planta eiusdez̄ speciei: & paruus homo maiore. Lana preterea decem pedū nō est grauior plumbo pedali: vnde si vniuersalr maiora magnitudinē essent grauiora & minora minus graua ergo equalia existere eque graua. Veritas itaq; est q̄ in grauib' simplicibus qd̄ est maius est grauius: & in leuib' qd̄ est maius inuenit leuius. In mixtis aut̄ interdū maiora sunt leuiora: interdū grauiora.

Sententia. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. stat i h̄. Non bñ dixit Democritus id esse grauius qd̄ minus vacui h̄z interceptū: & id leuius qd̄ plus h̄z vacui interceptū: nam putauit ipse Democritus oia corpora naturalia cōponi ex atomis inter q̄ vacuū erat mediū: & cū corpora ex equalibus atomis multitudine cōstarent: id maius erat & leuius inter cuius plena plus vacui erat medium: id vero minus & grauius inter cuius solida & plena min' vacui mediabat: p̄pterea ignis leuior & maior erat: terra aut̄ grauior & minor. Contra: ergo terra centū pedū esset leuior paruo igne: cū habeat plus vacui interceptū q̄ habeat ignis vnus pedis. Itē si leue sit in quo paucū de pleno: graue in quo multū de pleno parua pars terre esset leuior magna parte ignis. At si leue sit in quo multū de vacuo: graue in quo paucū de vacuo magna pars terre esset leuior parua parte ignis: sed si leue sit in quo est de vacuo plusq; de pleno: & graue in quo plus est de pleno q̄ de vacuo velocitas magni & parui ignis esset equalis. Rursus vacuū nullāz̄ habet mouendi virtutem ergo vacuū nō ē causa leuitatis: & pleni grauitatis. Item si vacuū moueat sursum: & pleni deorsum: possent vacuū & pleni adinuicēz̄ separari: & separatim quodlibet ad propriū locū moueri: qd̄ si separētur: dabitur aliqd̄ corpus naturale qd̄ nō constitueret ex pleno cōmixto vacuo: sed pleni sine vacuo: & vacuū sine pleno inuenietur: debebant ergo antiqui p̄scribere cur vacuū & pleni in mixtis non separantur abinuicem: Aristoteles voluit formas elementoz̄ detineri in mixtis a forma vltimata. 2. de anima. 39. Itē inconueniens est ipsi vacuo locum sursum assignare in quo recipiat: nam pot' vacuū esset locus: & si moueretur: ad aliqd̄ locū ipsum moueri necesse esset & in aliquo esse loco. Et si vacuum moueatur: necesse est ipsum moueri ab aliquo: querendum igitur esset que esset causa motiua vacui & quod principiu' motus effectiuus: & cū nullū recte assignari possit: constat vacuū moueri nō posse.

Sententia. 20. Non recte dixerūt antiqui illud esse grauius quod plus habet materie: & illud leuius quod minus: nam si omniū rerū naturalium materiaz̄ ponant eisdem libe. sup celo & mūdo. 2

speciei: nihil erit simpliciter leue: nam ipsum debe- ret componi ex minima & paucissima materia: at cui materia graua quantitas ei coniuncte in infinitum fit diuisibilis: quantacumq; data materia continget dare minorem ergo dato quocumq; leui posset dari leuius ergo nihil esset simpliciter leue. Ita graue simpliciter ex maxima deberet materia compo- ni: at data quacumq; materia contingeret dare maiorem per adiectione particule materie ergo dato quocumq; graui posset dari grauius: ergo nihil eēt simpliciter graue. Itē multus ignis plus habet materie q̄ modica terra ergo magnus ignis esset grauior modica terra. Si vero diuersas & cōtrarias ponūt materias: vnaz que facit vacuū & alteraz que facit plenuz ergo soluz erit leue simpliciter composituz ex materia que facit vacuū & graue ex materia que facit plenum ergo nihil erit graue s̄m alterū aut leue s̄m alterum: hec de opinionib; antiquoz dicta sint.

Sententia. 21. & 22. stat in hac ppositioe: vnūquodq; elementū ad natu- rales suū locuz tendit tanq̄ ad suaz perfectione: naz triplex est motus: augmentatio: alteratio: motus lo- calis: augmētabile vt sic augmētatur: nō alteratur: non mouet localiter: & aliud est augmētabile: aliud aug- mentatiuū: & motiū sursuz suapte natura est leuefa- ctiū: & motiū deorsuz grauefactiū: sursuz mobile est totū leue graua materie: deorsuz mobile est totū graue ppter materiā: ergo manifestuz est q̄ corpora naturalia nō mouent s̄m locali: eo q̄ simile moueatur ad suū simile: nam si tota terra intelligat esse in con- cauo orbis lune: & alique eius partes in medio mun- di: ille partes non mouebunt sursuz: vt simile sit euz suo simili. Sed & tota terra & partes eius mouebunt ad centrū: vt sint: que ad moduz nate sunt eē & in suo loco nāli qescant: nam in eundē locū ferunt totum & partes: si corpus fuerit simplex: accidit autē q̄ motu na- turali simile moueat ad suū simile.

Auerrois. 22. primo dicit: vult pscrutari de causa finali ppter quā hoz cor- poruz quedaz mouentur ad superius: & quedam ad inferius: & quedaz inter ea & sunt aer & aqua & intelli- genda est hec causa: causa finalis & ppleta. i. vltima: est aut locus finis p̄p̄ij motus sibi inquantū est p̄fer- ctio moti nō inquantū est actio cōplementi que ē for- ma. i. locus est finis rei generate: nō generatiōis: di- citur enī: finis de forma & actione forme: sed actio ē finis forme & forma est finis generatiōis. Cōtra: ele- mentuz ē perfectius loco ergo locus nō est finis ele- menti: dico sine generationis qui est forma esse p̄fer- ctioem: non aut sine. i. operatione rei generate: est aut locus finis elementū: q̄ in loco p̄prio elementa conseruant: in quo q̄des naturaliter quiescunt.

Item ait: superficies etheris & similis sup̄ficiet- ciei aeris: & superficies aeris similis cū aqua: & aqua cū terra: concavū celi est simile igni virtualiter: alia inter se similia reperuntur formaliter: motus autez celi factus in tanta vel tanta distantia causa est elemē- toruz conseruatiua.

Iterum ait: motus generationis qui ē in rei veritate nō est motus. Sensus est: generatio diuiditur p simpliciter & s̄m qd s̄m q̄ for- ma generatōe acq̄ita est forma substantialis aut acci- dentalis: & ita motus non est generatio s̄m qd: neq; generatio s̄z quid est motus: cuiuscūq; ēt gnātiōis ter-

mini p̄imi sunt priuatiuz: cuiuscūq; motus termini p̄i- mi sunt positiu.

Rursus ait: s̄z ois trāsmutatio h̄z trāsmutabi- le & trāsmutās p̄p̄iū. i. ois motus h̄z p̄- p̄iū s̄z & p̄p̄iū agēs. Et q̄ dicat. Cōtra: idē s̄m s̄l- alteratur: & mouetur localiter: & idem successiue erit subiectuz motuz cōtrarioruz: quia opposita habēt fieri circa idēz subiectuz: & eadēz est materia numero respectu omniuz generabilium. Solutio est: distinctio de subiecto materiali & formali soluit. Ampli^o distin- ctio de mobili per se & per accidens iterum soluit: necnon & distinctio de subiecto propinquo & remo- to: opinandū est ergo de loco q̄ ea que mouetur in eo: mouentur ad loca terminata: itaq; sunt fines: & iste sermo potest accipi quasi inductio idēz exemplū & potest esse iudiciū vniuersale sine cōsideratiōe mo- tuū elementoz: scilicet inductiua: & tunc syllogismus sic cōponitur: trāsmutatio elementozuz de loco ad locū est motus: & omnis motus est a cōtrario terminato ad cōtrariū terminatū quod est perfectio illi: elemen- ta ergo trāsmutantur ex cōtrario ad cōtrariū in vbi q̄ s̄m q̄ illa ad que trāsmutantur sunt perfectiores eis sed si manifestū est per se q̄ elementa sunt talia: syl- logismus tunc erit otiosus: nam manifesta nō debēt syllogizari. 1. 2. p̄p̄iū. 3. & vult Auerois latentia in motibus elementozū indigere inductiōe aut cre- plo: & subiūgit in mixtis assignādā eē cām p̄p̄iā ali- cuius motus: cū ibi multe sint: in elementis aut mo- tus nō habēt nisi vnā simplicē cāz: natura ergo loco- rum est causa diuersitatis istorum motuū in quantum sunt fines & similes.

Amplius ait: hec autem elemēta non disse- runt motū locali ab alijs motis in loco: nisi quia illa mota s̄t. Sēsus est: elementa d̄ po- tentia essentiali ad actū mouentur a generante edu- cente formas substantialem de potentia materie s̄a- ris sub forma alicuius elemēti: vnde ignis generat ex aqua ignem habet virtutē inducendi formā ignis in materia aque & tradendi omnia accidentia conser- uentia formam: motum scilicet & locum: dat autem generato generans motum & locum imēdiate post instans in quo tanta est potentia motiua generandi quanta corumpendi: & cum huiusmodi elementum imēdiate post instans dictuz non sit completum: te- net ipsum compleri ab elemento sibi simili cum ad ipsum moueatur post instans assignatuz: & h̄z adiu- gendum est: generans non imēdiate sed mediāte for- ma substantiali noua mouere graue aut leue motu lo- cali: & hec est causa q̄ Commentator sepe dicit: in- ter causam extrinsecāz & motuz mediāte alia causa: ge- nerans ergo erit causa essentialis generationis: sed per accidens motus localis. Propterea aliud ē mo- ueri de potentia essentiali: aliud est essentialiter mo- ueri: que diuiduntur in motozes & materias in actu: essentialiter mouentur: propter scilicet resistentiam intrinsecāz: vt animal est actu animal: cū mouet mo- tu attributo animali: vnde mota in animalibus sunt animalia in actu: sed elemēta nō partiunt in motozē & mām in actu: verum materie conceditur motus: cū ipsa sit in potentia essentiali ad formas elemēti- quas essentialiter consequitur motus: materia itaq; mouet localit de potentia essentiali: nihil tū essentia- liter mouetur nisi animal.

Item ait: & est dicere q̄ aliqd mouet se accūtalit- i. q̄ nō mouet se nisi p̄ motiōē suāz & c. Sēsus

Sēsus ē: elemēta de potētia accūtalit ad actū mouent se accūtaliter: quia accidit elemētus esse extra locum naturale: & accidit vt impediens remoueat: vnde ignis si moueat ad locū suū nālem: est dicendū q̄ nō est in actu nisi accidentalit: dicit quozq; graue moue- re se accidentalit: q̄ mouet mediū: deinde medium fert graue: & ratio est: q̄ animalia componuntur ex anima & corpore: non autez elementa: ideo in ipsis elementis non est resistentia intrinseca que est in vt- uentibus: & hec est causa q̄ anima est act^o corporis: forme non anime actus existunt materie prime non corporis. 2. de anima. 6.

Insuper est aduertēdū: in elementis forma ē mouens vt forma: vt autē in mate- ria est mota: itaq; mouens & motuz sunt duo tantum s̄z modū: sed in animalibus primū corpus mouens animal est calor naturalis vel musculus: primū mo- uens simpliciter est anima: primū motū est musculus partes corporis sunt motū per accidens: totū corp^o qd est pars animalis est motū per partē. 7. p̄p̄iū. rum primo: tanē h̄z addo vnāz distinctiōē que to- tā re completit: moueri ex se potest concedi elemen- tis: quatenus mouetur aliquo modo ab intrinseco: attribuit animalibus sublanarib; quozaz diuidun- tur in partē per se mouētē & partē per se motā: actu: ratioē tamē partis: quia musculus est primū mouēs & primū motū corporeū: residuū corporeū est motuz per accidens: congregatū ex musculo & residuo corpo- ris vocat motū per partē: sepe dici solet celum dū- taxat moueri ex se: quia pars per se mouens celū est in actu: cū non sit cōstituta iēse per celū: & pars mo- ta est s̄z se totā nō s̄z partē: mouentur igitur corpora celestia ex se p se: & pponunt ex motore & moto: ele- menta cūz careant intrinseca resistentia neq; mouentur ex se p se: neq; dicunt cōponi ex motore & moto: licz cōponant ex materia & forma.

Sententia. 23. vnūquodq; elementū ten- dit ad suū locū tāquā ad perfe- ctionē: patet: q̄ cōtinens perfectius est in simplici- bus cōtēto: siquidē cōtinens est vt species contenti: nā quāto species & forma substantialis est perfectior sua potētia sine materia: tanto cōtinens est perfecti^o & dignius suo cōtēto: cū superius elementū conti- neat: inferius aut cōtēat: corpus naturale superi^o ad id quod est sub eo se habet s̄m perfectionē: vt for- ma substantialis ad materiā: sed locus naturalis est cōtinens corpora que ad ipm mouent siue sursuz: si- ue deorsuz & ea cōseruās: igitur corpora nālia mouentur ad locū naturalē vt suā perfectionē.

Auerrois p̄io dicit: cā quare elementa mo- uentur ad sua loca nō ē nisi q̄ ge- neratū mouet ad suā formā p̄p̄iā. i. generata mouē- tur ad sua loca: q̄ materia generati est in potētia ad formā quā essentialit p̄sequit mot^o & loc^o: id dicit hic Cōmētator: & q̄ mouent nāli ad sua loca sunt ea que sunt in potētia & q̄ approp̄iant illis locis: dicit enīz mā moueri localit de potētia eēntiali: totū tū gnātuz localit mouet: vn. 4. p̄p̄iū. 49. dicit ē: in suis lo- cis p̄p̄iis morant & quiescūt nāliter elementa: respe- ctu quozū locoz habēt locata habitu dinez partis ad totū & cōtēnti ad cōtinens & materie ad formā: vnde aqua a natura instituta est vt sit materia aeris: & aer ignis & imperfectius p̄fectioris: aer quozq; ē in potē- tia aqua ppter formā materie: cōtinens igitur est quasi forma cōtēnti.

Item ait: p ea q̄ mouent ad sup̄i^o & ea q̄ mouentur ad inferius intendit ea que mouentur simpliciter & dicit hoc cōseruando se de locis medio- rum. Sēsus ē: hic li simpliciter non determinat mo- dum motus sed dicit moduz loci: quia elementa me- dia motu simplici mouentur veluti & extrema: sunt nāq; elemēta media corpora ita simplicia sicut extre- ma: & cōcauū aque est locus terre: q̄ tū terra magis localit per centrū q̄ per circūferentiā: ideo terra moi- uetur a circūferentiā ad centrū.

Rursus ait: & finis qui continet rem extrinse- cus similis est forme: forma enim est finis rei habentis formāz: & in hoc tantuz differunt: quia hoc separaf: hoc aut non. i. locus separaf a loca- to: sed forma non separaf a formato. 4. p̄p̄iū. 17. 18. vnde locus separatur a locato sine interitu localit: sed forma nō separaf ab illo cuius est forma sine cor- ruptiōe illius: & stat duo locata diuersa posse sibi in- vicem succedere in eodēz loco totali per generatōes vt si viuens moriatur: stat illud cadauer esse precise in eodēz loco: locus igitur cōmunicat forme in gene- re scilicet cōtinente: & finaliter & formaliter aliquo- modo mouet elementum.

Pro complemento lectionis pono istam propo- sitionem: elementa non mouentur actiue a locis ad que tendunt: tuz ne grauius tardius descē- deret: tuz ne talis motus sit violentus: & est aduertē- dum q̄ elementa media locantur per superficies su- perioris elementi non obstante q̄ facilius recipiant imperuz ad deorsum q̄ ad sursum. Amplius errant moderni putantes elementa conseruari in locis p̄o- p̄iis influentijs: tum quia terra naturaliter ascende- ret versus celum: tuz quia ignis non bene in cōcauo celi cōseruaretur ppter influentiā aque ibi multipli- catam: imo apud Cōmētatores si nulla esset virtus p̄seruatiua ignis in cōcauo: & nulla terre in centro mundi adhuc ignis ad cōcauū & terra ad centrū mo- ueretur: & hec est causa q̄ situs talis & talis causa est elementoz cōseruatiua: & videtur Cōmētator esse in cōtradictione q̄ scilicet aer moueatur ad cōcauū ignis propter similitudinez quia si ignis ponere in centro: aer ad ipsum moueret: dico q̄ naturalius mo- uet elementū p̄p̄iū q̄ p̄ similitudinez in qualitate: semp tū accidit i re q̄ sit^o & similitudo i q̄litate p̄ueniāt.

Sententia. 24. & 25. Sicut fatua est petitio qua quis peteret ppter quid augmentabile tendit in maiore quantitate & nō in sa- nitatem: aut quare sanabile in sanitatez tendit & non in albedinez: ita ridicula est questio censenda qua q̄s interrogaret: quare leue fertur sursum: & graue deor- sum: nam sicut augmentabile tendit in augmentum non in sanitatem: quia terminus augmentabilis est augmentuz non sanitas: & sicut sanabile vadit ad sa- nitatem: quia sanabilis terminus est sanitas: ita leue sursum tendit: quia terminus ad quez motus leuis est sursum: & graue deorsuz mouetur: quia terminus ad quez motus grauis est deorsum: quo fit vt multe sint differentie mobilituz s̄m locuz ab alijs: quia mo- bilia s̄m locum habent principium sui motus esse/ ctiū intrinsecuz & intra se: tam substantialē & princi- pale q̄ instrumentale: augmentabile vero & alterabi- le habent principia ab extra: vt augmentabile alimē- tum ab extra sumit: & homo frigore torpēs ab extrin- seco calefit: & infirmus alteraf ab ex extrinsecis. Itē mobilia s̄m locū h̄nt sua p̄cipia substantie p̄fectiōis

Tibe. sup celo & mūdo. 21. 3

ppinqua: qz ipsa fm locū mobilia cōpleta & perfecta sunt: neqz p motū qd eis aduenit aut auferat augmētabilia vero & alterabilia sunt substātie remota: qz nō oīo pfecta & cōpleta sunt: s; hīs motib⁹ ad pfectionem tendunt aut ab ea deficiūt: & a substātia sua demutant: aut noue pns additōe aut ablatōe: cuius rei signū est: qz latio cōuenit substātijs absolutis: perfectisqz & cōplementū cōsecutus: & vltimo rebus naturalib⁹ conuenit: quare perfectione primus est: solet enim natura ab imperfectiorib⁹ ad pfectiora pcedere: & postrema pziōib⁹ perfectiora reddere: nā cū ex aqua fit aer: simul cū generatōe fit maioratio: & alteratio: cum vero aer acquisitus est perfecte: tunc leuitatē cōsecutus sursum mouet: & in aialib⁹ motus localis manifeste cōsequit auctioez & alterationez: cōueniunt tū mobilia fm locū cū augmentabilibus & alterabilib⁹: qz sicut remoto impedimento & pntē nutrimento augmentabile auget & nō pōt nō augeti: & aqua igni supposita calefit & nō pōt nō calefieri: ita remoto impedimēto mobile fm locū serf ad suū locū nālem & nō pōt nō ferri: remouens. n. impedūmentū est cā incipiēs motū: natura autē subministrat mouendū virtutē: vt trabēz loco dimouens sup quas lapis quiescit motū lapidis inchoat: & vis ppria lapidis motū cōtinuat: sic vñ mobile resilit: vt partes cōtra quē plectus est globus resiliens ēt mouet: s; per accidens. Sed de hoc. 3. pphycōz dictū est.

Auerrois. 24. primo dicit. & nō ē ita in eis que sunt alteri⁹ generis: & dicit ad albedinē & nō ad egritudinē. Sensus est: idēz est subiectū receptiuū oīum formaz substātialiu: dispositiuū variat: forme. n. eiusdē generis exposcūt subiecta eiusdē generis: diuersoz: & h ē qd dicit Lōmētator 12. methaphysice. 11. primo de gnātionē. 22. numer⁹ potentiaz est s; numerū speciez entū generabiliū: respectu aut accidentiū eiusdē generis correspondet idēz potentiale. 12. methaphysice a. 19. vsq; in. 29. & nō respectu accidentiū diuersoz genere: & hoc ē qd dicit hic Auerrois: dedit Aristoteles exemplum de albedine & nō de egritudine.

Item ait: finis cōueniens augmentabili est mēsurā terminata in longitudine latitudine & pfunditate: habent enīz aiata maximā quātitatez quā per augmentū acgrere pnt: & cā finitatis in reb⁹ est forma: nō quātitas: qz oī quātitate data possibile est inuenire minores aut minorem: quantū est ex se: nō aut animal mille peduz: aut plantā semidigitalez admittit natura.

Iterum ingt: dicamus nos qd cū intendit dicere differentia inter principia motionis in istis &c. Sensus est: in motu locali reperit motū ex se: itaq; mouens & motū nō distinguūtur loco & subiecto: nō reperit autē alteratū ex se & augmētatus ex se: qz in istis motib⁹ semp motor est extrinsecus. 3. pphycōz. 20. i. semp mouens & motus distinguūtur loco & subiecto: & talis differentia nō datur: qz sit essentialis motib⁹: licet semp reperiat: & ratio est: qz agens nō est de essentia motus: cōtra: caliditas in manu calefacit manū: Dico nullā formā agere in suū subiectus: & dicit calor: nālis mouere ab intra: qz agit vt regulat ab aīa: calor ergo nālis est motor extrinsecus alimento: & alimentū corpoti animalis: graue autē & leue totuz transmūtatur a toto: quia elementum per formam: per materiaz mouetur: forma tamen mouet & mouetur si sit in materia: materia ita

mouetur qd nullatenus mouet. **Postremo** aduertendū est: in elementis dī motus localis esse a generāte: qz motus localis est primus in elementis q formam essentialit psequit: sed in aialibus: qz motus localis sequit tēpore gnātionē nō dicit talis motus esse a generante: & si impediatur motus elementi generati ad locū ppriū: potētia est in ipso violētē: si nō impediatur: potētia ad istū motū erat in re ex qua tale elementum generabatur: potētia enim & ad formā & ad vbi est in eodē subiecto ex quo fit generatio.

Circa Lōmētū. 25. dico primo: elementa nō mouentur ex se in rei veritate: sed ex extrinsecō: rō est: qz illa mouentur ex se per se: in quib⁹ reperitur resistentia intrinseca: & que mouent ad oēm differentia positiois: & que diuidunt in partē per se mouentem & partē per se motaz in actu: & vt hec clare intelligant aduertendū vt supra dixi: moueri ex se posse attribui elementis: quatenus mouentur aliquo mō ab intrinseco: attribuit aialibus subcelestib⁹ in quātum diuiduntur in partē per se mouentē & partē per se motā in actu: que pars per se mota resistit mouenti & inclinatur ad motū oppositū datū sibi a mouente: iterū dum celū dicit moueri ex se per se: quatenus scilicet partē in partē per se mouentē & partē per se motam in actu: que resistit: in quātū est talis in potentia: qualis est intelligētia in actu virtuali. 2. celi. 63. & hac distinctione multa loca Aristotelis & Auerrois conciliantur. Dico iterū: aqua de potētia eēntiali ad actū reducitur a generāte: tamen motus sursum cōtinuatiue est a leuitate: & prius acquirat formā qz motus fm naturā nō fm tēpus: & hoc est qd dicebam supra. 22. generans mouet localit elementū generatū mediante & non immediate. Amplius sciendum est: potentia ad formam & vbi est in eodē corpore ex quo est generatio: ordinata tamen: quia motus ad superius ē a leuitate: econtrario animalibus in quibus mot⁹ localis sequit tēpore generationē: & in processu cōmēnti subiungit Auerrois possibile esse separationē inter motum & formam in his simplicibus: dato pziōhibente sed non potest impediri sanitas sequens pductionem forme: imo quicquid impedit sanitatem: impedit & formā quam sequitur sanitas: & si aliquid fit qz formaz non impediatur: neq; sanitatē poterit impedire. Iterum notandū est: in elementis recipiens formam & recipiens motū sunt idem fm subiectus: non fm preparationē: pziō in subiecto ad formā precedit natura preparationē ad vbi: vnde materia prima immediate capit formaz: mediante forma suscipit motum & locū: in animalibus materia prima recipit formā: sed totuz animal aut pars vna integralis composita ex materia & forma suscipit motum. Contra: totum elementū est id quod mouetur: & materia illius suscipit formam: sicut totum animal mouetur & materia animalis recipit formā animalis. Solutio est: quando elementū mouetur de potentia essentiali ad actum: tunc volomateriaz moueri de potentia essentiali motu locali & ipsam suscipere formā: quando elementum mouetur de potentia accidentalī ad actum: elementus tunc mouetur per accidens: quia mouetur: quia est in medio moto: & considerandum in animali subcelesti musculum esse primum mouēs per se & primū motū ex se p accūs: qz per aiā: quare cum motus localis sequatur tempore generationis animalis: non elementū dicitur animal actu moueri

moueri localit: nō elementus: & ppter ea remouens prohibēs dicit moueri elementū p accidēs iquātū mouet ipsuz de potētia a cōdēntali ad actū: forma elementū mouet per accidēs & assimilatur eis que mouent p se. i. maior est similitudo iter aial & elementū qn reducitur de potētia a cōdēntali ad actū: qz iter aial & elementū qn reducitur de potētia eēntiali. Declarauit autē diffusē a quo motore pncipalit elementum mouetur: sublati generante & remouente prohibens. 8. pphycōz. 33. hec de secūda summa.

C Tertia summa Quarti de celo.

olumus modo. Dñti summa que ē a textu cōmentū 26. vsq; ad. 37. patefacit Aristoteles varias grauiū & leuiū cōditiones: & nām locoz eozundē. Sntia aut. 26. & 27. stat i hoc: graue simpliciter ē graue qd oib⁹ alijs elementis substatē natū est: Leue vero qd ceteris supereminet: graue fm alterū ē id cui cōueniūt substatē & supereminere: leue s; quid ē illud qd alicui substat & alteri supereminet: & nō solū tota corpotā simplicitā: sed & eoz quātulacūq; pars cōsimilit ad totū est grauis aut leuis.

Est primum notādū. Diffinitioēs manifeste pnt inuestigari via diuisiua: cōpositiua & a pziō: & inductionē. 3. pphycōz. 12. 4. pphycōz. 2. via autem syllogistica pnt diffinitioēs occulte indagari. 3. pphycōz. 12. Itē sciēdū est: ges in termino ad quē mot⁹ nālis elementū ē salus & pfectio & actio & operatio pziā elementū. Et si quis pziāz ambigat. Cōtra: quō potest Lōmētator ponere gescere operationē: cū quo sit pziatio actiois & mot⁹. 5. pphycōz. 20. 53. Solutio: vel distinctio de quiete pziatiua & ppositiua soluit: vel dicendū est qd sicut pziatio est in genere substātie: qz pziat substātia: pziō pphycōz. 56. ita gescere ē in genere motus & actionis: qz pziat motus & actionē. Amplius obseruandū est: desiderium elementū leuis est vt sit supra: grauis vt sit infra: & doctē loquendo debemus dicere leuissimū supferri: nō supereminere: celū. n. supereminet: non autē superferitur: & in Lōmēto. 26. ostendit Auerrois elementa media nō cōponi ex grauitate & leuitate: cū sint corpotā simplicitā habentia formas substātiales simplices: sed grauitas & leuitas sunt in elementis medijs fm cōparationē: ex quo nō sequit elementa media eē cōposita ex igne & terra: & hec est cā qd dixi pziō celi 44. elementa media pziari cōtrarietate extremi ad extremū: veluti & elementa extrema: sicut. n. ignis ascendit in trib⁹ & terra descendit in trib⁹: ita aer ascendit in duob⁹ & descendit in vno: aqua descendit in duob⁹ & ostēdit in vno: & sicut elementa extrema maiora sunt velociorū motus: ita & media maiora sunt velociorū motus in quoz altero ē leuitas pura. i. nō admixta pziō: in altero est grauitas pura nō admixta leuitati. Sūt autē graue & leue in capto relatiōis vt dicit pziō motus in ordine ad vniuersum.

Sententia. 28. & 29. & 30. omnia mixta ab elemento dominante suam si bi vendicant grauitatem aut leuitatem: fumus est igneus: vapores leuitatem habent aeream: lignum habet aqueum temperamentum: lapis terreum:

& iccirco nō oportet si aliqd mixtū in vno elemento fuerit grauius: in quolibet altero elemento ad qd cōparat esse grauius: vt talentū ligni motū p aerez cū tū puenit ad aquā qz vicia plūbi: h; igit lignū in aere maiore grauitate qz plūbū: at cū lignū ad aquā puenit: quiescet & supnabit: plūbū vero demergetur ad funduz: ergo plūbū in aqua grauius & lignū minus graue existit: & ratio est: alia elementa ab igne habent quodāmodo grauitatē: vt aer in igne: nam aer grauiū more a cōcauo celi mouet ad pcauū ignis: nō tamē eodēz modo vt terra: neq; motū eiusdem speciet: aer enīz ad cōcauū ignis mouet: vt ibi dēz quiescat: terra vero vt vltimus moueat: aer etiā quodāmodo h; grauitatē in seipso: vt si vesica nō inflata ponderet: & deinde eadem inflata in statera ponatur: ipsa inflata plus habebit ponderis: qz non inflata: & hoc puenit ppter additū aerem: h; ergo aer aliqd grauitatis: qz nō graue additū graui non facit totū grauius: & id verū est de corpore aereo mixto: vt eo aere quē aspiram⁹: qui nō ē aer elementaris sed mixtus: ppter tū magnā cū puro aere cōuenientiaz idē retinet nomē: aer. n. elementaris pziōis expers est grauitatis: hinc euenit vt qd in excellētia terreuz est: cū ad aquā venerit: graui⁹ appareat: & qd aereuz minus: & mixtum aereū in aere inueniat grauius: in aqua minus graue: exēpli cā: sumat talentū ligni habens leuitatē ignis vt vno: aeris vt. 4. grauitatem aque vt. 5. & terre vt. 3. ipsuz mouebit p ignē a leuitate aeris: grauitate aq & terre: & virtute mouēdi. 12. Similit & p aerē a grauitate aque & terre: nō aut mouebit p aquā: manebit ergo in extremo ipsius aque: sicut & oleū in aere descendit & in aqua supnata. Cā pziā etiā libra plūbi habēs leuitatē ignis vt. 1. aeris vt. 2. grauitatē aque: vt. 3. & terre vt. 9. ipsa mouebit per ignē & p aerē & p aquā: & his non obstantib⁹ pōt teneri motū naturalēz rectū semp in fine inueniri ceterioroz: vt dixi primo celi. 7.

Est in primis aduertēdū: grauitas & leuitas sunt operatōes formaz & motus qb⁹ mediātib⁹ grauitas & leuitas mouent sensus: reperit. n. duplex tactus: vnus respectu calidi: frigidū: humidū: & sicci: alter respectu grauis & leuis. 2. de aīa. 107. Itē sciēdū ē: & hemistius reprehēdit Aristotelem in hoc: si elementa oīa hēnt grauitatē in suis locis pter ignes: quiescerēt tria elementa in suis locis violenter: sicut stant in locis extraneis violenter: vbi habēt grauitatem & leuitatē. Solutio est: nō intēdit p grauitatez & leuitatē quas habēt in suis locis grauitatē & leuitatem quas habēt extra sua loca: rō est: qz grauitas in terra extra locū h; officiu mouēdi eaz ad locū nālem: sed in loco h; pziāz pseruandi ipsam: & hec est cā qd elementa media in locis pprijs habēt grauitatē nō in suis grauitatē: vñ si aq i spera pziā grauitaret: nō pmitteret lignū existēs sub aq ascendere. Itēz aduertendū ē: grauitas elementoz mediōz ē maior leuitate eozundē in locis pprijs: vñ aer facili⁹ mouet deorsuz qz sursum: dato qd equalit expellat sursum & deorsuz: quare forma substātiales aeris pparata forme aque ē leuitas. nō grauitas: pparata vt expelli pōt & sursum & deorsuz ē plus grauitas qz leuitas. Cōtra ascēsus est nālis aeris ergo aer expedit⁹ & facilius ascēdit qz descendat: dato qd equalit expellat sursum & deorsuz. Solutio ē: negādo psequētā: est. n. ascēsus aeris factus ab expellente magis sicut ascēsi motū nāli aeris in rōne mot⁹ qz descēsus: descēsus tū est Tibe. sup celo & mūdo. 4

magis similis in facilitate motui naturali aëris... Circa... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Digressio.

Dubitatur utrum aer in propria sphaera habeat gravitatem actualem... Digressio... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Nota. Invenitur grave simpliciter et leve simpliciter... Nota. Invenitur grave simpliciter et leve simpliciter...

dere et leve in infinitum ascendere... Auerrois... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Auerrois... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Auerrois... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Amplius... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Amplius... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Item... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Item... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Contra... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Contra... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

calidior: et prophy non habet veritatem in univocis... Circa... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Circa... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Circa... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Queritur... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Queritur... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Circa... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Circa... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

nem mater: et dicuntur elementa esse essentialiter in loco... Summa quarta Quarti de celo.

Summa quarta Quarti de celo.

Dicamus... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Dicamus... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

Digressio prima.

Queritur... Dico primo: uter plenus aere et inflat... Queritur... Dico primo: uter plenus aere et inflat...

fas ptes q̄titatūas: et lz ipsa sit principius vniuoca/ tionis generis: nō tñ ab ipsa sumit aliqd̄ p̄dicatum p̄imi modi: nec ē mā sp̄s: lz hec sit vera: hec mā est mā: qz nō est cōposita ex genere et differētia: vñ hec est vera: hoc rōnale est rōnale: tñ rōnale nō est sp̄s sed d̄ia: et solū d̄i vnitas māe esse sicut vnitas gene ris pp̄ indifferētiā quas habēt gen⁹ et mā ad d̄ias et formas. Ad vltimū requirit̄ p̄nuās ptes māe si a mā forme realiter separant̄: s; separtio formarū a mā p̄ intellectū tale vnēs nō requirit̄: vñ p̄t mā hōz inse rtoz p̄scindi a formis pp̄ prioritatē quā hz supra for mas in genere cause mālis: mā aut̄ celi qz nullā prio ritatē hz ad formā celi: nullatenus p̄scindi p̄t a for ma: qz hoc est; abstrahere posteri⁹ a priori: nō intelli gitur. n. mā nisi per formā: prio p̄p̄ficōz. 69. et prio capite de substātia orbis.

Digressio Secūda.

Inquiratur secūdo. Cū tñ sint q̄ttuoz elementa ex pte grauitatis et leuitatis: vñ qz nō: qz inter p̄tia p̄t esse vñū medium tñ: et p̄t esse plura media q̄ duo: q̄: in oppositū est Aristō. Pro expeditōe difficultatis sciēdū quodlibz elemētum habuisse duas qualitates vt in quodlibet aliud trāsmutari posset: et qz fuerūt due prime p̄rie tates: et q̄ttuoz loca: et q̄ttuoz mot⁹ recti simplices: iō fuerūt q̄ttuoz elemēta necessario: vñ nō potuerūt aer et aqua cōponi ex igne et terra: vt posset saluari qua re aqua esset grauior aere: qz si aqua habuisset plus de terra q̄ aer: tunc magn⁹ aer fuisset grauior parua aqua: et si habuisset min⁹ de igne: tūc paru⁹ aer fuisset grauior magna aqua: et si in aere minorē habuisset p̄ portione terra sup ignē q̄ habuisset terra sup ignē in aqua: tūc equalit̄ graue fuisset magna aq̄ et parua aq̄ magn⁹ aer equalit̄ leuis sicut paru⁹ aer: qz in vitro q̄ fuisset equalis p̄ portio: ratio ad oppositū soluta est. Cōmento. 34. et 38.

Enia. 39. Terra p̄t oia elemēta deorsum ferri ferri sursus ergo ē leuis simplr. Aqua mouet deorsum p̄ ignē et aerez q̄ aqua est grauis: ascēdit si est in terra q̄ est leuis. Aer p̄ terrā et aquā ascendit q̄ est leuis: descēdit p̄ ignē q̄ est grauis: inferiora aut̄ elemēta plus grauitatis habent: nam terra semota: facile aqua descēdit ad locum terre: ipeditura vacuū: sub lata aqua: nō sic terra ascēdit: s; grauitate sua d̄p̄t: sa manet in p̄prio loco imota: sic remota aqua: aer d̄ facili mouet ad locū aque ad ipediēdū vacuū: ad qd̄ aer p̄romptissim⁹ est: sed ablato aere nō ita facile aq̄ ascendit in locū aeris s; difficulter: remoto igne: aer nō de facili ascēdit in locū ignis tāq̄ aliqd̄ grauitat̄ p̄cipās: sicut et aere remoto ignis solū ad tollēdum vacuū descēdit: qz a grauitate longe sit alienus.

Circa Cōmentū. 39. dico prio: grauitas aeris i loco suo est maior q̄ leuitas eiusdē. i. motus aeris impulsus ad supius p̄pingor est motus violē to q̄ motus aeris impulsus deorsus: itaq̄ sicut aer i lo co aque et terre facillime ad locū p̄p̄iū tendit: ita dū est i loco p̄prio facillime rapit̄ deorsus: vñ grauitas aeris cognoscit̄ in cōparatōe ad impet⁹ quos acgrit ab impellēte sursus et ipellente deorsus: leuitas vero ele mentoz mediōzū dignoscit̄ in respectu ad corp⁹ qd̄ gescit̄ sub illis. Dico sc̄do: vult Cōmētator aquā de scendere ad locū terre sublata terra ex inclinatioe gra uitatis et nō ex necessitate vacui. Cōtra: ip̄si aque ē

locus determinat⁹ a nā q̄ est vltima superficies terre. ergo non mouetur aqua merito sue grauitatis anu hilata terra per possibile ad occupandum lecū terre. Itēz: esset aqua simplr grauis si ex inclinatioe pp̄rie grauitatis tenderet ad centrum. Solutio est: aqua qz facilius recipit impetū deorsus q̄ sursus: iō facilius descēdit ad locū terre: remota terra q̄ ad locū aeris: sublato aere. Dico tertio: si aqua auferat̄ si mouebit̄ terra ad locū eius nisi violēter: aer. n. tunc impediret ip̄az pp̄ necessitate vacui. i. qz terra soluz moueret̄ ad locū aque ex necessitate vacui et aer nō ex necessitate vacui tātū sed et ex inclinatione grauitatis: p̄pterea remota aqua aer p̄uenit̄ us ē vt moueat̄ ad locū aq̄ q̄ terra. Dico quarto: p̄ponit Cōmētator hanc p̄d̄ nōnalē: si aer mouet̄ ad locū aque violēter q̄ et aqua ad locū terre: q̄ t̄z: qz ignis mouet̄ tñ ex necessitate vacui ad locum aeris: et terra ad locū aque: et aqua vt ad sensus p̄z mouet̄ ad locū terre ex inclinatione gra uitatis et ad locū aeris ex inclinatioe vacui: ergo aer cū moueat̄ ad locū ignis violēter: mouebit̄ ad locū aq̄ ex inclinatioe grauitatis. Contra stat aerē mone ri ad locū aq̄ violēter et aquā ad locū terre ex inclina tione grauitatis: sicut ignis p̄ Cōmētator mouetur ad locū aeris violēter et aer ad locū aq̄ ex inclinatioe grauitatis. Solutio: negādo similitudinē: qz igni non p̄petit̄ nāliter nisi ascendere: aer vero et ascendere et descendere: et cū descendere sibi p̄petat̄ ex expulsioe aq̄ ad inferius: q̄ expulsio aque ē ex inclinatione gra uitatis ergo et motus aeris ad locū aque erit ex incli natione grauitatis. Dico q̄nto: spiritus in aiali non euaporat̄ ascēdēdo: qz illius maior est grauitas q̄ le uitas pp̄ partē aeris ibi admixtā: p̄ motum. n. cordis sanguini p̄miscet̄ aer ex quo spiritus p̄ducuntur: et si spiritus aereus ascendat: hoc ē vt regulat̄ ab anima. Dico sexto: mixta imperfecta ex igne et aere et si sint in tēssima descēdūt: ergo aer ē magis grauis q̄ leuis. Dico septimo: calor ē cā leuitatis aeris et humiditas grauitatis: sed aer ē primo humidus ergo est magis grauis q̄ leuis. Et si dicitur. Contra: ergo terra non ē grauis: cū nō sit humida. Solutio habef. 2. celi. 24. et addo caliditate p̄uinctā siccitati disponere p̄o leui tate simplr: caliditate iunctā humiditati p̄o leuitate p̄m quid: frigiditate copulata hūditati p̄o grauitate hū qd̄: frigiditate iunctā siccitati p̄o grauitate sim pliciter. Dico vltio: cū aqua intret vas calefactus: et aer inclusus nō descendat: videt̄ qz aqua facili⁹ ascen dat q̄ aer descendat. Solutio ē: prima cā ē: mot⁹ aq̄ ad supius ē: aer calefactus nāliter ascēdit: qz igitur et sic loca aque p̄p̄inqua relinqt̄: et aqua ascendentez aer ē in seqtur. Secūda cā ē: aer calefactus pp̄ tractus aq̄ frigide infrigidat̄ et p̄densat̄: et minorē locuz occu pat̄ quē aqua in seqtur ad p̄hibēdū vacuū: tertia cā ē: plus mouet̄ de aqua q̄ sit necessariū p̄o repletōe vasis: et ita aer p̄p̄imit̄: aqua. n. post q̄ vigore vacui incepit moueri: tūc ex se mouet̄: et attrahēs in p̄in cel pio: in fine expellit̄: hec de. 39.

Sententia. 40. et 41. nō oīuz elementoz aut vacuū: aut pleniū: aut triangulū: q̄ mā diuersoz motuū elemētariū cā sit effectiua. primo: qz si vacuū esset mā oīum: cū ip̄m sit cā leuitatis q̄ ē sursum moti ua: oīa mouerent̄ sursus et essent leuias: si vero pleniū sit oīuz mā: cū ip̄m sit cā grauitatis q̄ ē deorsus moti ua: oīa eēt̄ grauiā et mouerent̄ deorsus: si vō triāgu li eēt̄ oīuz mā et eēt̄ nati mouere sursus: oīa sursum mouerent̄

mouerent̄: et si deorsus: deorsus: cū eadē cā eos dez esse ctus nata sit p̄ducere: neqz posset assignari rō cur po tius hoc sursus moueret̄: et illud deorsus. Arist. aut̄ et si vñā ponat oīum elemētōz māz negat̄ tñ eā esse cām eff̄ ectrice mot⁹ elemētōz: sed virtutē mouēdi soluz tribuit elemētari forme et qualitati motiue. Itēz ma gnus aer plus hz solidi q̄ parua terra ergo si solidū est cā motuū: magn⁹ aer velocius moueret̄ deorsum parua terra: id aut̄ impossibile: nō est. n. aer nat⁹ mo ueri deorsus. Similiter magn⁹ aer plus hz vacui q̄ paruus ignis ergo si vacuū est cā mot⁹: magnus aer magis sursum mouebit̄ q̄ paruus ignis: quare ma gnus aer feret̄ sursus simplr: sicut paru⁹ ignis: et idē sequit̄ incōueniens si pauciores triāgulos cām mot⁹ sursum: et plures mot⁹ deorsus cām esse dicant: par uam. i. terram magno igne velocius sursus moueri: id autem absurdum est.

Circa. 40. et 41. Dico primo: nō poterāt vete res fateri graue simplr et leue simplr qz dato quocūqz corpe poterat inueniri aliud corp⁹ in quo p̄portio vacui ad pleniū essz maior: quacūqz alia assignata. Cōtra: sic dicēdum erit in mixtis. Solutio est: qz est forma mixti: iō terminata. Et in quacūqz specie mixti magna reptur latitudo. Dico sc̄do: cā motus ad supius est forma corpoz: cā forme est lo cus in genere cause finalis: cā loci est corp⁹ spericuz: et ex quo sunt tñ duo loca extreme: tñ vñ est mun dus. Ampli⁹ recte linee mathematice p̄siderate p̄t addi aliqd̄: nō tñ vt est in tali corpe. Dico tertio: locus est cā elemētis: mixtū vero loci sui: sunt. n. ele menta finalr pp̄ mixta: et vt reor intēdit Cōmētator illud qd̄ dixi prio celi. 8. elemēta conseruari in locis p̄p̄ia: et ad illa moueri: elemētata aut̄ hēre loca in q̄ bus cōseruant̄: nō aut̄ ad que moueant̄. Dico quar to: qualitates prime in elemētis: qz habēt minus de nā accidentis q̄ in mixtis: cū forme elemētōz intē dantur et remittant̄: nō forme mixtoz: ideo dicit hic Auer. accidētia elemētōz causare elemēta et causari in mixtis. Cōtra: qualitates prime causant elemēta ergo et mixta: qz elemēta sunt cā mixtoz: et quicqd̄ est cā cause: est cā causati. Solutio: mixtū causat̄ ex ele mentis nō hūm qz elemēta causant̄ a qualitattibus pri mis: illa aut̄ p̄p̄o: qz qd̄ est cā cause est cā causati ē ve ra: qñ effect⁹ dependet a cā sc̄da p̄ illud quo causata est a prima. Dico q̄nto: finitas nō reperit̄ in reb⁹ nisi pp̄ formas: nō pp̄ quātitatē: qz oī quātitate data pos sibile est inuenire maiorē aut̄ minorē: et si esset possibi le inueniri corp⁹ grauius terra et leuius igne: iam eēt̄ inuentū: potentia. n. in specie necessario reducit̄ ad actū: et colligitur palaz dari minima et maxima nālia. Dico sexto: elemēta dicunt̄ p̄poni ex vna mā: qz mā stans sub forma vnus elemētū vt sic: est in potentia ad suscipiēdūz aliā formā elemēti: et incōuenientia nō cōtingūt antiqz: nisi positus in igne duob⁹ extre mis arithmetice cōsideratis: nō geometrice.

Sententia. 42. 43. 44. 45. Figura elemē ti nō est cā per se mot⁹ elemētū: s; est cā velocitatis et tarditatis: facit nāqz figura ad modos motuū: nō ad motū: vñ corpeza lata ferrea et plumbea supnatāt aque: eadez eiusdez grauitatis ro tunda: acuta aut̄ longa velocior descendūt. Similr eadē existēre virtute mouēdi variatis figuris: tardaf aut̄ crescit mot⁹. Dicebat Democrit⁹ qz ab aqua ele uebat vaporū multitudo que superficie late occurrēs ip̄m corpus p̄hibebat ne caderet: q̄ vero angustā ha

bebant superficie: minus illoz vaporū sub se p̄tinent: et p̄pterea vapor ille modicus nō p̄hibebat motū deor sum illoz corpoz. Et vltorius asserbat Democrit⁹ nō esse simile de aqua et aere: qz in aqua vapores ma nēt vniti et vis eoz maior sufficit sustinē corp⁹ latū: i aere vō iudē vapores se disp̄gūt et diffundūt: p̄inde virtus eoz minor non sufficit sustinere eadē corpeza lata: virt⁹ nāqz vnita fortior ē et ad agēdū et ad resistē dū: q̄ ipsamet̄ disp̄sa: s; hec solutio minus p̄ueniens ē: et iō assignat̄ alta: corpozū nālituz qd̄ sunt facile di uisibilia: vt aer et aqua: et eiusdem corpozis parua ps diuisibilia: existit q̄ maior: corpeza igit̄ lata habētia figurā plus sub se spatij p̄p̄rehēdūt: qd̄ magis sue di uisioi obistit et iō difficilī diuidit̄ et tardī mouētur p̄fata corpeza: rotūda vō corpeza: acuta: et lōga minus sub se spatij cōtinent: vt minus aeris et aque: qd̄ sue diuisioi min⁹ resistit et iō facili diuidit̄ et p̄d̄icta cor peza veloci⁹ mouent̄: lata et corpeza figurā min⁹ aptaz hūt ad diuidēdū q̄ acuta et nō lata: itaqz maior spa tij resistētia et minor diuidēdi aptitudo in cā sunt: qz corpeza lata tardī i eodē spatio mouent̄: qz corpeza angu stiora: corpeza et eiusdē figure p̄ aerē veloci⁹ mouentur qz p̄ aquā: vt plūbū acutū celeri⁹ in aere qz i aq̄ d̄scē dit: et obtusū plūbū citi⁹ in aere qz aq̄: qz aer citi⁹ di uidit̄ ob maiorēz subtilitatez qz aq̄: i medio. n. rario re mobile veloci⁹ mouet̄ qz deorsus: q̄ acuta corpeza fa cili⁹ mouent̄ i aere qz lata et ampla i aq̄: nā cū acuta i aere facili⁹ moueātur qz lata i aere: et lata i aere cele ri⁹ moueant̄ qz lata i aq̄ q̄ acuta i aere veloci⁹ mouen tur qz lata i aq̄: nā qz qd̄ ē veloci⁹ velociore est et velo ci⁹ tardiore: cū aut̄ corpeza latiora manēt̄ imota aut in aere aut i aq̄: hoc puēt̄ ex p̄portioe virtutis mouen tis et resistētie: vñ grauitas virt⁹ ē motiua et spatij re sistētia virt⁹ ē illi p̄traria: et qñ grauitas maior ē qz re sistētia spatij: mouet̄ deorsus: si sit equalis aut̄ minor manet̄ corpus suspensū et nō mouet̄. Itēc sunt itaqz dilectissimi discipuli dogmata q̄bus ingenia v̄ra in li broz de celo hoc āno eleuāda p̄posuerā: et quēdamo duz vestris auspitijs ānis supiorib⁹ oēs d̄yalectice et nālis p̄p̄e ptes exposuimus: ita se quēti āno deo fa uente contendam vobis non puo esse emolumento. Quare et cetera.

Clabetis sacre p̄p̄e cultores candidissimi elucubrations in q̄ttuoz libros de celo et mundo Aristot̄ telis et Auerrois a Tiberio Bacilario Bononiensi viro nostri seculi celeberrimo in felici ticinensi achar demia lucubratis.

Jo. Augustini girardi ticinensis octastichon.

Temporibus nimii foelicia foecula nostris Quum Tiberi archanum floreat ingenium. Hic fuit interpres logices: quo interprete tanto Mens et Aristotelis: et patet omne sophos. Nam coelum: coelique vices interprete fido Tractabunt quouis tempore philosophi. Quare agite o docti iuuenes date vota precelsqz: Ut vitam Tiberi tempora longa trahant.

Impressum Papie p̄ magim Jacobū Burgofraco Anno dñi M. cccc. x. die vij. Julij.

Propositiones prime summe primi libri.

- Scientia nalis versat circa corpora: magnitudines passionis: motus et principia. 2.
Substantia artis est ma circa qua ars versat. 2.
Omne corp aut nale aut mathematicu. 2.
Accipit li corp p tunc demensio: p genere substantie vniuoco vel analogo et pro altera pie aian. 2.
Inuenit ma ad vbi: ad so: ma: ad intellectes. 2.
Sunt octo ptes nalis phy: et liber de aialibus pre cedit libru de plantis. 2.
Naturatu vt subiecti motui locali simplici subiectum est libri de celo. 2.
Li celus est termin analog ad corpora celestia analogia cause ad causatu in genere cause finalis: ad celestia et subcelestia in gnae cae efficietis. 3.
Mathematica est scia realis distincta a nali phy. 3.
Omnia entia aut sunt substantie: aut accidentia: aut vie ad esse istorum. 3.
Propones Secunde summe.
Continuu est diuisibile in semp diuisibilia. 3.
Tantum sunt tres dimensiones. 3.
Tene vnusqz artifex desinare suu subiectu. 3.
Corp mathematicu natural prius est na terminis eius: sed mathematice posterius est. 3.
Non semp auctoritatib causat assensus. 4.
Deus intelligit lapide ergo lapis intelligit. 4.
Potest li omnis addi termino habenti tantum vnu suppositum. 4.
Numerus denarius perfectus est: ternarius: et senarius. 4.
Propones Tertie summe.
Abundus est vnus et perfectus. 4.
Linea est cotinua: superficies discreta: corpus continuum et discretum. 5.
Differetia est inter istas propositiones: cotinuu est diuisibile in infinitu: cotinuu est diuisibile in semp diuisibilia. 5.
Geometer supponit sua principia no tanq probata a naturali. 5.
Perfectio rei essentialis attenditur penes distantia a non gradu perfectionis. 5.
Potest locatu maiorari diminuto loco et vnus locati no est nisi vnus locus proprius. 5.
Propones Quarte summe
Preter quattuor elemeta ponendu est aliud corpus simplex circulariter agitari natum: tanto quidem inferiorib corporib nobilior: quato illis supereminetius sublimiusqz cospicitur. 5.
Motus celi est ab intelligentia no obstante q intelligenti no fit consistens p naturam. 6.
Omne corpus no graue aut leue est simplex. 7.
Celum est corpus naturale. 7.
Naturalitas mot sepe inuenit ex pte principij actiui et passiu: sepe ex pte passiu tni: ex pte principij actiui tni nunqz motus est naturalis. 8.
Motus ea rone vocatur simplex: qua p linea breuis sima comittitur in ordine ad centru. 8.
Nullu corpus celeste e eccentricu mudo. 8.
In spa sunt sex circuli maiores et quattuor minores. 8.

- Coecidit duo mot simplices: tres et quattuor. 9.
Pot teneri mixtu no moueri motu simplici. 9.
No pmittit natura dari equale ad pondus. 10.
Motus naturalis rectus semp est velocior in fine qz in principio. 10.
Vnius corporis simplici e tantu vnus motus simplex fm naturam. 11.
Dis motus violentus vni est nalis alteri. 14.
No ois motus naturalis vni e violentus alteri. 14.
No ois motus pternalis vni est nalis alteri. 14.
Dis mot simplex e aut nalis aut violentus. 14.
Dis motus pternaturalis est mixtus. 14.
Saturnus mouet tantu vno motu simplici. 14.
Motus circularis e pfectior motu recto. 15.
Celum et corpora sublunaria sunt alterius et alterius rationis. 15.
Propones Quinte summe.
Celu no e graue: nec leue: cu neqz a medio: neqz ad medium feratur. 15.
Celu mouetur motu recto qz hiaf elemento. 16.
Elementu mouet circulariter simpliciter ergo celo contrariatur. 16.
Claudit contradictione imaginari partem celi a celo diuisam. 16.
Que inesse per intellectum constituuntur no sunt graua et leuia. 16.
Propones Sexte summe.
Celu neqz gnabile: neqz corruptibile: neqz augmentabile: neqz diminubile e: neqz alterabile: neqz illi: neqz motui illi aliquid existit pparatu. 16.
Ma moues circulariter e abstracta et imobilis. 16.
No e gnati pcedit e gnati tpe no na tni. 16.
Mineralia: plante: aialia putrida ex elementis imediate producuntur. 17.
Celu e primum moues localiter in genere: intelligentia e primum simpliciter. 17.
Deus primum mouens: no alterans notatur. 17.
Celu pendet a Deo in genere cause finalis tni. 17.
Virtus actiua si e in magnitudine n e eterna: s; p vir tus passiu e e in magnitudine eterna. 17.
Materia celi et horz inferiorz sunt alterius et alterius rationis. 17.
Raritas et densitas celestis non pvariant. 18.
Sanguis e materia et nutrimentu aialiu. 18.
Datur etas consistentie qua viuens neqz crescit: neqz decreuit. 18.
Qualitates prime spei insunt aiato vt aiatus: et sunt informates no inherentes. 18.
De no augmentabile e no alterabile: ergo o alterabile est augmentabile. 18.
Omni actioni subicitur aliquid: no acquirif substantia nisi per generatione. 19.
Secudu fide pot res nalis acgru p modu et via miraculosam: qz p creatione. 19.
Celum est eternum substantialiter: nouum accidentaliter. 19.
Illuminatio est alteratio spiritualis. 19.
Motus rectus et circularis differunt fm spem. 19.
Que minus conuenit: min repugnat: et que magis repugnat: magis conueniunt. 19.
Eterno et non eterno nihil potest esse comune vniuocum. 20.
Omnia motus ex pto abit in ptiuz. 21.
Motui

- Motui circulari mot rect fm locu si est prius. 21.
Motus diuersaz dimidiar speraru ab eide punctis ad eade puncta no sunt cotrarij. 21.
Motus diuersaz dimidiar speraru a diuersis punctis ad puncta opposita no sunt cotrarij. 21.
Motus eiusde dimidiar spera e diuerso facti non sunt cotrarij. 21.
Motus eiusde celi fm diuersos eius semicirculos no sunt cotrarij. 21.
Motus eiusde celi sumpti ab A. in B. p. L. et ab A. in B. per D. no sunt cotrarij. 21.
Totus spera mot no est prius motui totius eiusde spera: neqz totius alterius. 21.
Motus vnus mobilis celestis ab oriente in occidente p meridiem: et rursus p septentrione in orientem et alter ab oriente in occidentem p septentrione et rursus p meridiem in orientem no sunt inter se pprie ptiuz qz sunt cotrario modo facti. 21.
Propones Septie summe.
Celum est finite magnitudinis actu. 22.
Questio de infinito est tractata hic magis pprie qz in 3. physicorum. 22.
Diuersitas oris circa principia qz circa principia. 22.
Abundus est infinitus ergo no pedet ab aliquo. 22.
Abundus vel est simplr nouus: vel no pendet ab aliquo effectiue. 22.
Inuenit infinitu priuatiue: negatiue et positue. 22.
Infinito pro intentione infinitatis non coecidit rone principandi. 22.
Hec pp: infinitu actu est: claudit hdictes. 22.
Corruptu pfecte no pot reuerti ide numero: s; bene corruptum imperfecte. 23.
Corpus infinitum no potest moueri circulariter: neqz alio motu. 24.
Pes est pes p figura comitatiue. 24.
Claudit hctione deus hie pates pducit magnitudinem: multitudinem: qz itates infinitas. 25.
Rationes toti et prius: maioritatis et minoritatis: equalitatis et inequalitatis demadant infinitas: si sunt. 25.
Contraria sunt equalia in cotrarietate et equalis virtutis punctualiter. 25.
Proporcoes potentiaz mouentiu et velocitatu in motib eode pportois ordine pportioant. 26.
Potetia duplicata vel resit etia subduplicata sequit motus paise in duplo velocior. 27.
Proportio est duaru quantitat eisdem generis adinvicem habitudo. 27.
Quantitatib coticantib inest vna mensura cotis: at no coticantib no inest vna mensura cotis. 27.
Quinq sunt spes pportois maioris inequalitatis: multiplex: supparticularis: supparties: multiplex superparticularis: multiplex suppartiens. 27.
Non est proportio proportionu sicut proportio de nominationu. 28.
Idem est maius e p duplu: et in duplo. 29.
Quod non potest esse factu: no pot incipie ee. 30.
Non pot dari grauitas infiniti vigoris. 30.
Omnia que minorant ad no gradu: in infinitu arithmetice et geometrice minorant. 31.
Motus in infinitu arithmetice et geometrice maiorari potest. 31.
Nulla qualitas in infinitu geometrice maiorari seu intendi pot. 31.
Qualitas in infinitu arithmetice intendi pot. 31.

- Datur reactio fm qualitates eiusde pteritatis. 31.
Passum infinitu no patitur ab agente finito. 31.
Passus finitu n patit ab agente infinito tpe finito. 31.
Pot esse virtus extra magnitudinem infinita in duratione no in vigore: si e infinita et sit in magnitudine est infiniti vigoris. 32.
Infinitu no mouet infinitu tpe finito neqz infinito. 32.
Extra celu no e corp sensibile: nec spirituale. 32.
Totu vniuersus e iloco p ptes: aia p accides: celu p centru: alia corpora p se: qz ptenent. 32.
Locus p que mobile mouet est maior: locus ad que est minor. 32.
Propones Octaue summe.
Neqz sunt: neqz possunt ee plures mundi. 33.
Plures sunt mundi ergo idem mouet plurib motibus cotrariis. 33.
Corpora istius et alterius mundi sunt alterius ronis ergo nome mundi e equiuocu. 33.
Si essent plures mudi: n eet superius nale: neqz inferiorius: sed in sola pparatione. 34.
Descensus aeris et ascensus eiusde ad locu pprium sunt eiusdem ronis. 34.
Pot corpus simplex fm appropinquatione et remotione hie duos motus oppositos: no ea rone qua simplex: sed vt compositu. 34.
Motus elementoz no est ab extrinseco: qz mouetur a seipso per accidens. 34.
Elementu mouet a se et ab intrinseco. 34.
Elementa mouentur ex se per accides et non per se proprie. 34.
Quod inclinatur ad aliquem locu: ad quacuqz distat inclinatur ad illum. 35.
Dia corpora eiusdem nature simplici habet eudez locum numero. 35.
Quiescit graue sursum violenter: cu desideret locuz vnum determinatum. 35.
Nascitur continuitas motus localis ppter spatium continuum vel contiguu. 35.
Graue qz mouet veloci: tanto efficit grauior. 36.
Ex vnitae primi motus: finis: forme: desiderati inferitur vnitae mundi. 35.
In abstractis a materia no e nisi vnu indiuiduum in vna specie. 35.
In Deo intellectio et intellectu sunt penitus ides in intellectu et desiderato: in hoie no. 35.
Natura mundi e vniuersalis ergo ipsa in plurib mudis pot exister. 35.
Forma e principium singularitatis et vniuersalitatis fm aliud et aliud esse. 37.
Res est sensibilis et intelligibilis per forma. 37.
Leuitas e forma celi et est intelligentia forma partis et totius. 37.
Plurificatio mundi e impossibilis fm mam: et e possiblis fm forma. 37.
Secudu fide anteqz Deus conderet mundum: erat vacuum. 37.
Singularis sensibilis est numerabile: quado non pstat ex tota sua materia. 38.
Plures sunt mundi ergo plura principia. 38.
Celu pponitur ex intelligentia et orbe subiecto motui et luci visuz informantibus. 38.
Orbis subiectus intelligentie est natura neutra: non existens per se in actu. 38.
Intelligentia causat celu in genere cae formalis. 38.

Intelligentia causat celum i genere cae formalis. 38.
Propones None summe.
 Non est extra mundum vacuum: neque plenum. 39.
 Congregatum ex omnibus orbibus est corpus naturale: vel quasi corpus naturale. 39.
 Firmamentum est primum mobile in se: quo ad nos est ultimum. 39.
 Totus aggregatus movetur motu diurno: non tamen est unum motus numero respectu omnium orbium: sed quia omnes moventur ab oriente per meridiem in occidentem. 39.
 Prima intelligentia non potest uniri planetis secundum esse reale. 39.
 Extra celum non est locus: non vacuum: non motus: non tempus. 39.
 Proposita composita et dicta illius nunquam repugnant. 39.
 Vita eorum que sunt extra celum perpetua est et perfectissima. 40.
 Intelligentie locantur per operationem. 40.
 Celi est unum tamen locus malis sed in finita materia. 41.
 Causa completa eternitatis motus est orbis subiectus intelligentie que in ipso est virtus finita vigoris. 41.
 Motus celi non est eternus ergo est violentus. 41.
 Movens celum non est non in materia ergo quiescit violentus. 41.
Propones Decime summe.
 Mundus non est generabilis ex se: neque ex alto. 41.
 Contraria posita iuxta se iuncte magis elucescunt. 42.
 Extra nam est dicere mundum ingentium sed corruptibilem. 42.
 Inalterabile alteratur: alteratio est sine subiecto: et idem existit causa sui ipsius. 42.
 Distinctio de factioe nova et eterna repugnat auctori. 42.
 Quilibet potentie active respondet passiva et eorum. 42.
 Oportet subiectum primum eterni et intelligentie: que primaria intentione agit per se: secundaria per aliud. 42.
 Apud Theologum filius in divinis est generatus ab eterno: non factus: creatura si fuisset ab eterno: fuisset facta. 43.
 Secunda intelligentia non est tanta necessitate necessaria quanta filius in divinis. 43.
 Solum compositum per se generatur et corrumpitur. 43.
 Si non esset materia in potentia ad formam rose foret rosa ens impossibile. 43.
 Potentie active et passive simpliciter et absolute summe terminantur negativiter: limitate certis conditionibus affirmativiter. 43.
 Omnis excessus sufficit ad actionem causandam respectu potentie simpliciter et sine limitatione sumptis: respectu tamen determinate potentie et resistencie perigitur determinatus excessus. 44.
 Datur minimum ipsi per quod homo non potest durare. 44.
 Si quod possibile est esse et non esse: habet quidem ipsius determinatum ad esse et non esse. 44.
 Non est omnino idem supponere falsum et impossibile: et supponere verum et possibile. 45.
 Impossibile est idem subiectum esse simul in potentia ad opposita. 45.
 Nullus perpetuum a parte potest non esse. 45.
 Nulla est potentia ad corruptionem infinita: potentia ad generationem accidentalium est infinita: essentialis finita. 45.
 De semper ens est incorruptibile prout et ingentium. 46.

Inconveniens est existimare genitum esse incorruptibile: et corruptibile esse ingentium. 46.
 Non omne generabile necessario generabilis: sed omne corruptibile necessario corruptetur. 46.
 Contingens est contingens quando est. 46.
 Mundus est ante retroque sempiternus. 47.
Propositiones Præsumme.
 Secundi de celo.
 Celum eternum est non ex aliquo elemento. 47.
 Intelligentia est intrinseca et extrinseca celo. 47.
 Motus eternus partim est generatus et perservatus. 47.
 Celi fatigatio est que motor movetur quam movetur. 47.
 Virtus in celo est sicut forme mali et abstracte. 47.
 Maxima virtus est recipiens et recepti in abstractis. 48.
 Unione media unitur intelligentia orbis: informans et non dependens. 48.
 Tertia virtus ununt forme males mater preter. 48.
 Carentia materie et contrarietatis causa est eternitatis celi. 48.
 Si celum habet dextrum et sinistrum: habet ante et retro et superius et inferius. 48.
 Celum est perpetuo motu absque labore et defatigatioe. 51.
 Celum retinet secundum nam omnes positiones varias. 51.
 Longitudo celi sumitur secundum distantiam poli ad polum quod arcticus est deorsum: antarcticus sursum. 51.
 In speris presentis a primo mobili quattuor positionis differentie opposito modo sumuntur ad primam: ante et retro eodem modo in omnibus corporibus celestibus dignoscuntur. 51.
 Pars australis est habitata secundum peripateticos veluti et quarta pars septentrionalis. 51.
Propones Secunde summe.
 Plures sunt sperarum celestium motus: ut sint reperiuntur naturalium generationes et interitus. 51.
 Finis principalis motus eterni est intelligentia: que primaria intentione agit per se: secundaria per aliud. 51.
 Sola prima intelligentia est electa propter se. 52.
 Terra ergo ignis que elementa intermedia ergo generatio et corruptio ergo plures speres celestes. 52.
 Cessante motu celi non agitur celum in hec inferiora. 52.
 Celum semper circulariter movetur ergo semper in medio quiescit terra. 52.
Propones Tertie summe.
 Celum figuram habet perfectissimam. 53.
 Intelligentie sunt circuli intentionales. 53.
 Figura spiritualis linea vel lineis: corporalis spiritualis vel spiritualibus terminatur. 53.
 Figura est accidens essentialis celo. 53.
 Omnis figura plana est aut recta aut circularis aut composita: netur partim linea recta: partim circulari. 53.
 Figura spica est naturalis elemento: quia quidem elementum non sibi determinat. 53.
 Celum non est figure lentis: neque ovalis. 53.
 Celum est rectilineum ergo extra celum est aliquis locus: et aliquod corpus et aliquod vacuum. 54.
 Spiritus aque coherens est spica. 54.
Propones Quarte summe.
 Celum movetur ab oriente per meridiem in occidentem. 55.
 Planeta motu proprio movetur ab oriente in occidentem. 55.
 Non potest in celo esse aliqua inordinatio: quia motus celi non habet contrarium. 55.
 Propositiones

Propones Quinte summe.
 Motus celi est uniformis: regularis et equalis. 55.
 Non dantur epicicli et eccentrici. 55.
 Deus est finis tantum vigoris. 56.
 Possunt apparere saluari absque subsidio eccentricorum et epiciclorum. 56.
 Firmamentum est primum mobile. 56.
 Motu leulab poli veri continue variant. 56.
Propones Sexte summe.
 Astra sunt eiusdem nature cum celo in quo fixa moventur sunt in orbibus celestibus alteri et alterius rationis. 57.
 Astra non moventur solitarie et proprio motu sed circuli. 58.
 Motus et lumen sunt calefactiva: quibus celum solum agit in hec inferiora. 57.
 Celum est virtualiter calidum non pedes aliquid formaliter calido. 57.
 Non omnia celestia motu et diurno equaliter circunt. 58.
 Omnia corpora celestia sunt eiusdem nature analogice propinque. 58.
 Planete superiores propriis motibus moventur velocius que inferiores. 58.
 Astra sperice sunt figure. 59.
Propones Septie summe.
 Alio: orbis paucioribus motibus movetur que inferior. 59.
 Salva ordo in recedendo et in appropinquando primo mobili secundum multitudinem et paucitatem motuum. 60.
 Potentia moti celestis non addit super potentiam motorum. 60.
 Omnes celi moventur a primo motore existente in intelligentie medijs in esse intentionali. 60.
Propones Octave sperie.
 Terra est centrum nature motus totius celi. 60.
 Ignis localis in medio habet virtutem non habet magnitudinem. 60.
 Ubique existat oculus: videt medietatem celi. 60.
 Omne corpus nature rectarum dimensionum habet remota motum nature et quietem naturalem. 61.
 Terra secundum naturam quiescit in medio. 62.
 Terra spericam habet figuram: et rotunda est ab oriente in occidentem. 62.
 Terra est quibusdam astris multo minor. 62.
Propones Tertij de celo.
 Qualitates accidentales in subiecto indivisibili esse non possunt. 63.
 Non potest totum esse grave cuius nulla pars sit levis. 63.
 Una res ut respectiva plures habet contrarias dispositiones non autem ut absoluta. 64.
 Minima quantitas terre est terminata. 64.
 Non omne grave est densius: neque omne leve rarum. 64.
 Gravitas non componitur ex non gravitatibus. 64.
 Omne corpus nature habet motum nature ante violentum. 64.
 Tot sunt sanitates numero quot egritudines. 64.
 Omne corpus sensibile habet gravitatem aut levitatem secundum quam quidem violenter movetur. 64.
 Lapis cum movetur naturaliter movetur per se a potentia extrinseca que vivit aere in motu illo. 65.
 Lapis reducitur ad potentiam accidentalem ad motum deorsum a genere medietate forma lapidis. 65.
 Lapis movetur se per accidens ad inferius. 65.
 Non movetur se lapis per accidens nisi quia movetur essentialiter aere in quo est. 65.
 In elementis extremis non potest fieri motus per accidens. 65.
 Generatio non est in omnibus corporibus. 65.

Elementa sunt ad invicem generabilia et corruptibilia. 65.
 Non sunt figure elementis attribuite ob eorum motus et proprias operationes factas. 65.
 In figuris plantis inveniuntur tres termini que applicate secundum angulos earum replent locum: inter figuras corporales sola cubica et pyramidalis. 66.
 Aliquid elementum preter materiam primam remanet in mixto. 66.
Propones Præsumme.
 Quartum de celo.
 Philosophus naturalis tractat de rebus naturalibus que sunt ad predicata primi modi specialia. 66.
 Res eterne non habent agere nisi secundum similitudinem. 67.
 Omne productum est novum. 67.
 Gravitas et levitas sunt forme substantiales gravium et levium. 67.
 Reperitur grave et leve simpliciter grave et leve secundum comparationes. 67.
Propones Secunde summe.
 Non recte Plato dixit: dicens id esse gravius quod ex pluribus eiusdem nature sufficitur constat. 68.
 Non est illud gravius quod maiore habet mole: et illud levius quod minorem. 68.
 Gravius id non est quod minus vacui habet interceptum: levius quod plus vacui habet interceptum. 68.
 Elementa moventur ad locum nature tanquam ad suam perfectionem. 68.
Propones Tertie summe.
 Est aliquod grave simpliciter et leve: cuius sit determinatum medium et determinatum extremum. 70.
 Gravitas elementorum mediorum est maior levitate eorum dem in locis propriis. 70.
 Elementa preter ignem habent gravitatem. 70.
Propones Quarte summe.
 Tantum sunt quattuor elementa. 71.
 Inter elementa extrema sunt duo media necessario assignanda. 71.
 Quibus generabilium est eadem materia secundum essentialitatem. 71.
 Aer est magis gravis que levis. 71.
 Aqua descendit ad locum terre ex inclinatione gravitatis: ad locum aeris ex necessitate vacui. 71.
 Figure elementorum non adducunt ad motum sed ad modos motuum: hec de gravi et levi dicta sufficiant. 72.
Registrum huius operis.

A	B	C	D
Prima alba habitum	la est certa ad extremum intelligit	corporibus aere per presentem	
et de alijs substantia ma dies	enim natura: Ergo tur quia	demonstrant terit celum efficitur	
que tenet quod ignis orbes	ro elementorum tione est est itaque	quia terra mamentum ma medietas	
lud esse et non eterne Item ait	determinatur ex cessus ab alterius	constat est quod punctus Sensus est moueri	

